

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TANER TİMUR • POPÜLİZM DALGASI, SİVİL DARBELER VE OSMANLI HÜLYASI

Taner Timur | Popülizm
Dalgası,
Sivil
Darbeler ve
Osmanlı
Hülyası

Yordam Kitap

Taner Timur

1958 yılında AÜ SBF'den mezun oldu. Aynı fakültede asistan olmasının ardından, 1968 yılında doçentliğe, 1979 yılında profesörlüğe yükseldi. 12 Eylül askeri darbesinden sonra görevinden istifa ederek çalışmalarını Paris'te sürdürdü. Eylül 1992'de eski görevine döndü. 2002 yılına kadar bu görevini sürdürdü.

Eserleri: *Türk Devrimi ve Sonrası* (1971); *Osmanlı Toplumsal Düzeni* (1979); *Osmanlı Kimliği* (1986); *Osmanlı Çalışmaları-İlkel Feodalizmden Yarı-Sömürge Ekonomisine* (1989); *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş* (1991); *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik* (1991); *Küreselleşme ve Demokrasi Krizi* (1996); *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler* (2000); *Sürüden Ayrılanlar* (2000); *Türkler ve Ermeniler* (2000); *Türkiye Nasıl Küreselleşti* (2004); *Felsefi İzlenimler* (2005); *Yakın Osmanlı Tarihinde Aykırı Çehreler* (2006); *Marksizm, İnsan ve Toplum* (2007); *Habermas'ı Okumak* (2008); *Felsefe, Toplum Bilimleri ve Tarihçi* (2011); *Marx-Engels ve Osmanlı Toplumu* (2012); *AKP'nin önlenebilir Karşı-Devrimi* (2014); *Türkiye, Ortadoğu ve Mezhep Savaşı* (2016); *Devrimler Çağı: 1848, 1871, 1917* (2017); *İslam, Laiklik ve Aydınlanma Savaşı* (2019).

Yordam Kitap'ta

Taner Timur Kitapları

Marksizm, İnsan ve Toplum

2007, Üçüncü Basım: 2015

Habermas'ı Okumak

2008, Üçüncü Basım: 2017

Felsefe, Toplum Bilimleri ve Tarihçi

2011, İkinci Basım: 2014

Marx-Engels ve Osmanlı Toplumu

2012, İkinci Basım: 2014

AKP'nin önlenebilir Karşı-Devrimi

2014, İkinci Basım: 2015

Türkiye, Ortadoğu ve Mezhep Savaşı

2016, İkinci Basım: 2017

Mutlak Monarşi ve Fransız Devrimi

2016, İkinci Basım: 2017

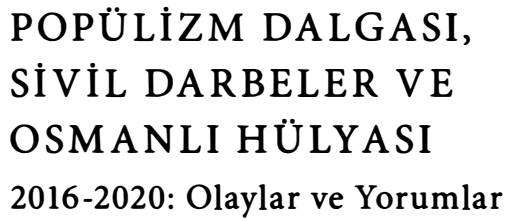
Devrimler Çağı

2017, İkinci Basım: 2019

İslam, Laiklik ve Aydınlanma Savaşı

2019, İkinci Basım: 2019

Taner Timur

Yordam Kitap: 366 • Popülizm Dalgası, Sivil Darbeler ve Osmanlı Hülyası

Taner Timur • ISBN 978-605-172-377-8 • Düzeltme: Didem Gerçek

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • Sayfa Düzeni: Gönül Göner

Birinci Basım: Nisan 2020

© Taner Timur, 2020; © Yordam Kitap, 2020

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)

Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8

Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul

Tel: 0212 496 11 11

POPÜLİZM DALGASI,
SİVİL DARBELER VE
OSMANLI HÜLYASI

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
I RUSYA, SURIYE VE TÜRKİYE: DOSTLUK VE DÜŞMANLIK	15
Uçak Krizi, “Milli Refleks” ve Rusya Gerçeği	17
Suriye, Türkiye ve Müslüman Kardeşler	25
Savaş, Kriz ve Popülist Demagoji	31
Suriye Dosyası Kapandı, Sıra Katar’da mı?..	39
Afrin, Doğaçlama Diplomasi ve “İstikrar”...	47
Afrin, “Yedi Düvel” ve Manzarayı Umumiye	54
“Çar” Putin ve “Sultan” Erdoğan Dostluğu	62
İdlib’te Bombalar, Tahran’da Tören ve Solan Umutlar	69
S-400’ler, Putin ve Özgürlük Kavgası	74
“Barış Pınarı” ve Top Sesleri	81
Erdoğan’ın Washington Yolculuğu ve Olasılıklar	88
II TÜRKİYE VE AMERİKA	
OBAMA DÜŞMANLIĞINDAN TRUMP DOSTLUĞUNA	93
Donald Trump, “Trumpoloji” ve Amerikan Faşizmi	95
İran’da Zencani, Türkiye’de Zarrab, Amerika’da Bharara	102
Gizemli ve Ürkütücü Bir Ziyaretçi	112
Diplomasi Dili, Antiemperyalizm ve “Trump Tipolojisi”	115
New York’ta Bir Utanç Davası ve Zarrab Senaryoları	122
Demokrasi, Diktatörlük ve Brunson Krizi	129
III LİBERALİZM, MARKSİZM VE POPÜLİZM	135
İngiltere’de Brexit Oylaması ve Yükselen Popülizm	137
Fidel, Che ve Bir Devrim Öyküsü...	143
Emmanuel Macron ya da Sermayenin Yürüyüşü	148
Halkın İradesi mi, Aşiret Sultası mı?	154
Faşizm, Sivil Darbeler ve Otoriter Rejimler	161

“Liberal Manifesto”, Tarihî Maddecilik ve İnsan Hakları	167
Sarı Yelekliler ve Dip Dalgası	174
Ali Babacan’ın “Liberal Manifesto”su ve AKP’de Bir Dönemin Sonu	181
IV DİN, FANATİZM VE TERÖR	187
Din Kavgası, Toprak Kavgası ve Terör	189
Cemal Kaşıkçı’nın Dramı	193
Kaşıkçı Cinayeti, “Gizli Dünya” ve Gerçekler	200
V DİKTA REJİMLERİ VE ÇÖKEN İKTİDARLAR	207
Başkan Park’ın Düşüşü ve Kore Anıları	209
R.T. Erdoğan’ın Cezayir Gezisinin Düşündürdükleri	214
Malezya, “Asya Değerleri” ve Türkiye	221
Başkan Bolsonaro, Brezilya ve Darbe Dersleri	227
VI TÜRKİYE’DE REJİM DEĞİŞİKLİĞİ: BAŞKAN VE ADAMLARI	235
“Tek Celse”de Osmanlı Adaleti!..	237
Yeni Hükümet, Sermaye İktidarı ve “Başkanlık” İktidarı	241
Bir Kâbus Gecesi ve Darbe Dersleri	245
Fetö Kavgası, Amerika Kavgası, Demokrasi Kavgası	251
Yeni Anayasa Oylandı	261
Bir Biz Vardır, Bizde Bizden Dışarı ya da Gerçeklerden Kaçış	267
AKP, Kudüs ve Osmanlı Döneminde Yahudilerin Yükselişi	274
Hüzün ve Umut	281
İstanbul Seçimleri ve Demokrasi Düğümü	287
Ümmet, Millet ve Adalet	290
23 Haziran: Yol Ağzı ve Umut Işıkları	297
Libya İç Savaşında Taraf Olmak	303
İdlib Dramı	311

GİRİŞ

Bu kitabımda son dört yılda dünyada ve Türkiye’de yaşanan bazı önemli gelişmelerle ilgili yorumlarımı bir araya getiriyorum. Bunların önemli bir kısmı daha önce *BirGün* gazetesinde yayınlanmıştı. Bu sunuş yazısında ise, başta Türkiye olmak üzere, çeşitli ülkelerde ortaya çıkan krizlerle ilgili bazı ortak noktalara işaret etmek istiyorum.

2016-2020 yılları arasında yaşanan olaylar gerçekten de dünya düzeninde bir dönüşümün sinyalleri oldu. Ne var ki bu belirtiler insanlık açısından hiç de özgürlük, eşitlik ve refah yönünde bir ilerleme gibi görünmüyor. Tam aksine, özgürlüklerin tehdit altında olduğu, her yerde zenginin her gün biraz daha zenginleştiği ve yoksulun da daha yoksullaştığı bir dünyada yaşıyoruz. İleri kapitalist ülkelerde nüfusun en varsıl kesimlerine sık sık vergi indirimleri yapılırken, para babaları bununla da yetinmiyor ve vergi cennetlerine trilyonlarca dolar para yatırıyor.

Aynı şekilde Türkiye’de de bu son dönemde ekonomi durgunluğa girdi; gelir dağılımı giderek daha fazla bozuldu; siyasi rejim de on yıl önce asla akla gelmeyecek şekilde kabuk değişti. 2016 başlarında bu faşizan dönüşümü sezerek devleti demokratik davranışlara davet eden bini aşkın akademisyeni Başbakan Erdoğan aşağılamış, YÖK’e ve savcılara ihbar etmişti. İzleyen günlerde onlar da harekete geçti.

2016 yılına girerken bir gazetemiz, “2015, seni hiç özlemediyeceğiz!” diye başlık atmıştı. Oysa 2016 yılı da Güneydoğu’dan gelen iç karartıcı haberlerle ve Sultanahmet’te turistleri hedef alan “canlı bomba”larla başlıyordu. Yılın ortasında kanlı bir darbe teşebbüsü yaşanıyor, 2017’ye girilirken de AKP Hükümeti, Halep’te rejimden kaçan halkı, cihadistlerle beraber İdlib’e taşıyordu. İdlib, tarafların kalıcı çözüm arama yerine, geçici “ateşkes”lerle zaman kazanmaya çalıştıkları bir barut fıçısı haline bu koşullarda geldi.

2017 yılında dünyada yaşanan en önemli olay, kuşkusuz, ABD’de ırkçı, cinsiyetçi ve İslamofobik saplantılar içindeki bir iş adamının Beyaz Saray’da başkanlık koltuğuna oturması olmuştu. Sanırım bu önemli olaya, ikinci planda da Birleşik Krallığın, aynı yılın Haziran ayında yapılan referandumla Avrupa Birliği’nden çıkma kararı (Brexit) eklenebilir. Bu sürpriz karar Britanya adalarını çok aşan etkileri tetikliyor ve İngiltere ile birlikte AB’yi de derin bir krize sürüklüyordu. Türkiye ise bu sırada Rusya’yla “uçak krizi”ni aşarak dostluk ilişkileri kurmuş, Başbakan Erdoğan Putin’den “değerli dostum!” diye söz etmeye başlamıştı.

Oysa aslında, ortada “gerçek bir dostluk” yoktu; söz konusu olan, NATO çevrelerinde korku uyandıran bir “eksen değişmesi”nden çok, R.T. Erdoğan’ın Rusya ile ABD’yi birbirine karşı kullanarak diplomatik çıkar sağlamaya çalışmasıydı. Ne var ki bugün İdlib kriziyle varılan noktada yıllarca süren bu danışıklı dövüşün de sonuna gelinmiş görünüyor.

Son yıllarda dünyada dalga dalga yayılan popülist akımlar ve faşizan gelişmeler 2008’de patlak veren ve hâlâ kontrol altına alınamamış olan uluslararası kapitalizmin kriziyle yakından ilgilidir. Böyle küresel krizler genellikle finans sektöründe banka iflaslarıyla başlar; sonra reel ekonomi sarsılır, işsizlik artar ve ortaya çıkan iktisadi kriz de giderek sosyal krize dönüşür. Nihayet son aşamada da siyasi kriz patlak verir ve mevcut rejimler sarsılmaya başlar. İşte ABD’de 2008’de Lehman Brothers’ın iflasıyla başlayan kapitalizm krizi de bu aşamalardan geçti ve sonunda siyasal krizlere yol açtı. Geline nokta- da, henüz dikta rejimlerine teslim olmamış her ülkede, tüm demokratlar artık “popülist” demagogların özgürlükleri tehdit eden saldırılarına direnmeye çalışıyorlar. Bu son dönemde sivil darbeler yer yer askerî darbelerin yerini aldı ve bu bağlamda burjuva demokrasilerinin geleneksel parti sistemleri de çökmeye başladı. Artık ABD, Fransa, İtalya gibi ülkelerde “partilerin liderleri” değil, “liderlerin partileri” var ve Fransa’da bazı düşünürler (A. Badiou, P. Rosanvallon) Macron iktidarı ile III. Louis Bonaparte’in darbesi arasında paralellikler kuruyorlar.

*
* *

19. yüzyıl sonlarında Rusya’da ortaya çıkan Narodnikler akımından çok farklı nitelikte olan çağdaş “popülizm”, son yıllarda siyasal tartışmaların da merkezine oturdu. Nitekim bazı kuramcılar günümüzde demokrasileri tehdit eden popülist akımlar arasında “sağcı” ve “solcu” ayrımı yaparken, “radikal demokrasi” kuramıyla bir ara Türkiye’de de etkili olmuş Chantal Mouffe gibi bazıları da popülizmi tek ve ilerici bir akım olarak değerlendiriyorlar. Oysa bugün, kendini “popülist” olarak adlandırmasa da, söylem ve sloganlarıyla bu etiki hak eden akımlar arasında gerçekten halkçı ve devrimci nitelikte olana rastlamak hayli güç görünüyor. Hatta bu bağlam-

da, Venezuela’da, aç kalmamak için milyonlarca insan ülkeden kaçarken, artık emekçilerden çok askere dayanan Maduro politikasını da –beşeri dramı tamamen ABD emperyalizmine mal ederek– “halkçı” diye savunmanın gerçekçi olmayacağını düşünüyorum.

1929 dünya krizi faşist rejimlerin iktidara gelmesine, ya da –zaten iktidarda iseler– güçlenmesine yol açmıştı. Şimdi de kafaları şu soru meşgul ediyor: Bir türlü baş edilemeyen 2008 krizi de acaba sonunda benzer sonuçlar doğuracak mı? Batı’da bugün muhalefette olan ve şimdilik daha çok kaldırırımları aşındıran faşist hareketler, yoksa yakında iktidar mı olacak?

Bu sorulara bugün kesin yanıtlar verilebileceğini sanmıyorum. Yine de bu hususta kötümserliğe kapılmasak da, günümüzde tüm dünyada hak ve özgürlükler üzerinde kara bulutların dolaşmakta olduğunu yadsıyamayız! Almanya ve İtalya’da iktidara ortak olan ırkçı partiler, İngiltere’de AB ve mülteci düşmanlığı yaparak iktidara gelen Boris Johnson, Fransa’da “sivil darbe” ile suçlanan E. Macron kuşkusuz geleneksel parti sistemlerinden kopmayı temsil ediyorlar. “Demokrasi” yönünde zaten hiçbir arzu ve iddiaları olmayan Çin ve Rusya’da ise, otoriter başkanlar, birer anayasa değişikliği ile hayat boyu başkanlığı garanti altına aldılar. Gelişmekte olan dünyada yer alan irili ufaklı diktatörlükler dışında, Brezilya’da Bolsonaro, Hindistan’da Modi, Macaristan’da Orban gibi liderler de anayasal düzeni zorluyor ve mutlak bir otorite yolunda her şeyi mübah görüyorlar.

Peki, ya Türkiye?

Macaristan’da Victor Orban, 2010 yılında iktidar olup yeni bir anayasa hazırlatırken, Türkiye’de de bir referandumla anayasada yargı bağımsızlığına balta vuran değişiklikler yapılıyor-

du. Dünyada “otoritarist sapma” adı verilen süreç bizde böyle başladı. Anayasanın toptan değiştirilerek, “Başkan”ı olağanüstü yetkilerle donatılmış “Reis” konumuna getiren yeni bir anayasanın kabulü için ise daha dokuz yıl geçmesi gerekti. Bunun ortamını da, R.T. Erdoğan’ın “Allah’ın lütfu” dediği darbe girişimi ve onu izleyen OHAL yönetimi hazırlamıştı. Bu gelişmeleri birçok kişi gibi ben de daha önceki yayınlarımda sığağı sığağına tartışmış ve yorumlamıştım. Bu kitapta topladığım yazılar ise dünyada ve Türkiye’de bir dönüm noktası izlenimi veren 2016 yılıyla başlıyor. Popülist/faşist zorbalıklara karşı son yıllarda yoğunlaşan özgürlük savaşı ve demokratik direnişler de yeni bir dönüm noktasına hızla yaklaştığımızı gösteriyor. Üstelik bu satırları yazdığım sırada dünyada hızla yayılmakta olan Covid-19 pandemisi de, insan sağlığına yönelttiği tehditler dışında, yarattığı sosyal psikoz ve iktisadi çöküntü potansiyeli ile bu dönüm noktasını daha da yaklaştırıyor. Oysa unutmamalıyım, ister doğal ister toplumsal nitelikte olsunlar, felaketlere karşı en etkin mücadele de ancak daha özgür, daha sorumlu ve daha serinkanlı bir davranışla yapılır.

I

RUSYA, SURİYE VE TÜRKİYE:
DOSTLUK VE DÜŞMANLIK

UÇAK KRİZİ, “MİLLİ REFLEKS” VE RUSYA GERÇEĞİ

2016’ya Rusya kriziyle girdik. Ne var ki her krizin öğretici bir tarafı var ve 24 Kasım 2015’te düşürülen Rus uçağının yarattığı kriz de bizlere bu ülkeyi aslında hayli yüzeysel bilgilerle tanıdığımızı gösterdi.

Aslına bakılırsa bu ilgisizlik pek de yeni bir şey sayılmaz. Tarihî derinliklere dalmadan önce son yirmi beş yılı hatırlayalım: 1990’larda bu dev komşu trajik bir çöküntü yaşarken, bu topraklarda adı daha çok “bavul ticareti”, “Nataşa öyküleri” ve biraz da Moskova yolcusu müteahhitlerimizle anılıyordu. Doğrusu burnumuzun dibinde yaşanan ve belki de 21. yüzyıla damgasını vuracak olan bu toplumsal deprem hakkında kafa yoranlarımız çok azdı. Fukuyama, “tarih bitti, liberalizm kazandı!” demiş, herkes rahatlamıştı. Sonra zaman geçti; Ruslar dar boğazdan çıktılar ve bu kez de Antalya’daki turistleriyle ve Bodrum’da sefa süren “oligark”larıyla anılmaya başladılar. Üstelik bunlardan birinin ünlü Chelsea futbol kulübünü satın alması magazin dünyamıza özel bir renk de katmıştı. Kısaca işler yolundaydı: Rusya ile ticaretimiz geliyor; Antalya, Rus gençlerinin düşlerini süslüyor; Erdoğan da Putin’le sık sık görüşüyor, şakalaşüyor ve bu arada da pazarlık yapıyordu.

Derken yine zaman geçti; bu kez çok ani bir dönüşümle ortalık karıştı ve Rusya ile dostluk ilişkilerimiz bir anda düşmanlık ilişkilerine dönüştü. Bir Rus uçağı “angajman

kurallarımız”a uymadığı için düşürülmüş ve pilotu da öldürülmüştü. Ve Erdoğan, Putin’in özür dileme talebini elinin tersiyle itiyor, “asıl kendileri özür dilemeli” diyordu. Gerginlik böylece tırmandı ve yandaş basın da her zamanki gibi durumdan vazife çıkarmakta gecikmedi. Artık her geçen gün gazete köşelerinde ve TV ekranlarında Rusya ve Putin’i aşağılayan “yorum”lar yer almaya başlamıştı.

*
* *

Muhalefet cephesinde de durum pek farklı değildi. MHP bayram havası içinde bu mini-Plevne’yi kutluyor ve “Vur Türkiye!” diyordu. Derken koroya, daha ihtiyatlı terimlerle, CHP de katıldı: Rus uçağı hava sahamızı ihlal etmişti; “angajman kuralları” esastı; dik durmalıydık! Daha birkaç gün önce, kriz yeniden alevlenince, “eğer angajman kurallarına uyulmuyorsa,” diyordu Kılıçdaroğlu, “bunun gereğinin yapılması da bizim beklentimizdir” (*Hürriyet*, 31 Ocak). Böylece bir “milli uzlaşma” ya da bir yazarın koyduğu adla “milli refleks” sağlanmış oldu. “Bu koskoca halk,” diyordu bir yazarımız, tam da bu nedenle “devletin arkasında duruyordu”. Ve bunu derken de kuşkusuz, kamuoyunda çok yaygın bir eğilime tercüman oluyordu.

Oysa “milli refleks” teşhisiyle, pek de farkında olmadan, geçmişte yaşanmış olan felaketlerin nedeni de açıklanmış oluyordu. Aslında Osmanlılar da sonunda “hasta adam” konumuna, akıl ve analizle hareket etmeleri gereken konularda “refleks”le hareket ettikleri için düşmüşlerdi. Ve aynı nedenle giderek tarihten silinmişlerdi. Tüm 19. yüzyıl boyunca Batılı sömürgeciler önce “refleks”leri tahrik etmiş, sonra da Anadolu halkı Ruslara karşı cephelere gönderilmişti.

*
* *

Aslında Rusya'nın bugünkü durumunu anlamak için önce bu ülkenin 1990'larda geçirdiği dönüşümü ana hatlarıyla ortaya koymak gerekiyor. Burada ise paradoksal bir durumla karşılaşyoruz. Öyle ki, toplum bilimlerinde, ilke olarak, hep kapitalist toplumlardan sosyalizme geçiş olanakları tartışma konusu olurken, 9 Kasım 1989'da Berlin duvarının yıkılması ile başlayan süreç içinde, dünya, SSCB bağlamında tam tersi bir gelişmeye tanık oluyordu. Kimsenin hiç beklemediği ve öngörmediği koşullar içinde Sovyetler Birliği hızla sosyalizmden kapitalizme geçiyordu!

Bu nasıl olmuştu?

Aslında bu dönüşüm, Mihail Gorbaçov yönetiminde başlatılan "demokratikleşme" ("Perestroika" –yeniden yapılanma) çabalarının kontrolden çıkarak büyük sermaye kuruluşlarına teslimiyet şeklini almasıyla gerçekleşti. IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar Gorbaçov'a "doğru yolu" göstermişti: Özelleştirme. Bu da iki şekilde yapılabilirdi. Ya Harvard'lı Profesör Jeffrey Sachs'ın başını çektiği grubun önerdiği gibi ani bir "şok tedavisi" ile, ya da evrimci yöntemle önce dönüşümün hukuki ve kurumsal zemini hazırlanarak. Davayı "Şikago Okulu" diye anılan liberal takım kazandı ve 1992'den itibaren "şok tedavisi" başladı. Her bakanlığa "dediğim dedik" bir Amerikalı "danışman" yerleştirilmişti ve herkes umutluydu. Kısa bir süre içinde de devlet işletmelerinin %50'sinden fazlası (on binden fazla şirket) özelleştirildi. Ne var ki hayaller gerçekleşmiyor, yatırımların artacağı umulurken gözle görülür şekilde bir yağma dönemine kapılar açılıyordu. Ülkeye yabancı sermaye gireceği sanılırken mevcut sermaye yurt dışına kaçmaya başlamıştı.

*
* *

Böylece birkaç yıl içinde ekonomi anarşi içine girdi ve milli gelir hızla azalmaya başladı. J. Stiglitz'in yazdığı gibi, "İyi bir

şirket yönetimini sağlayacak kanunların olmaması, şirketlerin yönetimini eline geçirenlerin hissedarları soymalarına ve şirket aktiflerine el koymalarına yol açmıştı.” (*Globalization and Its Discontents*, 2002)

Bu soygunculara daha sonra “oligarklar” adı verildi. Ülkede gelirler düşer, yoksulluk artarken, çoğu otuz kırk yaşlarında olan bu oligarklar bir anda dolar milyarderleri haline geldi. 1991’de tankların üstüne çıkarak askerî darbeyi önlemiş olan Boris Yeltsin, oligarkların “darbe”sini önleyememişti; zaten böyle bir niyeti de yoktu.

Bu “yeni zenginler” gerçekten de son derece açık göz adamlardı. Örneğin bunlardan Boris Berezovski, bir yazara “özelleştirme”leri şöyle anlatmıştı: “Önce kârlar özelleştirildi; sonra mülkler, daha sonra da borçlar.” Kendisi de bu furyada ilk aşamada Sovyet Hava Yolları’nın (Aeroflot) CEO’luğunu(!) ele geçirmiş, %49’u emekçilerine devredilen şirket hisselerinin yağmasına daha sonra sıra gelmişti. 1990 ile 1998 arasında Çin’de milli gelir yılda ortalama %10 artarken, Rusya’da her yıl ortalama %7,5 azaldı ve Yeltsin yönetimi ağır bir kriz ile noktalandı. İşte bugün Putin’in Rusya’daki konumunu ve “karizma”sını anlamak için önce bu tabloya bakmak gerekiyor.

*
* *

Eski bir KGB ajanı olan Vladimir Putin, 1991’de, doğduğu şehir olan Saint-Petersburg’da siyasete atılmış ve hızla yükselerek 2000 yılında da –komünist aday G. Ziouganov’un %29,2 oyuna karşı %52,9 oy alarak– cumhurbaşkanı seçilmişti.

2000-2008 yılları arası Rusya için dönüşüm ve hızlı kalkınma yılları oldu. Bu dönemde milli gelir hızla artmış, reel ücretler üç katına çıkmış, işsizlik ise yarıya inmişti. Bu arada oligarklara da savaş açılmış ve soyguncu takımın bazıları yurt dışına kaçarken, bazıları da kendini demir parmaklıkların arkasında

bulmuştu. Oysa bu sayfa Putin'in başarısının sadece bir yüzüydü; tablonun öbür yüzünü de uluslararası politikada kazandığı başarı teşkil ediyordu. Öyle ki, Bush yönetiminin Ortadoğu'da izlediği işgalci politika Rusya'ya yeni bir alan açmış, eski "büyük güç" günlerini anımsatan girişimlere kapılar aralanmıştı. Aslında Rusya için sorun "süper güç" olma ve "ulusal gurur"u okşama sorunlarının ötesinde boyutlar taşıyordu. Ülkede ciddi bir İslamcılık ve Rusların daha çok "vahabilik" adını verdiği bir terör sorunu da vardı. Nüfusu 146 milyon olan bu ülkede 20 milyon kadar Müslüman yaşıyordu.

*
* *

Sovyetler Birliği çökünce periferik cumhuriyetlerden Rus şehirlerine bir akım olmuş, merkezi birimlerde önemli bir göçmen kitlesi oluşmuştu. Sadece Moskova'da bir milyondan fazla Müslüman yaşıyordu. Batı Avrupa'daki göçmen işçileri anımsatan bu kalabalıklar, yine Batı'dakine benzer kimlik sorunları yaşıyor, olumsuz tepkiler uyandırıyor. Irkçı Jirinovski'nin "liberal-demokrat(!)" partisinin görece başarısı da bu tepkilerin ürünüydü. Putin de 2000'i izleyen yıllarda Çeçen başkenti Grozny'yi harabeye çevirirken, aynı nedenlerle kamuoyu desteğini arkasında bulmuştu.

*
* *

Ne var ki Putin terörün sadece devlet terörü ile yenilemeyeceğini biliyordu. Bu kavganın bir parçası da sisteme entegre olmuş, çağdaş (ılımlı-uyumlu) bir İslam yaratmak olmalıydı. Bir yandan terör bastırılır ve Grozny, Rusya'nın en güvenli şehirlerinden biri haline gelirken, öte yandan da bu amaçla yeni camiler inşa ediliyordu. Bunların en büyüğü de 2015 Eylül'ünde R.T. Erdoğan ve Filistin devlet adamı Mahmud Abbas'ın da katıldığı büyük bir törenle açıldı. On bin kişinin ibadet edebile-

ceği bu dev yapıt gerçekten de muhteşemdi. Rusya Federasyonu Müftüsü, Rusya'nın aynı zamanda bir İslam devleti olduğunu söyleyen Putin'i övüyor, Putin de Kuran'dan ayetler okuyordu. Hedef IŞİD (DAEŞ) idi; Erdoğan ve Abbas'ı yanına almış olan Putin de bu vahşet örgütüne karşı çağdaş bir İslam tablosu çizdiğini sanıyordu. Herhalde o anda iki ay sonra bir uçaklarının Türkiye tarafından düşürüleceği aklının köşesinden bile geçmezdi. Ve belki de Türkiye için "bizi sırtımızdan hançerlediler" derken, önce bu görkemli töreni hatırlamıştı.

*
* *

Bugün Türkiye'nin Ortadoğu'daki zavallı yalnızlığını tartışırken, kuşkusuz Batı emperyalizminin Rusya'ya karşı yüz yıllardır izlediği ikiyüzlü ve karalayıcı politikayı da gözden uzak tutmamak gerekir. Bu son gelişmeleri de bu perspektifte değerlendirebiliriz. Batı medyasında sömürge oligarkların bile yer yer "mağdur olmuş yetkin iş adamları" şeklinde sunulmaları başka nasıl yorumlanabilir? Kuşkusuz Putin de masum değildir ve tehlikeli bulduğu muhaliflerini gaddarca ezmekte sakınca görmediği de biliniyor. Ne var ki bu, her şeyden önce, kendisini 2012 seçimlerinde de ilk turda %63 oyla seçen halkının sorunudur.

Oysa seçim zaferiyle her şey bitmiyor. Ya sonrası? Ya son üç yılda yaşananlar? Ukrayna krizi, Kırım'ın ilhakı, AB ambargosu, çöken petrol fiyatları? Yoksa bütün bunlar Putin'in "bağımsızlık" (hegemonyacı) politikasının ve buna bağlı olarak da itibarının sonunu mu getiriyor? Son iki yıldır ekşi işaret eden milli gelirin, IMF'ye göre 2016'da da %1 düşeceği tahmin edildiği bu günlerde, *Le Monde* yazarı gibi (24 Ocak) "Rusya Sarayı Çöküyor!" denilebilir mi?

Yine de şu var: Bütün bu gelişmelere rağmen başta ABD, Batılı ülkeler Ortadoğu'da Rusya'yı Türkiye'den daha güve-

nilir bir ortak olarak görüyorlar ve şu son aylarda da bunun sayısız işaretini verdiler. Aralık 2015'te Moskova'yı ziyaret eden Amerikalı General Michael Flynn, Türkiye'nin bir Rus uçağını düşürmesini, DAESH'in geçen Ekim sonunda Mısır'da düşürdüğü ve 224 kişinin ölümüne sebep olan Rus uçağı ile aynı kefeye koyarak eleştiriyor ve sonra da bakınız neler söylüyordu: "Bana göre Başkan Putin'in çatışmaya müdahale kararı ve bölgede yaptıkları, Rusya'nın iç işleri ile ilgili. Bugün 5 ila 10 bin Rus vatandaşı Suriye'de savaşıyor ve Rusya'nın da orada olmak istemesinin nedeni kısmen bu; bu insanların Dağıstan, Özbekistan, Çeçenistan ya da Moskova'ya dönmelerini önlemek! Sanıyorum ki bizler bunu anlamadık. Putin gerçekten var olan bir sorunu çözmeye çalışıyor ve çözümün bir kısmı da Suriye ve Irak'ta bulunuyor. Asıl sorun bizlerin -büyük güçler, Rusya ve Batı- nasıl birlikte çalışacağımız sorunu." Pentagon'da 2012-2014 yılları arasında istihbarat bölümünü yönetmiş olan General Flynn, "diplomatik ilişkilerden değil, savaş alanından, enformasyon savaşından söz ediyorum" diyor. İsterseniz Amerikalı generalin sözlerine Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün şu sözlerini de ekleyebiliriz: "Suriye'de bir Rus uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi terörizme karşı savaşta uluslararası çabalar için bir kayıptır. Ümit ederiz ki ileride de böyle bir dramla karşılaşmamak için bütün ilgili taraflar işbirliğini güçlendirir."

*
* *

Ortadoğu'da bugün savaş içinde savaş yaşıyor ve Türkiye'nin tüm müttefikleri DAESH'e öncelik verirken, Türkiye, "tüm terör örgütleriyle savaş" formülü altında, aslında Kürtlerle savaşıyor. HDP'nin aldığı oylarla üçüncü parti haline geldiği bir ülkede elbette ki PKK'nın terör eylemlerinin savulacak bir yanı olamaz. Ne var ki bölgede DAESH'le savaşan

güçlerin kendileri için hiçbir tehdit teşkil etmeyen Kürt hareketini bu vahşet örgütüyle aynı kefeye koymaları da mümkün görünmüyor. Üstelik Türkiye’de olduğu gibi dış dünyada da, Kürt savaşını seçim hesaplarıyla Erdoğan’ın başlattığına dair yaygın bir kanı bulunuyor. Sanırım Rusya ile girilen bu anlamsız ve eşitsiz bilek güreşi(!) bütün bu faktörler göz önünde bulundurularak analiz edilmelidir. Ve çıkarılacak sonuç da herhalde Türkiye’nin lehine olmayacaktır.

*
* *

Rusya 19. yüzyılda Garpçıların, Slavcılarının ve Ortodoks dincilerin birbiriyle kapıştığı “üç tarzı siyaset”iyle aslında bize en yakın ülke idi. “Şark Meselesi” bizi birbirimize düşman etti. Günümüzde ise Rusya’da ne bir “Konstantinapol ve Üçüncü Roma” düşü, ne de Hristiyan fundamentalizm tehlikesi bulunuyor ve ülkenin sekülerizm kavgası Müslüman yurttaşları ile sınırlı kalıyor.

Ekim Devrimi’nin yüzüncü yıldönümünün yaklaştığı şu günlerde, Lenin’le nasıl hesaplaşılacağı sorunu, Putin’i herhalde Türklerden nasıl intikam alacağı sorunundan daha çok düşündürüyor olmalı. Daha geçenlerde Lenin’i eleştirmesine kızan komünistlere, yığınla üyenin parti kartını yırttığı çöküntü günlerinde kendisinin kartını muhafaza ettiğini söylüyordu. Bizde ise Erdoğan ve adamları, her gün biraz daha sofulaşan bir ülkede, “yüz yıllık parantezi kapatmak” umuduyla akıntıya karşı kürek çekiyorlar. Belki kendileriyle beraber milyonlarca aymaz, çıkarıcı ve hayalperesti de şelaleye doğru sürükleyerek... Kurusuyla, yaşıyla...

6 Şubat 2016

SURİYE, TÜRKİYE VE MÜSLÜMAN KARDEŞLER

“Amerikalılar (Suriye’de) neden birşey yapmadı?” Fransa’da yayınlanan *Le Monde* gazetesinde (16 Mart 2016), B. Barthe imzalı bir yazı bu başlığı taşıyordu. Yazar, “Türkiye’de yürütülen birkaç haftalık bir araştırma”nın ürünü olan yazısında, ABD’nin Suriye’de neden pasif kaldığını, neden IŞİD’in yükselişine kararlı bir şekilde set çekilmediğini sorguluyor.

Araştırma önemli bir kaynağa dayanıyor. Yıllarca bölgede CIA hesabına çalışan Suriyeli bir ajan, elinde otantik belgeler, *Le Monde* muhabirine “şimdiye kadar gizli kalmış” bazı bilgiler sızdırmış! Üstelik gazete bununla da yetinmemiş, bilgileri başka ajanlardan edindiği bilgilerle karşılaştırdıktan sonra açıklıyor. Ajanlarla ücret ve finansman pazarlıkları Adana, Gaziantep ve Ankara otellerinde yapılmış ve bu konuda Amerikalıların pek de cömert davranmadığı anlaşılıyor. Yazarın “baş-casus” dediği ve güvenlik nedeniyle adını “M.” olarak andığı Suriyeli muhbir, Cerablus, Tel Abyad, Menbiç, Rakka gibi IŞİD’in eline geçen şehirlerde casus şebekeleri kurmak için istediği aylık 30 bin doların ancak üçte birini elde edebilmiş! Bugünlerde ise tam bir düş kırıklığı içinde. Nedeni de açık; Mayıs 2013’ten itibaren CIA ve Pentagon’a düzenli olarak ulaştırdığı bilgilere, Amerikalılar bazen “karar vericilere ilettik”, bazen de “bunları biz de biliyoruz” gibi kaçamak yanıtlar vermiş. Oysa sonuç ortada; Obama yönetimi, IŞİD’in iki yıl içinde “20 üyeden 20 bin

üyeye çıkışı”na âdeta seyirci kalmış. Ve Türkiye sınırlarından her ay kolayca geçen yüzlerce “cihadist”in de katkılarıyla örgüt hızla büyümüş. “Bu yabancılar ülkemize haklarımızı ve toprağımızı çalmak için geliyorlardı,” diyor Suriyeli ajan, acı içinde...

*
* *

Makale önce Suriye dramının “çok iyi bilinen” üç nedenini sıralıyor: 1) Esad rejiminin “aşırılıklara ortam oluşturan kaosu yaratan sınırsız sertliği”; 2) Körfez sermaye babalarının “ayaklanmayı mezhep kavgasına dönüştüren karanlık oyunları” ve 3) “bir sürü hata yapan” muhalefetin parçalanması. Yazarın kendisi bunlara bir de dördüncüsünü ekliyor: Amerikalıların Suriyeli muhalifleri küçük görmesi!

“M.”nin en çok esef ettiği şey, 2014 yazında IŞİD’i Halep’ten kovmak için hazırlanan gizli bir planın yürürlüğe geçirilememesi. Plan birkaç kez ertelendikten sonra, yılın sonunda tamamen rafa kaldırılıyor. Ve arkadan da El Nusra Cephesi, bu operasyon için görevli Özgür Suriye Ordusu birliğini “sürpriz bir baskınla” etkisiz hale getiriyor.

*
* *

Şimdi soru şu: Nasıl oluyor da Amerikalılar Ortadoğu’da bu kadar vahşi, bu kadar yıkıcı gelişmelere duyarsız kalabiliyor? *Le Monde* yazarı bunu o sıralarda bölgede diplomat olarak görev yapmış bir Amerikalıya da soruyor. Şubat 2014’te görevden ayrılmış ve halen *Middle East Institute*’da araştırmacı olarak çalışmakta olan Robert Ford şu yanıtı veriyor: “Obama ve ekibi Suriye’de askerî güç kullanma ve muhalefeti silahlandırma konusunda hep isteksiz davrandı. Bu konuda iki şeyden kaygı duyuyorlardı. Birincisi, verecekleri silahlar El Nusra’nın eline geçer diye korkuyorlardı; ikinci olarak da bu silahların Esad rejimine karşı kullanılmasını istemiyorlardı; çünkü, Şam’daki

elçiliklerini kapatmış olmalarına rağmen Esad rejimi gözlerinde meşru sayıldığı için bunun uluslararası hukuku çiğnemek anlamına geleceğini düşünüyorlardı.” B. Barthe bu konuda tamamlayıcı bazı bilgileri de Güneydoğu Anadolu’da “Erdoğan’ın yardımıyla” yaşadığını söyleyen Cemal al Maaruf’tan almış: “Amerika’dan gelen askerî ve insani yardımın bir kısmına El Nusra el koyuyordu”; diyor El Maaruf, “fakat bu örgüt tanksavar TOW füzelerine dokunmuyor; çünkü bunlara el koyarsa bir daha verilmeyeceğini biliyor.”

*
* *

İlginçtir ki Suriye dramına ışık tutan yazıda Türkiye âdeta yok sayılmış bulunuyor. Yine de bütün bu trajik gelişmelerde Türkiye’nin oynadığı rol, tek fakat çok önemli bir cümle ile sergileniyor: “Katar ve Türkiye, Özgür Suriye Ordusu dışında, kendi kanallarını ve adamlarını kullanıyorlar. Müslüman Kardeşler’e yakın Stokholm’lü imam Haytham-ahme’nin kiraladığı gemilerin taşıdığı silahlar Libya yoluyla Suriye’ye geliyor.” Âdeta Türkiye’nin bugün Ortadoğu’da düştüğü yalnız ve acıklı durumu özetleyen birkaç sözcük.

*
* *

Le Monde gazetesinin Suriyeli CIA ajanlarından devşirdiği bilgiler, sanırım bölgede Türk-Amerikan ilişkilerinin neden giderek gerginleştiği konusunda da ipuçları veriyor ve şu soru akla geliyor: Yoksa Amerika’nın “pasif” davranmasının ve sonunda bölgede kendisine en güvenilir müttefikler olarak Kürtleri seçmesinin altında Türkiye’nin Müslüman Kardeşler ve El Nusra ile flörtünden duyduğu kaygı mı yatıyor? Erdoğan’ın son yıllarda Müslüman Kardeşler’in âdeta avukatlığını yaptığı ve daha birkaç hafta önce de “El Nusra da DAESH ile savaşıyor; neden ona kötü diyorsunuz?” (24 Şubat 2016) diye ABD’ye hesap sor-

duğu düşünülürse bu olasılığın hiç de yabana atılmayacak cinsten olduğu kabul edilebilir.

Gerçekten de Erdoğan'ın Mısır'daki darbeden sonra, Esad'a beslediği nefreti nasıl Sisi'ye karşı da beslemeye başladığını hepimiz biliyoruz. Buna karşılık Obama ve ekibinin bu konuda verdikleri tepki hayli karanlıkta kalmış görünüyor. Oysa Erdoğan'a yakın bazı gazetecilerin altını çizdiği bazı olgular bu noktada ışık tutucu olabilir.

Habertürk'te N. Bengisu Karaca, 2015 Temmuz'unda "Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Çin yolunda" yapılan sohbetlerden aldığı ilhamla kaleme aldığı yazıda şu bilgileri vermişti: "Bir kronoloji çıkarmak gerekse, filmi 13 Eylül 2012'de Libya Bingazi'de Amerikan Büyükelçisi Chris Stevens'in öldürüldüğü güne kadar sarmayı düşünürüm. ABD derinleri zaten mıymıntı olan Obama'yı bu korkunç olayı kullanarak 'Müslüman Kardeşler' gibi o zamana dek 'ılımlı' kabul edilen ve hasbelkader Sünni ve 'dindar' olan hiçbir aktör ile partner olmamaya ikna ettiler. Direnirse Erdoğan da Türkiye de nasibini alacaktı." Yazara göre Erdoğan direndi ve "Taksim kalkışması ve 17-25 Aralık darbesi" de bu direnişin sonucu oldu.

N.B. Karaca önemli bir nokta yakalamış gibi görünüyor. İkiz Kuleler'in yıkılışının on birinci yıldönümünde, bu kez de Libya'da konsolosluk binalarının basılması ve büyükelçileri ile diğer üç görevlinin hunharca öldürülmesi, ABD siyasetinde gerçekten de Müslüman Kardeşler'e -ve bu akımı destekleyenlere- karşı önemli bir değişikliğe yol açmış olabilir. Ne var ki Türkiye'de bu fikri işleyen yazarlar önemli bir noktayı unutmuş görünüyor. O da şu: Libya terör eyleminden sonra Amerikan basınında çıkan yazılarda teröristlerin Müslüman Kardeşler'le ilişki içinde oldukları; dahası, ABD Konsoloslugu'nu koruma

görevinin İhvan bağlantılı bir birliğe (“17th Brigade”) verildiği hakkında bir tartışma başlamıştı. Bu iddialara temel hazırlayan olgu da ABD’nin Suudi Arabistan ve Katar yardımıyla Libya ayaklanması için oluşturduğu askerî cepheye katılan güçler içinde yer alan *Libya İslam Mücahidleri* (*Libyan Islamic Fighting Group*-LIFG) hareketinin Müslüman Kardeşler ideolojisi ile kurulmuş olmasıydı. Kısaca, sorun, “ABD derinlerinin mıymıntı Obama’yı kandırmaları”nın çok ötesinde, ülkenin yaralarını depreştiren boyutlar taşıyordu. Ve bu haliyle de muhtemelen ABD’de Müslüman Kardeşler’e düşmanlığı canlandıran bir rol oynuyordu. Bugün Türkiye’ye sığınmış Suriyeli ajanın *Le Monde* yazarına açıkladığı, fakat anlaşılır nedenlerle Türkiye’nin adının pek geçmediği bilgiler bir de bu yönüyle yoruma muhtaç değil mi?

*
* *

Karaca’nın –belli ki Erdoğan’ın konuşmasına dayanarak– açıkladığı gibi, Türkiye-ABD ilişkileri daha 2012’de bir yol ayrımına gelmişti. Peki, bu durumda Erdoğan ve ekibi ne yaptılar? Direnişe devam ettiler ve 7 Haziran seçimlerine gidilirken de IŞİD’e karşı terörist PYD kozunu oynamaya başladılar. Ülkeyi de giderek yönetilemez hale getirecek olan süreç başlamıştı. Ve artık gün geçmiyor ki yandaş basında ABD’yi aşağılayan birkaç yazı okumayalım. Örneğin, dünkü (17 Mart) Yeni Şafak’ta AKP Genel Başkan Yardımcısı’nın yazısı, “ABD’yi DAESH mi yönetiyor, yoksa Esed mi?” başlığını taşıyor. Geçtiğimiz 24 Kasım’da uçak düşürmeyle başlayan ve giderek artan Rusya düşmanlığı da cabası.

*
* *

Ne oldu, nasıl oldu? Yoksa ABD desteğiyle ANAP çizgisinde kurulmuş ve tüm liberalleri arkasına alarak iktidar olmuş

bir parti sonunda “antiemperyalist” bir harekete mi dönüştü? Elbette ki böyle bir şey söz konusu olamaz. AKP’nin bugün vardığı çizgi Ortadoğu’da çok örneği görülmüş, hepsi de hüsrarla sonuçlanmış ve son yıllarda İran’ın da kopmaya çalıştığı ilkel bir Batı düşmanlığıdır. Bir Ortaçağ İslamcılığının dürtüsü ve tezahürüdür. Korporatist nitelikte antikapitalist bir söylemi öne çıkaran bu düşmanlık, giderek tüm demokratları ve liberalleri AKP’den uzaklaştırdı ve kavga sonunda parti içi temizliğe dönüştü. “Ya Reis, ya yıkım!”; sonunda AKP’nin vardığı nokta budur ve eğer gerçek demokratlar seferber olmazsa bu formül sonunda “hem Reis, hem yıkım!” şekline de dönüşebilir.

18 Mart 2016

SAVAŞ, KRİZ VE POPÜLİST DEMAGOJİ

Savaş halindeyiz, hem de birkaç cephede! Sonunda, Clausewitz'in "savaş, siyasetin başka araçlarla devamıdır" dediği noktaya vardık. FETÖ, IŞİD, PKK... düşmanlar belli. "Başkomutan"ları da Obama! Bizdeki resmî söylem bunu söylüyor ve bunu söylerken de Trump'a göz kırıyor.

Gerçekten de yandaş medya çoktandır oklarını Obama'ya çevirmiş durumda; Obama'ya ve ülkesine. "Aslında ABD ile savaşıyoruz!" diyor yandaş bir gazete! Kıdemli bir danışman da yazısına (*Yeni Şafak*, 19 Aralık), "Beşiktaş ve Kayseri bombaları müttefikimizden!" başlığını koymuş ve ihanetin nedenlerini sorguluyor: "Peki," diyor, "ABD, NATO'daki en önemli müttefikine bunu niye yapıyor? Dünyanın en güçlü ülkesinin aynı zamanda dünyanın en güvenilmez, kendi müttefiklerine en büyük zararı veren, onlara karşı entrikalar çeviren bir ülkesi olmasının altında nasıl bir akıl yatıyor?" Başyazar daha da açık: "Suçüstü yakalandı ABD!" diyor; "Hiçbir ABD yönetimi, dünyanın gözleri önünde, bir müttefikine karşı teröre bu kadar açık destek vermedi." (30 Aralık 2016)

Anlaşıldı; düşman cephesi bu. Ya dost cephesi? O da az çok şekillenmiş durumda. Rusya, İran, Türkiye ve... (sıkı durun) Suriye! Bu cephenin komutanı da Putin!

İnanılmaz gibi görünüyor ama gerçek! Birkaç ay öncesine kadar aynı "Masa"da toplanmaları hayal edilemeyecek ülkeler şimdi bir araya gelmiş "ortak bildiri" yayınlıyor! İlk maddesiy-

le “Suriye Arap Cumhuriyeti’nin egemenliğini, bağımsızlığını, birliğini ve toprak bütünlüğünü” garanti altına alan bir bildiri... Arka planda hedef “Kürt koridoru” olsa bile, askerlerimiz şu anda El Bab’da Suriye için savaşıyor. Bölgedeki hareketleri yakından izleyen İslamolog Olivier Roy da bu durum karşısında şaşırılmış, soruyor: “Nasıl oluyor da yakın zamana kadar yurt içinde ve dışında Sünni İslam’ın savunucusu olan yeni ‘Sultan’, Şii davasının şampiyonluğunu yapan Rus-İran koalisyonunun uysal bir müttefiki haline geldi?” Ve hükmünü de veriyor: “Sünni dayanışma da, Yeni-Osmanlı rüyası da Halep’te öldü!” (*Le Monde*, 28 Aralık)

Doğru, cephe değişti; hem de baş döndürücü bir U dönüşüyle! Artık Erdoğan, Rusya’yla ilgili konuşmalarına genellikle “dostum Putin!” diye başlıyor. O böyle başlıyor da ihraç mallarımızın çoğuna konmuş olan ambargo da hâlâ devam ediyor. Belli ki Putin’in acelesi yok; “yavaş yavaş,” diyor, “acele etmeyelim; yavaş yavaş hepsi kalkacak!”

Aslında tek sorun ambargo da değil. Bellekleri bir de 24 Kasım’da, tam da Rus uçağının düşürülüşünün yıldönümünde El Bab’a doğru ilerleyen birliklerimizin uğradığı saldırı kurcalıyor. Unutulmadı, saldırıda üç şehit vermiştik. Yine de saldırının neden ve kimler tarafından yapıldığı aydınlatılamadı. Ortada sadece bazı sorular ve iddialar var. Örneğin iktidara yakın bir yazar, “Uçakların,” diyordu, “aynı bölgede bulunan ÖSO bileşenlerini değil de El Bab yönünde ilerleyen Türk askerlerini doğrudan hedef aldığı biliniyor; sahada Rusya’dan habersiz kuş uçurulmadığı, rejimin Rusya’ya rağmen böyle bir saldırı yapamayacağı da!...” Yazara göre işin aslı buydu! “Rusya bu saldırıyla, ‘İŞİD’le mücadele tamam, Fırat’ın batısıyla ilgili sınır güvenliğini temin etme işi, eh tamam, ama Halep artık se-

nin meselen değil, orada dur' mesajı veriyor(du)." Hesap kapanmıştı ve bu bir "Rus usulü '*opening party*'" idi (*Habertürk*, 26 Kasım 2016). Yine de bu çok taraflı hesap kapanmamış olacak ki kısa bir süre sonra da Ankara'da Rus elçisi öldürüldü. Hem de Çevik Kuvvetler'de görevli bir polis tarafından!

* * *

Elçi Andrey Karlov Ankara'da anlamlı bir sergiyi açarken öldürülmüştü. Arkadan katil etkisiz hale getirildi ve daha ilk günden itibaren de kendisinin bir FETÖ'cü olduğu ilan edildi! Yine de kafalar karışmıştı. Fail Arapça sloganlar atmış, cinayetine El Nusra görüntüsü vermişti. Durum gerçekten aydınlanmaya muhtaçtı. Bu arada Putin'in de kafası karışmış olacak ki, o da araştırmalara katılmak üzere Ankara'ya bir heyet yolluyordu.

Zihinleri işgal eden temel soru şuydu: 22 yaşında, iş gücü sahibi ve çevik kuvvet elemanı olacak kadar sağlıklı bir insan, nasıl oluyor da tarihe adi bir tetikçi olarak geçeceği bir operasyon uğruna hayatını feda edebiliyordu? Cinayet hazırlıklarında yalnız olmasa, FETÖ'den, CIA'dan yardım almış olsa da, şahsen inandığı ve uğruna hayatını feda ettiği bir "dava"sı olamaz mıydı? Eğer varsa bu "dava" neydi ve kimlere hizmet ediyordu?

* * *

Cinayet, "Halep Savaşı"nın son aşamasında, Rus ve Suriye uçaklarının hastane, okul demeden yaptıkları bombardımanın Batı kamuoyunda feci kırım sahneleri olarak sunulduğu bir anda işlenmişti. Bu durumda bir "intikam operasyonu" hissi uyandırıyor. Buna en çok sevinecek olanlar da kuşkusuz Halep'i kaybeden cihadist güçler olacaktı. Bu koşullarda bütün dünyada cinayet Rusya ve Suriye'nin kırımlarına karşı bir misilleme olarak değerlendirildi ve katil polis de radikal İslamcılar tarafından yüceltilti. Hatta bazı Mısır gazeteleri ci-

nayeti DAEŞ'in üstlendiği yönünde (doğrulanmayan) haberler bile yayınladılar. AKP kadrolarının Obama'dan sonra umutla baktığı Donald Trump da katili bir "radikal İslamcı" olarak lanetliyordu.

*
* *

Aslında bütün bunlar bir bakıma katil polisin ve ona yardımcı olanların hedeflerine ulaştıklarının da işareti sayılabilir. Katil polis, kendi sapık anlayışına göre bir "Cihad eylemi" yapmış, "şehit" olmuş, cennet kapıları kendisine açılmıştı. Ne var ki bu gibi korkunç cinayetleri lanetlemek ve failleri "etkisiz hale getirmek" yetmiyor, işin köküne inmek, selefilerin beslendiği inanç sistemlerini çözümlemek ve o planda da bir savaş vermek gerekiyordu.

120 yıl önce Durkheim, Fransa'da intihar nedenlerini incelerken, bunlar arasında "özveri intiharları" (*suicides altruistes*) diye bir kategori de saptamıştı. Bu ad altında askerî ve dinî dayanışmaların yol açtığı intiharlar anlatılıyordu. 1930'larda İspanyol faşistlerin "Viva la Muerte!" (Yaşasın ölüm!) çılgınlıkları ve 2. Dünya Savaşı'nda Japon "kamikaze" pilotları aynı esprinin daha yakınlardaki uzantıları idi. Oysa İslam dünyası, önemli bir kısmı itibarıyla, Fransa'da 16. yüzyılda yaşanan Saint-Barthelemy kırımı koşullarını hâlâ aşamamış görünüyor. Ankara cinayeti de bu zihniyetin devamı gibiydi. Bu koşullarda Putin bile öfkesini içine attı ve esnek bir söylem benimsedi. Ona göre de, "Cinayetin arkasındakiler FETÖ'cü militanlar olabilirdi." Resmî Türkiye kendisine dostluk elini uzatmış, dolaylı şekilde de olsa Amerika ve NATO'ya karşı tavır koymuştu. Böylece Halep'i dünyanın gazabına uğramadan tahliye etmek de Türkiye sayesinde gerçekleşmişti. Cihadistler ve sivil yandaşları bir kez İdlib'e yerleştikten sonra, yine Türkiye sayesinde oradan kovulmalarının yolu da mutlaka bulunacaktı.

Zaten Cumhurbaşkanı Erdoğan da yakınlarda açıkça söylemişti: “Onları İdlib’e aldık. Gerekirse kendi topraklarımıza da alabiliriz. Dün akşam Sayın Putin’le bir görüşmem oldu. Bizlere teşekkürü oldu. Dediler ki, burada bu insanların kurtuluşunda sizin de kararlılığınız olmasaydı, el ele vermeseydik bu süreci bu şekilde bitiremezdik.” (*Gazeteler*, 24 Aralık, 2016)

Kısaca Türkiye müttefiklerinden koparak Rusya-İran-Suriye kampına katılmış ve ABD önderliğindeki “koalisyon”u da “neden Fırat Kalkanı operasyonunu desteklemiyorsunuz?” diye lanetlemeye başlamıştı. Sadece bizi değil, bütün dünyayı da şaşırtan gelişmeler bunlar oldu. Olivier Roy gibi İslamologlar “bitti,” dediler, “AKP’nin Sünni İslamcılığı bitti”

Oysa biten bir şey yok; sadece siyasal İslam’ın yöntem ve stratejisi değişiyor. Olan şu: Cumhuriyet tarihimizde defalarca tekrarlanmış bir oyun en ürkütücü boyutlarda yeniden sahnelenmiş bulunuyor. Atatürk, daha Cumhuriyetin birinci yıldönümünde, *Vakit* gazetesine verdiği beyanatta ülkeyi bekleyen tehlikeyi şöyle sergilemişti: “Türkiye’de esasen mürteci yoktu ve yoktur. Vehim vardı, vesvese vardı (...) Bundan sonra yalnız bir şey olabilir. O da bazı adi politikacıların, hasis çıkarıcıların o vehim ve hayali uyandırmaya çalışması, o yüzden çıkar ve hırslarını tatmin düşüncesinden ibarettir.” Bugün de durum budur ve bu durumu da toplumsal evrim ve sınıf çelişkileri yaratır. Gerçekten de din ve dünya görüşü ile ilgili gelişmeler hiçbir zaman ülkedeki sosyal ve sınıfsal dönüşümlerden soyutlanamaz. Bu alandaki yeniden yapılanma çabaları hesaba katılmadan İslamcı politikalar ve bunların altında yatan motivasyon anlaşılamaz.

Aslında Türkiye, tarihinin hiçbir döneminde İslam âleminde önderlik edecek yorumcular, müçtehitler yetiştirmede. Kanuni zamanında bile medreselerde Arap ve İranlı âlimlerin yorumları esas alınıyordu. İslamiyetten sonra Ortadoğu'daki tüm devlet yapılanmaları da ideal tiplerini İran Sasani modelinde buldular. Şu anda yaşadığımız toplumsal kriz bile, Arap devletlerinden çok İran İslami Cumhuriyeti'nde yaşananlarla benzerlikler gösteriyor: Özellikle de –Zencani'si ve Zarrab'ı ile– bu ülkede Ahmedinecad döneminde yaşanan sınıfsal dönüşümlerle! Bu yıllarda, İslami Devrim'in başlangıçtan itibaren vurucu gücünü teşkil eden “Devrim Muhafızları” (Pasdaran) ihale, teşvik, özelleştirme politikalarıyla yeni bir sınıf konumuna yükselmişti. Bu sınıf politikası, siyaseti de etkiledi ve giderek Ruhani iktidarına yol açtı. İranlı düşünür Mahfaz Shirali geçen Ocak ayında bu süreci şöyle yorumluyordu: “Humeyni için tehlikede olan İslam'dı ve onu korumak lazımdı; yeni başkan için ise ekonomi tehlikede ve o korunmalı. Tek bir örnek vermek gerekirse, devrimci ordu generalleri (Pasdaran), ‘Allah'ın askerleri’ iken, iş adamları haline geldiler” (*Le Monde*, 28 Ocak 2016). Bu aynı zamanda (köktencilerin “yozlaşma” olarak gördüğü) bir çeşit “sekülerleşme” süreci idi. Olivier Roy'un Türkiye ile ilgili yorumunu anımsatan bu görüş, İran'daki Ruhani “pragmatizm”inin altını çiziyor. Gerçekten de artık ekonomide, özellikle petrol, gaz ve petro-kimya alanlarında önemli bir yer tutan Pasdaran, Ahmedinecad döneminde elçiler, valiler, belediye reisleri vb. gibi mevkilere de adamlarını yerleştirmeyi başarmıştı. İşte AKP yönetiminin “Osmanlı Ocakları” ve palazlanan esnaf, KOBİ'ler, MÜSİAD vb. temelinde –yer yer eski AKP kadrolarını da tasfiye ederek– yeni bir sınıf ve yönetici kadro yaratma çabası da bu tabloyu çağrıştırıyor. Üstelik Türkiye gibi petrol yoksulu bir ülkede, AKP, sınıf politikasına ihale, teşvik ve özelleştirme araçlarına son yıllarda bir de Osmanlı müsadere sistemini sokmuş

bulunuyor. Daha geçenlerde Gümrük ve Ticaret Bakanı Nurettin Canikli, “FETÖ’nün finansman kaynaklarının kurutulması çerçevesinde bugüne kadar TMSF bünyesine 46 grup olarak toplam 692 şirket devredildi(ğini); bu şirketlerde toplam 37 bin 858 kişi çalıştığını” ve “şirketlerin toplam aktif büyüklüğünün 34,1 milyar lira civarında olduğunu” ilan ediyordu. Bu vahşi kapitalizm yöntemleri giderek tutuklanmış bazı yazarların tasarruf hesaplarına kadar uzandı. Ne var ki bütün bunlar yetmiyor, milli gelir azalmaya başlıyor ve Türk lirası da hızla değer kaybediyordu. Cumhurbaşkanı bu kez de halkı, tanklara direndiği gibi dolara direnmeye davet etti. Gezi, 17-25 Aralık ve 15 Temmuz darbelelerini tezgâhlayan güçler bu sefer de TL’ye saldırıya geçmişti.

Sonra ne oldu?

Erdoğan’a göre oyun bozuldu: “15 Temmuz darbe girişimini takip eden günlerde, şayet milletimiz 12 milyar dolar bozdurarak ekonomisine sahip çıkmasaydı, aynı oyunu orada da oynayacaklardı” diyordu cumhurbaşkanı! Ne var ki bu kez beklenen olmadı. 3,50’lerden 3,30’lara inen dolar kuru kısa sürede aynı hızla yine 3,50’lere tırmandı. Yoksa daha Erdoğan konuşmadan, *Sabah*’taki köşesinde (13 Aralık) “Bu kampanyaların başarılı olması, ülkemizden parasını alıp çıkmak isteyen yabancı yatırımcının işini kolaylaştırmaz mı?” diye sorgulayan yazar haklı mı çıkmıştı? “Ülkemizin döviz rezervi eridiğinde, bunun ekonomimize geri dönüşü nasıl olacak? (...) Birileri dolar ucuzken sattırıp, pahalıyken bize satmak mı istiyor acaba?” diyordu yandaş bir yazar.

Aslında bu arada hükümet de boş durmamış, o da iktidarın sınıfsal belkemiği olan esnafa can simidi teşkil edecek bir “önlemler paketi” hazırlamıştı. 1,6 milyon esnafın kredi engellerinin kaldırılması; kepenk kapatanlara maddi destek; yıl sonlarındaki “defter tasdiki” eziyetinin kaldırılması vb... Tablo cazipti. Ne var ki Erdoğan’ın bütün lanetlemelerine rağmen, esnafı ve Kobileri ezen faizler de bir türlü indirilemiyordu.

Siyasal İslam, sosyal dönüşüm, sınıfsal yapılanma... Bütün bunlar bir de “Yeni Anayasa” ile taçlandırılmalıydı! Bu da “Yeni Türkiye”nin siyasi çatısı olacaktı! Şimdi bu son aşamadayız. İyi de kimler, hangi koşullarda hazırlıyor bu “anayasa”yı? Daha doğrusu, Anayasa Doçenti Murat Sevinç’in sorduğu gibi, “Gündemdeki anayasa önerisi, bir anayasa değişikliği önerisi midir?” Elbette ki değildir! Girişim, fiilen zaten ortadan kaldırılmış olan anayasa yerine yepyeni bir “sistem” getirme girişiminden ibarettir. Tıpkı 1933’te, Portekiz’de, Salazar’ın “*Estado Novo*”nun (Yeni Devlet’in) temellerini atacak yeni bir “anayasa” ısmarlaması gibi... Bu bakımdan Meclis Komisyonu’nda yapılan “anayasa tartışmaları”nı parlamenter demokrasi tarihinin düşünsel ve kurumsal referansları içinde kavramaya çalışmak da beyhude bir çaba olacaktır. Kaldı ki Erdoğan daha geçenlerde tarımcılara seslenirken dayandığı felsefeyi, herkesin anlayacağı bir dille şöyle ortaya koymuştu: “Çobanlık deyip hafife almayın; çobanlığın felsefesini anlamayan, onun psikolojisini yaşamayan insan yönetemez. Ben de bir çobanım.” Ve bu arada AKP ve MHP vekilleri de bu felsefeye en uygun “anayasa”yı hazırlıyorlardı.

Siyasal İslam, sınıfsal dönüşüm, daralan ekonomi, artan işsizlik, “anayasal” yapılanma. Sonunda da savaş! Zırh olarak da Trump ve Putin adlarını taşıyan iki demagog popülist arasında sıkışıp kalmış, ne İsa’ya ne de Musa’ya yaranacak bir diplomasi! Bütün bunları pekiştirici nitelikte de bir sıcak savaş olgusu. El Bab’da karla ve düşmanla savaşan Mehmetçikler... Ne yazık ki 2017’ye bu koşullarda giriyoruz.

SURİYE DOSYASI KAPANDI, SIRA KATAR’DA MI?..

Arap Baharı’nın Suriye’ye yayıldığı günlerde Türkiye’nin iddialı bir “Suriye Dosyası” vardı. “Biz Suriye konusunu bir dış mesele olarak görmüyoruz!” diyordu Erdoğan, “Suriye meselesi bizim bir iç meselemizdir!” Ve Şam’da namaz kılmak için gün sayılıyordu.

Aradan altı yıl geçti; nutuklar atarak, operasyonlar yaparak, şehitler vererek Suriye dosyasını kapattık. “Fırat Kalkanı” harekâtı çoktan bitti; artık ne masada ne de sahada adımız geçiyor. “Osmanlı Şanı”na pek uygun bir şekilde olmasa da o dosyayı kapatmış görünüyoruz.

Zararın neresinden dönülse kârdır; belki böylesi daha da iyi oldu. Ne var ki –krizler bitmez– bu son günlerde de Katar krizi patlak verdi; “Katar Dosyası” açıldı. Bu “dost ülke”, din kardeşlerinin ihanetine uğrayıp mağdur olmuştu; şimdi de onun yardımına koşmamız gerekiyordu. Erdoğan, Katar’ın “iftira” niteliğindeki suçlamalarla âdeta “idama mahkûm” edildiğini ilan etti ve gerisi de hızla geldi: Destek mesajları yayınlanıyor, Doha’ya gıda maddeleri taşıyan uçaklarımız havalanıyor, alelacele meclisten geçirilen bir kararla Katar’daki üssümüze yeni askerler yollanıyordu.

Katarlılar da bu desteğe kayıtsız kalmadı. Emir Tamim el Tani bir tweet’le Türkiye’ye teşekkür ediyor, iktidara yakın

kuruluşlar da Erdoğan ile Emir'i yan yana gösteren bildiriler yayınlıyordu.

*
* * *

Yine de Erdoğan bu kez daha ihtiyatlı görünüyordu. Artık “iç mesele”den söz etmiyor, daha çok “aracılık” dileğinde bulunuyordu. Bu amaçla Dışişleri Bakanını da Katar’a yolladı. Ne var ki Katar “eylem planı”nda da 2011’in Suriye politikasını çağrıştıran, âdeta “Katar da bizim iç meselemizdir” anlamı taşıyan öğeler vardı: “İftiracılık” suçlamaları, asker gönderme, gıda kargoları vb... Nitekim Suud Kralı da mesajı böyle okumuş olacak ki, Katar’a giden, oradan da Suudi Arabistan’a geçen Dışişleri Bakanımıza yeşil ışık yakmadı. Kral Salman, ambargo kararı için “ne İslami, ne de insani” diyen Erdoğan’ı “arabulucu” olarak kabul etmedi; arkadan da Ankara’nın Riyad’da “üs talebi”ne ret yanıtı geldi. Daha da vahimi, Katar’a yöneltilen “13 talep” arasında Türkiye’ye verilmiş olan üssün kapatılması şartı da vardı.

*
* * *

Ne oluyordu? Yoksa Katar dosyası da rafa mı kaldırılıyordu?

Bu soruya yanıt aramak için bölge devletlerinin özellikleri ve “Katar krizi”ni yaratan koşullar üzerinde biraz durmamız gerekiyor. Gerçekten de dışarıdan “kardeş” gibi görünen Körfez ülkeleri arasındaki çatışma neden ve nasıl çıktı?

Aslında Suudi Arabistan ve Körfez Emirlikleri birer “modern devlet” olmaktan çok, aşiret yapılarını topraktan fıskıran zenginlikle satın aldıkları 21. yüzyıl teknolojisiyle birleştirmiş “hanedan devletleri”dirler: El Suud’lar, El Sabah’lar, El Tani’ler, El Halifa’lar vb. Bu “Hanedan” aileleri kırk-elli yıl önce bağımsızlıklarına kavuştukları tarihten itibaren aralarında kardeşçe –zaman zaman da kardeş kavgası içinde– yaşayıp dururlar.

Senyor ve köleleriyle bu ortak düzen, feodalitenin “primus inter pares” (eşitler içinde birinci) kuralına dayanır ve baş kol-tukta Suud Kralı oturur. Ne zaman ki “Hadim-ül Haremeyn el-Muhteremeyn” (kutsal şehirlerin hizmetkârı) olan Kral bir saldırıya uğrar, ya da bir meydan okumayla karşılaşır, işte o zaman –Sam Amca’nın da desteğini alarak– harekete geçer ve vassallarıyla beraber tehlikeyi bertaraf eder. Geleneksel şeklini “saray darbeleri”nde bulan bu gibi restorasyon operasyonlarında her türlü silah mübahtır: Önce ikaz; sonra tehdit, iftira, itibarsızlaştırma... hatta gerekirse şiddet!.. İşte bugünlerde patlak veren “Katar krizi” bu klinik tablonun en tipik semptomlarını sergiliyor.

*
* *

Şimdi soru şu: Nasıl oldu da Katar gibi Kıbrıs büyüklüğünde bir yarımada, son yirmi yıl içinde Ortadoğu ve dünya dengelerini tehdit edici bir güce kavuştu?

Bu gücü sağlayan elbette orada yaşayan (ve büyük çoğunluğu köle gibi çalışan yabancı işçilerden oluşan) insanların özel yetenekleri değildi. Bu gücü yeraltından çıkarılan zenginlikler sağlamıştı: Petrol, doğalgaz, özellikle de likit doğalgaz! Katar’ın dünya üretiminde ilk sıralarda yer aldığı bu unsurlar, ülke ekonomisinde, 2014’te, 210 milyar dolarlık bir değere yükselmişti. 1995’ten itibaren petrol ve doğalgaz gelirlerindeki sıçrama, özellikle de likit gaz ihracatında ülkenin dünyada ilk sıraya oturması, aslında son diplomatik krizi büyük resim içinde açıklayıcı niteliktedir!

*
* *

1995 yılında Katar bir saray darbesi yaşamış ve Haziran ayında Başbakan Hamad bin Halifa el Tani babasını tahttan indirerek kral olmuştu. Usul buydu; zaten azlettiği babası da

1972’de kuzenini devirerek tahta oturmuştu. Ne var ki Hamad el Tani ile Katar’da bir “İslahat” dönemi başlıyordu.

Bu “İslahat”ın en önemli maddesi –dört yıllık bir hazırlıktan sonra Nisan 2003’te ilan edilen– bir anayasa idi. Siyasi partilere izin vermeyen bu anayasaya göre bir Danışma Meclisi (Maclis al Şura) kuruluyor ve 45 üyeden oluşan bu meclisin otuz üyesi seçimle geliyordu. Diğerlerini de Emir tayin ediyordu. Seçme ve seçilme hakkı kadınlara da tanınmıştı. Üstelik kadınlar (yönetici zümre dışında pratik bir anlam taşımasa da) giyim kuşamlarında da özgür idiler. Ayrıca anayasa her türlü inanç özgürlüğünü de tanıdı. Yine de dönemin asıl büyük atılımı medya alanında gerçekleşti: *Al Jazeera* TV’nin kurulması, haberleşme özgürlüğünde ülkeyi Arap dünyasında “örnek” konuma sokmuştu.

Oysa aslında Katar usulü Vahabizm’in de sınırları vardı ve bu “örnek” ülkede insanlar hâlâ kırbaçlanarak cezalandırılıyor, eşcinseller idam talebiyle yargılanıyor ve nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil eden yabancı işçiler hiçbir şekilde Katar vatandaşlığına kabul edilmiyordu. Üstelik *Al Jazeera*’nın temsil ettiği “basın özgürlüğü” de Katarlılar için değildi. Bu kanalın dünyaya yaydığı haber ve yorumlarda, tüm Müslüman ülkeler için ağır eleştiriler yapılıyor, fakat Katar bunun dışında tutuluyordu. Erdoğan’ın da Noam Chomsky tarafından çok ağır sıfatlarla eleştirildiği söyleşisine yer veren *Al Jazeera*’da Katar’a en ufak bir eleştiri bile yapılamıyordu. Buna cesaret eden bir şair (Muhammed el-Acami) bir yıl önce müebbet hapse mahkûm edilmiş, sonra cezası 15 yıla indirilmişti. İşte Katar rejimi ile komşuları arasında ipleri koparan husus da aslında bu tek taraflı işleyen medya silahı oldu.

Bu durum kabul edilemezdi.

Ne var ki Suud Kralı ve diğer Arap emirleri de Katar'ı "başın özgürlüğü" başlığı altında eleştirmeyi uygun görmüyordu! Böylece 2013 yılında Hamad el Tani'ye "medyayı tek taraflı kullanıyorsun!" diyemediler; "Katar İslami terörü destekliyor" dediler; ablukaya aldılar ve sonunda da iktidardan kovdular. Yine bir Haziran ayıydı; Hamad el Tani kendisini iktidara getiren yöntemle tahttan indirilmişti. "Suriye Baharı" ve Katar'ın Müslüman Kardeşler'i destekleyen politikası komşularını kızdırmıştı. Darbeden kısa bir süre önce (Afgan) Taliban'ın Doha'da bir büro açmasına izin verilmesi ise bardağı taşıran damla oldu (*New York Times*, 24 Haziran 2013). Bu kez tahtta 33 yaşındaki Tamim el Tani oturuyordu.

Tamim el Tani, güçlü komşularının beklentilerine uygun bir şekilde hizaya gelecek, uysal bir politika uygulayacak mıydı? Genç Emir başlangıçta bunun işaretlerini de vermeye çalıştı, fakat ortada onun da gururunu okşayan bir sistem vardı. Çok geçmeden komşulardan şikâyetler yükselmeye başladı. Onlara göre Katar bölgedeki tüm radikal İslamcı hareketleri destekliyordu: DAEŞ, El Nusra, Taliban, Hamas, Müslüman Kardeşler... Şikâyetle de kalmadı, harekete geçtiler ve Mart 2014'de Katar'dan elçilerini çektiler. Suudi Arabistan ve BAE elçilikleri, Eylül 2014'te, Katar, DAEŞ'e karşı uluslararası koalisyonu katılana kadar boş kaldı. Ne var ki suçlamalar yine de devam etti. Üstelik "tehlikeli ilişkiler" listesine İran'ın ve Hizbullah'ın da (Lübnan) eklenmiş olması ABD'yi de öfkeliyordu. Çeçen teröristlere bile kucak açılması bir ara Rusya'yı bile çileden çıkarmış ve *Pravda*'da çıkan bir yazıya göre Putin tehditler savurmuştu (*Pravda-Report*, 19 Kasım 2015). Kısaca Doha semalarında kara bulutlar dolaşıyordu.

Görülüyor ki Katar'a yapılan itirazlar temelsiz değildi. Resmî kanallarla olmasa bile, Doha, sivil kuruluşlar aracılığıyla radikal akımlara mali yardım yapıyor, daha da vahimi *Al Jazeera* bunların sözcülerine saatlerce propaganda fırsatı veriyordu. Katar geleneksel dostlarını bırakmış, düşman cephesiyle flörte başlamıştı. İran'ı savunuyor, hatta Esad rejimini bile kolluyordu. Aracılar sayesinde El Nusra'nın elinden kurtulan Hıristiyan rahibeler Katar'la beraber Beşar Esad'a da teşekkür etmişlerdi (*Independent*, 8 Haziran 2017). Komşularını asıl çıldırtan da bu durumdu. Ne var ki tuhaflik şuradaydı: Katar da aynı ölçüde haklı nedenler sıralayarak komşularına yanıt verebilir, en azından 11 Eylül 2001 (İkiz Kule) saldırısını gerçekleştiren 19 teröristin 15'inin Suudi kökenli olduğunu hatırlatabilirdi. Kısaca ortada "tencere dibin kara, seninki benden kara!" durumu sırtıyordu.

Yine de bir fark vardı ve bu fark da *Al Jazeera*'dan doğuyordu. Yılanın başı bu kanaldı; Suud tahtı için tehdit oradan geliyordu; çözüm de oradan başlamalıydı!

Bu genel tablo ne gösteriyor? Şunu gösteriyor: Aslında "Katar krizi", özü itibarıyla, ne İslami terör kaygılarından ne de "antiemperyalist" dürtülerden doğdu. ABD çıkarlarına ne Katar'dan ne de Suudilerden gelen bir tehdit vardı ve Trump bir yandan Katar hakkında ağır suçlamalarda bulunurken, öte yandan da aynı "El Tani Hanedanı" ile 12 milyar dolarlık uçak (F-15) satışı antlaşması imzalıyordu. Kavg, feodal anlamda bir iktidar ve hiyerarşi kavgasıydı ve işin aslını da bölge uzmanlarından George Corm şu sözlerle özetledi: "Katar, *Al Jazeera*, araştırma merkezleri ve 'think tank'leri sayesinde

de Suudi Arabistan'a karşı nüfuzunu açıkça çok fazla artırdı; Suudiler de komplekse kapılmadan, tüm Arap ülkeleri ve de kendisini Müslüman olarak tanımlayan tüm devletler hakkında mutlak ve bütüncül hâkimiyetini teyit etmek istiyor.” (*L'Humanité*, 16 Haziran 2017) Aslında içinden her iki tarafa da “pislik” gözüyle bakan, fakat pratikte vurguncu bir iş adamı gibi hareket eden Trump ise, güçlü cepheden yana tavır alıyor ve dolarları götürüyor!..

*
* *

Katar krizi nasıl çözülür? Sonunda Tamim el Tani pes eder, hizaya gelir mi? Ya da direnir ve kriz daha da yoğun bir hal alır mı?

Aslında bu eşitsiz ve onur kırıcı kavgada Katar da önemli kozlardan yoksun görünmüyor ve ablukaya uzun süre direnebilecek kaynaklara sahip bulunuyor. *The Economist*'e göre (16-23 Haziran 2017) milli gelirinin 2,5 katı, Suudi Arabistan rezervlerinin de iki katı döviz rezervleri var. Bununla beraber karşı cephenin kararının da fevri bir çıkış olmadığı, enine boyuna düşünülmüş bir karar olduğu ve “infaz”cılarının tükürdüklerini yalamayacakları anlaşılıyor. Bu demektir ki Katar sonunda kaybedecek, er veya geç yelkenleri indirecek! “Katar ateşle oynadı,” diyor bölge tarihçisi P.J. Luizard, “her vaaz verene antenlerini uzatırken bunun sonunda kendisine de döneceğini hesap etmedi.” Türkiye ile yaptığı anlaşma karşı blok karşısında pek bir ağırlık teşkil etmiyor ve sonunda “hizaya gelecek!” (10 Haziran 2017)

*
* *

Ne var ki Katar'ın hizaya gelmesi, Suudi Arabistan'ın da tam bir zafer kazanması anlamına gelmiyor. Son dönemde Suud hanedanı da çok yıprandı ve “Sünni otorite” tekeline kaybet-

ti. Uğursuz Yemen macerasından sonra, Musul operasyonu ile Irak'ta da söz sahibi olmaktan çıktı ve o da artık hayli düşük bir profil sergilemeye aday görünüyor. Doha-Ankara eksenini de bölgede bir almaşık teşkil etmekten uzak olduğuna göre, bağımsız cihat vaazcılarının bölgeyi daha bir süre karıştıracakları anlaşılıyor. Kısaca Katar kriziyle emperyal güçler dışında herkes, özellikle de Katar ve “dostları” kaybediyor.

*
* *

“Dostları” dedik; yani başta Türkiye mi?

Aslında Washington gibi Ankara da “önce çıkarlarımız!” diyor ve ustaca yeni bir diplomatik manevraya hazırlanır görünüyor! Bakınız ilk günlerde Beştepe Suudi Arabistan’a esip üfürdükten sonra Ekonomi Bakanımız Nihat Zeybekçi aynı konuda neler söylüyordu: “Katar’a giden Türk ürünlerinde büyük bir artış var. Katar az nüfusa sahip olsa da 40 milyon nüfuslu bir ülke gibi. Bu açıdan bakınca bir fırsat var ortada.” (*Hürriyet*, 18 Haziran 2017) Sanırsınız ki Katar Emiri bu “dostça” sözleri dikkatle not etmiştir.

Gerçekten de “fırsat” var ortada; fakat bu çalkantılı bölgede krizler sık sık fırsatlar yaratırken, “fırsatlar” da sık sık yeni krizlerin tetikçisi olmuyor mu? Ve Katar’ın etrafındaki kuşatma zamanla boğucu olmaya başlayınca, Türkiye’nin “Katar Dosyası” da, yıllar önceki “Suriye Dosyası” gibi, kapanma sinyalleri vermeye başlamayacak mı?

Göreceğiz...

21 Haziran 2017

AFRİN, DOĞAÇLAMA DİPLOMASİ VE “İSTİKRAR”

Ülkede savaş rüzgârları esiyor: Afrin’e girdik, giriyoruz!

İlk işaret bir hafta kadar önce Beştepe’den gelmişti: “Kısa süre içinde Afrin ve Menbiç’ten başlayarak Suriye’deki terör yuvalarını birer birer dağıtacağız” deniyordu. Şimdi de komut bekleniyor. Kimi iktidar sözcüleri Putin’in bizlere “Afrin operasyonunun kapılarını açtığını” yazdılar bile!

Olaylar şöyle gelişti: 6 Ocak’ta Rusya’nın Suriye’deki üslerine saldırılar olmuştu. Moskova derhal Türk Genelkurmay Başkanlığı ve MİT’e bir mektup göndererek bu saldırıların İdlib’te Türkiye’nin sorumlu olduğu bölgeden kalkan dronla yapıldığını bildirdi. Tam da o günlerde Suriye ordusu İdlib’e giriyor ve çatışmalardan kaçan siviller Türk sınırlarına yığılıyordu. Yeni bir göç dalgasının eşiğinde gibiydik. Bu koşullarda Rusya’ya saldırının zamanı anlamlı, Rusya’nın ikazı da ciddi görünüyordu.

İktidar çevrelerine göre saldırı bir kışkırtma idi: “İki ülke, Suriye’de Türkiye/Rusya işbirliğini hepten bitirebilecek niteliği olan çok ciddi bir kışkırtma hali ile karşı karşıya kalmıştı.” (Yeni Şafak, 8 Ocak 2018)

Rus uçağının düşürülmesinden sonra yapılan hataya bu kez düşülmeyecekti. Nitekim 11 Ocak’ta Putin’le Erdoğan arasında yapılan telefon konuşmasından sonra durum aydınlandı. Putin bu konuşmadan sonra yaptığı açıklamada şunları söylemişti: “Saldırıları kimlerin provoke ettiğini ve arkasındakileri bili-

yoruz. Bu işin arkasında Türk devleti ve Türk ordusu yok. Bu saldırılar, Türkiye dahil olmak üzere, Rusya'nın ortaklarıyla arasını bozmaya çalışanlar tarafından gerçekleştirildi.”

Her şey açtı; fakat yine de ihtiyatlı olmak gerekiyordu: Durumu teyit için Genelkurmay ve MİT başkanları Moskova'ya yollandı. Bu konuda iyice emin olmak lazımdı. Suriye'nin kuzeyinde ve Fırat'ın batısında bugüne kadar ne yapıldıysa, Rusya'yla işbirliği veya en azından Rusya'nın yeşil ışığı ile yapılmıştı.

Peki, ya Amerika? İttifak ilişkilerinin sınavdan geçtiği bu emperyal gücün bu tablodaki yeri neydi? Bu soruya yanıt aramadan önce bu noktaya nasıl geldiğimiz konusunda daha önce yaptığım bir analizi burada aynen alıntılar yapmak istiyorum. Türkiye-ABD ilişkilerinde varılan noktayı anlamamızda yardımcı olabilir.

Her şey yedi yıl önce başlamıştı ve gelişmeler –çok genel hatları içinde– şöyle oldu:

“Suriye Baharı, yabancı devletlerin müdahalesi ile uluslararası bir kriz halini alınca, başlangıçta Türkiye ile Rusya iki karşıt cephede yer almışlardı. Putin, Esad rejimine sempatisini gizlemiyor, ABD ile Türkiye ise zalim Esad'ı bir an önce alaşağı etmeye kararlı görünüyordu. Ne var ki Türkiye patronajı altında kurulan Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) bekleneni vermedi. Kısa bir süre sonra Suriye'nin önemli bir kısmı vahşet çetelerinin eline geçiyor ve Rusya'nın da savaşa katılmasıyla ortaya yepyeni bir tablo çıkıyordu. Kimyasal bombalar; düşürülen uçaklar; öldürülen elçiler... Tünelin ucu ancak kanlı kavgalardan sonra, Aralık 2016'da, Halep'in kurtarılmasıyla göründü.”

DAEŞ Halep'ten kovulmuş, Putin ve Esad nihai zafere doğru büyük bir adım atmışlardı. Türkiye “ateşkes” için Rusya ile

birlikte harekete geçiyor, ASTANA görüşmelerinin temeli atılıyordu. Bu yöndeki asıl gelişme, 4 Mayıs 2017’de, Rusya, İran ve Türkiye arasında imzalanan ateşkes antlaşması ile sağlandı. Buna göre Suriye’de kan dökülmesini önlemek için ülkede “çatışmazlık bölgeleri” kurulacaktı.

4 Mayıs (2017) antlaşması, sanıldığı gibi Türkiye ile Rusya’yı bir cephede birleştirmiyordu. Aksine, görüşmelere iki ülke karşıt cepheleri temsil etmek üzere katılmış, “Rusya ve İran, Suriye devletinin; Türkiye de muhaliflerin garantörü” olmuştu. Türkiye, sivil halkın (ve de onların arasına karışmış cihadistlerin) İdlib’e nakledilmesine yardımcı olacaktı. Bu demekti ki savaş bitmiyor, son perde İdlib’e erteleniyordu. BM bölge temsilcisi Staffan de Mistura’nın Halep tahliye edilirken dediği gibi, “Halep’in yerini İdlib alıyordu.” İdlib’in nüfusu iki milyonu bulmuştu ve bunun yarısı “nakledilenler”den oluşuyordu. İdlib yeni bir göç dalgasına yol açacak bir barut fıçısı haline gelmişti.

2017 Temmuz’unda Suriye iç savaşında iki önemli gelişme daha yaşandı. Bunlardan birincisi Trump yönetiminin Esad rejimine karşı muhalifleri desteklemekten vazgeçmesiydi. ABD, 2015 ve 2016 yıllarında, “Timber Sycamore” adlı CIA operasyonu çerçevesinde bir sürü muhalif gruba bir milyar dolar civarında yardım yapmıştı. Şimdi bu yardım kesiliyordu. Karar, Trump’ın 2016 Kasım’ında *Wall Street Journal*’a söylediklerinin mantıklı bir sonucuydu. Bu beyanatında Trump, “Aynı zamanda hem Esad hem de DAESH’le savaşmanın ahmakça bir şey olduğunu” söylemişti. Şimdi Esad’ın elini serbest bırakıyor, ilk hedef olarak DAESH’i seçiyordu. Esad, Rus şemsiyesi altında savaş kazanmıştı.

Aynı günlerde gerçekleşen ikinci önemli gelişme de İdlib’te Heyet Tahrir el Şam (HTŞ) örgütünün Ahrar al Şam’ı alt ederek eyalete hâkim olmasıydı. Böylece, Türkiye’nin yardımıyla, çoğu sivillerle beraber Halep’ten İdlib’e naklolan bu terörist

grup Türk sınırlarında hegemonya kuruyordu. ABD'nin bölge özel temsilcisi McGurk da, "İdlib bölgesi, 11 Eylül saldırılarından bu yana El-Kaide'nin en büyük barınma alanı haline geldi" derken bu durumu kastediyordu. "Şimdi, savaşın son aşamasında Türkiye bunlarla karşı karşıyaydı ve 15 Eylül'de Astana'da Rusya ve İran'la yaptığı antlaşma çerçevesinde yaratılan 'çatışmazlık bölgeleri'ne gözlemciler yerleştirecek ve barışı sağlamaya çalışacaktı. Bu arada Türkiye'ye yeni bir göç dalgasını önlemenin de yollarını arayacaktı. 7 Ekim'de, sanki bir fütühat operasyonumuş gibi ilan edilen 'İdlib Harekâtı'nın amacı buydu." (*Birgün*, 15 Ekim 2017)

*
* *

Üç ay önce Suriye cephesinde durum buydu ve İdlib'te âdetâ "fırtınadan önceki sessizlik" hüküm sürüyordu. Sonunda fırtına da koptu: Suriye İdlib'te harekete geçiyor ve Beştepe de "Afrin!" diyordu. Ne var ki Türkiye her ne kadar operasyonu "terörle mücadele" kapsamı içinde sunuyorsa da, Suriye bunu kendi topraklarına karşı bir saldırı olarak değerlendiriyor ve Dışişleri Bakanları şu açıklamayı yapıyordu: "Eğer Türk uçakları bir saldırıya girişirse, Suriye hava savunması herhangi bir Türk uçağı hedefini yok etmeye hazırdır." Yani PYD/YPG'ye karşı girişilecek harekât kısa sürede bir Suriye savaşına dönüşme potansiyeli taşıyordu. Bölgedeki konumu ve Esad'la ilişkileri, Rusya'nın da böyle bir kapışmada Türkiye'nin yanında olmayacağını işaretliydi. Kaldı ki son olarak ABD Dışişleri sözcüsü de Türkiye'ye "operasyondan kaçınma" çağrısı yapmış ve "Türklerin şiddete başvurmak yerine DAES'e odaklanması" temennisinde bulunmuştu.

Ne var ki son üç aydaki gelişmelere bakılırsa, AKP iktidarının artık böyle temennilere kulak asacak hali yoktu. İktidara yakın bir yazarın yazdığına göre, "ABD'nin Kudüs kararından

sonra artan anti-Amerikanizm, Erdoğan ve AK Parti'ye yarar hale" gelmişti. (*Habertürk*, 15 Aralık 2017)

ABD cephesindeki durum da buydu.

*
* *

Gerçekten de son aylarda Türkiye-ABD ilişkileri âdeta kopma noktasına geldi ve varılan noktada, örneğin bir Suriye sorusunda, AKP iktidarı kendi seçmenlerinin olağan desteğinden çok daha fazlasını arkasına almış görünüyor: "Yerli ve milli" duruşla "ulusalci" duruşun kesiştiği noktadayız ve bu noktada *Yeni Şafak* ve *Sözcü* gazeteleri benzer manşetler atabiliyor. Oysa yine bugünlerde ABD'de tüm demokratlar da Trump faşizmine savaş açmış durumdalar ve Türkiye'de yükselen anti-Amerikanizm bunlar arasında bir fark görmüyor. Bu durumda, kısasa kısas, onlar da hasıma husumetle yanıt veriyor ve farklı motivasyonlarla da olsa Türkiye karşısında ortak bir tavır sergiliyorlar.

Yoksa ipler tamamen kopuyor mu?

*
* *

"Hayır!" diyor, Türkiye uzmanı Amerikalı tarihçi, ABD'ye şu sıralarda hâkim olan genel eğilimi yansıtan yazısında! Hayır, kopmamalı! ABD ile Türkiye her şeye rağmen anlaşabilirler ve anlaşmak zorundalar. Anlaşabilecekleri tek husus da zaten belli: İstikrar! (*New York Times*, Nick Danforth, 10 Ocak, 2018)

Ulusal güvenlikle ilgili önemli bir düşünce kuruluşunda (Bipartisan Policy Center) yorumcu olan yazar, Erdoğan'ın "kuşatılma duygusu" içinde olduğunu ve bunun da kendisini yurt içinde daha sert önlemlere, dışarıda da "anti-Amerikan retoriği katılaştırmaya" sevk edeceğini söylüyor. Böylece bir yanda tutuklanan gazeteci ve siyasetçiler, öte yanda Batı'yla her gün biraz daha gerilen ilişkiler bir kısır döngü yaratırken, ülkenin

“sosyal dokusu ve ekonomisi” de her gün biraz daha kırılgan hale geliyor. Ve sonunda kaçınılmaz olacak büyük kriz ile de ülke, “istikrar veya kaos” almasıkları arasında sıkışıp kalacak!

“İstikrar veya kaos” ikilemi karşısında ABD’nin tavrı ne olabilir?

Danforth bu ikilemin Türkiye’yi Washington’a daha bağımlı hale getirmekten çok, Ankara’da Batı ile ipleri tamamen koparmanın Türkiye’nin çıkarına olacağına inananların gücünü artıracığını düşünüyor ve kendisi de “istikrar” fikrine katılıyor.

Peki, istikrarı kim ve nasıl sağlayabilir?

Bu konuda da yazarın yorumu şöyle: “İktidara nasıl sıkı sıkıya el koyduğu göz önünde bulundurulursa, Erdoğan’ın, ekonomi ne kadar kötü olursa olsun, seçimle iktidardan uzaklaşması olası görünmüyor. Eğer mutlaka iktidara asılırsa, düşüşü demokrasiye yumuşak geçişi kolaylaştırmaktan çok şiddetin yayılmasına yol açacağına benziyor. Bu koşullarda ülkeyi uçurma doğru sürüklemek Amerikan ideallerine uygun olmadığı gibi, Türk halkının çıkarlarına hiç uygun değildir!”

O halde?

O halde Türkiye’de istikrarı kim sağlarsa o desteklenecek ve bu koşullarda daha korkunç olan istikrarsızlığa (“kaos”a) karşı da, “Amerikalı siyasetçilerin öfkelenendirici ve tehlikeli buldukları” Erdoğan, “başka birçok otoriter lider gibi”, istikrar uğruna desteklenecek! Böylece, Türkiye Cumhurbaşkanı, “her vesile ile kötülediği Amerikan sinizminin aslında başlıca yararlanıcısı” olacak! Bunları söyleyen ve önümüzdeki dönemde durumun daha da kötüleşeceğini tahmin eden yazar, siyaset yapıcılara Türkiye’deki otoriter rejime eleştiriler yöneltmek ve (kısmi) yaptırımlar uygulamaktan geri kalmamalarını da öneriyor.

Bu ürkütücü yorum Afrin krizinden önce yapılmıştı ve söylenenler Amerikan kamuoyunu biçimlendiren çeşitli yorumlarla uyum halinde görünüyor. ABD'nin bir ileri bir geri attığı adımlar da (vize krizi, YPG/PYD ordusu, "Afrin bizi ilgilendirmez" çıkışı vb.) yazarın yorumunu –ve Amerikan ikili oyununu– doğruluyor.

Danforth'un "istikrar" hakkında yazdıkları, yakın geçmişte yaşadıklarımızı hatırlayanların dudaklarında acı bir tebessüm yol açacaktır. Biliyoruz ki bu ülke 12 Eylül'e, ABD'nin "istikrar" kaygısı ile değil, ülkeyi destabilize etme ("kaos" yaratma) becerisiyle sürüklenmişti. O zaman Türkiye'de gerçekten antiemperyalist bir muhalefet vardı ve onlarla ABD çıkarlarına uygun bir "istikrar" mümkün görünmüyordu. Bugün ise, Beştepe'de –ABD'li siyasetçilere hakaret etse, vatandaşlarını hapse atsa bile– Amerikan sermayesine son derece saygılı bir başkan oturuyor. Aslında Washington için önemli olan da bu değil mi?

Yine de Amerikalı yazar "Erdoğan'ın seçimle gitmesi olası görünmüyor" derken çok yanılıyor. Şimdilik gözler Afrin'de; "Türkiye hiç bu kadar yalnız olmamıştı" diyor başka bir yabancı yazar (*Le Monde*, 19 Ocak) ve gerçek demokratlar da "kaos" a düşmeden ülkede özgürlükleri kurtarmaya çalışıyorlar. Bu koşullarda 2019 seçimlerinin Türkiye'de insan haklarının geleceği açısından ne kadar önemli olduğunu her geçen gün biraz daha iyi anlıyoruz.

21 Ocak 2018

AFRİN, “YEDİ DÜVEL” VE MANZARAYI UMUMİYE

“Zeytin Dalı” harekâtı başlayalı bir ay oluyor; cumhurbaşkanının geçen hafta sözünü ettiği “ısınma hareketleri” hâlâ sürüyor. Afrin’in 350 civarındaki köyünden henüz altmış kadarı kontrol altına alındı; Afrin şehrine henüz girilemedi; girilip girilmeyeceği de tartışılmaya başlandı.

“Şehire hiç girilmemeli!” diyor muhalefet cephesi. CHP, şu ana kadar verilen kayıplara işaret ediyor, risklere dikkati çekiyor; onun da solu ise harekâtı başından itibaren yersiz ve gereksiz buluyor. Batı kamuoyunu şekillendiren yayın organları da biraz da rahatlar görünerek, “yavaş” diyorlar; “harekât çok yavaş ilerliyor!”

Gerçekten de harekât yavaş ilerliyor. Ve bu yavaşlık da çeşitli nedenlerle açıklanıyor: TSK’nın sivil kayıpları önlemek için çok hassas davranması; elverişsiz mevsim ve arazi koşulları; Afrin’de, Fırat Kalkanı’nda söz konusu olmayan bir dirençle karşılaşılması vb. Bu son nedenle ilgili olarak da, “biz PKK’ya terör operasyonu yapıyoruz” diyor, bir askerî analistimiz, “ama (aslında) yedi düvelle savaşıyoruz. İşin doğrusu bu!” (M. Yazar, 12 Şubat 2018)

Evet, “işin doğrusu bu”! Türkiye Afrin’de “yedi düvel”le savaşıyor. Üstelik ilk sırada da ABD var! Washington’a Menbiç’te sopa (“Osmanlı tokadı”) gösterilirken, uluslararası mahke-

melerde de dava açılması planlanıyor. Emekli hâkim albay A. Zeki Üçok'a göre bu konuda kuşkuya yer yok: Nikaragua'da Sandinist'lere karşı "kontra"larla işbirliği yapan ABD nasıl Uluslararası Adalet Divanı tarafından mahkûm edildiye, şimdi de PYD/YPG ile işbirliği yüzünden mahkûm olacaktır (Akşam, 10 Şubat)! Her ne kadar verilen örnekte "kontra"lara El Muhaberat, Sandinistler'e de daha çok PYD/YPG benzese de, burada sadece Afrin operasyonunun bu iki cepheyi birbirine yaklaştırdığını not etmekle yetinelim. PYD/YPG'lilerin Esad'ın kontrolü altındaki yerlerden rahatlıkla geçerek Afrin'e gelmeleri de bunu gösteriyor. Bakınız Reuters Haber Ajansı bu haberi okuyucularına nasıl duyuruyor: "Suriye'de hükümet yanlısı kuvvetler ile Kürt yönetimindeki güçler başka her yerde savaşıyor ve Şam Kürt özerklik talebine karşı çıkıyor; fakat Afrin'de ortak bir hasıma ve Türk ilerlemesini önlemek için ortak bir çıkara sahipler." (12 Şubat 2018)

Gerçek şu ki izlenen Suriye politikası Türkiye'ye karşı ABD'de de Cumhuriyetçilerle Demokratları birleştirdi. Bu ortak cepheye egemen olan görüşü *New York Times* gazetesi (31 Ocak), "yayın kurulu" imzalı başyazıda şöyle özetliyordu: "Güçlü bölgesel müttefiğiyle DAES'e karşı savaşta umutsuzluğa kapılan Obama ve Trump yönetimleri, Suriye'de Kürt güçleri ile -bunların bir kısmı NATO üyesi olan Türkiye'nin sınırlarında ayaklanma halinde olsalar da- hevesle işbirliği yapmaya karar verdiler."

*
* *

Ya Rusya?

Soçi toplantısında beklediğini bulamayan Moskova da rahatsızlığını çeşitli şekillerde belli etti. Unutmayalım ki TSK ve ÖSO "Rusya nüfuz bölgesi" sayılan topraklara giriyordu ve Washington'un "Afrin'de askerimiz yok!" demesini harekâta

bir çeşit “yeşil ışık yakma” şeklinde değerlendirenler oldu. Bu bağlamda ABD basınında “Türkiye’nin Suriye’ye girmesi Rusya ile ittifakını tehdit ediyor” başlıklı yazılar bile çıktı. (*Time*, 5 Şubat 2018)

Belli ki Putin de Kürtler ve Araplardan oluşan, fakat yönetimine Kürtlerin hâkim olduğu Suriye Demokratik Güçleri’ni (SDG) karşısına almak istemiyor. Dahası, YPG’nin bir Türk tankını Rus silahlarıyla vurduğu da söyleniyor. Nitekim “konuştuğum askerî kaynaklar,” diyor bir Sabah yazarı, “saldırıda bir Rus tanksavarının (Konkurs) kullanıldığını söylüyorlar” (5 Şubat 2018). İran’da, devlet TV’sinde de “Türkiye Suriye’de kimyasal silahlar kullanıyor” diye propaganda yapılıyor ve bu arada “İran destekli milisler de Mehmetçiğe saldırıyorlar.” (*Sabah*; 9 Şubat)

*
* *

Tabii AB ülkeleri de gelişmelere kayıtsız kalmıyor: Almanya bize sattığı tankların yedek parçalarına ambargo koyuyor; Fransa, “operasyon işgale dönüşmesin!” diye parmak sallıyor; Hollanda, “size büyükelçi yollamıyorum; sizinkini de istemem” diyor vb. İslam dünyasında ise –geçelim Mısır, Suudi Arabistan gibi “ağır top”ları– Washington’dan da, Ürdün Kralı Abdullah’ın “her temasında gerek Beyaz Saray’a, gerek yönetimin diğer birimlerine, ‘Bölgede yaşanan her sorunun sorumlusu Türkiye ve Erdoğan’dır’ mesajı” verdiği ve Trump’ın da bundan “hoşnut olduğu” bildiriliyor. (S. Turgut, *Habertürk*, 13 Şubat)

*
* *

Anlaşıldı herhalde; askerî analistimiz haklı; Suriye’de “yedi düvel”le savaşıyoruz. Yine de moraller güçlü; ülkede hayat normal seyrini sürdürüyor ve umulmadık dudaklardan hamasi

nutuklar yükseliyor. Hatta analistin kendisi de “Açıkça söylemek gerekirse,” diyor, “Afrin harekâtında siyasal ve askerî anlamda Türkiye’nin önüne çıkacak bir güç gözükmemektedir.”

Yine de “yedi düvelle savaşmak” ve daha Afrin’e girmeden bu kadar kayıp vermek kaygıları artırıyor. Üstelik verilen kayıplara karşı, “etkisiz hale getirilen teröristlerin” her gün biraz daha kabaran sayısıyla öğünmek de terörle mücadelede parlak bir yol gibi görünmüyor. Ülke yöneticileri otuz yıl önce de “son terörist yok edilinceye kadar savaş” diyorlardı; bugün de aynı şeyi söylüyorlar. 1990’larda Tansu Çiller, “Terörle mücadele ederken şehit olan bir güvenlik görevlisi karşılığında yedi terörist öldürülüyordu; bu rakam geçen hafta yirmi iki teröriste çıktı; son on yılın rekoru kırıldı” diyordu. (*Hürriyet*, 3 Ekim 1993) Öyle görünüyor ki son günlerde Çiller’in rekoru da kırıldı. Nitekim bu satırların yazıldığından üç hafta kadar sonra da Cumhurbaşkanı Erdoğan yeni rekoru şu cümleyle ifade ediyordu: “Şehitlerimiz var ama mukayese edilemeyecek kadar da terörist etkisiz hale getirildi. Bire on bire yirmi değil, bire otuz bire elli.” (*Hürriyet*, 11 Mart 2018) Oysa savaş bitmedi; aksine daha da yoğunlaştı ve sınırlarımızın ötesine yayıldı.

Peki, bu noktaya nasıl geldik?

Bu noktaya Milli Güvenlik Kurulu’nun 17 Ocak’ta aldığı kararla geldik. Bu toplantıda nelerin konuşulduğunu, nelerin tartışıldığını tam olarak bilmiyoruz. Yine de *Sabah* gazetesinden bir yazar bu toplantıda “dikkat çekici ayrıntıları gün ışığına çıkaran” şu bilgiyi veriyor: “MGK’nın 17 Ocak’taki toplantısında, ‘endişelerin ağır bastığı’ anda, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, siyasal risklerini de hesaba katarak, ‘Gereği yapılacak!’ direktifi veriyor.” Yazar, bu “başkomutan kararlılığının”

ABD'ye karşı net duruşta ve Rus hava sahasının açılmasında da rol oynadığını ekliyor. (*Sabah*, 1 Şubat 2018)

MGK'nın kompozisyonu göz önünde bulundurulursa, toplantıda “ağır basan endişeler”in kimlerden geldiği kolayca tahmin edilebilir. Buna karşılık Erdoğan'ın “başkomutan kararlılığı”nın hem dış, hem de iç politikamızdan kaynaklanan nedenleri olmalıdır.

*
* *

Afrin operasyonuna karar verilirken Esad rejimi ve Rusya da İdlib'te hareket halindeydi. Halep kurtarıldıktan sonra oradan göçenlerle beraber nüfusu iki buçuk milyonu aşan İdlib, bölgede hâkim olan El Kaide kökenli Heyet Tahrir el Şam (HTŞ) örgütüyle beraber, sınırimızda bir barut fıçısı haline gelmişti. Astana Antlaşması ile bölgede 12 gözlem noktası kurması kararlaştırılan Türkiye bunlardan sadece beş tanesini kurmuş, altıncının tesisine ise yeni başlanmıştı. Oysa İdlib'teki Rus-Suriye atağı ile çok zor bir durum ortaya çıkıyordu. Rusya, İdlib sorununu da “Grozni metodu”yla çözmek istiyor, bu ise Ankara'yı ürkütüyordu.

*
* *

1990'larda Putin, Çeçen direnişini Grozni şehrini tahrip ederek bastırmış ve sonra da yeniden inşa ederek “karizma”sını cilalamıştı. AKP sözcüsü bir gazetede Putin'in “Çeçen Savaşı” geçenlerde şöyle özetleniyordu: “2000'li yılların başında tamamen harabeye dönmüş haldeki Grozni'yi görmüş olanlar, Çeçen başkentinin bugünkü mamur ve modern manzarasına inanmakta güçlük çekeceklerdir.” (*Yeni Şafak*, 7 Şubat 2018)

Bu durumda akla şu soru geliyor: acaba şimdi de sıra İdlib'e mi gelmişti? “Önce yık, sonra yap!” yöntemi orada da mı uygulanacaktı? İdlib'li gazeteci Ekrem el Ahmed de, Aralık 2017'de

başlayan Rusya-Suriye bombardımanının 4 Şubat'tan sonra yoğunlaştığını, hatta zehirli gazın da kullanıldığını söylüyor ve şunları ekliyordu: “Bu bir Grozni senaryosudur. Her şeyi tahrip etmek, ancak ondan sonra siyaset konuşmak istiyorlar. Astana mütarekesi hiçbir zaman uygulanmadı. Soçi Konferansı sırasında bile bombardıman devam etti. Daha seyrekti, fakat sonra tekrar yoğunlaştı.” Aynı kaynağa göre DAEŞ de İdlib’e doğru çekildi ve Ekim 2017’de Suriye hücumu başladığından bu yana Esad güçleri 110, DAEŞ de 70 köy ele geçirdi. Rejim, girdiği topraklardan 350 bin kadar insanı sürdü ve “İdlib nüfusu her geçen gün biraz daha artıyor”. (*Le Monde*, 6 Şubat 2018)

Yukarıdaki tablo ne gösteriyor? Yoksa Afrin operasyonu bu konuda bir pazarlığın sonucu olarak mı başladı? Batılı bir diplomatın ifadesiyle, Erdoğan, harekât başlarken Putin’e “ver Afrin’i al İdlib’i der gibi” miydi? (*Le Monde*, 20 Ocak 2018) İdlib sınırlarında biriken on binlerce göçmen adayı, kuşkusuz bu gibi ihtimallere olanak vermiyor. Ne var ki kontrolden çıkabilecek gelişmelerin pratikte böyle bir potansiyel taşıdığını da kimse yadsıyamaz!

Carl von Clausewitz, “Savaş, siyasetin farklı araçlarla devamıdır” diyordu. AKP iktidarı da çoktandır siyasetini –içeride ve dışarıda– “kutuplaşma” ilkesine dayandırıyor ve bu bağlamda “milli mutabakat” ve “askerî operasyon”u da araç olarak kullanıyor. Amaç, “yerli ve milli güçleri” harekete geçirerek, içeride “teröristleri”, dışarıda da “düşmanları” bertaraf etmek! Oysa “terörist” kavramı çok sayıda STK’yı, bazı meslek kuruluşlarını, sol partileri ve CHP’yi de kapsayacak boyutlara yayılarak onlarca milyon vatandaş damgalanıyor ve kavram da anlamını kaybediyor.

Savaşın iç politikada malzeme yapılmasını eleştirenler ise öfkeyle karşılanıyor ve susturulmaya çalışılıyor. Ne var ki AKP Başkanı, örneğin İlker Başbuğ'u bu nedenle "hesap vermek"le tehdit ederken, bir AKP milletvekili de bir TV kanalında partili yandaşlarına şu "müjde"yi veriyor: "Buradan müjde veriyorum. Hiç ummadığınız CHP'nin tabanı bu ittifaka oy verecektir. Daha da ileri giderek söylüyorum. Başkanlık seçiminde de yerel seçimde de CHP tabanının da, tavana rağmen, bu ittifak hattında bulunacağını iddia ediyorum." (Metin Külünk; TV söyleşisi) Atlantik ötesinde de bu görüş yaygın görünüyor ve *New York Times* yazı kurulu, bir başyazıda harekâtı okuyucularına şu sözlerle duyuruyor: "Harekât, Erdoğan'ın, ABD'nin düşman olarak gösterilerek iç destek sağlamaya çalıştığı uzun planlı stratejisinin bir parçası olarak görünüyor." (*New York Times*, 31 Ocak)

Aynı ikili dile –daha da çarpıcı şekilde– dış politikada tanık oluyoruz. AKP sözcüleri içeride Batı, özellikle de Amerikan düşmanlığı yapar ve bunu da "antiemperyalizm" etiketi altında sunmaya çalışırken, dış temaslarda onlara "YPG'yi dışlayın, gerçek müttefikiniz biziz!" mesajı veriyorlar. Örneğin AKP'nin resmî organı gibi yayın yapan *Yeni Şafak*'ta, başyazar, "ABD Türkiye için düşman ülkedir" başlıklı makale yazarken (26 Ocak), Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da iki gün sonra *New York Times*'te yayınlanan makalesinde, ABD'nin YPG'ye dayanmakla hata yaptığını, "zaten Türkiye gibi yetenekli bir partnere sahip olduğunu" söylüyor ve yazısını şu cümleyle noktalıyor: "Bu esas savaşta Türkiye, ABD'nin saygısına ve desteğine layıktır." (*New York Times*, 28 Ocak 2018) Daha iki gün önce de ABD Dışişleri Bakanı Tillerson'un Ankara'ya yaptığı

ziyarete aynı yönde, sıcak, fakat belirsiz (içi boş) “dayanışma”, “birlikte hareket etme” mesajları veriliyor.

İşte “Zeytin Dalı” operasyonunun bu ilk ayında “manzarrayı umumiye” böyle görünüyor ve Mehmetçiğin acımasız kış koşullarında cepheye yollandığı, hamasi nutuklarla her türlü tartışmanın yasaklanmaya çalışıldığı bugünlerde, tüm aydın ve demokratlara da tam bir özgürlük içinde olayları izlemek ve gelişmeleri tüm boyutları ile aydınlatmak görevi düşüyor.

8 Nisan 2018

Tarihte Osmanlı-Rus ilişkileri Aynasında: “ÇAR” PUTİN VE “SULTAN” ERDOĞAN DOSTLUĞU

Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin Türkiye’ye geldi; sıcak bir şekilde karşılandı; Cumhurbaşkanı Erdoğan’la birlikte Akkuyu nükleer santralinin temelini attılar. Sonra İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani’nin de katılımıyla üçlü bir “zirve” yapıldı; Suriye’nin geleceği konuşuldu.

Her şey güzel, her şey uyumluydu; tek uyumsuz nota ekonomiden geldi. Döviz kurlarında özel bir ayrışma yaşanıyor, dolar dünyada düşerken, Türkiye’de rekor üstüne rekor kırıyordu. Afrin’de Türk bayrağı çekilirken piyasalarda Türk lirasının çöküşü acı ve açıklanması gereken bir rastlantı olmuştu.

Kuşkusuz daha çok bir Çarlık imajı sergileyen, özgürlüklerden yoksun, çeşitli yaptırımların hedefi ve diplomatları birçok ülkeden kovulan bir ülkenin, “Batı müttefiği” bir ülkede yarattığı jeo-stratejik sarsıntı bu çöküşe yabancı değildi. Türkiye’nin yıllardır konuşulan “eksen değiştirme” politikasının bundan daha anlamlı bir resmi olamazdı.

Aslında bu resimde geçmişteki Osmanlı-Rus ilişkilerini çağrıştıran bazı renkler de vardı ve Putin’in “Çar”, Erdoğan’ın da “Sultan” giysileriyle sunulduğu bir dünyada, bu ilişkileri hatırlamanın bazı yönleriyle bugünü de aydınlatabileceğini düşündüm. “Tarih tekerrürden ibarettir” demişler; gerçekten de tarih tekerrür ediyor, bazen trajedi bazen de komedi şek-

linde. Tarihteki Türk-Rus ilişkilerinde de ilginç benzerlikler ve “tekerrür”ler var. Konumuz bu; şimdi tarihte panoramik bir gezinti yapalım.

*
* *

Rus tarihi de Türk tarihi gibi göçlerle başlamıştır. Bir kısım Slav aşiretleri 12. yüzyılda Moskova’ya yerleşmiş ve hedefleri de bu yerleşimden sonra hep “denizlere açılmak” olmuştur. Büyük Petro döneminde Ruslar Baltık kıyılarına ulaşana kadar bu bölge, yüzyıllar boyunca Germenler, Finliler, İsveçliler ve Slavlar arasında kanlı kavgalara sahne oldu. Baltık kıyıları da Ruslar için sadece ilk hedefi teşkil etti.

Slavlar Moskova-Novgorod-Petersburg hattında ilerlerken, önce Tatarlarla karşılaşmış ve yenilmişlerdi. Slav beylikleri de böylece uzun süre Altınordu hanlarının vesayeti altında yaşadılar ve bu vesayetten ancak III. İvan (1440-1505) zamanında kurtuldular. Arkadan IV. İvan (1530-1584) geldi ve ilk Çar unvanını taşıyan hükümdar oldu. Rus devletinin temelleri de onun zamanında atıldı. Bir yandan köylü üzerindeki baskıyı artırıyor, öte yandan da topraklarını genişleten bir fetih politikası izliyordu. İlk yerel (feodal) meclisler (Zemski) onun zamanında örgütlendi. Kazan hanlıkları onun zamanında ilhak edildi ve Volga nehri ile temas da yine onun zamanında sağlandı.

IV. İvan’ın adı “Grozny İvan” idi; Batılılar ona “Korkunç İvan” adını verdiler. Gerçekten de Rusya’da katı bir mutlakîyet rejimi kurulmuştu. Çar’ın ölümünden kısa bir süre sonra, Birleşik Krallık Kraliçesi Elisabeth’in Rusya’ya gönderdiği elçi, “Çarlık yönetimi Türk yönetimine çok benziyor” diyor, “Rusların Türkleri taklit etmeye çalıştıklarını” iddia ediyordu. Her iki “tiranlıkta da her şey hükümdarın çıkarına uygun şekilde yapılıyordu”. Rusya’nın Batı’ya açılması, Büyük Petro’dan da önce, Boris Godunov döneminde başlamıştı.

Aslında Boris Godunov (1551-1605) toplumsal planda çelişkili bir politika izledi. Bir yandan köylüleri iyice toprağa bağlayarak feodal bağları (serfliği) güçlendiriyor, öbür yandan da İngiltere ile ticareti teşvik ederek bu bağların tasfiyesine zemin hazırlıyordu. Osmanlılardan iki yüz yıl önce Batı'dan öğretmenler getiriyor, genç Rus öğrencilerini de Batı ülkelerine, okumaya yolluyordu. Henüz Ruslar Osmanlılarla doğrudan ilişkiye geçmemişlerdi; fakat Godunov'un din ve Kırım Hanlığı politikası ileride bu alanda etkileri kuvvetle hissedilecek uygulamalar oldu.

Boris Godunov ılımlı bir din politikası benimsemiş, ülkesinde Lüterci Protestanların kilise açmalarına izin vermişti. Fakat bu konuda daha da önemli girişimi, Rus Patrikhanesini İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesinin vesayetinden kurtarmak oldu. Böylece bağımsızlığına kavuşan Rus Kilisesi, Balkan halklarını etkileme potansiyeline de kavuşmuş oluyordu. Bu potansiyel 19. yüzyılda gerçeğe dönüşecek ve Rus diplomatları, Engels'in deyimiyle, "halklara 'özgürlük', krallara da 'istikrar ve huzur' vaat ederken" Kilise de bu konuda arkalarında önemli bir destek olacaktır.

Godunov Kırım'ın stratejik değerini anlamış ve onları Osmanlılara karşı kışkırtmaya başlamıştı. Oysa 15. yüzyılın ortalarında Osmanlı hâkimiyetine giren Kırım Hanlığı Osmanlılar için çok önemliydi ve egemen çevrelere göre eğer bir sultan arkasında bir veliaht bırakmadan ölürse, tahta Kırım Hanı geçecekti. 18. yüzyılın sonlarına doğru Kırım'ın kaybı Osmanlı tarihinde de ölümcül bir kırılma noktası teşkil etti. Gerçekten de 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nı izleyen Küçük

Kaynarca Antlaşması ile Ruslar Karadeniz'e iniyor, 1783'te de Kırım'ı ilhak ederek Boğazlar üzerinde baskı kuruyordu.

Doğu sorunu başlamıştı.

*
* *

Yükselen Rusya karşısında acze düşen Osmanlı devletinin artık Batılı büyük devletlere ("Düveli Muazzama"ya) dayanmaktan başka çaresi yoktu. Batı Avrupa için de Osmanlılar tehlike olmaktan çıkıyor, asıl Boğazları ele geçirerek Akdeniz'e sarkma potansiyeli taşıyan Rusya tehlike haline geliyordu. Bu tabloda Osmanlı devleti Batı Avrupa ile Rusya arasında tampon devlet haline geldi ve Osmanlı ordusunu "ıslah ederek" Ruslar üzerine sürmek Düveli Muazzama için bir güvenlik önlemi oldu. İlginçtir ki Ruslar da "Osmanlı Islahat Hareketleri"ni kendilerine karşı tezgâhlanan oyunun bir parçası olarak görüyordu. Rus diplomatları 1882'de yayınladıkları Rus resmî belgelerinde şu yorumu yaptılar: "1840'dan sonra Babıali, Canning'in kılavuzluğu ile, İslamizmi Avrupa uygarlığı ile aşıl原因arak yenileme çabasına girişti. Bu girişim esas olarak bize karşıydı. Latin propagandası ve Polonyalı göçmenler de buna destek oldu." Böylece 19. yüzyıl, Osmanlılar arasında koyu bir "Moskof düşmanlığı" içinde Türk-Rus savaşlarıyla geçecektir.

*
* *

Yine de bu uzun yüzyılda Osmanlı-Rus ilişkileri üç "dostluk" parantezi yaşadı. Bunlardan birincisi Sultan II. Mahmud ile Rus Çarı arasında "Hünkâr İskeleyi" Antlaşması ile kurulan "dostluk"tu. Kendi valisi karşısında tutunamayan ve İngilizlerden de beklediği yardımı alamayan Sultan Mahmud çaresizlik içinde "yılana sarılmış", Çar'ın himayesini kabul etmişti. O sırada Osmanlı Sultan'ı için, asi paşanın cezalandırılması ve kırılan onurunun tamiri, her türlü düşünceden önce

geliyordu. Öyle ki Fransız Elçisi M. Roussin, Paris'e yolladığı raporda, II. Mahmud'un "Mehmed Ali'nin cezalandırılması için imparatorluğunun yarısını vermeye hazır olduğundan kuşku duymadığını" iddia ediyordu.

Hünkâr İskelesi Antlaşması aslında Osmanlıların ne istedikleri, ne de benimsedikleri bir şeydi. Üstelik Ruslar, antlaşmadan sonra da Osmanlı yöneticilerini kendi halklarının gözünden düşürmek ve zayıflatmak için sistemli bir çaba sarfetmişlerdi. Şöyle ki, Rus imparatoru, bir "dostluk gösterisi" içinde, kışladaki Osmanlı alaylarına madalya vermek istemiş, neden olarak da Osmanlı askerlerinin antlaşma sırasında Rus askerleriyle "kardeşçe ilişkilerini" ileri sürmüştü. Oysa gerçek durumun çok farklı olduğunu elbette kendisi de çok iyi biliyordu. Ayrıca madalya merasimi Ramazan ayına rastlatılarak, askerler büsbütün kışkırtılmak istenmişti. Nitekim Osmanlı yöneticilerinin bütün isteksizliğine rağmen Rus Elçisi Boutenief, Çar'ın bu isteğini kabul ettirince Osmanlı askerleri de gerçekten ayaklandı ve bahtsız Sultan'a da bu ayaklanmanın elebaşlarından yirmi kişiyi idam ettirmek görevi(!) düştü. Bu tutumuyla Sultan, halkın nefretini kazanıyor ve tüm otoritesini kaybediyordu. Kısa bir süre sonra da İngiltere'den ünlü elçi Stratford Canning geliyor; Babıali'de yıllarca sürecektir bir İngiliz hegemonyası başlıyordu. Böylece Osmanlı-Rus dostluğunun bu birinci perdesi hazin bir şekilde kapandı.

"Osmanlı-Rus dostluğu"nda ikinci perde 1869 ve 1871 yıllarında Fuad ve Ali paşaların art arda ölmeleriyle açıldı. Tahtta Abdülaziz vardı; İngiliz-Fransız baskılarından bunalmış olan Sultan, otoriter nazırlarının sultasından da kurtularak "özgürlüğüne kavuştuğunu" söylüyordu. Onun "islahat modeli" de Rusya idi. Şahsına özgü naiflik içinde Fransız elçisine

Rusların nasıl başarılı “reformlar” yaptıklarını anlatıyordu. Üç yüz yıl önce Ruslar Osmanlıları taklide çalışırken, şimdi taklit sırası Osmanlılara gelmişti. Sultan Aziz, Damadı Mahmud Nedim Paşa ve Büyükelçi İgnatiev’in hazırladıkları tasarıları onaylayacak, ülke kalkınacaktı. Otuz yıl önceki “Reşit Paşa-Canning” ikilisinin yerini, bu kez “Mahmud Nedim-İgnatiev” ikilisi almıştı.

Ne yazık ki kısa süren bu ikinci perde de hazin bir şekilde kapandı. 1875’te ülke borçlarını ödeyemez hale gelmiş, iflasa sürüklenmişti. Söylentilere göre Osmanlıları tek taraflı hareket etmeye ve müzakere masasına oturmamaya kışkırtan da İgnatiev olmuştu. Böylece kriz daha da derinleşiyor ve bu hengâmede Sultan da (intihar ya da cinayet) hayatından oluyordu.

Üçüncü perde Osmanlı İmparatorluğu fiilen tarihe karıştıktan sonra açıldı. Rusya ile Osmanlılar Büyük Savaş’ta karşı karşıya gelmişler, fakat Rusya daha çatışmalar bitmeden bir devrimle savaş alanından çekilmişti. Mağlup cephede yer alan Türkiye’de ise, ulusal güçler Mustafa Kemal Paşa’nın önderliğinde yeni bir savaşı, bu kez bir varoluş savaşını başlatıyordu. III. Enternasyonal’in ikinci kongresinde (Temmuz, 1920) alınan karar, sosyalist bir devrimle ulusal bir devrimi antiemperyalist kavga temelinde birleştirmişti. Bu kez dostluk, Osmanlı-Çarlık ilişkilerinin riya ve aldatmacalarından uzak bir ruh içinde, İkinci Dünya Savaşı’na kadar sürdü.

Nazizm ezildi, savaş bitti; özgür dünya kazandı; fakat o da ne? Sovyet talepleri, soğuk savaş, ikili antlaşmalar, Nato... derken Canning’in yerini Dulles almış, geleneksel “Moskof düşmanlığı” yeniden hortlamıştı. Menderes’in “Moskova ziyareti” şantajı; İnönü’nün “yeni dünya düzeni” umutları; Demirel’in

Sovyet yapımı demir-çelik tesisleri!.. Hiçbiri para etmedi; Sovyetlerle sağlıklı bir ilişki kurulamadı. İşler ancak Rusya'da Putin, Türkiye'de Erdoğan iktidara gelip ufukta "Çarlık" ve "Sultanlık" hayalleri görününce değişmeye başladı. Oysa kimse aldanmasın; emperyalist metropoller arasındaki kavganın kızıştığı bugünlerde, Türkiye-Rusya ve Erdoğan-Putin dostluğunun (dördüncü perde?), 1920'lerin Türk-Sovyet ve Lenin-Mustafa Kemal dostluğuyla hiçbir ilgisi bulunmuyor. ABD baskısı altında sıkışmış bugünkü AKP iktidarının Rusya kartı, daha çok II. Mahmud'un ya da Abdülaziz'in Rus çarlarından medet ummasını anımsatıyor. Ne demeli? Karşı devrimin kol gezdiği, 19. yüzyılın "Doğu sorunu"nun "Ortadoğu sorunu" olarak yeniden hortladığı bugünlerde hayallere kapılmanın ne âlemi var! Evet, tarih –ister trajedi ister komedi şeklinde olsun– tekerrür ediyor; fakat ne yazık ki bunun yükünü de daima aldatılan ve boş hayallere kapılan halk yığınları taşıyor.

8 Nisan 2018

İDLİB’TE BOMBALAR, TAHRAN’DA TÖREN VE SOLAN UMUTLAR

Tam bir yıl önceydi. İdlib’i ziyaret eden bir gazetecimiz, dönüşünde izlenimlerini anlatmaya şu cümleyle başlamıştı: “İdlib şehir merkezinden çıkarken Ebu Abdullah’ın söyledikleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor!”

Ebu Abdullah, “kendi halkına silah sıkamadığı için görevinden ayrılmış” ve sığınmacılığı da “asla düşünmediği” için ülkesinde direnişe geçmiş Suriyeli bir polis memuruydu. Gazetecinin, “Türk hükümetine tek bir şey söyleyebilecek ol-san ne söyledin?” sorusuna da şu yanıtı vermişti: “Hama kırmızı çizgimiz dediniz... Düştü! Halep kırmızı çizgimiz dediniz... Düştü! İdlib için hiçbir şey demeyin!” (*Yeni Şafak*, M.Ş. Oruç; 14 Eylül 2017)

Aradan bir yıl geçti; Ebu Abdullah öldü mü kaldı mı bilmiyoruz; fakat bugünlerde gözler yine İdlib’te! Türkiye ise –biraz daha ihtiyatlı bir dille de olsa– konuşmaya devam ediyor; ama artık kırmızı çizgi yok; tehdit yok; ülke yeni bir göç dalgasıyla burun buruna! İran kendi dertleriyle meşgul ve ipler de daha çok Putin’in elinde görünüyor.

Oysa Putin daha bir yıl önce, Astana zirvesinde yapacağını yapmış ve “süreç”in en belalı işi Türkiye’nin sırtına yüklen-

mişti. Halep'te barınamayanlar İdlib'e taşınıyor, Türkiye de "sivilleri koruma" kaygısıyla binlerce cihadistin "garantör"ü oluyordu. Bu vesileyle Türkiye Dışişleri Bakanlığı şu açıklamayı yapmıştı: "Ülke genelinde ilan edilen ateşkesi tahkim etmek amacıyla düzenlenen Astana toplantıları çerçevesinde, 4 Mayıs 2017 tarihinde, Suriye'nin çeşitli noktalarında çatışmasızlık bölgeleri oluşturulması kararlaştırılmıştı. Bu doğrultuda imzalanan muhtırada öngörülen İdlib vilayeti ve civarını kapsayan çatışmasızlık bölgesi, 14-15 Eylül 2017 tarihlerinde yapılan altıncı Astana toplantısında ilan edilmiştir."

Aradan bir yıl geçti; bugünlerde ise İdlib'ten bomba sesleri geliyor. Rus uçakları havadan, Esad'ın ordusu karadan İdlib'i vuruyor ve Erdoğan da adını anmadan Putin'e şöyle sesleniyor: "İdlib'te çok acımasız bir süreç işletiliyor. Orada 3,5 milyon insan var; bir felaket yaşanırsa, bu insanların ilk kaçabileceği yer yine Türkiye. İdlib'e füze yağarsa katliam olur." Türkiye Cumhurbaşkanı bu sözleri iki gün önce Tahran Zirvesi'nde de söyledi ve nihai bildiriye ateşkes çağrısının girmesinde ısrarcı oldu. Ne var ki Putin'e sözünü dinletemedi.

*
*
*

Dinletemedi; çünkü Putin –kendi açısından– krizi çoktan çözdüğü kanısındaydı ve artık gerisi de formaliteden ibaretti. Formalite Tahran'da tamamlanmaya çalışıldı ve ortak basın toplantısında ateşkes çağrılarına, Putin, "sivil halkı koruma bahanesiyle teröristlerin korunmasına" göz yumulmaması gerektiğini hatırlattı. Bu, üstü kapalı bir şekilde, saldırının devam edeceği anlamına geliyordu. Yani, *Washington Post*'un toplantıdan hemen sonra yazdığı gibi, "Putin ateşkes çağrısını Suriye'de olduğu gibi İdlib'te de reddetti." Uluslararası haber ajansları da Zirve sonucunu dünyaya benzer ifadelerle duyurdu.

*
* *

Peki, Rusya sahada nasıl bir “çözüm” gerçekleştirmişti?

Rusya, Suriye’ye fiili müdahaleye 30 Eylül 2015’te başlamıştı. Yani Zirve toplanırken müdahalenin üçüncü yılı da tamamlanmak üzereydi. Ne var ki Rus Savunma Bakanlığı 30 Eylül tarihini bekleyememiş ve “mutlu yıldönümü”nü 22 Ağustos 2018 tarihinde yayınladığı bir “video” ile kutlamıştı. Aslında bir “bilanço” niteliğindeki bu videoda Rusya’nın Suriye soruna nasıl yaklaştığı ve ne sonuç aldığı tüm boyutları içinde sergileniyordu.

*
* *

Açıklamaya göre son üç yıl içinde, 434’ü general olmak üzere 63.012 Rus askeri Suriye’de görev almıştı. Rus uçakları da bu süre içinde “86.000 savaşı”nın (cihadistler kastediliyor) ölümüne yol açan 39.000 “sorti” yaptılar. Operasyonlara, aralarında uçak gemisi Amiral-Kuznetsov’un da bulunduğu 189 gemi katılmıştı. Bu arada Rus üssü Hmeimim tahkim edilmiş, Tartous Limanı geliştirilmiş ve daha da önemlisi Suriye Savaşı vesilesiyle 231 yeni savunma silahı ve teçhizatı denenmişti. Böylece “Rusya zaferi” ticari alana da uzanıyor ve Moskova son yıllarda Afrika ülkelerine silah satışlarını hızla artırıyordu.

Peki, bu askerî veriler çerçevesinde sahada alınan sonuç ne olmuştu?

Video bu konuda da şu bilgileri veriyor: Rusya fiilen müdahaleye başladığı sırada Suriye topraklarının ancak %8’i rejimin kontrolü altındaydı. Oysa Rus ve İran katılımı sonucunda bu oran tersine dönmüştü ve bugün Esad’ın ordusu Suriye topraklarının çok büyük kısmını kontrol ediyordu.

Kuşkusuz bu kolay olmamış, bu arada çok sayıda insan da ölmüştü. Video çatışmalarda öldürülen sivillerden ve Rus

kayıplarından söz etmeden, 300 bin ölü rakamını veriyor. Bu bilgileri aktaran *Le Monde* gazetesi (25 Ağustos 2018), video-nun, Rusya'nın askerî ve diplomatik zaferini belgeleyecek şekilde hazırlanmış olduğunu yazıyor ve belgeden (Putin'in iki kez yaptığı açıklamanın aksine) Rusların Suriye'den çekilmek gibi bir niyetinin olmadığını anlaşıldığını da ekliyor. Kısaca Rus belgesi, doğrusu ve eğrisiyle bir "zafer belgesi" niteliği taşıyor; oysa geri planda da harap olmuş, feci bir insanlık dramına sahne olmuş bir ülke bulunuyor.

*
* *

Rusya cephesi böyle; Avrupa yeni bir göç dalgası kâbusu içinde; peki ya Amerika?

Aslında oradan da ilginç sesler geliyor. Beyaz Saray homurdanıyor, Rusya'yı ikaz ediyor; "Kimyasal silahlara, katliama sessiz kalamayız!" diyor! Âdeta Beştepe ve sözcüleri ile paralellik içinde! Öyle ki bizde iktidar çevrelerinde bile kafalar karışıyor. Suriye'de yapılan "trajik hatalar"a, "Esad takıntısı"nın zararlı sonuçlarına dikkati çeken yazılar yazılıyor; "artık Esad'ı biz de tanıyalım!" sesleri yükseliyor. Yine de kabul edelim ki Beyaz Saray'dan gelen sesler de daha çok kuru gürültüye benziyor. Daha iki hafta önce eski ABD başkanlarından Jimmy Carter, *New York Times*'te yayınlanan makalesinde, Temmuz ayında Helsinki'de yapılan Trump-Putin zirvesinde iki liderin Suriye Savaşı'nın bittiği ve İran güçlerinin Suriye-İsrail sınırından ayrılacağı konularında anlaşmaya vardıklarını ve ABD'nin Esad'ın iktidarda kalmasına da artık bir itirazı olmadığını yazıyordu. (*New York Times*; 24 Ağustos 2018)

Yoksa bugünlerde İdlib'teki Rus pervasızlığı da bunun bir işareti mi?

*
* *

Şurası doğru; Putin himayesinde Esad savaşı kazandı, fakat çatışmalar yine de bitmedi. Belki de bu kirli savaşın son ve en dramatik aşamasına gelindi. Geride yurduna geri dönme özlemi içinde yaşayan milyonlarca insan ve harap olmuş bir ülke bulunuyor. *The Economist* dergisine (4 Ağustos 2018) göre Suriye'nin yeniden inşası için 250 milyar dolarlık bir fona ihtiyaç var ve bunu da elbette ki Suriye-Rusya-İran cephesi karşılayamaz. Esad'a kırımcı bir despot gözüyle bakan Avrupa ise bu konuya daha çok mülteci dalgasını bertaraf edici önlemler bağlamında yaklaşıyor. Oysa Esad'ın da kendi hesapları var. O da faciayı fırsata çevirecek yollar arıyor ve ülkesinden kaçanları, "daha sağlıklı ve daha homojen bir toplum" yaratmanın olasılığı olarak görüyor. Bu amaçla gayet seçici davranıyor ve istihbarat birimleri, ülkesine dönmek isteyenlerin dilekçelerini kılı kırk yarar gibi inceliyor. Bu da Türkiye'nin umutlarını ve hesaplarını daha da zora sokan bir unsur olarak karşımızda sırtıyor.

9 Eylül 2018

S-400'LER, PUTİN VE ÖZGÜRLÜK KAVGASI

Dört yıl kadar önceydi. 24 Kasım 2015'te bir Rus uçağı Türk jetleri tarafından düşürülmüş ve olay kamuoyunda büyük bir destek bulmuştu. Kuşkusuz kaygılananlar da vardı; fakat onların sesi pek çıkmıyordu. Haklıydık; “angajman kuralları” çiğnenmişti, biz de gerekeni yapmıştık! Basın da muhalefet de askerler de bunu söylüyordu. Henüz adı konmamış olsa da ülkede âdeta bir “Yenikapı ruhu” esiyordu! Erdoğan, yabancı bir TV muhabirine, “Putin’in özür dilemesi gerektiğini” bile söyledi.

Aradan dört yıl geçti; bu 12 Temmuz'da bir tarihi gün daha yaşadık. İlginç bir rastlantı, Putin yine sahnede idi. Oysa bu kez Rus uçakları hava alanımızda “tehlikeli” uçuşlar yapmıyor, tam tersine ülkemizi tehlikelere karşı koruyacak füzeler taşıyordu! Bağımsız bir ülkeydik, savunmamızı çıkarımıza göre düzenliyoruz; buna kimsenin karışmaya hakkı yoktu. “Yenikapı ruhu” yine canlanmışa benziyordu!

Ne var ki ortada yanıt bekleyen bir de soru vardı. Gelen S-400'ler ülkeyi kimlere karşı koruyacaktı?

“Tehlike”, füzeleri satanlar dışında her yerden gelebilirdi ve bu konuda yerli yersiz spekülasyonlar yapılıyordu. O kadar ki, füze parçalarının Mürted (eski adıyla “Akıncı”) hava üssüne teslim edildiğini görüp de “yoksa füzeler, olası çılgın darbecile-

re karşı mı?” diye düşünenler bile çıktı. Son günlerde ise gözler daha çok Doğu Akdeniz’e, “kâğıt üzerindeki” müttefiklerimize çevrilmişti. Ortada gerçekten de tuhaf, geçmişte benzeri olmayan bir durum vardı! Uluslararası ilişkilerimizde köklü bir dönüşüm belirtileri seziliyordu.

*
* *

Aslında bu gelişme pek de kolay olmamıştı. Düşürülen uçak, “sırtımızdan hançerlendik!” diyen Putin, domates ve biber ambargoları, turizm boykotu ve bu arada buhar olan on milyarın üstünde dolar! Yine de kriz nispeten kolay atlatılmıştı. Doğrusu, doları yedi TL’nin üstüne çıkaran Rahip Brunson şokuna göre hayli soft bir krizdi. Üstelik kazancımız da olmuş, potansiyel bir düşmanı “değerli bir dost” haline getirmiştik! Ne var ki asıl tartışılması gereken sorun da buydu: Putin’in Rusya’sı, bugünkü politikasıyla, gerçekten de Türkiye’nin dostu olabilir mi?

*
* *

Vladimir Putin aslında az konuşan, siyasi felsefesini açıkça ortaya koymayan, hayli gizemli bir liderdir. Kişiliğinin bu yönü ona şimdiye kadar belli bir karizma da sağladı. Kültür ve tecrübesi, yabancı diller bilmesi, spora düşkünlüğü ve istihbaratçı geçmişi de bu karizmayı besliyordu. Oysa Putin, Haziran ayında bir İngiliz gazetesiyle uzun bir söyleşi yaptı ve kişiliğini kuşatan gizem perdesini yırtarak tüm düşünce ve değerlerini büyük bir içtenlikle ortaya koydu. Artık kral çıplaktı! *Financial Times* gazetesi (28 Haziran 2019) bir buçuk saatlik bu söyleşiyi sayfalarında özetlediği gibi, tüm konuşmanın videosunu da yayınladı.

Peki, ortaya nasıl bir “Putin resmi” çıkıyordu?

*
* *

Putin, *Financial Times* (FT) gazetesiyile yaptığı uzun söyleşide şu ana fikri işliyordu: Günümüzde “liberalizm” çağını doldurmuştur. “Soğuk savaş” dönemi elbette kötüydü, fakat hiç olmazsa bazı kuralları vardı; oysa liberalizm ile kuralsız ve bu yüzden de “kesinlikle daha dramatik ve daha patlayıcı” bir döneme girdik. Dünya yeni bir istikrar arayışı içinde; artık bunu herkes anlamalı ve adımını buna göre atmalı!

Putin’e göre bunu en iyi anlayanların başında “yetenekli bir şahıs” olan Trump geliyordu. Ona göre ABD başkanı dünyadaki “değişimi görmüş ve ondan yararlanma yolunu seçmişti” Oysa nasıl ABD başkanı Amerika’yı “tekrar büyük” yapmak istiyorsa, kendisi de Rusya’yı “birinci” yapmak istiyordu!

*
* *

Financial Times karargâhında liberalizmin yetkin sözcülerine sakın bir dille ve güleryüzle açıklanan bu düşünceler belli ki saflıktan çok “meydan okuma” niteliği taşıyordu. Söylediklerinden anlaşıldığına göre Putin, “liberalizm” kavramını geniş anlamda kullanıyor, esas olarak da demokrasi ve insan hakları konusundaki düşüncelerini dile getiriyordu. Aslında kendisine her şey sorulmuştu: Silahlanma yarışı, ABD ve Çin’le ilişkiler, ticaret savaşı, Ortadoğu sorunu, Rus ekonomisi vb. Fakat söyleşide Türkiye-Rusya ilişkilerini en çok ilgilendiren husus elbette ki Suriye Savaşı ve göçmen akımı hakkında söyledikleriydi.

*
* *

Putin’e göre Rusya, Suriye’ye “büyük bir riski göze alarak” müdahale etmişti. Ülkenin “uzun vadeli çıkarları” bunu gerektiriyordu ve Rus halk dilinde söylendiği gibi “risk alma-

yan, şampanya içemezdi!” Nitekim şimdiden olumlu sonuçlar da alınmaya başlanmıştı. “Gerçekleştirdiğimiz şeyler,” diyor Putin, “beklentilerimin de üstünde oldu; bunların başında da ülkeye (Rusya’ya) dönmeyi planlayan binlerce teröristin yok edilmesi geliyor.” Suriye devleti korunarak bölgede istikrar sağlanmış, Libya tipi bir anarşi önlenmiş ve İran ve Türkiye gibi ülkelerle yararlı (“business-like”) ilişkiler kurulmuştu.

Peki, ya yüz binlerce ölü ve hayatlarını kurtarmak için ülkelerini terk etmek zorunda kalan milyonlar?

Putin’e bu soru açıkça sorulmuyor ve Erdoğan’ın dünyaya ısrarla feci bir kırım diye ilan ettiği operasyonları Rusya Devlet Başkanı daha çok “Rus ordusunun bir tatbikatı” olarak görüyordu. Bu konuda söylediği aynen şöyle: “Rus Silahlı Kuvvetlerinin seferberliğinden de açıkça söz etmek isterim. Silahlı kuvvetlerimiz böylece (Suriye’de) barış zamanında elde edemeyeceği pratik tecrübeler kazandı.”

Göçmen kabulüne gelince; bu da Putin’e göre liberal düşüncenin “çok kültürlülük” anlayışı ile savunulan bir yanıştı. Merkel bu konuda “fahiş bir hata” (“a cardinale mistake”) işlemiş, bir milyona yakın göçmen kabul etmişti. Trump ise göçmenlere karşı “duvar örmek” girişiminde haklıydı. Her ülke önce ulusal öğelerini korumalıydı ve “Avrupa’daki partnerleri”(?) de Putin’e bunu söylüyorlardı. Kısaca dışarıdan gelen göçmen ve narkotik akıma “dur” denilmeliydi! Göçmenler, “öldürüyor, yağmalıyor, ırza geçiyor, üstelik de cezasız kalıyordu!”

Putin’in göçmenlerle ilgili ırkçı bir nefretle ifade edilen düşünceleri de bunlardı. Ve Rusya Federasyonu Başkanı, söyleşiye de, yaşayan liderler arasında en çok kimi beğendiği sorusuna tereddüt etmeden “Büyük Petro” yanıtını vererek bitirmişti. Petro ölmüş olsa bile davası yaşıyordu.

*
* *

Görüldüğü gibi Türkiye için hayati olan Suriye Savaşı ve buna bağlı göçmen sorununda Putin ile Erdoğan birbiriyle hiç uyuşmayan görüşlere sahip bulunuyor ve bu durumda Türkiye'nin Batı'dan kopup Rusya eksenine girme olasılığı da bir garabet manzarası taşıyor. Zaten Erdoğan ve diğer AKP sözcüleri, S 400'leri, Batı'dan kopma yönünde bir adım olarak değil de ABD ile geçici ve mutlaka çözülecek bir anlaşmazlık olarak sunuyorlar. Gözler Erdoğan-Trump ilişkilerinde ve Türk tezi de en iyimser ifadesiyle şöyle görünüyor: Obama Türkiye'ye karşı -Trump'ın da kabul ettiği- bir hata yapmış ve Türkiye de bağımsız bir ülke olarak savunmasını sağlamak üzere Rusya'yla çıkarlarına uygun bir antlaşma imzalamıştır. Türkiye Batı ile ittifaklarına sadıktır; Batı'dan kopma söz konusu değildir.

*
* *

Elbette bu da bir görüştür; fakat ne yazık ki Türkiye'nin Batı ile ilişkileri kendisinin tek taraflı olarak saptayacağı ve yürüteceği ilişkiler değildir. Son gelişmeler karşısında asıl belirleyici merkezi de daha çok kendi kamuoylarının baskısı altındaki Batılı hükümetler teşkil ediyor. Kaldı ki Batı medyasında yapılan yorumlar, Batılı metropollerde bu konuda Türkiye'den ne kadar farklı rüzgârlar estiğini ortaya koyuyor!

Batı kamuoyu, iktidar ve muhalefetiyle, bu gelişmeyi bir Türk-Amerikan ilişkisi olarak değil, tüm Batı ile ilişkiler bağlamında ve Türkiye'nin Batı'dan uzaklaşması olarak değerlendiriyor! Muhafazakâr Alman gazetesi *Die Welt*'e göre (12 Temmuz 2019), Erdoğan'ın bu konuda temel hatası "kurumlarla değil, diktatörlerle ilişki kurmayı yeğlemesinde" yatıyor ve dost diktatörler düşünce, kendisi de -Kaddafi ve Ömer Beşir örneklerinde olduğu gibi- belli bir nüfuz alanını kaybediyor!

Gerçekten de öyle mi?

Aslında *Die Welt* gerçeğin bir kısmını ifade etse de öyle görünüyor ki Erdoğan'ın kendine özgü bir pragmatizmle yürüttüğü politikada kişisel ilişkileri aşan sınıfsal hedefler de var. Ve bu perspektifte, AKP politikası, dışarıda ırkçı Trump'la dost geçinerek emperyalizmin en kaba, en saldırgan kesimine ayak uydurmaya çalışırken, içeride de burjuvazinin yeni yetme, rantçı ve siyasette her türlü etik değeri hiçe sayan kesimine dayanıyor.

Peki, bu politika daha ne kadar başarılı olabilir?

*
* *

Sanıyorum ki bu politikanın S 400 teslimatına kadar başarılı olma şansı vardı. ABD Erdoğan'a anlayışla yaklaşıyor, İsrail basınında bile AKP hakkında olumlu yazılar çıkıyordu. Örneğin, Netanyahu karşıtı demokrat *Haaretz* gazetesi, tam da 23 Haziran seçim günü, "Türkiye'deki seçimlerde İsrail için en iyisi Erdoğan'a oynamak olabilir!" başlıklı bir yazı yayınlamıştı. Yazı şu mantığa dayanıyordu: Evet, Erdoğan İsrail'e karşı "keskin bir retorik" kullanıyor; "One Minute!" diyor; "Kudüs kırmızı çizgimizdir; Filistin yalnız değildir!" diye öfkeleniyor; fakat pratikte hiçbir şey de yapmıyor! Aksine Türkiye ile ticari ilişkilerimiz geliyor ve bundan Erdoğan'ın deniz ticareti yapan çocukları da yararlanıyor. Buna karşılık muhalefet Erdoğan'ı söylediklerini yapmaya, İsrail ile ilişkileri kesmeye zorluyor. Hatta bu amaçla meclise sundukları bir tasarı da AKP ve MHP oyları ile reddedildi!

*
* *

Görüldüğü gibi Netanyahu iktidarına muhalif bir İsrail gazetesi, Türkiye'deki muhalefeti "anti-Netanyahu" olmaktan çok "anti-İsrail" görüyor ve bu koşullarda ülkesini de -ehve-

ni şer olarak- “Erdoğan’a oynamaya” davet ediyor. Çok daha önemlisi, aynı merkantil politika ABD’ye karşı uygulanıyor ve Erdoğan’ın “kazan-kazan” ilkesi, ülkesini bir şirket gibi yönetmeye çalışan Trump’ın sempatisini kazanıyor. Buna karşılık Türkiye’de ana muhalefet, kimlik politikasını tutarlı bir sosyal ve sınıfsal politika ile aşamıyor ve sonunda da uluslararası demokratik destekten yoksun kalıyor.

*
* *

Peki, Türkiye’ye S 400’lerin gelişi bu oyunu bozar mı? Yoksa Erdoğan Rubikon’u aştı ve *Haaretz*’in bu kez yazdığı (14 Temmuz 2019) gibi “epik boyutlu stratejik bir hata” mı işledi?

Aslında son seçimlerin ve parti içi kavgaların gösterdiği gibi, AKP iktidarı çözülme sürecine girmiştir ve bu süreci yönlendirmek de ülkenin tüm demokratlarına düşüyor. Çağdaş emperyalist ülkeler, günümüz koşullarında, burjuva demokrasileri ile sosyalizm arasında değil, burjuva demokrasileri ile faşizan dikta rejimleri arasında seçim yapmaya zorlanıyor ve bu kutuplaşmada, ABD ile Rusya karşıt kamplarda görünseler de otoritarizm tutkusu ve sınıfsal dayanaklar Trump ile Putin’i birleştiriyor. Erdoğan da bu ortaklığı kullanıyor ve politikasını pratikte merkantil çıkarlara dayandırırken, retorikte halkın en tutucu duygularını okşuyor ve iktisadi krize meydan okuyarak, “Benim halkım kan kusar, kızılcık şurubu içtim der!” diyor.

Peki, kolay para döneminin geride kaldığı ve Trump’ın kendi ülkesi meclisinde bile “ırkçı” ilan edildiği bir dönemde, bu politikayla nereye kadar gidilebilir? Gerçek şu ki umutlu günler, kimlik politikasının “biz ve ötekiler” tuzağına düşmeden ve kestirme yollar aramadan, tüm demokratların özgürlük ve adalet kavgası ile gelecektir!

“BARIŞ PINARI” VE TOP SESLERİ

Önce, aylarca “bir gece, ansızın!..” sözlerini dinledik. Sonra, gelişmeler hızlandı ve uyarı “belki bugün, belki yarın”a dönüştü. Sonunda da günü geldi; start verildi: “Barış Pınarı” operasyonu başlamıştı.

Öyle görünüyor ki kararın hızlanmasında, 3 Ekim’de *Wall Street Journal*’da (WSJ) çıkan bir haber de rol oynamıştı. Buna göre Trump, Doğu Fırat’ta Türklerle çatışmamaları için ABD askerlerini bölgeden çekme niyetindeydi. Amerikalı bir yetkili “Tam bir fırtına!” demişti, “gerçekten de çirkin; çekilmekten başka yapacak bir şey olmayabilir!” Bu, âdeta bir yeşil ışıktı. *New York Times* daha da ileri gitti ve olayı okuyucularına “Trump, Suriye’de Türk askerî operasyonunu destekliyor” başlığıyla duyurdu. (*New York Times*, 7 Ekim 2019)

Haber Türkiye’de sevinçle karşılandı. Üstelik Erdoğan-Trump telefon görüşmesi de bu haberi doğrulamıştı. Görünüşe göre Erdoğan bastırmış, istediğini almıştı. Nitekim yandaş bir gazete, durumu, “Bayrağı alıp gittiler!” manşetiyle ilan etti. Artık operasyon rahatlıkla başlayabilirdi.

Oysa durum aslında pek de sanıldığı gibi değildi. Çünkü *Wall Street Journal*, Trump’ın kararını bir “gerileme” olarak değil, tam tersine dış politikada bir “zafer arayışı” olarak sunmuştu. Şu nedenle: Temsilciler Meclisi “azil soruşturması”nı başlatarak Trump’ı zor bir duruma sokmuştu. Başkan’ın bir başarıya ihtiyacı vardı ve bu da ancak dış politikada sağlanabilirdi.

Düşünce şuydu: Amerikan halkı uzak ülkelerdeki masraflı ve yıpratıcı savaşlardan bıkmıştı. Bu konuda atılacak her adım ona halk desteğini artıracaktı. Nitekim anketler de bunu gösteriyordu. Zaten kendisi daha geçen yıl bu yönde karar almış, askerlerini anavatana çekmeye başlamıştı. Eğer Suriye’de istediğini tam olarak yapamadıysa, bu, Pentagon’un engellemele-ri yüzündendi. Şimdi Erdoğan’la anlaşıyor ve DAEŞ’le savaş “görev”ini Türkiye’nin omuzlarına yüklüyordu. Attığı tweette, “Bu saçma ve sonu gelmeyen, çoğu da aşiret kavgası olan sa-vaşlardan çekiliyor ve askerlerimizi eve getiriyoruz” demişti. İzleyen tweetinde ise daha açık oldu. Türk hamlesinin sınırlarını “büyük ve eşsiz bilgeliğiyle” kendisinin saptadığını söylüyor, bunların aşılması halinde de “Türk ekonomisini mahvetmek”le tehdit ediyordu.

Şimdi soru şu: Trump’a özgü megalomani ve küstahlık şa-heseri olan bu tweetler, acaba ABD’nin Ortadoğu politikasında bir dönüşüm işareti sayılabilir mi?

Aslında bu soruya bugünlerde Amerikalı uzmanların bile net bir yanıt verebileceğini sanmıyorum. Yine de en azından, bu çocuksu ve tutarsız tavırla Trump’ın dış politikada özlediği “başarı”nın hayli zorlaştığı söylenebilir. Hatta Trump’ın, bu ga-rip tweetleri bir süre sonra Kongre’nin “sorgulama dosya”sında bulması bile şaşırtıcı olmayacaktır. Nitekim kendisine en yakın senatörlerden Lindsey Graham bile, “çekilme” kararını bir “fe-laket” olarak niteledi ve bunun “Amerikan onuru üzerinde bir leke olacağını” ilan etti. Kısaca Trump bugünlerde İsa ile Musa arasında mekik dokuyor ve Beyaz Saray üzerinde de kara bu-lutlar dolaşıyor. “Azil” süreci Senato’da önlense de Trump’ın bu sorgulamadan birkaç tük daha kaybederek çıkacağı kesindir.

Amerika’da durum kısaca bu; peki bu koşullarda dış dünyada Trump’a “çekilme” konusunda ne gibi itirazlar yükseldi? Daha sonraki gelişmeleri de belirleyen bu itirazları sanırım birkaç başlık altında toplayabiliriz.

1) ABD ve Batı kamuoyu PYD-YPG’li Kürtleri –on binden fazla kayıp vererek– DAEŞ’in ezilmesinde başrolü oynayan güç olarak görüyor ve onlara karşı bir hareketin cihadist terörü yeniden canlandırmasından korkuyor. Bu bağlamda, pasif konuşma geçmiş DAEŞ üyeleri bir yana, on bin kadar tahmin edilen ve artık “sorumluluğu” Türklere bırakılan terörist esirlerin ne olacağı da belli değil;

2) “Barış Pınarı” operasyonunun kontrolden çıkarak, sivillerin de çok kayıp vereceği kanlı bir çatışmaya dönmesinden korkuluyor; o kadar ki operasyonun ilk işaretini veren *Wall Street Journal*, bu kez (7 Ekim 2019) PYD/YPG ile savaşın bir “etnik temizliğe” dönüşmesinden korkulduğunu bile yazdı;

3) Genel olarak Batı, bu müdahalenin Türkiye’yi Batılı ittifaklardan daha da koparıp Rusya’nın kollarına itmesinden de kaygılı; tüm Batı kuruluşlarının (AB, BM, NATO) acil toplantılar yaparak harekâtı durdurmaya çalışmalarının bir nedeni de bu;

4) ABD ve Batı, bu operasyonun Kürtleri çaresiz bırakarak kanlı bir despot olarak gördükleri Esad’a yaklaştırmamasından ve rejimi güçlendirmesinden de korkuyor. Bu öngörüye göre, Mehmetçikler, Suriye’de aslında Esad’ın yapması gereken şeyi yaparak –ve bu uğurda bir miktar da kayıp vererek– ülkelerine dönebilirler;

5) Türkiye, kontrol altına alacağı bölgeye bir-iki milyon Suriyeli yerleştireceğini söylüyor ki bu, mali portresi en az 25 milyar doları bulacak muazzam bir “iskân projesi”dir. Zaten iktisadi sıkıntı içinde yaşayan bir ülke, Avrupa’nın şimdiden

“asla katkıda bulunmam” dediği bu projeyi nasıl finanse edebilecek? Kaldı ki her vesileyle Suriye’nin toprak bütünlüğüne saygı duyduğunu söyleyen bir ülke, bu ülkenin topraklarında tek başına nasıl bu çapta bir “tehcir ve iskân” girişiminde bulunabiliyor?

*
* *

Sanırım Türkiye’nin bu girişiminde dünyada yalnız kalmasına ve Filistin de dahil Arap Birliği’nde bile kınanmasına yol açan nedenleri böyle özetleyebiliriz. Oysa biliyoruz ki bu ve buna benzer nedenler, Türkiye’de, üstelik AKP’yi çok aşan bir çevrede, “Batı’nın emperyalist saldırganlığı”, “Türk düşmanlığı”, “güçlenmemizden korkmaları” gibi nedenlerle açıklanıyor.

Batı kapitalizmi, elbette ki emperyalist bir sistemdir ve Batılı ülkeler, sadece Türkiye’nin değil, dost bildikleri sınır komşularının bile fazla güçlenmesinden hoşlanmazlar. Ne var ki Türkiye böyle bir meselede tamamen yalnız kaldıysa, neredeyse hiçbir yerden “siz haklısınız” diye bir ses duyulmuyorsa, bu ülkeyi yönetenlerin de külahlarını önlerine koyarak biraz düşünmeleri gerekmiyor mu?

Kuşkusuz gerekiyor ve izleyen satırlarda bu yalnızlığı açıklamada yardımcı olacak bazı ipuçları bulmaya çalışacağım.

*
* *

Suriye iç savaşında AKP iktidarı başlangıçta Batılı müttefikleriyle dayanışma içindeydi. Dahası, Baas zulmüne isyan edenleri himayesine alıyor, onların silahlanmasına ve örgütlenmesine yardımcı oluyordu. Ne var ki “Özgür Suriye Ordusu” başarılı olamadı ve radikal İslamcılar, teröre başvurarak “İslam devleti” adı altında Suriye topraklarının büyük bir kısmına el koydular. Artık bu topraklarda Baas zulmünün yerini çok daha vahşi IŞİD (DAEŞ) zulmü almıştı ve milyonlarca insan bu ko-

şullarda evlerini terk etmeye, başka bölgelere ya da yurt dışına göç etmeye başladılar. Türkiye ile ABD'nin yolları da bu koşullarda ayrıldı.

Türkiye baş düşman olarak “Esed Rejimi”ni görmekte devam ediyor ve onun tüm İslamcı düşmanlarını da “nesnel” müttefikler olarak görüyordu. Ne var ki bu durum Batı’da IŞİD’e hoşgörü, hatta destek olarak değerlendirildi ve sık sık eleştirildi. Türkiye’nin IŞİD’le flörtü bölge uzmanları tarafından yayınlanan birçok eserde iddia edilmiştir ve bunlardan altı tanesini ben de bir yazımda özetlemiştim. Kaldı ki ABD de, cihadist terörle savaşa öncelik vermiş ve bu alanda mesafeli olan Türkler yerine de müttefik olarak Kürtleri seçmişti. İşte Obama bu koşullarda, 2012 yılından sonra giderek AKP’nin baş düşmanlarından biri haline geldi.

Oysa savaş devam ediyordu ve 2016 yılının son aylarında Suriye’de yepyeni bir tablo ortaya çıktı. Kasım’da Trump başkanlık seçimini kazanıyor; Aralık ayında da Halep, DAESH’in elinden kurtarılarak Suriye ordusunun eline geçiyordu. Bu bir dönüm noktasıydı.

Kuşkusuz Esad bu başarısını Rusya ve İran’ın yardımına borçluydu ve Türkiye de artık tercihini bu tablo çerçevesinde yapmak zorundaydı. Seçim yapıldı ve –“Esed rejimi” ile PYD/YPG hariç– tüm bölge aktörleriyle “dostluğa” da “düşmanlığa” da açık, derin(?) bir strateji benimsendi. Bu bağlamda bir yandan Rusya ve İran ile “Astana görüşmeleri” başlıyor, öte yandan da yüzbinlerce dolar ödenerek, Trump’ın ilk güvenlik danışmanı (ve bugünlerde yargılanmakta olan) Michael Flynn’e Türkiye için lobicilik yaptırılıyordu.

Astana görüşmeleri en önemli ürününü 4 Mayıs 2017’de, Rusya, İran ve Türkiye arasında imzalanan “ateşkes antlaşması” ile verdi. Aslında bu antlaşma, o sırada sanıldığı gibi Türkiye ile Rusya’yı bir cephede birleştirmiyor, aksine Rusya ve İran, Esad rejimini desteklerken, Türkiye de muhaliflerin “garantörü” oluyordu. Türkiye, sivil halkın (ve de onların arasına karışmış cihadistlerin) İdlib’e nakledilmelerine yardımcı olacaktı. Yani savaş bitmiyor, son perde İdlib’e erteleniyordu. BM bölge temsilcisi Staffan de Mistura’nın da o günlerde dediği gibi, “Halep’in yerini İdlib alıyordu”. İdlib’in nüfusu iki milyonu aşmıştı ve bunun yarısı “nakledilenler”den oluşuyordu. Kısaca İdlib, yeni bir göç dalgasına yol açacak bir barut fıçısı haline gelmişti.

* * *

Bu arada Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı da üç milyonu aşmış ve işsizliğin arttığı bir dönemde ırkçılığı besleyen sosyal bir sorun haline gelmişti. Oysa AKP iktidarı bunları bir “imaj politikası”nın aracı yapıyor ve Erdoğan dünyaya insanlık dersi veriyordu. “Muhacir”lerimize milyarlarca dolar harcamıştık; bundan sonra da elimizden geleni yapacaktık. Zaten bu konuda dünyada ilk sırada yer alıyorduk. Oysa “insanlıktan nasibini almamış” olan Kılıçdaroğlu “Suriyelileri geri göndereceğiz!” diyor ve “ensar nedir, muhacir nedir?” bilmiyordu (Milliyet, 21 Ekim 2018)! “Muhacir”, Medine’ye göçen Muhammed ve müminler, “ensar” ise onu Medine’de ağırlayanlardı. Yani Suriyeliler “muhacir”, bizler ise “ensar” idik!

Aradan tam bir yıl geçti. Peki, bugün iç ve dış siyasette nasıl bir tabloyla karşı karşıya bulunuyoruz?

* * *

Üç gün önce operasyon başladı; artık askerlerimiz Fırat’ın doğusunda ilerliyor. Hedef belli: Bölgede terör yuvaları imha

edilecek, güvenlik sağlanacak ve “muhacir”lerimizin büyük kısmı da o bölgeye yerleştirilecek! Plan bu; fakat bu arada siyasi arenada roller de değişmiş görünüyor. İçeride, ana muhalefet –içi yanarak da olsa(!)– hareketi desteklerken, dış dünya –nere-deyse ittifak halinde– “barış” operasyonunun yeni mağdurlar yaratmasından korkuyor. Trump bile hareketi “işgal” olarak ni-teledi; BM ve AB konseyleri de acil toplantılar yaparak hareketi durdurmaya çalışıyorlar. Erdoğan ise öfkeli; Avrupa’yı “dürüst olmamak”la suçluyor, onları “kapıları açmakla ve 3,6 milyon mülteciyi göndermekle” tehdit ediyor.

*
* *

Peki bu son yıl içinde neler oldu? Köprünün altından hangi sular aktı? Ortada büyük bir değişiklik olmadığına göre, “mu-hacirlerimiz”, neden bu kez “mülteci” olarak etiketlenerek AB ile restleşmede bir “koz” haline getirildi? Yoksa bu U dönüşün-de son belediye seçimlerinde tezahür eden genel memnuniyet-sizlik mi rol oynadı? Yani, Trump misali, içeride sıkışan bir iktidar, çaresizlik içinde, dış politikada bir “zafer arayışı” içine mi girdi? Ya da bütün bunlar değil de ülkücüler ve şahinler mi Erdoğan’ı bu konuda ikna etti?

Öyle ya da böyle, önümüze 30 km eninde ve 460 km boyun-da bir denklem konmuş bulunuyor. Az buz değil! Kimler, ne zaman, nasıl ve hangi koşullarda bu denkleme yerleştirilecek? Bekleyip göreceğiz; hamasete ya da kaderciliğe kapılmadan ve eleştiri hakkımızı da sonuna kadar kullanarak! Yine de kabul edelim ki önümüzde zor günler var. İki hafta önce BM Genel Kurulunda tüm mağdurların avukatlığını üstlenen Erdoğan, bu kez her fırsatta eleştirdiği Güvenlik Konseyi’nde “yeni mağ-durlar yaratacaksınız!” diye kınanmaktan Trump ve Putin’in oyları ile kurtuldu. Yakın tarihimizde bu ülkenin resmî söyle-mi ile eylemi hiçbir zaman birbirine bu kadar ters düşmemişti.

ERDOĞAN'IN WASHINGTON YOLCULUĞU VE OLASILIKLAR

Günlerce papatya falı açtık: Gidiyor, gitmiyor; gidiyor, gitmiyor; gidiyor... Ve sonunda “gidiyor” çıktı. Evet, Tayyip Bey Washington’a gidiyor! Üstelik buna “fal”la değil, “meşveret”le karar verilmiş! Böyle açıklandı; durum belli oldu. Ama yine de ortada belli olmayan bir şey var: Tayyip Bey gidecek de, acaba Trump’a neler söyleyecek?

Sakın şöyle düşünmeyelim: Tayyip Bey’in söyleyecekleri aslında belli. Trump’a anlatmak istediklerini zaten her gün Türkiye’de halka anlatmıyor mu? Üstelik bunları –Trump’ın diliyle– *Washington Post* gazetesinde de yazmadı mı?

Oysa aslında durum hiç de öyle değil! “Yerli ve Milli Cephe” bambaşka havalarda! Onlara göre karşı taraf âdeta bir duvar! Beyaz Saray telefonla söylenenleri duymuyor; Trump, Vay Pi Ci’nin aslında PKK olduğunu bir türlü anlamıyor; gazete-de yazılanları da okumuyor! Türkiye’ye yolladığı yardımcısı Pence’in yüzünde de olup bitenleri anladığına dair en ufak bir ifade göremedik. O halde en doğrusu Bay Trump’la karşı karşıya oturmak ve ona gerçekleri tane tane anlatmak olacak! Kısaca bu fırsat kaçırılmamalı; gidilmeli.

İşte Tayyip Bey ve yakınları böyle düşünüyor! Üstelik böyle düşünen sadece onlar da değil; çok daha geniş bir cephe! Hatta “muhalif” bir yazar, “keşke Kılıçdaroğlu ve Bahçeli de onunla

beraber gitse!” mealinde bir yazı bile yazdı. Oysa açmaz da tam bu noktada başlıyor.

Açıklamaya çalışalım.

* * *

Son yıllarda AKP’nin Suriye politikası bölgesel bir politika olmaktan çıktı, tüm dış politikamızın temeli haline geldi. “Dava” şöyle özetlenebilir: Türkiye, yakın tarihinde görülmemiş bir saldırı altında ve bu da bir “beka sorunu” yaratıyor. Daha açık bir ifadeyle yeni bir “İstiklal Savaşı”nın koşulları içindeyiz! Bu saldırının araçları PKK/YPG, FETÖ ve DAESH terör örgütleri. Oysa bunları yaratan, besleyen ve silahlandıran da, başta Amerika olmak üzere sözde müttefiklerimiz. Bunlar ikiyüzlü ve bize devamlı yalan söylüyorlar. Biz ise dik duruyoruz ve alternatifimiz var; B ve C planlarımız hazır: Patriyot yoksa S-400’ler var; F 35 yoksa SU 57’ler var. Nitekim Trump’ın çirkin ihtarına rağmen Fırat’ın doğusuna girdik; hatta bu küstahlık, Barış Pınarı hareketini daha da öne almamıza neden oldu. Ve sonunda da Suriye sınırımızdaki “terör koridoru”nu yıktık! 13 Kasım’da da Erdoğan, Trump ile baş başa görüşerek kazanımlarımızı tahkim edecek ve Kongre’den gelen baskılara direnerek şimdiye kadar yapılan yanlışlardan dönülmesini sağlamaya çalışacak! Bu arada o çirkin “mektup”u da yanına alıp hesabını soracak!

* * *

Güzel bir program! Zaten Erdoğan artık her konuşmasında bu temaları işliyor. İster Fenerbahçe Kulübü toplantısı olsun, ister İlahiyat Fakültesi yıldönümü, sonunda laf hep bu raya geliyor.

Peki güzel de Trump’ın Beyaz Saray’da duymak istediği sözler de gerçekten bunlar mı?

Ne yazık ki öyle görünmüyor; hatta galiba bunun tersi! Belli ki azil soruşturmasında art arda gelen tanık ifadeleriyle köşeye sıkışan Trump da bu görüşmeyi –top ateşine tutulduğu– Suriye politikasında iplerin hâlâ kendi elinde olduğunu göstermek için bir fırsata çevirmeye çalışacak. Kısaca görüşmede her iki taraf için de iç politika kaygıları ağır basacak!

Peki, kim kazanacak?

*
* *

Sanırım “kazan-kazan” ilkesinin hiç de geçerli olmadığı bir alandayız. Yine de ev sahibi Trump, “deplasman”daki Erdoğan’a göre avantajlı görünüyor. Buna karşılık, ülkesinde medyanın çok büyük bölümünü kontrolünde tutan Erdoğan da görüşmeyi mutlaka bir “zafer” şeklinde sunmaya hazırlanıyor. Hatta beklenmedik, tatsız gelişmeler olsa bile, Tayyip Bey ve çevresi bunu “düşmana karşı seferberlik” yolunda kullanma yolunu seçecektir. Üstelik şimdiye kadar hep olduğu gibi, bunda da belli bir süre başarılı görünebilir.

Peki, ya sonra?

*
* *

Öyle görünüyor ki sonrası düş kırıklığı ve hüsrana olacak. Çünkü bu politika temelinden yanlış ve bu yanlışlık da her geçen gün biraz daha sırtıtmaya başlayacak. Eğer bir ülkeyi, sizi yeni bir “İstiklal Savaşı” koşullarına sokan bir düşmanlıkla suçluyorsanız, ilk yapacağınız şey de o ülkeyle tüm ilişkilerinizi kesmek değil midir? Bunu yapmak istemiyorsanız, ya da yapacak durumda değilseniz, o zaman da daha farklı diller kullanmalı, daha gerçekçi stratejiler geliştirmelisiniz. Yok, bunları hiç düşünmeyip de uzlaşma arayışı içine girerseniz, trajik bir çelişkiden kurtulamazsınız. Hatırlayalım: Kürtler Irak’ta özerklik ilan ettikleri zaman, Barzani Ankara’da dev-

let başkanı gibi karşılanıyor, altına kırmızı halılar seriliyor, Irak devleti hiçe sayılarak onunla petrol antlaşmaları imzalanıyordu. Oysa altı yıl önce Kürtlerin bu kez Kuzey Suriye’de özerklik ilan etmesi, ne oldu da birdenbire Türkiye’yi “Sevr koşulları”na sürükleyen bir boyut kazandı? “Katil Esed”in kendi topraklarında (şimdilik) ses çıkarmadığı bir tecrübeyi –şehitler vererek ve sonunda bölgeyi Baas yönetimine terk etmek üzere– yok etmek, Mehmetçiğin mi göreviydi? Yoksa birileri seçim sandıklarında kazanamadığı zaferi artık askerî operasyonlardan mı bekliyor?

Öyle ya da böyle sonuç şu oldu ki, Kürtler, Suriye’de özerkliği kaybederken dünya kamuoyunda da, Filistinliler gibi mazlum halklar arasında görülmeye başladılar. Tarihlerinde ilk kez uluslararası bir itibar kazandılar.

Bana öyle geliyor ki bugün yeni bir “İstiklal Savaşı”ndan söz edenler, aslında bundan önce ilk bağımsızlık savaşı koşullarımızı hatırlamalıydı. O kara günlerde de yol ayrışması içindeydik ve Damat Ferit Paşa Paris’e, Barış Konferansı’na giderken, Mustafa Kemal Paşa Samsun’a gidiyordu. Yine o tarihlerde Falih Rıfkı Atay, *Hâkimiyeti Milliye*’de “Burjuvalar? Acaba bu Türk sınıfı nerede?” diye soruyordu. Devrimci kadrolarda “ulusal bir burjuvazi” özlemi vardı.

Oysa bugün güçlü bir burjuvazi mevcut ve koyu Batı yanlısı... Dahası, AKP’nin geleceği de gelişmesine önemli katkılarda bulunduğu bu sınıfa bağlı... Ve kuşku yok ki Erdoğan, Beyaz Saray’a daha çok da onlar için gidiyor. Nitekim “gideceğim” der demez borsa hızla yükselmeye, doların değeri de düşmeye başladı. Üstelik bu ilk kez de olmuyor ve ne zaman bir Erdoğan-Trump görüşmesi olsa piyasa canlanıyor. Öyle ki Erdoğan-Trump görüşmeleri bir çeşit borsa endeksi haline geldi. Zaten

sözünü ettiğim trajik çelişki de buradan doğuyor: siyasetteki “nefret söylemi” ile burjuva iktisadının “küresel bütünleşme özlemi” arasında...

*
* * *

Bu çelişkiyi elbette klişe haline gelmiş siyasi nutuklar ve nefret söylemleri çözemez. Sadece toplumsal dinamik çözebilir. Çar Petro hayranı Putin’e umutla bakılan bugünlerde, sınıf çelişkilerinin, toplumsal diyalektiğin ve küçük burjuva milliyetçiliğinin ne getirebileceği de az çok belli. Dün “Avrasyacılar” hapisteydi, bugün iktidara ortaklar! Ergenekon davaları hızla ilerlerken, bir yazıma “Dalga dalga adalet!” başlığını koymuştum. O günlerde gözaltı “dalga”ları numaralanıyordu ve her “dalga” ile bir sürü masum zindana gönderiliyordu. Bugün varılan noktada da, devrimci ve demokrat güçleri suskunluğa itilmiş bir ülkede, maalesef ani bir demokratik sıçrama zor görünüyor.

Yine de ülke köklü dönüşümlere gebe ve tasfiye sürecine girmiş bir siyasetçi kategorisi, bu noktadan sonra, gelişmeleri giderek dışarıdan, kontrolü kaybetmiş olarak seyredeceğe benziyor. Zulümle anarşinin yan yana yaşadığı bu kaotik ortamda devrimci ve demokratlara düşen de, artık ülkede adaletin “dalga dalga(!)” gerçekleşmesine tanık olmak değil, tüm mazlumların haklarını öne çıkaran bir anlayışı egemen kılmaya çalışmak olmalıdır.

9 Kasım 2019

II

TÜRKİYE VE AMERİKA: OBAMA DÜŞMANLIĞINDAN TRUMP DOSTLUĞUNA

DONALD TRUMP, “TRUMPOLOJİ” VE AMERİKAN FAŞİZMİ

Bir yıldır Amerikalılar Trump’la yatıp Trump’la kalkıyorlar. Ve bu tuhaf başkan adayını anlamaya çalışıyorlar: Kim bu adam? Hani şu hepimizin bildiği milyarder emlakçı değil mi? Nasıl oldu da böyle zirvelere tırmanabildi?

Gerçekten de bu medya tutkunu emlakçıyı daha önce de bütün Amerikalılar tanıyordu. Üstelik siyasete olan zaafı da biliniyordu. Bundan önce de adaylık girişimleri olmuş, fakat ciddiye alınmamıştı. 2016 başkanlık seçimi için adaylığını koyunca da önce güldüler ve onu yine ciddiye almadılar. Ne var ki kampanya ilerledikçe işin rengi de değişiyordu. Hayatında kendi şirketlerinden başka bir şey yönetmemiş bir iş adamı, tecrübeli eyalet valisi ve iddialı senatör adaylarını birer birer tablodan siliyor, herkes de şaşırıyordu. Bu kez onu daha dikkatle dinlemeye, dinledikçe de ürkmeye başladılar. Bu bildikleri Trump değildi. Emlak tüccarı gitmiş, yerine hiç de alışık olmadıkları bir siyasetçi gelmişti. Artık bütün gözler onun üzerindeydi.

Herkes yeni Trump’ı anlamaya çalışırken, birtakım itiraz sesleri de yükselmeye başladı. Yanlış yoldasınız, diyordu kimi siyaset ustaları; Trump üzerinde odaklanmanız tamamen yanlış; önemli olan Trump’ın şahsı değil, ona oy verenlerin niteliği!

Doğru ya, kimdi bu insanlar? Nasıl oluyordu da bu karanlık iş adamına böylesine güvenebiliyorlardı? Ne ki burası Amerika, ünlü üniversiteler ülkesi, elbette bunu araştıranlar da vardı. Hatta *The Economist* dergisinden (3-9 Eylül, 2016) öğrendiğimize göre, California Üniversitesi (Irvine) programına bu konuda bir ders bile koymuş ve Eylül ayında “Trump siyaset bilimi” adı altında öğretime başlamıştı!

The Economist, 2016 seçim kampanyasının ABD’de başkanlık seçimleri hakkındaki eski görüşü çürüttüğünü ve “Trumpology” bağlamında yeni bir analiz çerçevesi kurulmaya çalışıldığını yazıyordu. Eski görüşe göre, başkan adayının saptanmasında esas olarak parti rol oynuyor, partinin güç odaklarının sıcak bakmadığı adaylar elimine oluyordu. Bu konuda bir siyaset bilimci tarafından *Parti Karar Verir* (*The Party Decides*) adlı bir kitap da yazılmıştı. Oysa Trump’ın adaylığıyla bu görüş çöküyordu. Bu durumda “otorite”ler bu yeni gelişmeyi açıklayacak bir kuram için Gallup’a 87 bin seçmen üzerinden bir anket yaptırıldılar.

Anket bulguları, ekonominin “küreselleşmediği” (ileri teknoloji yüzünden fazla iş kaybı olmayan, fazla göçmen bulunmayan) bölgelerde Trump’a ilginin büyük olduğunu ortaya koydu. Yani Trump’ın, esas itibarıyla, iş kaybı yaşayan ve bol göçmen barındıran mekânlarda halkı peşinden sürüklediği tezi yetersizdi. Yorumcular “derin Amerika” kültüründeki “otoritaryanizm” zaafına ve özellikle “renkli halka” karşı duyulan ırksal önyargılara da işaret ediyorlardı.

Gerçek şu ki son yıllarda sınıfsal analizler, hatta “sınıf kavgası” kavramı yeniden Amerikan siyaset jargonuna girdi. Ve onunla beraber paranoyak korkular da! Geçenlerde *Washington Post*’ta (8 Eylül 2016) bir siyaset bilimci şunları

yazıyordu: “Amerikan siyasetinde dinî ve etnik çatışmalar hep önemli bir faktör oldu; fakat sınıf çatışmaları da enerjileri seferber edebilir. Belki de paranoya eğiliminin yayılmasına götüren temel neden, birbirlerine tamamen zıt olan ve bu nedenle de doğal olarak pazarlık ve uzlaşma gibi normal siyasi süreçlere uygun düşmeyen çıkar çatışmaları olabilir.” İşte aslında Trump’ı yükselten de bu “çıkar çatışmaları” olmuştu. Ünlü işletme okulu Wharton’da okumuş New York’lu milyarder, “seçkin”lere karşıydı ve adına “sınıf kavgası” demese de, “tüm ezilenlerin” hakları için savaştığını söylüyordu. Üstelik anketler de Amerikalı beyaz işçilerin büyük çoğunluğunun onu desteklediğini gösteriyordu.

Yine de Trump’ın “mağdur edebiyatı”nda garip ve paradoksal bir durum vardı. Amerika’da gerçek “mağdurlar” Trump’ın savunur görüldüğü “beyaz işçiler” değildi. Asıl mağdurlar göçmenler, siyahlar ve iş arayan diğer “renkli halk” mensuplarından oluşuyordu. Oysa Trump bunlara düşmandı. Konuşmaları daima Müslümanları, Arapları, Latinoları, Çinlileri, kadınları aşağılayan cümlelerle doluydu. On milyondan fazla kayıtdışı Meksikalı işçiyi derhal ülkelerine süreceğini ve Meksika sınırına da Meksikalıların parasıyla, bir duvar ördüreceğini söylüyordu. Ayrıca Philadelphia’da yaptığı konuşmada, “göreve gelir gelmez, ilk işinin yeni bir askerî bütçe hazırlamak” olacağını da ilan etmişti. “Büyük Amerika”yı yeniden kurmanın yolu buydu ve Trump, Putin’i biraz da bu alandaki başarısı yüzünden takdir ediyordu. Pentagon da bu kanıdaydı ve bir NBC anketi Trump’ın savunma görevlileri arasındaki taraftar oranının Hilary Clinton’inkinden çok daha yüksek (%36’ya karşı %55) olduğunu ortaya koymuştu. Bütün bunların “mağdurlara” yararlı olacağı hiç de söylenemezdi.

Trump, işsizliğe karşı himayeci bir politikayla savaşacak, emekçilere bu yolla yardımcı olacaktı. Bu konuda da en büyük düşmanı Çin'di; Çin'le ticaret Amerikan ekonomisine zarar veriyordu. 1999-2011 arasında ABD imalât sanayisi altı milyon işgücü kaybetmiş, bunun önemli bir kısmı bu ticaret yüzünden meydana gelmişti (*The Economist*, 2-8 Nisan 2016). Trump başkan olunca bunu önleyecek, bu ülkeye caydırıcı gümrükler koyacaktı. Himayeci aday bununla da kalmıyor Dünya Ticaret Örgütü'nden ayrılmaktan söz ediyordu. Bu da sadece Cumhuriyetçi Parti'nin değil, tüm Amerika'nın geleneksel siyasetine aykırıydı.

Yabancı düşmanlığı, İslam düşmanlığı, mizojini, himayeci politika, militarizm... Elbette ki bütün bunların mağdurların kavgasıyla bir ilgisi olamaz. Bunlar olsa olsa Amerikan tipi bir faşizmin işaretleri sayılabilir. Zaten son bir yıl içinde ülkelerinde böyle bir tehlikenin doğduğu kaygısına kapılan Amerikalılar da az değil.

Faşist rejimler, ulusal kültür ve gelişme düzeylerine göre değişen renklere bürünseler de bazı genel özellikler taşır. En genel hatlarıyla, faşizm, demagog ve karizmatik liderlerle sürü psikolojisi içindeki yığınların buluşmasına dayanır. Faşizmin tutarlı bir dünya görüşüne ihtiyacı yoktur; onun sadece düşmanları bulunur ve en büyük silahı da yalandır. "Führer"ler, "Duçe"ler, "Caudillo"lar, "Reis"ler yığınları hep "düşmanları"na karşı kışkırttılar. Ne var ki yığınların bünyelerinde antikapitalist eğilimler de bulunur ve bu da sık sık birtakım iç hesaplaşmalara yol açar. Alman Nazizminde bu hesaplaşma, SA lumpen alayları ile düzenli ordu mensubu SS subayları arasında olmuş

ve bu kavgada –partiye “sosyalist” sıfatının eklenmesinde rol oynayan– SA aktivistleri feci bir şekilde ezilmişti. Benzer çelişkiler İtalya’da “Kara Gömlekliler”, Şili’de de “Patria y Libertad” partisi ile yaşandı ve farklı şekilde çözüldü.

Peki ya Amerika? Ya Trump ve hayranları?

Amerika gibi liberalizmin bir din şeklinde yaşandığı bir ülkede elbette ki durum farklıdır. Ne var ki seçimlerde ilk kez kendisini açıkça “sosyalist” ilan eden bir adayın yarışa katılması ve epeyce de başarılı olması, belli ki “Amerikan paranoyası”nı depreştiren başka bir faktör oldu. Nitekim Brookings Institution’dan Robert Kagan gibi ciddi bir faşizm tehlikesinden söz edenler de var. *Washington Post*’ta yayınlanan (18 Mayıs) “Amerika’ya faşizm nasıl gelir?” başlıklı yazısında, yazar tam da bu tehlikeyi çözümlüyor.

*
* *

Aslında Cumhuriyetçi Parti’den olan R. Kagan’ın kendisi de faşizmin gerçek ayrıncısı, karizmatik ve demagog liderlerle yığınların “sürü psikolojisi” içinde buluşmalarında görüyor ve bu rejimleri “yığın yönetimi” (Mobocracy) olarak niteliyor. Peki, Amerika’da Trump’ın arkasında da böyle bilinçsiz kitleler var mı? Elbette ki var! Trump da Amerikalıları, hayranları ile kendisinden nefret edenler arasında ikiye bölmüş bulunuyor. Fakat hayranları Hitler’in ya da Mussolini’nin peşine takılan fanatikler ordusuna benzemiyor. “Şimdilik,” diyor Kagan, “böyle gözü kara sürülerin oranı, ona oy verenlerin %5’inden de az.” Ne var ki yazara göre, bu demagog bir kez başkanlık koltuğuna oturunca her şey değişmeye başlayacak ve “Trump, kitle lideri olma gücüne, başkanlıktan gelecek devasa yetkileri de katacak: Adalet Bakanlığı, FBI, istihbarat örgütleri, ordu. O zaman ona muhalefet etmeye kim cesaret edebilir?” Ve sözle-

rini şöyle noktallıyor Kagan: “Bakınız faşizm Amerika’ya nasıl gelecek: Faşizm Amerika’ya, (bir ölçüde bunlar şimdi de görölse de) çizmelerle, özel selamlarla gelmeyecek; bir televizyon madrabazı, bir sahte milyarder ve ders kitaplarına geçecek bir ego-manyağın halktaki nefret ve güvensizlik duygularını kıskırtmasıyla ve kör parti yandaşlığı, dava yokluğu ya da sadece basit bir korku gibi nedenlerle koca bir ulusal partiyi peşine takmasıyla gelecek.”

*
* * *

Doğrusu Kagan’ın kehanetleri, bizlere biraz da Stanley Kubrick’in “Dr. Strangelove”da çizdiği uğursuz tabloyu anımsatıyor. Oysa Dr. Strangelove çılgındı; Trump ise daha hesaplı görünüyor ve şimdilik işine yarayacak herkesi idare etmeye çalışıyor. Örneğin onun bir yandan Müslümanları aşağılarken, öte yandan da Erdoğan’ı öven sözlerini dinleyenler hangisine inanacak? Yoksa Trump, Erdoğan’ın İslamcılığını yeterince ciddiye almıyor mu? Ya da onun gayrimenkulcü ve inşaatçı (TOKİ, vakıflar vb.) yönünü kutsal davasından daha önemli mi görüyor? Putin’i övmelerinin ardında da, Azeri kökenli gayrimenkulcü Aras Agalarov sayesinde Rusya ile kurduğu ilişkilerin ve Moskova’nın göbeğinde dikeceği “Trump Tower”ın etkilerinin olduğu yazılmadı mı? Her şey mümkündür; belki de Trump, Erdoğan’ı Amerika’daki bir kısım Müslümanları (FETÖ’cülerini) temizlemeye çalışıyor diye seviyor! Öyle ya da böyle, tüm olasılıklar ürkütücü ve herhalde Cumhuriyetçi Amerikalılar bile “faşizm geliyor!” diye çılgınlıklar atarken, bizde de aklı başında hiç kimse, örneğin bir köşe yazarımız gibi, “Erdoğan’ın tarihte bir ilk olarak yıllar önce başardığı işi (çevrenin merkeze zaferi kastediliyor -T.T.), bugün de Donald Trump sanki o deneyimi izleyip öğrenmiş gibi ABD’de yapmaktadır” diyemez; dememeli! Özünde faşizan bir gelişmeyi, “devrim” diye övmemeli!

Yoksa bu bedaheti anlamak için bizim de “Tayyipoloji” enstitüleri mi kurmamız gerekecek?

*
* * *

Kısaca Amerika kendine özgü bir faşizm tehlikesi içinde; Amerikalı aydınlar korkuyor! Bugünlerde hararetle Trump’ı tartışıyorlar ve bu demagog seçimi kaybetse dahi, daha uzun süre de tartışacaklar; ve bizler de onlarla beraber! Nedeni açık: ABD’nin sorunları, büyük ölçüde küresel sorunlar haline geliyor ve bütün dünyayı etkiliyor. Gerçi 1990’larda değiliz; Berlin Duvarı’nın yıkıldığı günlerde yaşamıyoruz. O tarihte Amerika tek “süper güç” haline gelmişti ve bayram havası içindeydi. Yale profesörü Thomas Molnar, “21. yüzyılın Amerikan yüzyılı olacağını” ilan ederek tüm dünyayı “Amerikanoloji” enstitüleri kurmaya davet ediyordu. Oysa son otuz yılda köprünün altından çok sular aktı ve şu günlerde de “Amerikanoloji”nin yerini “Trumpoloji” alıyor.

Hazin bir tablo!

Gerçek şu ki, Trump’ın macerasını AB ve diğer ülkelerdeki faşizan gelişmelerden bağımsız olarak da düşünemiyoruz. 2008 krizinin etkileri, aradan geçen sekiz yıla rağmen yoğunlaşarak sürüyor ve Berthold Brecht’in dediği gibi, kapitalizmin “iğrenç mahlûklarla dolu karnı, hâlâ doğurgan”

21 Eylül 2016

Oyun Aynı, Roller Farklı: İRAN'DA ZENCANİ, TÜRKİYE'DE ZARRAB, AMERİKA'DA BHARARA

İki komşu, iki Müslüman ülke! Biri Sünni, öbürü Şii. Biri petrol zengini, diğeri değil. Yüzyıllar boyunca aralarında hem savaşmış hem de ticaret yapmışlar ve bu arada kültürel alışverişten de geri kalmamışlar. Son iki yüzyıl içinde ise barış içinde yaşıyorlar.

Barış içinde, ama dostluk içinde değil! Özellikle 1979 “Mollalar Devrimi”ni izleyen yıllara damgasını vuran Sünni-Şii çatışması aralarına nifak soktu. Ayrıca bölge dünya enerji kaynaklarının önemli bir kısmını barındırıyor ve bu da kapitalist metropollerin çatışmaya seyirci kalmamalarına yol açıyor. Çağdaş emperyalizmin gereği bu ve başı da ABD çekiyor. Bazen başkan konuşuyor, bazen silahlar; ara sıra da savcılar! Emperyalizmin dili bu! Arka planda ise çok-uluslu dev şirketler var.

Kuşkusuz Wilson’un torunları “emperyalizm” adına bölgeye müdahale etmiyorlar. “Demokrasi” diyorlar; “insan hakları” diyorlar; “özgürlük” diyorlar. “Barış” nutuklarıyla Irak’ı işgal edip bölgeyi kan gölüne çevirdiklerini unutturmak ister gibi! Uluslararası kapitalizmin savaş kışkırtıcılığı ve bölgesel savaşlar sayesinde ayakta durduğunu gizlemeye çalışarak! Ve gizliyorlar da! Zaten şu günlerde de ABD’yi “Nobel Barış Ödülü”

almış bir başkan yönetiyor. Bu barışçı başkan yönetiminde Pentagon bütçesi 500 milyar doları aşan rekor düzeylere ulaştı ve ABD dünya silah piyasasındaki payını %29'dan (2006-2010) %33'e (2010-2015) çıkardı. Sadece Suudi Arabistan'a, yani tarihinde savaş yüzü görmemiş bir ülkeye son on yılda (2004-2014) 75 milyar dolarlık silah satmış. Eğer Suudi Arabistan "savunma bütçesi" itibarıyla dünyada –Rusya'nın arkasında, İngiltere'nin önünde– dördüncü sırayı işgal ediyorsa, kuşkusuz bu da Washington'un "başarı"sı! Ne var ki Amerika bununla da yetinmiyor; çıkarlarını tehdit eden ülkelere tek taraflı olarak mali ve ticari ambargolar da koyuyor. Nihayet son on yıl içinde dünyadaki 193 ülkeden 75'ine tek taraflı olarak ambargo uygulamış bir ülke söz konusu!

*
* *

Ambargo dedik ve böylece asıl konumuza geldik. Son günlerde Türkiye'yi sarsan Zarrab depremi de bir ambargo uygulaması ile başladı. Başlangıcı 1979'a kadar uzanan, fakat İran "ben de nükleer bir güç olacağım!" deyince 2009 yılından itibaren yeniden gündeme gelen bir ambargo kararıyla. ABD bu konuda önce BM'yi harekete geçirmiş, sonra bununla da yetinmeyerek yine tek taraflı önlemler almıştı.

Peki, Amerikan Kongresi'nin böyle bir karar almaya hakkı var mı?

Temel hukuk kuralları da doktrin de "hayır" diyor. Ne var ki paranız bir çeşit dünya parası olunca böyle zorba davranışlarda bir sakınca görmüyorsunuz. Kimse de karşı çıkamıyor. Zarar görenler arasında "ne hakla?" diyenler, sızlananlar, eleştirenler oluyor; hepsi bu kadar! Üstelik "İsrail'i haritadan silme" gibi insanlık dışı amaçlar güdülen hallerde ambargoyu alkışlayanlar da çıkıyor. Yine de mali ve ticari yaptırımlardan zarar gören ülkeler boş durmuyor, kaçamak yollar arıyor ve "cezalandırı-

lan” ülkeyle gizli bağlar kuruyor. Bunun için de birtakım hırslı ve gözü kara “iş adamları”na, paravan şirketlere ve koruyucu devlet kurumlarına ihtiyaç doğuyor. İşte İran’da Zencani, Türkiye’de de Zarrab adları böyle ortaya çıktı, ya da çıkarıldı. İyi de kim bu karanlık şahsiyetler? Nasıl güç kazandılar?

*
* *

Aslında Babek Zencani ile Reza Zarrab, sosyal köken ve yetiştirme koşulları itibarıyla hayli farklı bir profil sergiliyorlar. Bunlardan Zencani 1974 yılında Tahran’da yoksul bir aile ocağında dünyaya gelmiş ve “iş hayatı”na da çok erken yaşlarda başlamış. Bir süre pazarda satıcılık yaptıktan sonra, şoförlüğe başlamış ve sonra da –şans ya da açığözlük– İran Merkez Bankası başkanının şoförü olmuş. Üstelik kısa zamanda da başkanın tam güvenini kazanmış –onun talimatı ile resmî kurla cari kur arasındaki büyük fark üzerinde spekülasyon yapacak kadar! Bu bilgileri veren *Newsweek* yazarı (25 Mart 2016), “Bu ticaret sayesinde, bir sürü genç adam küçük servetler sahibi oldu” diyor. Fakat Zencani’nin asıl yükselişi Mahmud Ahmedinejad’ın cumhurbaşkanlığı sırasında, özellikle de 2010 ambargosunu izleyen yıllarda gerçekleşiyor. Kendisi bu dönemde “devrim muhafızları” (Pasdaran-ı İnkılab) arasına katılıyor.

Reza Zarrab ise dünyaya gözlerini 1983’te Tebriz’de, en az elli yıllık dış ticaret tecrübesi olan bir Azeri ailede açıyor. Ailenin bir ayağı Türkiye’de, diğeri de Azerbaycan’da ve Zarrab zamanla İran pasaportuna diğer iki ülkenin pasaportlarını da ekliyor. Fakat genç yaşta İstanbul’a yerleşiyor ve vatandaşlık aldıktan sonra da adı Sarraf oluyor. Şansı da Zencani ile benzer koşullarda, İran’a konulan yasaklarla açılıyor. ABD Adalet Bakanlığının, Zarrab’ın 19 Mart’ta tutuklanmasından sonra Kamusal İşler Ofisi sitesine koyduğu ve İran Merkez Bankası başkanına hitaben Farsça yazılmış 3 Aralık 2011 tarihli mek-

tup son derece açıklayıcı: Mektupta “Merkez Bankası’nın yüce lideri ve değerli memurlarının yaptırımlara karşı oynayacakları rol, yaptırımları akıllıca nötralize etmek, hatta özel yöntemler kullanarak bunları fırsata çevirmek oluyor” deniyor ve zaten karanlık operasyonların içinde olan Zarrab’a da, herhalde büyük bir memnuniyetle, bu mektubu imzalamak kalıyor. Mektup, devamında da yaptırımların artacağını ve Zarrab ailesinin de “İslam Devrimi’nin bilge liderinin (Ahmedinejad’ın) ilan ettiği iktisadi cihat yılına, bunu ahlaki ve milli görev kabul ederek katılacağını” söylüyor. Ve genç Zarrab, bu görevi ABD’den önce Türkiye’de tutuklanana kadar hayli başarıyla yerine getiriyor. Bir yandan Ahmedinejad’a öbür yandan da Erdoğan’a biat ederek ve bu arada kendisinin ve başkalarının ceplerini doldurarak.

Ambargo nasıl delinir? Yanıt basit: İran’ın ambargo ile legal finans kanallarının dışına itilen ve kara para haline gelen gaz ve petrol gelirlerini aklayarak! Bu ise ancak devlet himayesinin ve devlet finans kuruluşlarının devreye sokulması ile mümkün olabilir. Türkiye zaten 2009’da BM ambargosunu tanımamış ve Brezilya ile birlikte karşı oy kullanmış bir ülke; 2010’da da bu yaptırımları ağırlaştıran ABD ambargosuna direnme kararı alıyor. Buna teorik olarak hakkı da var. Oysa ABD çok kararlı ve bu niyeti taşıyan ülkeleri devamlı sıkıştırıyor, tehditler savuruyor. Hatta bu amaçla Türkiye’ye ABD Hazine Bakanlığına bağlı Terörün Finansmanı ve Finansal Suçlardan Sorumlu Bakan Yardımcısı Daniel Glaser başkanlığında bir heyet bile yolluyor. O kadar ki, Katar gazetesi *El Cezire-Türk* yazarı Selva Tor’un duyumlarına göre, bu tehditler karşısında “bazı banka yöneticileri yurt dışına çıktıklarında tutuklanacaklarını” bile düşünmeye başlıyorlar. Oysa

onların imdadına da –kuşkusuz Erdoğan’dan aldığı talimatla– Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan yetişiyor. “Cesur olun!” diyor Çağlayan bankacılara; *“bizi sadece BM’nin kararı bağlar. ABD’ninki değil. (...) bankaların cesaretli olması lazım.”* Ve onlar da gerçekten cesaretli, çok cesaretli oluyorlar. O derece ki bu konuda korkuya kapılan ve İran’dan ithal ettiği petrolün bedelini ödeyemeyen Hindistan’ın bile yardımına koşuyorlar. Kısaca herkesi şaşırtan bir cesaret! Bu şaşkınlığı ve Türkiye’yi bekleyen tehlikeyi, *El Cezire-Türk* yazarı, Zarrab tutuklandıktan sonra –genel kanıyı özetler şekilde– şu acı satırlarla ifade ediyor: “Aslında isim, tutuklanma yöntemi ve zamanlaması gibi ayrıntıları bir kenara bırakırsak, çatışmanın merkezinde Türk-ABD ilişkilerinin parasal güç dengesinde Türkiye’ye yöneltilmiş kızgınlık ve hesap sorma ihtiyacı olduğu açık bir şekilde görülüyor (...) Türkiye, kendisinden beklenmeyecek bir parasal başkaldırıyı siyasi ve ekonomik itibar kaybı ile ödemek durumunda bırakacak gelişmeler ile yüzleşmek zorunda kalabilir. Türkiye’nin belki de kuşaklar ötesi olumsuz etkilerini hissedeceği gelişmelere hazırlıklı olması ve devlet bekası ve istikbali için yeni stratejileri siyasi kamplaşmanın kısır tartışmaların tüketici ortamına kapılmadan üretebilmesi gerekir.” İşte İran’a “altın ihracı”nın hızlanarak, Zarrab’ın 2014 Nisan’ında övünçle ilan ettiği gibi, 2011 yılında 53 milyon dolarlık bir değerden, 2014’te 6,5 milyar dolara (200 ton altın karşılığı) çıkışının taşıdığı risk bu!

*
* *

Oysa ortada hiç de gizli kapaklı bir şey yok. Türkiye’nin ambargoyu delme operasyonları gerek Türk basınında gerekse dış basında, tarihler ve isimler de verilerek zaten zamanında bütün incelikleriyle anlatılmıştı. Gerçekten de söylenenler yapılmış ve “yasaklar, fırsata çevrilmişti”. Ve bu arada da –bal

tutan parmağını yalar– Zarrab ve koruyucu melekleri milyonlarca dolar içinde yüzmeye başlamışlardı.

Çağlayan, Zarrab ve ortakları, dediklerini gerçekten de yapmışlardı. Şimdi ise sıra Amerika'ya gelmişti; onların da söylediklerini yapıp yapmayacakları merak konusuydu. Ve ilk yanıt 17 Aralık 2013'te geldi. Sonradan “FETÖ'cü” adı verilen birtakım polisler, –herhalde sabah namazını kıldıktan sonra– bazı bakanları evlerinde ziyaret etmiş ve orada kasalara, ayak-kabı kutularına istif edilmiş milyonlarca dolar bulmuşlardı. Anlaşılan hazırlıklı idiler; paraları dikkatle saydılar ve kayıtlara geçirdiler. Gerekli açıklamalar yapılsın diye de bakan çocuklarını ve Halk Bankası Genel Müdürü'nü gözaltına aldılar. Üstelik bunlar yetmiyormuş gibi, bir hafta sonra da başbakanın oğlu gündeme geldi ve sosyal medyaya yayılan “tape”ler onun da aynı akıbeta uğramaktan babasının ve İçişleri Bakanının çabalarıyla, kıl payı kurtulduğunu ortaya koydu. Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en büyük skandallarından biri ile karşı karşıyaydı.

*
* *

17-25 Aralık operasyonu bir darbe miydi? Darbe ise arkasında hangi güçler yer alıyordu?

Başta zamanın başbakanı Erdoğan olmak üzere tüm AKP sözcüleri “evet” dediler, “bu bir darbedir” Dost bildikleri ve “ne istedilerse verdikleri” Güleni takım ihanet etmiş ve bir “darbe” tezgâhlamıştı. Şimdi sıra kendilerindeydi; bunun intikamını alacaklardı. Ve aldılar da! Gerçekten de “darbe”yi izleyen günlerde başlayan ve giderek şiddetlenen cadı avı sonucu emniyette, yargıda ve bürokraside sayısız sürgün, meslekten ihraç ve tutuklama olayıyla karşılaştık. O kadar ki, Ergenekon günlerinde nasıl birtakım hasta ruhlar her taşın altında bir “Ergenekoncu” aradılsa, bugünlerde de olaya her farklı bakan

“FETÖ’cü” sayılmaya başladı. Yandaş basında Amerikalı savcı Bharara’nın bile “paralelci” olmakla suçlandığı, FETÖ’cülerin Amerikan ordusuna bile sızdığı haberleri yayılıyor!

Oysa gerçek nedir?

Sanıyorum ki 17 Aralık’ı izleyen iki buçuk yıllık sürede yaşadıklarımız bazı gerçekleri gün ışığına çıkardı ve Gülecilerin, sanılanın ve iddia edilenin aksine, ne emniyet teşkilatında, ne yargıda, ne de –a fortiori– seçmen nezdinde kayda değer bir güce sahip olmadıkları ortaya çıktı. Görmüyor musunuz bugün emniyet güçleri “FETÖ’cü” olarak damgaladığı muhaliflerini eskiden Ergenekoncu olarak yaftaladıklarından çok daha kolaylıkla topluyor ve dört duvar arasına yerleştiriyor! İyi de emniyeti ve yargıyı “ele geçirmiş olan” FETÖ müfrezeleri acaba nerede? Görünen o ki, kimlerin “bedel ödeyeceğini” yine eskiden olduğu gibi Erdoğan söylüyor; arkadan yandaş koro çığılığı basıyor ve kolluk kuvvetleri de kendilerine düşeni yerine getiriyor. Bir bildiriye imza atmış akademisyenlerin bile tutuklandığı günlere geldik.

*
**

Peki, bu durumda 17-25 Aralığı nasıl açıklayacağız? Bu operasyonları yapanlar kimlere güveniyorlardı? Bir “darbe” yapacak güçleri olmadığını göremeyecek kadar gerçeklerden kopmuşlar mıydı? Hayır, aslında ortada belki gerçekten de bir “hükümet devirme planı” vardı, ama bu demokratik yollarla, AKP dışlanmadan gerçekleştirilmek istenen bir operasyondur. ABD, Güleni olsun olmasın tüm dostlarını, ajanlarını ve de yolsuzluklara “evet” demeyi içine sindiremeyen tüm “doğrucu Davut”ları harekete geçirmiş, kendisini “kandırmış” AKP yönetimine bir ders vermek istemişti. Üstelik Erdoğan Suriye krizinde de beklenen kooperasyonu göstermemiş, Hamas, Müslüman Kardeşler ve El Nusra gibi radikal güçlerle tehlikeli

ilişkiler kurmuştu. Elbette ki tek taraflı koyduğu ambargoya, ABD'nin, "neden uymadınız!" diyecek hali yoktu; bunun için dolaylı yol seçilmiş, yolsuzluklara suçüstü baskın yapılmıştı. ABD (Beyaz Saray? CIA?) sanıyordu ki, en önemli üyeleri evlerinde sakladığı milyonlarca dolarla yakalanmış bir hükümet istifa etmek zorunda kalır ve daha anlayışlı bir ekip işbaşına gelir. Oysa gelişmeler Türkiye'de böyle bir kuralın geçerli olmadığını ortaya koydu. AKP'li seçmenlerin önemli bir kısmı "doğru, çalışıyorlar, ama iyi de çalışıyorlar" demiş ve partilerini desteklemeye devam etmişlerdi. O halde başka bir yol bulmak lazımdı. İran'lıların Ahmedinejad'ı iktidardan uzaklaştırarak yaptıkları "normalleşme"yi Türkiyeli seçmenler sandıkta gerçekleştirememişti. Bu durumda 17-25 Aralık "darbe"sini derinleştirmek, operasyona bir halka daha eklemek gerekiyordu.

Yoksa 19 Mart'ta Miami'de Reza Zarrab'ın tutuklanması bu ek halkayı mı teşkil ediyor?

Bu konuda yandaş basında yazılanlar bile böyle bir olasılığın çok güçlü olduğunu ortaya koyuyor. Öyle ki, Erdoğan ve kendisine yakın bazı yazarlar, 19 Mart olayını küçümsemeye çalışır ve tutuklamaya Türkiye'yi ilgilendirmeyen adi bir olay olarak bakarken, bazıları da, örneğin bir *Sabah* yazarı gibi, "hiç lafı eğip bükmeye gerek yok" diyorlar; "ABD'nin başlattığı operasyon çok nettir; hedef Türkiye ve Tayyip Erdoğan; Reza Zarrab yemden ibarettir." Ve bakınız şimdi Türkiye neleri tartışıyor: Zarrab ABD'ye bir ön pazarlıkla mı gitti, yoksa tuzağa mı düşürüldü? Mahkemede konuşacak mı, susacak mı? Eğer konuşursa neler ifşa edecek? Ve en önemlisi de acaba bu ikinci "adli darbe" ile iktidarı düşürme mi yoksa hizaya getirme mi hedeflendi?

*
*
*

Aslında bütün bu soruların yanıtlarını önümüzdeki günlerde alacağız. Yine de bazı siyasal gelişmelerin bu yönde anlamlı işaretler teşkil ettiğini şimdiden söyleyebiliriz. Darbe söylentilerinin yaygınlaştığı bir ortamda, Erdoğan'ın, bir yandan Obama'yla görüşme yolları ararken öte yandan da Harp Akademilerini ziyaret ederek, "değerli komutan, kahraman subaylar ve Mehmetçiklerin her birine şükranlarını sunması" anlamlı değil midir? Yine bugünlerde bir yandan İsrail ile ilişkileri düzeltmek için toplantılar yapılırken, öte yandan da Moskova'ya göz kırpılarak pilotlarını öldüren cihadistin gözaltına alınması bir "yalnızlıktan kurtulma" çabası olarak yorumlanamaz mı? Yine de Erdoğan ihtiyatlı. Binlerce akademisyen için "alçaklar!", "hainler!" gibi sıfatları vicdanı sızlamadan kullanan bu politikacı, sıra Amerika'da dolandırıcılıkla suçlanan bir "iş adamı"na gelince, "Rıza Bey" sıfatını uygun görüyor. Çünkü 19 Mart tutuklamasını en iyi anlayacak durumda olan bizzat kendisidir. Zaten 17-25 Aralık "darbe"sini de daha ilk günlerde çok iyi değerlendirmiş ve bundan böyle "ya mutlak iktidar, ya çöküş!" döneminin başladığını sezmışti. "Başkanlık sistemi" adı altında da bunun kavgasına girmişti. Ne var ki 17-25 Aralığı tamamlar izlenimi veren 19 Mart darbesi şimdi bütün planları altüst ediyor ve ülke yıllardır süren krizin en tehlikeli aşamasına ulaşmış bulunuyor.

*
*
*

Belki de nasıl İran'da Ahmedinejad ve Zencani ile bir dönem kapandı ise, Türkiye'de de Zarrab'ın tutuklanması ile bir devir kapanıyor! Nihayet Ahmedinejad da "Pasdarani İnkılab" adını taşıyan, çoğu devlet ihaleleri ile zengin olan "bazar erbabı" ve ayak takımına dayanmıyor muydu? Tıpkı Erdoğan'ın

“Ahi ruhlu” esnafı ve Osmanlı Ocakları gibi! Daha eskilerde de Louis Bonapart’ın “10 Aralık Derneği”; Mussolini’nin “kara gömleklileri” ve de Peron’un “Los Olvidados” (unutulmuşlar) ordusu gibi!

Oysa 2016 yılında artık kimse bu güçlere dayanarak Türkiye’de “mutlak iktidar” kuramaz; “Yeni Türkiye”, “İleri demokrasi”, “2023 hedefleri” türküleriyle halkı aldatamaz. “Mağduriyet” edebiyatı ile başkalarının sırtından zengin olanların “antiemperyalist” nutukları olsa olsa dudaklarda acı bir tebessüm yaratabilir. Emperyalizmin ancak taşeronu olabilecek güçler, kendilerinde olmayan bir kudret vehmederek gerçek antiemperyalist güçlere düşmanlık yaparlarsa, kafa tuttukları dev şirketler ve onun emrindeki güçler (politikacılar, askerler, savcılar) karşısında yalnız kalır, diz çöker ve sonunda da onlara yalvarmaya başlarlar. Amerikan emperyalizmi işlerini dev şirketler ve onların yönlendirdiği siyasetçiler eliyle yürütür. Bunlar yetmeyince de dolaplar döner ve savcılar devreye girer. Örneğin Zarrab’ı tutuklayan Bharara gibi. Sakın kimse yanılıp da bu gibi savcı ve hâkimleri “hakkın ve hukukun savunucuları” sanmasın! Onlar da emperyal sistemin vazgeçilmez bir parçası ve etkili ajanlarıdır. Sadece talih yüzlerine gülmüş, kendilerine farklı bir rol vermiş, onları çok daha göz alıcı ve görünüşte “itibarlı” yerlere oturtmuştur.

Michael R. Pompeo:
GİZEMLİ VE ÜRKÜTÜCÜ
BİR ZİYARETÇİ

Beştepe Trump'ı bekliyordu; Trump, CIA başkanını gönderiyor. Öyle uygun görülmüş! Suskunluk bitti; köprüler kuruyor; yandaş basın memnun! "(ABD ile) kritik eşiğin aşıldığı, Erdoğan ile Trump'ın yıldızlarının barıştığı anlaşılıyor" diyor Abdülkadir Selvi! Hâlâ kuşku içinde olanları da Mehmet Barlas rahatlatıyor. Yazısına, "Trump'lı ABD, Obama'lı ABD'den iyidir!" diye bir başlık atmış!

Evet, Michael Richard Pompeo Türkiye'ye geliyor ve artık "acaba bu baş-casus, Tayyip Bey'le neler konuşacak?" gibi sorgulamalara da gerek kalmadı. Beştepe sözcüsü açıkladı: Suriye'de Rakka krizi için geliyormuş! "Rakka Planı için siyasi talimat verildi," diyor İbrahim Kalın; "ayrıntılar CIA başkanı ile görüşülecek." Erdoğan da daha önce bu yönde bir öneride bulunmuştu. Zaten EL Bab'da değil miyiz?

Mike Pompeo siyasi kariyerini "Establishment" ile kavgaya üzerine kurmuş bir politikacı; oysa kendi de "Establishment"ın has bir ürünü. West Point'te askerlik öğrenmiş; Harvard'da hukuk okumuş; CV'si askerlik, iş adamlığı, hukukçuluk, siyaset, istihbaratçılık gibi alanlarda etkinliklerle dolu... Şu anda da dünyanın her tarafında korku ve dehşetle izlenen bir örgütü yönetiyor!

Siyasete Cumhuriyetçi Parti saflarında katılmış ve onun da en sağ kanadını teşkil eden Tea Party’de yer almış. Gündemde olan her konuda en tutucu görüşleri temsil ediyor. Çevre ve enerji, sağlık sigortası, iklim değişikliği, doğum kontrolü, insan hakları vb. her konuda! Zaten Trump’ın gözüne de bu alanlardaki “duruş”uyla girmiş. Bir de Hillary Clinton ile kavgasıyla! 2012 yılında Bingazi’de ABD Konsolosluğu’na yapılan saldırıdan sonra kurulan Araştırma Komisyonu’nda üyeliği sırasında Hillary Clinton’a yönelttiği suçlamalarla! Bu araştırma sonunda hazırlanan rapora, “Dışişleri Bakanı Clinton’un olayı örtmeye çalıştığını” ve “Bingazi’de kendi adamlarını korumaktan çok, siyasetinin meşruluğunu kanıtlama peşinde olduğunu” eklemeyi başarması herhalde Trump’ın gözünden kaçmamış olmalı! (*New York Times*, 18 Kasım 2016)

*
* *

Aslında o günlerde çok tartışmalara yol açan bu konuda, ABD basınında, Clinton yönetiminin Bingazi Konsolosluğu’nun korunmasını Müslüman Kardeşler’le bağlantılı kimselere tevdi ettiği şeklinde yazılar da çıkmıştı. Arkadan da Obama yönetimi, AKP iktidarını çok kızdıracak şekilde, Ortadoğu’da DAESH’le savaşa öncelik veren bir politika benimsemişti. Türkiye’de Obama yönetimi ile ipler o tarihte kopmaya başlamıştı. Bugünlerde ise ABD basını, Trump’ın masasında Müslüman Kardeşler’i de terörist sayacak bir tasarının beklediğini yazıyor. *New York Times*’in bir heyet tarafından hazırlanan makalesinde (1 Şubat 2017), Huntington’un “Medeniyetler Çatışması” tezinden hareket eden Trump ekibinin bunu yakında tartışacaklarını söylediği yazılıyor.

Nereden nereye!

*
* *

On iki yıl önce AKP iktidarı İspanya ile “Medeniyetler İttifakı” sürecini başlatmıştı; Erdoğan, İspanya Başbakanı Zapatero ile sık sık buluşuyor, bunu konuşuyordu. Bugün ise Türkiye, ilhamını Huntington’dan almış, İslam düşmanlığında Bannon ve Flynn ile yarışan CIA başkanını misafir etmeye hazırlanıyor. Hani şu bir tweet’inde Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ı “İslami totaliter bir diktatöre” benzeten CIA başkanıyla! (Hürriyet, 20 Kasım 2016)

*
* *

AKP yönetimiyle Pompeo’nun anlaştıkları en önemli konu herhalde Obama düşmanlığı olmalı; o da çok farklı nedenlerle! Pompeo, Obama yönetimini uğursuz Guantanamo hapisanesini kapatmakla eleştiriyordu. Burayı bir ziyaretinde, açlık grevi yapan tutukluları “numara yapmakla” suçlamıştı. Ayrıca gizli hapisaneler (“Black Sites”) ve işkenceyi yasaklayan kanunlara da hep karşı çıktı. Ulusal Güvenlik Kurulu’ndan (NSA) bilgiler sızdıran Edward Snowden ise, onun gözünde, Moskova’dan getirilerek yargılanması gereken ve “idam cezası”nı hak eden bir haindi.

*
* *

İşte CIA başkanı olarak ilk yurt dışı ziyaretini Türkiye’ye yapan ve bu ülkede umutla beklenen(!) M. Pompeo’nun “siyasi portresi” kabaca böyle...

Ne demeli?

Şimdilik genel bir tahlil denemesini bir yana bırakalım ve bu bilgileri önümüzdeki günlerde ne kadar karmaşık olaylarla, ne gibi dönüşümlerle karşılaşabileceğimizin bir işareti sayalım.

9 Şubat 2017

DİPLOMASİ DİLİ, ANTIEMPERYALİZM VE “TRUMP TİPOLOJİSİ”

Cumhurbaşkanı Erdoğan 20 Ekim’de, İbn Haldun Üniversitesi’nde yaptığı konuşmada Trump’ı, “medeniyet olayını şekil olarak değerlendiren bir tipoloji” olarak tanımlıyordu! Ve sonra da nedenlerini şöyle sıraladı: Müslümanlar hakkında “terörist” sıfatını kullanması; üstelik onları ülkesinden “kovmaya” kalkması; kendisini ABD’ye davet edip, sonra da kurumalarına tutuklama kararı çıkartması vb. Noktayı da yine kendisi koydu: “Kimse kusura bakmasın, ben bu ülkeye medeni demem!”

Biliyoruz, Erdoğan “ilk”lerin adamıdır ve bu da bir “ilk”ti. Cumhuriyet tarihimizde ilk kez bir cumhurbaşkanı, ABD ve başkanı hakkında bu şekilde aşağılayıcı sıfatlar kullanıyordu. Belki yeterince farkına varılmadı, ama Türkiye-ABD ilişkilerinde Rubikon çoktan aşılmış, artık kartlar açıktan oynanmaya başlamış bulunuyor. Kimse kuşku duymamalı, gerisi de gelecek. Nitekim yakında başlayacak olan Zarrab davasının yorumu ve “kullanım kılavuzu” şimdiden hazırlandı bile!

Kazanların kaynadığı bir bölgede, çoktandır çeşitli cephe-lerde çeşitli “düşman”larla savaşıyoruz. Diplomasi de bir savaş ve bu savaş ateşli silahlarla değil, “dil” ile yapılıyor. Eğer düzgün bir diliniz yoksa, düzgün bir diplomasi şansınız da yok

demektir. Yeni bir gerçek de değil; neredeyse üç bin yıl kadar önce, Ezop, dilin ne kadar güçlü bir silah olduğunu anlatmıştı. “İnsan, en iyi dostlarını da, en büyük düşmanlarını da ‘dil’i ile edinir” diyordu, Frigyalı bilge...

Oysa son yıllarda dil, bizde hep düşmanlıklar yaratacak şekilde kullanıldı ve Beştepe’nin şefliği altında diplomasmize de damgasını vurdu. Davos bir milat olmuş, sekiz yıl önce, bir kış günü Shimon Peres’e haddi bildirilmişti. Gerisi de çorap söküşü gibi geldi: Esad, Maliki, Sisi, Netanyahu, Ebadi, hepsi de sırayla ağızlarının payını aldı. Koro, giderek AB ülkelerini de diline doladı ve demokrat görünen kimi “dost”larımızdaki “Nazi uygulamaları” teşhir edildi. Sonunda oklar Trump’a kadar uzandı ve onun da medeniyetten ne kadar uzak olduğu ilan edildi. Üstelik sadece o değil, ülkesi de kurtulamadı. “Böyle bir şey demokrasi olamaz ve bunun adı demokrasi olamaz” diyordu Erdoğan.

Trump daha seçim kampanyasını yaparken, onun nasıl Amerika’daki faşizan güçleri peşine taktığını bir yazımda anlatmıştım. Temel kaynaklarım da bizzat Amerika’da Trump’a savaş açmış demokrat odaklardı. Oysa o tarihlerde AKP çevrelerinde Trump’a bir umut ışığı olarak bakılıyordu. Üstelik umutlar Trump seçildikten sonra daha da arttı. Amerikalı demokratlar direnişe geçip gösterilere başlayınca, Erdoğan, “Şu anda ABD’de olanları görüyorsunuz,” diyordu; “istedikleri başkan olmadı diye şu anda Sayın Trump’a nasıl saldırdıkları ortada. Durun bakalım, sandıktan çıktı, bir saygı duyun!” (Hürriyet, 16 Kasım 2016)

O sıralarda Obama'dan umduğunu bulamayan ve AB'den gelen "hukuk ihlali" kınamalarından da bunalan Beştepe'nin, anlaşılan hesabı şuydu: Hak ve hukuk konularında duyar-sız olan Trump ile baş başa görüşecek, ihtilaflar çözülecek, Ortadoğu politikasını birlikte dizayn edeceklerdi. Trump'ın koyu bir İslam düşmanlığına dayanan seçim kampanyasının fazla bir önemi yoktu. "Biz siyasette bu tür şeylerin hepsine alış-gız" diyordu Tayyip Bey, "Bugün böyle konuşulur, sonra bu yanlış düzeltilir." (*Sabah*, 23 Kasım 2016)

Ne var ki "yanlış"lar bir türlü düzeltilemedi; aksine art-tıkça arttı. Mayıs ayındaki "Amerika seferi" ise "koruma"ları hakkında açılan dava ve tutuklama kararlarıyla noktalandı. Yirmi dakikalık Erdoğan-Trump görüşmesini anlatan *New York Times* gazetesi, "bu ziyaretten akıllarda (korumalarla pro-testocular arasındaki) kavga kalacak" diyor ve şu yorumu ya-pıyordu: "Sayın Erdoğan, tavırları değişken olan Trump'ı tatlı sözle ikna edebileceğini düşünmüş olabilir. Doğrusu, Trump'ın otoriter liderlere sevgisini ve eski Ulusal Güvenlik Danışmanı Michael Flynn'in Türkiye'yle olan şaibeli bağlarını düşünürsek, bazı üst düzey ABD'li yetkililer bunun olabileceğinden endişe etti. Fakat Sayın Trump, Suriyeli Kürtleri güçlendirme kararın-da sıkıca durdu."

Aslında Beştepe ile Beyaz Saray'ı ayıran sorun sadece Kürt politikası değildi. Belki daha da önemlisi İran'a karşı takını-lacak tavidir. Bu konuda Trump, Obama'dan çok daha katı bir duruş sergiliyor, selefinin bu ülkeyle imzaladığı nükleer kontrol antlaşmasını feshedeceğini söylüyordu. Bu ise İran'a karşı uygulanan ambargoyu delmiş olan Türkiye'yi ve bu ope-rasyonun mimarı Zarrab'ı çok daha kritik bir konuma yerleş-tiriyordu. Nitekim bu konuda Zarrab'ın Amerika'nın en ünlü

avukatlarını bir araya getiren “rüya takımı” bekleneni vermemiş, “Dream Team” Zarrab’ın tutuksuz yargılanmasını sağlamamıştı. Hatta Şubat 2017’de, Trump’ın dostu ve eski New York Belediye Başkanı Rudolph Giuliani’nin (yanına eski adalet bakanlarından Michael B. Mukasey’i de alarak) Ankara’da Erdoğan’la yaptığı gizli görüşme de sonuçsuz kalmıştı. *New York Times* gazetesi (20 Nisan 2017), bu “olağanüstü” buluşmanın amacını şöyle özetlemişti: “Taraflar bir diplomatik pazarlık umut ediyordu. Buna göre Türkiye ABD’nin bölgedeki çıkarlarını destekleyecek, Amerika da Reza Zarrab’ı serbest bırakacaktı.” Görüldüğü gibi bu koşullar her iki taraf için de kolay kabul edilebilir nitelikte değildi. Kaldı ki görüşmeden bir ay sonra da New York’ta bu kez Halk Bankası’nın genel müdür yardımcısı tutuklanıyor ve artık dönüşü olmayan bir yola giriliyordu. Sonunda “kabile” ilişkilerine ve “vize restleşmesi”ne varacak süreç böyle başladı. Ve Erdoğan da ABD’nin ne “demokrat” ne de “medeni” bir ülke olduğunu bu koşullarda ilan etti.

Oysa ABD aslında nasıl bir ülkedir? 1946’da Missouri gemisinin İstanbul’da bir “kurtarıcı” olarak karşılanışından beri onunla kurulan ilişkilerimiz nasıl bir seyir izlemiştir? Bugünkü kafa tutmanın sınıfsal dayanakları var mıdır? Varsa bunların bilinç ve örgütlenme düzeyi nedir? Önce bu konuları tartışmak ve açıklığa kavuşturmak gerekmiyor mu? Aslında kongrelerde, sempozyumlarda uzun uzun tartışılması gereken konular bunlardır ve biz de burada sadece bazı önemli noktaların altını çizmekle yetineceğiz!

Kuşkusuz ABD emperyalist bir ülkedir ve Ortadoğu’nun bugün bir kan gölüne dönmesinden birinci derecede sorumludur. Bununla beraber ABD faşist bir diktatörlük değildir; üste-

lik faşizmle savaştacak güçleri bizdekinden çok daha organize ve bilinçli olan bir ülkedir. Bunun örneklerini son bir yıl içinde ABD’de asıl faşizmi temsil eden Trump’a karşı verilen kavgada defalarca gördük. Bugün bu burjuva demokrasisinde ne tutuklu gazeteciler var, ne de bir bildiri imzaladı diye işinden atılmış öğretim üyeleri bulunuyor. Hele birkaç kararname ile yüz binden fazla kamu görevlisinin –üstelik kendilerini savunma imkânı bile bulamadan– meslekten ihracı, bugünkü koşullarda, tasavvuru imkânsız bir olaydır. Bu ülkede Başkan Trump hakkında “deli raporu” hazırlayan ve bunu gazetelerde ilan eden psikiyatri profesörleri hakkında bir soruşturma dahi açılmamıştır. Bu durum da kuşkusuz Trump’ın “hoşgörü”sünden çok, ülkenin kurumsal yapılanmasından kaynaklanmıştır. Ne var ki bu tabloya rağmen AKP iktidarı son bir yıldır Trump’a yanaşmaya çalışmış ve bunu başaramayınca da ABD’yi –Trump’la savaşan güçleri de kapsayıcı şekilde– toptan karalamaya başlamıştır.

Bu tutumun sonuçları ne olabilir?

Önce şunu söyleyelim: Aslında bu tutumun tamamen öfke ürünü, irrasyonel bir tutum olduğunu kimse iddia edemez. Bu “meydan okuma”nın da bir hesabı, bir rasyoneli bulunuyor ve Erdoğan’ın ABD’yi tümüyle karalayan bir konuşmayı bir üniversitede, “medeniyetler şurası” başlıklı bir kongrede yapmış olması da anlamlı bir “rastlantı” teşkil ediyor. Görülen o ki Erdoğan ve tebliğciler kongrede “kültürel antropoloji” zemininde konuşmuş ve Türk kültürünün hassas bir noktasını dillendirmiş bulunuyorlar. Çünkü bizde en irrasyonel politikaların bile “Vatan tehlikede! Düşman kapıda!” sloganlarıyla insanları birleştireceğini çok iyi biliyorlar. Erdoğan bu ülkenin cumhurbaşkanı olduğu için, kendisini hiç sevmeyenler, hatta sert bir dille eleştirenler bile, örneğin bir banka müdürünün,

hatta korumalarının tutuklanmasını tüm ulusu rencide edecek kararlar sayıyorlar. İşte Beştepe bu koşullarda kendi partisinin sınırlarını çok aşan bir “milliyetçi cephe” kurmayı başardı; ya da o izlenimi yarattı.

Yine de tüm vatandaşlara konulan vize yasağının tetiklediği döviz dalgalarına ve iş çevrelerinden gelen homurtulara bakılırsa, “görünüşe aldanmamalı” dememiz gerekebilir. Yoksa bu diplomasi, içeride cepheyi genişletelim derken, aslında kendi cephesini bölmeye mi başladı? Yoksa Erdoğan ve takımı, MHP ülkücülerini ve kimi “ulusalcı”ları peşine takarken, MÜSİAD ve taşra burjuvazisindeki damarlarını kesmeye mi başladı?

Gerçek şu ki ava giden avlanır ve toplumsal gerçeklerden kopuk büyüklük politikaları da sonunda iflas eder. Eğer halk bu gerçekleri hâlâ göremiyorsa, bunun nedeni bu ülkede hâlâ Osmanlı “Asrı Saadet”inin özlemini çeken geniş bir küçük burjuva kitesinin mevcudiyetidir. Buna ek olarak, hiç de böyle özelemler içinde olmayan bir kısım “Kemalist” de Trump’ın yerine Putin’i koyarak ülkenin ileri bir hamle yapacağını sanıyor! Türkiye’ye potansiyel bir “Türkî Cumhuriyet” gözüyle bakan ve şu günlerde de Ekim Devrimi’nin 100. Yıldönümünü nasıl sessiz sedasız geçiştiririm hesapları içinde olan Putin’i...

Antiemperyalist politika dil oyunları değildir; belli analizler bağlamında, belli toplumsal sınıflara dayanılarak yapılır. Emperyalizm küresel bir sistemdir; onunla mücadele de küresel dostluklar, küresel ittifaklar gerektirir. Bunun yerine ulusal düşmanlıkları körükler, sapla samanı karıştırarak halkları da karşınıza alırsanız, sonunda ektiğinizi biçer ve yapayalnız kalırsınız. Tıpkı yüz yıl önce, düşman cephelerinde yenilgiye

uğrarken, Mehmetçikleri Sarıkamış'ta donmaya, Ermeni halkını da Suriye çöllerinde ölmeye yollayan İttihatçı çete gibi... Mustafa Kemal Paşa İttihatçıların bıraktığı enkazı temizleme ve işgalcileri ülkeden kovma girişimine şu unutulmaz sözlerle başlamıştı: "Büyük hayaller peşinden koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz. Büyük ve hayali şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın düşmanlığını, kötü niyetini, kinini bu memleketin ve milletin üzerine çektik. Biz Panislamizm yapmadık; belki 'yapıyoruz, yapacağız!' dedik; düşmanlar da 'yaptırmamak için bir an evvel öldürelim!' dediler. Panturanizm yapmadık; 'yaparız, yapıyoruz!' dedik, 'yapacağız!' dedik ve yine 'öldürelim!' dediler. Bütün dava bundan ibarettir." Cumhuriyet'in 94. yıldönümünü kutlarken, bu cümleler yerli yersiz yeni bir "İstiklal Savaşı"ndan söz edenlerin kulağında küpe olmalıdır.

29 Ekim 2017

NEW YORK'TA BİR UTANÇ DAVASI VE ZARRAB SENARYOLARI

Daha iki yıl önce bir dizi kahramanı gibi izleniyordu; sonra hızla bir dram kahramanına dönüştü. Daha dün bakanların elinden törenle ödülleri alıyordu; bugünlerde ise Amerika'da bir dolandırıcı olarak yargılanıyor. Üstelik bu kadarla da kalmadı. Kendisini aşan, sonuçlarının da yeterince ayırdında olmadığı nedenlerle, kişisel dramına yaşadığı ülkeyi de ortak etti. Bugün New York'ta onunla beraber Türkiye de yargılanıyor. Cumhurbaşkanı, Hükümet Başkanı, Adalet Bakanı ve yandaş medya hep birlikte haykırıyorlar: New York'ta yargılanan Reza Zarrab değil, Türkiye'dir! Bizi köşeye sıkıştırmak istiyorlar! Birleşelim!

Aslında Zarrab, geçen yıl 19 Mart'ta Miami'de tutuklandığı zaman AKP çevrelerinde hiç de aşırı bir heyecan uyandırmamıştı. O günlerde cumhurbaşkanı ve hükümet sözcüleri, "Bu bir İran sorunudur; bizi ilgilendirmez!" diyorlardı. Gerçekten de hedefte İran vardı ve iddianamede yer alan üç sanık da İran vatandaşıydı. Bunlardan sadece Reza Zarrab T.C. pasaportu da taşıyordu. Kısaca dava bir "İran davası" olarak başladı. Ne var ki olaylar ilerledikçe Beştepe ve bakanlar Zarrab'a sahip çıkıyor ve AKP'nin söylemi de eylemi de değişiyordu. Böylece bir noktadan itibaren Zarrab davası "Türkiye" davasına dönüştü

ve bununla amaçlanan şey de, New York'tan gelen "kirli kokuları" yok etmek için kamuoyuna pompalanacak senaryoları hazırlamaktı.

*
* *

Savcı Bharara'nın hazırladığı iddianameye göre, zanlı üç kişiden en önemlisi Hossein Najafzadeh idi. Najafzadeh, İran'ın önde gelen devlet bankalarından Bank Mellat'ın yüksek yöneticilerinden biriydi ve ABD'ye gitmek gibi bir gaflete düşmediği için tutuklu değildi. Zarrab'la ilişkisini de görünüşe göre Zarrab'ın en güvenilir elemanlarından Kamelia Jamshidy (üçüncü sanık) kurmuştu. O da tutuklu değildi. İran'a uygulanan ambargoyu "akıllıca nötralize etmek, hatta özel yöntemler kullanarak fırsata çevirmek" için "İslam Devrimi'nin bilge liderinin ilan ettiği iktisadi cihat yılına, bunu ahlaki ve milli görev kabul ederek katılacağını" ifade eden Zarrab imzalı mektubu da herhalde birlikte yazmışlardı. Mektup, İran Merkez Bankası başkanına hitaben kaleme alınmıştı.

*
* *

İddianamede, Reza Zarrab ve birtakım anonim "kumpasçı"lar, Zarrab'ın Türkiye ile Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki şirketler ağını kullanarak ambargoyu delmek, para aklamak, banka hileleri yapmak ve Amerika'yı dolandırmakla suçlanıyorlardı. Bu "kumpas"ta, iddianamede adı "Turkish Bank-1" diye geçen devlet bankaları da kullanılmıştı. Hepsi de İran devletinin hizmetinde ajanlar olarak sunuluyordu.

*
* *

Zarrab tutuklanmış, ABD'nin en ünlü avukatlarını tutmuş ve onlar da iddianamedeki suçlamaları dikkatle incelemeye

başlamışlardı. Oysa savcılık da soruşturmayı derinleştiriyordu. Zarrab'ın tutuklanmasından bir yıl kadar sonra –hangi akla hizmeten Amerika'ya gittiği pek anlaşılamayan– Halk Bankası genel müdür yardımcısı Mehmet Hakan Atilla da tutuklandı. 6 Eylül 2017'de ise yeni bir iddianame ile eski İktisat Bakanı Zafer Çağlayan ve Halk Bankası genel müdürü Süleyman Aslan suçlanıyor ve davaya ekleniyordu. İddianamede onlara yöneltilen suçlamalar aynen şöyleydi: “ABD'nin koyduğu yasakları çiğneyerek İran hükümeti ve İran kurumları hesabına yüzlerce milyon dolar tutarında işlemlerle ABD finans sistemine kumpas kurmak; bu işlemler hakkında ABD makamlarına yalan söylemek; kumpası kolaylaştırmak için Çağlayan, Aslan ve diğerlerine rüşvet olarak ödenen yüzlerce milyon dolar da dâhil, para aklamak ve bu işlemlerin gerçek niteliğini gizleyerek birçok finans kuruluşuna karşı hile yapmak!” İddialar bunlardı; duruşmalarda bunlar kanıtlanmaya çalışılacaktı.

*
* *
*

Görüldüğü gibi iddianamede bir T.C. eski bakanı ve banka müdürü rüşvet karşılığı İran hesabına çalışan ajanlar olarak sunulmakta ve dava da bu noktadan itibaren siyasileşmekteydi. Artık Türkiye’de kimse “bu dava bizi ilgilendirmez!” diyemezdi ve bu andan itibaren AKP iktidarı dava dosyasını bir tarafa bırakarak doğrudan Amerikan yönetimini suçlamaya başladı. Ve suçlamalar da giderek bir meydan okuma havasına büründü. 6 Eylül 2017’de, Zafer Çağlayan’ın davaya eklenmesinden hemen sonra, Erdoğan gazetecilere şunları söylüyordu: “Neymiş? İran’la ilgili yaptırımları delmiş. İran’a biz bir defa herhangi bir yaptırım uygulama kararı, Türkiye olarak, almadık ki! Bizim İran ile ikili ilişkilerimiz var; hassas ilişkilerimiz var (...) Bu ekonomik ilişkileri yürüten bakanımız kim? Ekonomi Bakanı. Ekonomi Bakanı hükümetin attığı adıma

ne yapacaktır? Uygulayanlardan bir tanesi olacaktır. Atılan bu adımlar siyasidir...” (Milliyet, 9 Eylül 2017)

Kısaca Erdoğan, “Ekonomi Bakanı Çağlayan ne yaptıysa hükümet politikası olarak yaptı” diyordu ve bu sözler, tam da Amerika mahkemesinin Zarrab’ın ağzından duymak istediği (ve bugünlerde de duyduğu) sözlerdi. Bunun karşılığı olarak da Zarrab, Çağlayan’a 50 milyon avro civarında rüşvet ödemişti.

*
* *

Elbette ki AKP iktidarı New York’taki davayı kendi açısından tamamen siyasi bir dava olarak göstermek isteyebilir. Bunu siyasal çıkarları açısından yararlı bulabilir. Ne var ki dava ABD’de yürürlükteki kanunlara göre açılmış ve Zarrab da Amerika’nın en ünlü avukatlarını tutmuştu. Üstelik davayla ilgili tüm bilgiler (iddianameler, basın açıklamaları, özel konuşma ve yazışma kayıtları vb.) ABD Adalet Bakanlığı Kamusal İşler Ofisi sitesine konularak herkesin bilgisine sunulmuştu. Oysa bu arada, iktidarın yoğun bir kamuoyu oluşturma kampanyası (ya da “algı operasyonu”) altında, “Zarrab tartışmaları” da tamamen “dava dosyası”ndan bağımsız bir şekilde yapılmaya başlıyordu. Belli ki amaç bir “İslamcı-milliyetçi cephe” kurmak ve tüm muhafazakârları ABD’ye karşı seferber etmekti. Hatta “milli duruş” ve “antiemperyalizm” aldatmacaları altında bir kısım “kullanışlı aptallar” da cepheye ithal edilebilirdi. Zarrab’ın suçunu kabul edip “itirafçı” olacağı anlaşılnca bu kampanya daha da canlandı.

*
* *

Gerçekten de New York’taki dava hukuktan tamamen kopmuş muydu?

Aslında işin doğrusu şudur: Amerika, kendi vatandaşı olsun olmasın, ülkesinde yürürlükte olan yasaları çiğneyenleri suçlu

sayıyor ve yargılıyor. Vatandaşı olmayan ve ABD’de bulunmayan kimseleri fiilen yargılayamadığı için, bunları da iddianameye sokarak teşhir ediyor ve kendine özgü araçlarla (muhabirler, gizli dinlemeler, satın alma vb.) izliyor. Bunu zaten kendi kanunları çiğnemenen her ülke (ve bu arada Türkiye) de yapıyor. Aradaki fark ise güç ve hukuk anlayışı farklarından doğuyor.

Amerika’nın Zarrab davasındaki hukuki dayanağını, onu bir çeşit “dünya jandarması” haline getiren “Uluslararası Olağanüstü Hal İktisadi Güç Kanunu” (International Emergency Economic Powers Act – IEEPA) teşkil ediyor. 1977’de Jimmy Carter döneminde kabul edilen bu kanun, “ulusal güvenliğe, dış ticarete ve ülke ekonomisine olağanüstü tehditler” durumunda başkana büyük yetkiler veriyor. Ambargo kararları da bu yetkiler çerçevesinde düzenleniyor. 1979’da İran’da devrim olup ABD Elçiliği rehin alınınca, Carter İran’a bu kanuna dayanarak ambargo başlatmıştı. Daha sonra da bu uygulama, çeşitli tarihlerde –özellikle de İran’ın nükleer silah yapma girişimi vesilesiyle– genişletildi. Zarrab tutuklandıktan iki gün sonra ABD Adalet Bakanlığı sitesine konulan açıklamaya göre, Türkiye’de iktidara yakın bazı “zanlı”lar daha 2010 yılından itibaren izlenmeye başlamıştı. Bugünlerde Zarrab’ın mahkemede yaptığı itiraflara göre, kendisi daha o tarihlerde İran Merkez Bankası Başkanı Mahmud Bahmani ile iki kez görüşmüştü. Ayrıca 2010 yılı, Türkiye’nin Haziran ayında Brezilya ile beraber BM’de İran’a ambargo konulmasına karşı çıktığı yıldır. 21 Mart 2016 tarihli basın açıklamasında, FBI Başkan Yardımcısı Diego Rodriguez –Zarrab’ın tutuklanmasındaki rolünden ötürü– FBI Miami Ofisi’ni övüyor ve “bugün açıklanan suçlamalar, gerçek iş ortaklarını gizlemeye çalışanlara bir mesaj olmalıdır” diyordu.

Gerçekten de dava dosyasına girmiş olan bilgiler (e-mail yazışmaları, para transferi kayıtları, telefon dinlemeleri, rüşvet alışverişleri vb.) Amerikan servislerinin Türkiye’de olup bitenleri bu ülkeyi yönetenlerden de daha iyi bildiklerini ortaya koymaktadır. Kuşkusuz en korkuncu da budur. Türkiye’de oligarşik bir çıkar grubu, hiçbir önlem almadan ve sonucunu düşünmeden, şarklı kurnazlığıyla vurgunculuğa kalkmış ve yakayı ele vermiştir. Ne var ki bunun bedelini, sorunu kendi içinde çözemediği için tüm Türkiye ödeyecektir. Oysa bu koşullarda bile, bu ülkede hâlâ bir Adalet Bakanı çıkıp, davayı asıl kendilerinin siyasetlendirdiğini gizleyerek, “Bu dava siyasidir, hukuki dayanaktan yoksundur. Bu Türkiye’ye dönük bir kumpastır. ABD mahkemeleri Zarrab’ı Türkiye’ye karşı iftiraya zorluyor” diyebilmektedir.

Aslında Amerikan’ın en ünlü avukatları bir buçuk yıl boyunca Zarrab’ı kurtarmaya çalışmışlar, bunu başaramayınca da ona “başka yolu yok; sen git mahkemeye her şeyi olduğu gibi anlat; ancak bu koşullarda mahkemeden hakkında en hoşgörülü karar çıkabilir!” demişlerdir. Zarrab da ne Erdoğan’ın, ne Rusya şantajının, ne de ünlü avukatlarının kendisini kurtarmadığını görünce, “İş başa düştü!” diyerek hâkim karşısına çıkmış ve bütün yaptıklarını anlatmaya başlamıştır. Mahkemenin hükmünü ve davanın sonuçlarını önümüzdeki dönemde hep birlikte göreceğiz ve yaşayacağız.

Gerçek şu ki bu ülkede bir süreden beri “rüşvet” ve “yolsuzluk” kavramları tüm anlamını yitirmiş görünüyor. Siz istediğiniz kadar en doğru şeyleri söyleyin, en güçlü delilleri ileri sürün, “sahte!” ve “iftira!” nidaları milyonlar için her türlü delilin yerini tutuyor. Daha beş gün önce, Kılıçdaroğlu, Erdoğan’ın yakınlarına ait birtakım şaibeli banka hesaplarını

açıklarken, AKP korosu daha bunları görmeden “sahte!”, “iftira!” diye çığlıklar atmaya başlamıştı. Ertesi gün de AKP’li bir yazar, yazısına –Kılıçdaroğlu’na hitaben– “Her tarafın belge olsa ne yazar!” diye bir başlık koyarak durumu çok güzel özetledi. “17-25 Aralık darbesi” de bu mantıkla hasıraltı edilmişti. Oysa aynı oyun –bu kez farklı oyuncularla– şimdi New York’ta sahneye konulmuş bulunuyor. Üstelik Türkiye’deki bir partizan grup dışında hiç kimsenin de bu yeni oyuna “sahte!”, “iftira!” demesi beklenmiyor. Bu koşullar altında, iki yıl önce Türkiye’de bakanlar elinden ödül alan, şimdi ise yaşam korkusuyla Amerikalılara teslim olduğu söylenen bu dolandırıcı, herhalde bundan böyle Amerikalı ya da İranlı komploculardan çok Türk komploculardan korkacaktır. Zaten bilmiş yazarlar bu kez de bu sahtekârın estetik ameliyat olup olmayacağı konusunda senaryolar düzenlemeye başladı. Onun kaderini kendisine bırakarak Türkiye’ye dönersek, yıllardır bu ülkede okuyan, düşünen, tartışan herkesi kendi seviyesine indirmeye çalışan bir siyasal hareketin, bugün bir soygun politikasını “antiem-peryalizm” diye pazarlayarak bir “cephe” oluşturma çabaları karşısında “Zavallı Türkiye! Sen bu kadarını hak etmiyordun!” diyebiliriz. Oysa tarih bitmedi; kavga devam ediyor. Bir atasözümüz “bir musibet bin nasihatten evladır” der. Ve tarihi de musibetleri yaratanlar değil, onları en iyi yorumlayarak halka umut saçacak kuramları geliştirenler yazar.

3 Aralık 2017

DEMOKRASİ, DİKTATÖRLÜK VE BRUNSON KRİZİ

İki hafta öncesine kadar bu ülkede kimse adını duymamıştı; 1 Ağustos'ta iki bakanımız sayesinde bu adı hepimiz öğrendik: Magnitsky Yasası. Bu yasa uyarınca, ABD, Adalet Bakanı Abdülhamit Gül ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu hakkında yaptırım kararı almıştı. ABD'ye girmeleri ve bu ülkenin finans kurumlarını kullanmaları yasaklanıyor ve -eğer varsa- Amerika'daki varlıklarına el konuluyordu.

Kimdi Magnitsky? Neydi bu Magnitsky Yasası? Ve hangi amaçla çıkarılmıştı?

Yasaya adı verilen Sergei Magnitsky Rus vatandaşı bir hukukçuydu ve vergi alanında uzmanlaşmıştı. Büyük bir vergi kaçakçılığına adı karıştığı için hapse mahkûm olmuş, fakat 2009 yılında Rusya'da hapisteyken dövülerek öldürülmüştü. Dostlarından Amerika doğumlu bir iş adamı olayı ABD'ye taşıdı; Kongre'de lobi yaptı ve üç yıl sonra da Magnitsky'nin öldürülmesinden sorumlu olanlara karşı yaptırımı öngören bir yasa çıkmasını sağladı. 2016'da da bu iki taraflı yasa genelleştiriliyor (Global Magnitsky Act) ve "insan hakları ihlali" bağlamında her ülkede uygulanabilir hale geliyordu. Nitekim Obama'nın imzasıyla 2016 Aralık ayında yürürlüğe giren yasa birçok ülke (bazı Latin Amerika ülkeleri, Sırbistan, Pakistan vb.) vatandaşlarına karşı da uygulandı. Ne var ki 1 Ağustos kararıyla ilk kez bir NATO ülkesinde, üstelik bakanlar düzeyinde uygulanıyordu.

Beyaz Saray sözcüsüne göre Gül ve Soylu, aslında masum bir din adamı olan Andrew Brunson'un tutuklanmasında rol oynadıkları, yani ciddi bir "hak ihlali"nde bulundukları için yaptırımlara hedef olmuşlardı. Zaten Erdoğan da ABD otoritelerine hitaben, "verin bizim papazı, alın sizin papazı!" diyerek davanın siyasi niteliğini ortaya koymuştu. Türkiye'de devam eden davada ise rahip, casusluk ve terör (FETÖ, PKK) yandaşlığı ile suçlanıyordu. Buna karşı itirazlar da Trump'ın bir tweeti ile başladı ve giderek tehdide dönüştü. ABD başkanı tweetinde "O casussa, ben daha büyük casusum!" demiş ve bu "iyi aile babası"nın bir an önce evine dönmesi gerektiğini söylemişti. Sonra Başkan Yardımcısı Pence devreye girdi ve gerginlik giderek tırmandı. Brunson'un tutuklu halinin ev hapsine çevrilmesi durumu değiştirmede ve sonunda da yaptırımlar geldi.

Bu onur kırıcı uygulamaya karşı Türkiye'de ilgili bakanların ve cumhurbaşkanının tepkileri ne oldu?

İlgili bakanların ilk tepkisi ABD'de hiçbir mal varlıklarının ya da banka hesaplarının bulunmadığını açıklamak olmuştu. Anlaşılan yaptırımlarda en önemli gördükleri nokta buydu! Sanki ABD Hazine Bakanlığı hiçbir pratik değeri olmayan, anlamsız bir karar almıştı. Üç günlük sükûttan sonra Erdoğan da benzer bir tepki sergiledi. "Men dakika, dukka" (çalma başkasının kapısını, çalarlar kapını!) dedi ve Amerikalı Adalet ve İçişleri bakanlarının Türkiye'deki mal varlıklarına el konuldu! Ortada bu bakanlara "insan hakları" konusunda bir suçlama yoktu ve bu kararın neden bir "kisas" teşkil edeceği de anlaşılmıyordu. Yine de piyasalar bu tepkiyi kendi mantıkları içinde değerlendirdi ve izleyen günlerde Türk lirası dolara karşı gö-

rülmemiş bir hızla değer kaybetmeye başladı. Aslında piyasa tamamen Brunson’dan yanaydı; zaten rahibin tutukluluk hali ev hapsine çevriline de borsa yükselmiş, Türk lirasının değeri hızla artmıştı.

Yurt ve dünyadaki gelişmeleri ana hatlarıyla da olsa izleyenler için bütün bu gelişmelerde şaşılacak bir taraf yoktu. Türkiye ekonomisi çoktandır gelişmekte olan ülkeler arasında en kırılganlar arasında, sık sık da ilk sırada yer alıyordu. AKP döneminde Türkiye’ye giren ve iktidarın durmadan övündüğü yatırımlara kaynak teşkil eden yüzlerce milyar dolarlık yabancı sermaye bu ülkeye yüksek faizler sayesinde girmişti. Şimdi Trump’ın himayeci politikasıyla trend aksi yöne dönerken, bütün suçu “faiz lobi”lerine yüklemenin ve “yastık altı” varlıklara bel bağlamanın bir anlamı yoktu.

Brunson krizi ve buna karşı tepkiler, DP döneminde Menderes’in enflasyonu önlemek için “muhtekir tüccarlar” a savaş açması ve Milli Korunma Kanunu’nu yürürlüğe koymasısı gibi önlemleri anımsatıyordu. O yıllarda piyasa kanunları zabıta önlemlerine karşı ağır basınca, Menderes bu kez de siyasi baskı yöntemlerine başvurmuş ve bu da sonunu hazırlamıştı. Günümüzde ise eski senaryonun farklı bir uluslararası konjonktürde sahnelenmesine özenilir gibi bir tavra tanık oluyorduk! Gerçekten de iki kutuplu dünyanın çökmesinden sonra başlayan diplomasi satrancında, AKP medyası Erdoğan’ı “uluslararası bir lider” giysileri içinde sunuyor ve ülkede gerçekçi temellerden yoksun bir dış politika, iç politikanın aracı haline getiriliyor. Böylece Erdoğan, kâğıt üzerinde müttefik olan Batılı ülkelere yer yer hakarete varan eleştiriler yöneltiyor, milliyetçi gururu okşuyor ve alkışlanıyor; buna karşılık Batılı devlet adamları –anlaşmalarla çizilmiş kırmızı çizgiler

aşılmadıkça- gelişmeleri öfkeyle, fakat sessizce izliyor, somut bir tepki göstermiyorlar. Örneğin ABD’de bir basın toplantısında Beyaz Saray sözcüsüne Türkiye’nin Amerika’ya atacağı “Osmanlı tokadı” sorulduğunda gülmüş ve, “biz politikamızı belirlerken bu gibi beyanları hiç dikkate almıyoruz” şeklinde yanıt vermişti. Oysa Evanjelist rahibin, bekledikleri gibi, bir türlü serbest bırakılmaması somut bir olaydı ve sonunda tepki de somut oldu. Hedef olarak da iki bakanın ötesinde Erdoğan seçilmişti. Nihayet, Türkiye’de iç ve dış siyasetin başlıca mimarı kendisiydi.

* * *

Peki, şimdi ne olacak? Türkiye ne gibi olasılıklarla karşı karşıya bulunuyor? ABD yaptırımlarına şeklen de olsa yanıt verildi; zevahir kurtarıldı; peki, çöken Türk lirası nasıl kurtarılacak?

Bir konuda ABD’nin açık ve kararlı bir tutum içinde olduğu görülüyor. Trump’ın ifadesiyle “mükemmel bir Hıristiyan, aile babası ve harika bir insan” olan Brunson serbest bırakılmadıkça yaptırımların kalkmayacağı; aksine yeni yaptırımların da gelebileceği anlaşılıyor. Bu koşullarda Amerika’ya heyet üzerine heyet göndererek “müzakereler”de bulunmak durumu kurtarabilir mi? Bu hiç de olası görünmüyor. Nitekim büyük umutlar bağlanan 9 kişilik heyetimiz Washington’dan eli boş döndü. Şimdi gözler Erdoğan’da; çözüm, bütün bu gelişmelerin mimarı olan cumhurbaşkanının dudakları arasında ve o da Goliath’a karşı bu eşitsiz savaşında tüm politikasının inkârı anlamına gelecek dramatik bir seçimle karşı karşıya bulunuyor.

* * *

Aslında temel sorun Türkiye’de siyaset dili ile ekonomik uygulama arasındaki ayrışmadan doğuyor. Ülke ekonomisi

uluslararası sermayeye mutlak bir şekilde bağlı bulunurken, tek siyasi otorite haline gelen Erdoğan kapitalist metropollere meydan okuyor ve bir “mazlum ülkeler lideri” diliyle konuşuyor. Buna uygun olarak da diplomasi alanında özgürce davranıyor ve işine gelmeyince dış ittifakları yok sayıyor.

Reel dünyada somut dayanakları olmayan bu politika ile ne-reye kadar gidilebilirdi?

Partizan bir liberalizm ile demagogik bir popülizmi bir arada yürütmeye çalışan bir politikanın bugün artık sınırlarına gelmiş bulunuyoruz. İktisadi kriz, siyasi bir krize dönüşme potansiyeli taşır ve muhalefet de iç kavgalar içinde bocalarken, iktisadi muhalefetin ön plana çıkacağı ve iktidarı sarsacağı günlere yaklaşıyor gibiyiz. Tam da bu noktada “yerli ve milli” burjuvazinin gözleri Erdoğan’a çevrilmiş durumda ve onlar da Erdoğan’ın Amerikalı rahibe bir “ihsan”da bulunmasını bekler gibi görünüyorlar. Brunson’un tutukluluk hali ev hapsine çevrildiği gün piyasa bayram yapmamış mıydı? Bugün de –eğer ters bir tesir yapacağından çekinmeseler– Beştepe’ye bir “rica-cılar heyeti” göndereceklerinden kimse kuşku duymamalıdır!

*
* *

Aslında Türkiye’nin ABD ile ilişkileri Obama zamanında bozulmuştu ve bunun nedeni de Suriye politikasıydı. Obama da Erdoğan gibi Esad rejimine karşıydı; fakat 2013 Ağustos’unda bu ülkeye fiili müdahalede bulunmayacağını ilan etmişti. Oysa Esad’ın devrilmesini DAES’in ezilmesinden de önemli gören AKP iktidarı, bu konuda Pentagon’la işbirliğine hazırdı. Türk planına göre Esad rejimi yıkılacak, yerine Müslüman Kardeşler’in de yer aldığı “demokratik” bir rejim gelecekti. Ne var ki Obama’nın açıklaması ile bu plan suya düşüyordu. Savunma Bakanı Robert Gates, durumu, “Bir üçüncü savaşa başlamadan önce, ilk iki savaşımızı (Irak ve Afganistan)

bitirmemiz gerekmiyor mu?” diye açıklamıştı. Obama da aynı görüşteydi. AKP medyası Anti-Obama kampanyasını bu koşullarda başlattı. O sırada seçim kampanyasına koyu bir İslamofobi ile başlayan Trump, her şeye rağmen AKP çevrelerinde bir umut kapısı olarak görülüyordu.

* * *

Bu umut Trump seçildikten sonra daha da arttı. Seçim kampanyasında söylenenler önemli değildi; Erdoğan ile Trump baş başa görüşecekler ve raylar yerine oturacaktı.

Ne yazık ki sabırsızlıkla beklenen görüşme ancak yirmi dakika sürdü ve umutlar da kısa sürede solmaya başladı. Trump, kendi ülkesinin muhafazakârlarını dahi ürküten faşist fikirler taşıyordu ve bunları uygulamaya çalışacağı da açıktı. Böylece bugünlere Trump’ın tüm dünya demokratlarını karşısına alan kavgalarıyla geldik. Ve bunu da yoğun bir Esad nefreti ve Obama karşıtlığı içinde basireti bağlanan AKP iktidarı göremedi, ya da çıkar hesaplarıyla görmek istemedi.

* * *

Ne var ki Beştepe Trump’ı yine de bir kalemde silemezdi. Amerikalı başkanın “otoriter lider”lere zaafı vardı ve “insan hakları” diye bir sorun tanımıyordu. Üstelik Erdoğan’a da, kısa görüşmeleri esnasında, “takdir duygularını” ve “sevgilerini” iletme fırsatını bulmuştu. Kısaca umutlar solsa da tamamen ortadan kalkmamıştı. Nitekim Erdoğan son krizde bile Trump’ı sorumlu görmüyor, başkanın “oyuna getirildiğini” ileri sürüyordu. Aslında oyunu asıl tezgâhlayanlar belliydi. Yine de ABD ile ilişkiler hayatiydi ve düzelmeliydi; gerekirse Brunson hemen serbest bırakılabilir, onu çakma iddianamelerle hapse atanlar layığını bulur ve sonuç da bir yargı zaferi şeklinde sunulabilirdi.

III

LİBERALİZM, MARKSİZM
VE POPÜLİZM

İNGİLTERE’DE BREXİT OYLAMASI VE YÜKSELEN POPÜLİZM

Referandum yapıldı; sonuç belli oldu; İngiltere AB’ye “hayır!” dedi. Bu kez oylar verilirken bile sondajlarına devam eden The City anketçileri yanıldılar. Ve bizleri de yanılttılar. Kısaca Boris kazandı; Jo kaybetti.

Boris Johnson eski Londra belediye başkanıydı. Eton ve Oxford’dan geçmiş has bir İngiliz “seçkini” Oysa kökeni Osmanlıydı. 2. Meşrutiyet yıllarının ünlü gazetecisi Ali Kemal’in torunuydu. O da Mülkiye’de okumuş, uzun yıllar Avrupa’da yaşamış bir Osmanlı “seçkini” idi. Ülkesinde de özgürlük savaşına katılmış ve Babıali Baskını’ndan sonra hapishanelerle de tanışmıştı. Ne var ki Kurtuluş Savaşı’na karşı çıkıp harekete ve liderine hakaretler yağdırmaya başlayınca halkın nefretini kazanmış ve zaferden sonra da feci bir şekilde linç edilmişti. Bu koşullarda oğlu Osman Kemal de annesi tarafından yetiştirildi; İngiltere’ye yerleşti ve Johnny Johnson adını alarak geçmişle bağlarını kopardı. Şimdi yüz yıl kadar sonra torunu da tarihin cilvesi olarak göçmenleri hedef tahtasına oturtuyordu. Ve mesajı da yandaşları arasında daha çok “Türkler” olarak algılanıyordu. Kendi niyeti bu olmasa da Türkler ve benzerleriyle hesaplaşmak ister gibi bir hali vardı.

Aslında Johnson “Türkler” demiyor, daha çok “mülteciler” diyordu; ülkesinin Ortadoğu savaşının yarattığı göç dalgasına tahammülü yoktu. Eğer AB kapıları kapatamıyor, aksine “Türlere vize” gibi tehlikeli oyunlar oynuyorsa, o zaman da Büyük Britanya’nın kendi kapılarını kapatması lazımdı. Kaldı ki sadece AB dışı değil, Doğu Avrupa ülkeleri de büyük bir göç potansiyeli taşıyordu. Bu konuda yazdığı yazıya (*Le Monde*, 23 Haziran) “Britanyalılar AB’den çıkma şansını kullanmalıdırlar!” başlığını uygun görmüştü.

*
* * *

Bu göçmen torunu aslında iltica politikasına tamamen karşı değildi; ancak bunun kontrol altına alınmasını istiyordu. AB’ye her yıl İngiltere’nin ödediği 13,8 milyar Euro bu konuda iyi bir araç olabilirdi. Ayrıca AB dışında kalan Büyük Britanya, ABD, Çin, Hindistan gibi ülkelerle iki taraflı anlaşmalar yaparak çok daha elverişli ticari ilişkiler kurabilirdi. Avrupa Komisyonu bile bu ilişkilerin 300 bin kadar yeni iş sağlayacağını hesaplamıştı. Oysa tutucu Brüksel bürokrasisi her şeyi önlüyor, dünyanın en eski parlamentosu ülke kanunlarının ancak %40’ını çıkarabiliyordu. Gerçekçi araştırmalar bu oranın aslında %87 olduğunu ortaya koydu; fakat bu ultra-liberal popülist için her türlü atış serbestti. “İktidarı halka vermek isteyen bizleriz,” diyordu Johnson; “bu korporatist ve elitist sisteme karşı çıkanlar bizleriz!”

*
* * *

Joanne Helen Cox ise bütün bunlara “hayır” diyor, Johnson’un argümanlarını teker teker çürütüyordu. Arkadaşları arasındaki adı Jo idi; genç bir İşçi Partisi vekiliydi ve AB’ye bir sürü itirazı olsa da, “oradayız; orada kalalım!” diyordu. “AB’ye evet!” kampının lideri değildi, ama 16 Haziran’da bir neo-Na-

zi tarafından bıçaklanarak öldürüldükten sonra kampın sembolü haline geldi. Ölmeden altı gün önce o da düşüncelerini *Yorkshire Post*'ta açıklamıştı.

*
* *

Jo'ya göre Johnson'un mülteci düşmanı kampanyası tamamen demagogik nedenlere dayanıyordu. Bir kere AB dışında kalınarak ilticanın önlenebileceğini sanmak tam bir hayaldi. AB ortak pazarına bağlı kalındıkça zaten bunu önlemek mümkün değildi. Örneğin Brexit'çilerin bu konuda ileri sürdüğü Norveç gibi ülkeler İngiltere'den daha büyük oranlarda göçmen kabul ediyorlardı. Kaldı ki göçmenler, ülkede alıcı olmaktan çok verici durumuna gelmişlerdi. "Biliyoruz ki," diyordu Jo, "Büyük Britanya'ya gelmiş olan Avrupalı göçmenler, 2001 yılından itibaren ekonomimize kazandıklarından 26 milyar Euro daha fazla getirdiler."

Jo bununla da kalmıyor, olası bir Brexit'in global olarak ülkeye ne kadar pahalıya mal olacağını anlatıyordu. ABD başkanından Yorkshire emekçilerine kadar herkes bunu söylemişti. Yorkshire vekili yine de eleştirilerinde ölçülüydü. Karşıtlarını "ırkçılık" ve "yabancı düşmanlığı" ile suçlamıyor, sadece "kaygılı vatandaşlar" olarak niteliyordu. Yanılmıştı; düşmanları onun gösterdiği hoşgörüyü kendisinden esirgediler; vahşice davrandılar.

*
* *

Oysa Jo savunmasında haklı sayılıyordu; AB'yi başından itibaren sistematik olarak eleştirmiş Amerikalı iktisatçılar bile şimdi Brexit'e cephe almıştı. Örneğin Harvard'lı Niall Ferguson, Brexit'i, Birleşik Krallığın egemen ideolojisi (liberalizm) bağlamında eleştiriyordu: "İngiltere Kıta Avrupası'na o kadar sıkı bağlarla bağlı ki," diyordu, "Brexit tam bir saçmalık

olur!” Ve bir tarihçi olarak da 1808, 1914 ve 1939 tarihlerini veriyordu. Büyük Britanya ne zaman “Avrupa’ya karşı tutarlı bir politika izlemeyi terk ederek ona sırt çevirmişse” sonuç felaket olmuştu. Oysa 1973’ten itibaren Birleşik Krallık AB ile tam bir entegrasyon sağlamış ve bir “success story” yazmıştı. Birlik içinde Almanya ve Hollanda ile birlikte Fransızlara karşı “özgür ticaret” şampiyonluğu yapmış ve denge unsuru olmuştu. Kısaca şimdi AB’den çıkılması felaket olurdu; bu yüzden Ada halkı akıllı davranacak; AB’ye “evet!” diyecekti.

*
* *

Ferguson böyle düşünüyordu; fakat onun günah keçisi Paul Krugman’ın düşünceleri de farklı değildi. O da Brexit’in tehlikelerini *New York Times*’te (12 Haziran) on bir madde halinde sıraladı. Nobel ödüllü iktisatçının hesaplarına göre Brexit’in yaratacağı krizde Birleşik Krallık her yıl GSMH’sından %2 oranında bir değer kaybedecekti. “*The City* ve ona bağlı servetler” en fazla kaybedenler olurken, krizden kazançlı çıkan bölgeler de olacaktı. Yine de Krugman, Brexit’in “dramatik bir finans krizi” yaratacağına inanmıyordu. Kendi oyu olsa, bunu AB’ye “evet” demek için kullanırdı. Ne var ki sosyal demokrat iktisatçı AB sisteminin de “umutsuz şekilde reform ihtiyacı” içinde olduğunu bilincindeydi.

*
* *

İktisatçılar kendi alanlarında kimlerin kaybetmiş olacağını yazdılar. Siyasi planda kaybedenlerin başında ise kuşkusuz Başbakan David Cameron geliyordu. 2013’te böyle bir referandum taahhüdü altına girerek seçim kazanan bu muhafazakâr siyasetçi, referandum sonuçlarıyla bu kez de seçim kaybetmeye aday görünüyordu. Oysa “evet”ler kazansın diye elinden geleni yapmıştı. Oylamadan iki gün önce yaptığı konuşmada AB’den

çıkmanın gelecek nesillere yükleyeceği yükü hatırlatmış, dramatik bir üslupla Churchill'e gönderme yaparak, "Brit's don't quit!" demişti. Olmadı; seçmen çoğunluğu kendisini izlemedi ve Ada'yı sadece Manş Denizi ile değil, Atlantik Okyanusu ile de karalardan ayıran sular dalgalanmaya başladı. Belli ki 2008 yılında başlayan kapitalizm krizi bu oylamayla yeni bir menzile varmış oluyordu. Henüz yolun sonunu kimsenin göremediği tehlikeli bir menzile...

*
* *

F. Fukuyama Sovyet sistemi çöküp de liberalizm zafer kazanınca "tarih bitti" demiş ve 1992'de yayınladığı kitap büyük yankılar uyandırmıştı. Liberalizmin yenilgi üzerine yenilgi yaşadığı bugünlerde ise, galiba "tarihin hızlandığı"ndan söz etmek daha doğru olacak! İlginçtir ki son günlerde Fukuyama'nın kendisi de bu dönüşümün ipuçlarını çözümlemeye çalışıyor. *Foreign Affairs* dergisinin son sayısına yazdığı yazıda, ABD sisteminin çöküntüsünü konu ederek popülizmin sosyal dayanaklarını tartışıyor ve keskinleşen sınıf farkları karşısında, "açıklanması gereken popülistlerin yükselişi değil, neden bu yükselişte bu kadar geciktikleridir" diyor. Bunun tehlikelerini göz ardı etmeden!

Fukuyama'ya göre son seçimlere damgasını vuran Donald Trump-Bernie Sanders antagonizmi, aslında geleneksel politikaların çökmekte olduğunu gösteriyor. "Sosyal sınıf sorunu Amerikan politikasının kalbine oturdu," diyor Fukuyama; "ırk, etnik köken, toplumsal cinsiyet, cinsel tercih, coğrafya gibi ayrımcılıkların yerini aldı." Demek ki ne tarih sona ermiş, ne de sınıf kavgası! 1930'larda olduğu gibi bugün de bu çatışmada "ezilenler" yine pervasız demagogların peşine takılma tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyor. Ne var ki her ülke de sonunda layık olduğu demagoga sahip oluyor. Örneğin Trump, azgın

bir iş adamı modeli; Johnson ise seçkinler fabrikası Eton'un saf bir ürünü, fakat yine de siyasette aynı telden çalabiliyorlar. Ortak noktaları, duruşlarında hiçbir tutarlılığın olmaması! Seçmenlerin büyük bir kısmını kararsızlığa sevk eden de bu!

* * *

“Kararsızlık” dedik; İngiltere'deki oylamadan önce Fransa'da bulunan Paul McCartney, bir gazetecinin sorusuna, “Konuştuğum herkes kolayca bir uçtan öbür uca geçiyor; ben de onlar gibiyim; kafam çok karışık!” diye yanıt veriyordu. İyi de McCartney Rock'n Roll, yani “sallan yuvarlan!” kralı; bireysel planda eğlenceli olan bu dans maalesef kolektif planda iyi sonuçlar vermiyor. Bazı acı tarihî anılar gösteriyor ki halkların “sallanıp yuvarlanmaları” hiç de eğlenceli olmuyor. Yani demek istiyorum ki önümüzdeki dikenli dönemde daha çok, dik duranlara ihtiyaç olacak. Tüm “mağdur”lara doğru istikameti gösterebilecek olanlara... Özellikle de popülist demagojinin sınırı tanımadığı bu topraklarda...

24 Haziran 2016

Fidel Castro'nun Ardından:
FİDEL, CHE
VE BİR DEVRİM ÖYKÜSÜ...

Yıllardır hastaydı; efsane devrimci sonunda dünyamızı terk etti. Fidel ve Che! 1960'ların yükselen devrim dalgasında tüm ilericilerin kalbi bu iki isimle çarpıyordu. Arkalarında Küba halkı, bu öfkeli adamlar o yıllarda el ele vererek bir destan yazdılar.

Aslında birbirine uzak diyarlarda dünyaya gelmişlerdi. Birincisi Küba'da varlıklı bir ailenin çiftliğinde doğmuş, ikincisi ise hayata gözlerini Arjantin'de, orta halli, aydınlık bir yuvada açmıştı. Oysa dilleri de davaları da birdi. Conquistador ataların torunlarıydı; fakat çağlarına uygun bir fütühat düşlüyorlardı ve sonunda da "imkânsız"ı gerçekleştirdiler. Örnek bir direnişle, emperyal Kuzeylilerin Güney komşularına yaptığı silahlı müdahaleler serisinin son saldırısına dur dediler. Ve bu bir ilkti.

Uzun yürüyüş 1955'te bir Temmuz günü Meksiko'da emekli bir generalin kapısının çalınması ile başlamıştı. Alberto Bayo adlı bu İspanyol subay, General Franco'ya karşı savaşmış, yenilgiden sonra da Meksika'ya yerleşmişti. Bir mobilya fabrikası vardı; ayrıca havacılık ve dil dersleri veriyordu. Kısaca rahatı yerindeydi.

Kapıyı çalan dev adam ise Fidel Castro'dan başkası değildi. 1953'te Moncada kışlasına yaptığı başarısız saldırıdan ders almış, daha ciddi bir hazırlığa ihtiyaç olduğunu anlamıştı. 15 yıl mahkûmiyetle girdiği hapishaneden siyasi af ile kurtulduktan sonra da dava arkadaşları ile Meksika'ya göçmüştü. Orada bulunduğu General Bayo'ya sakın sakın bir devrim yapmaya hazırlandıklarını söylüyor, kendilerine gerilla dersleri vermesini istiyordu. O sırada Fidel 32, Bayo ise 60 yaşındaydı. 82 gönüllü idiler ve aralarında Che Guevara da vardı. O da Meksika'daydı ve 8 Temmuz 1955'te Fidel'le tanıştıktan sonra bütün bir gece devrim konuşmuşlar ve birbirlerine bağlanmışlardı.

*
* *

Emekli general bu beklenmedik öneri karşısında önce şaşırды ve hemen yanıt veremedi. Yerleşik bir düzeni vardı; düşünmesi lazımdı. Ne var ki düşündükçe de özgürlük kavgaları gözünde canlanıyor ve bu yiğit devrimciyi kıramayacağını anlıyordu. Sonunda öneriyi kabul etti. Başkente 40 km kadar uzaklıkta bir çiftlik kiraladılar ve eğitime başladılar. Bayo'nun 1960'ta kaleme aldığı anılarına göre en iyi gerilla da –nefes darlığı çekmesine rağmen– Che Guevara olmuştu.

*
* *

Kübalı devrimciler eğitildiler, gerilla tekniklerini öğrendiler ve 1956 Aralık ayında da bir tekneyle Küba'ya gizlice “giriş” yaptılar. Oysa gündüz gözüydü; görüldüler ve hava kuvvetlerinin bombardımanı ile karşılaştılar. Buna köylü kılavuzun ihaneti de eklenince kayıpları arttı ve Sierra Maestra dağlarına 82 gerilladan ancak on ikisi varabildi. Bu arada Batista, halka Fidel Castro'nun öldürüldüğünü bile ilan etmişti!

Oysa devrimciler yılmadılar, yıkılmadılar ve kayıpları da kısa sürede küçük burjuva aydınlardan ve köylü saflarından ya-

pılan sayısız katılımı karşıladılar. Böylece çatışmalar giderek devrimciler lehine sonuçlanmaya başladı ve 17 Şubat 1957’de Fidel Castro’nun *New York Times* gazetesiyle yaptığı tarihî söyleşi de kamuoyunda hareket lehine bir dönüm noktası oldu.

*
* *

Artık savaşın kaderi belli olmuştu ve çürümüş diktatörlüğün güçleri her çatışmadan yenik çıkıyordu. 1959’a gelindiğinde de tüm umudunu yitiren Batista ülkesinden kaçmış ve yerine entrikacı bir general bırakmıştı. Sonunda bu generalin ABD elçiliği ile işbirliği içinde bir cunta yönetimi kurma planı da çöktü ve Castro’nun yönettiği devrimci ordu, “Darbeye hayır, devrime evet!” sloganı ile Santiago de Cuba’ya, 8 Ocak’ta da halkın alkışları arasında Havana’ya girdi.

*
* *

Savaş bitmiş, iktidar fethedilmiş, toplumsal inşa dönemi başlamıştı. Oysa Kuzeyden gelen saldırı da devam ediyordu. Tecrit, ambargo, suikast, askerî çıkartma... halk düşmanları için her türlü silah mübahtı. İdeolojik planda da Batista’nın kokuşmuş diktatörlüğünü hoş gören kirli saraylar, yeni rejimi zulümle, despotizmle suçluyorlardı. Hepsi de boşa çıkarıldı.

Ne var ki bağımsız ve özgün bir devrim olan Küba Devrimi dünyadan kopuk bir halde de yaşayamazdı. Havana, Sovyet yö-rüngesine bu koşullarda girdi. 1962 nükleer krizini Moskova’yla beraber ve biraz da onuru kırılarak yaşadı; yirmi yıl kadar sonra da Perestroyka’ya “hayır” dese bile dönüşümün sonuçlarını derinden yaşadı. Yine de pes etmedi. Bu arada, çileli yürüyüşte Che Guevara ile de yollar ayrılmıştı.

*
* *

Che Guevara devrim başarıya ulaştıktan sonra yeni bir toplum inşası çabalarına Sanayi Bakanı olarak katılmıştı. Fakat o aynı zamanda bir kuramcıydı. Troçkist değildi, fakat sosyalizme sınır tanımıyordu. Régis Debray ile birlikte kır gerillası temelli bir “foko teorisi” geliştirmişti. Derken 1965 yılı ortalarında birdenbire ortadan kayboldu.

*
* * *

Kamuoyu merak içindeydi. Bilmedikleri bir şey mi vardı? Yoksa iki lider birbirine mi düşmüştü?

Şaşkınlık uzun sürmedi. 3 Ekim 1965'te Fidel Castro, kaybolan dostu Che Guevara'nın kendisine yolladığı bir mektubu açıkladı. Che bu mektubunda “dünyanın başka diyarları mütevazı çabalarımıza ihtiyaç duyuyor; ayrılma zamanı geldi” diyor ve şunları da ekliyordu: “Eğer bir ölçüde ciddi bir hatam varsa, bu, Sierra Maestra'nın daha ilk günlerinden itibaren sana daha fazla güvenmemek oldu.” Ve mektubunu şu sözlerle bitiriyordu: “Eğer bir gün başka gökler altında hesap verme günü gelirse, son düşüncem Küba halkı, özellikle de senin için olacak!”

Durum aydınlanmıştı; fakat ne yazık ki hesap verme günü çok gecikmeden, iki yıl sonra, Bolivya ormanlarında geldi. Şanlı bir kavga noktalanmış, emperyalizmin kirli defterine kanlı bir sayfa daha yazılmıştı.

*
* * *

Che öldü; Küba Devrimi solgun yaşamına devam etti. 2006 yılında Fidel de hastalanmış, görevi terk etmişti. On yıl daha yaşadı ve geçen gün (25 Kasım gecesi) son nefesini verdi.

Fakat hayret! Sanki ölmemiş de tüm gücü ve neşesiyle hayatta yeniden dönmüştü! Trump'ların, Farage'ların, Le Pen'lerin ve daha bir sürü demagog popülistin kol gezdiği dünyada tüm hakseverler 1960'lara özlem duyuyor, Fidel ve Che'nin

yazdığı destanı hasretle anıyorlardı. Sanki ölüleri dirilerinden daha güçlü hale gelmişti! Tabii tepkiler de gecikmedi ve “muhafazakâr ve liberal çığırtkanlar korosu” milyarderlerin TV kanallarında yoksul Küba halkının despotik bir rejim altında nasıl inlediğini anlatmaya başladılar.

Ne demeli? Küba elbette ki bir “burjuva demokrasisi” değildi. Doğrusu şu ki devamlı baskın ve işgal korkusu içinde yaşayan Küba halkı gerçek bir “halk demokrasisi” de kuramadı. Fakat lafı uzatmayalım ve gelin bu konuda son sözü yine Latin Amerikalı bir devrimciye bırakalım. Eski bir Guevarist olan Arjantinli filozof Miguel Benasayag, “Küba rejiminin iki yüzü,” diyordu, “Latin Amerika’da tüm 20. yüzyıl boyunca, ABD düzen ve disiplinine karşı egemenliklerini ortaya koyma cesaretini gösteren halkların tüm demokratik girişimlerinin, her seferinde daha trajik kırımlarla karşılaştığı hatırlanmadan anlaşılamaz.”

3 Aralık 2016

Fransa’da Başkan Seçimi: EMMANUEL MACRON YA DA SERMAYENİN YÜRÜYÜŞÜ

7 Mayıs 2017’de Fransa’da başkanlık seçiminin ikinci turu yapıldı ve Emmanuel Macron ülkenin 8. Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Aslında hiç de beklenmedik bir sonuç değildi ve iki tur arasında TV’de yapılan Macron-Le Pen tartışması sadece “favori aday”ın oy oranını artıracakı yönünde değerlendirilmişti. Nitekim gerçekten öyle de oldu: Macron’un bir ara %59’a kadar inen oy beklentisi, 7 Mayıs akşamı ekranlara %66,1 olarak yansiyordu.

Atı alan Üsküdar’ı geçmişti! Şimdi tüm Fransızlar Macron’u konuşuyor ve üç yıl öncesine kadar çok kimsenin tanımadığı bu hırslı gencin nasıl olup da Elysée’yi fethettiğini anlamaya çalışıyorlar.

Aslında durum çok da anlaşılabilir görünmüyor ve kabaca şöyle özetlenebilir: Batı’da geleneksel parti sistemleri çökerken, Fransa’da durumu kavrayan ve hesaplarını “krizi fırsata çevirmek” ilkesi üzerine kuran bir yetenek “ben de varım!” diyor ve harekete geçiyor. Büyük oynamaya kararlı; en büyük güvencesi de büyük sermaye ile kurduğu bağlar ve bagajındaki parlak CV: Ülkenin en gözde eğitim kurumlarında okumuş; Üniversitede filozof Paul Ricoeur’e asistanlık yapmış ve onun manevi otori-

tesi altında Makyavel hakkında yüksek lisans tezi ve Hegel üzerinde bir DEA hazırlamış; sonra ünlü ENA'da (Ulusal Yönetici Yüksekokulu) öğrenime devam ediyor ve o biter bitmez de “maliye müfettişi” olarak kamuyla tanışıyor; arkadan Rotschild Bankası ve orada geçen dört altın yıl; nihayet 2012’de bir akşam yemeğinde Cumhurbaşkanı François Hollande ile tanışma ve açılan Elysée kapıları...

*
* *

E. Macron, Elysée’de iki yıl genel sekreter yardımcılığı ve bu arada da F. Hollande’a iktisadi danışmanlık yapıyor. 2014 yılında da henüz 36 yaşındayken, Ekonomi Bakanlığına getiriliyor. Oysa acelesi var; durmak yok ve iki yıl sonra da “Parti”sinden bağımsız bir hareket örgütüyor: Yürüyelim (En Marche)! Artık yeni denklem şöyle: Emmanuel Macron (EM) = En Marche (EM)! Tanrı “yürü ya kulum” demiş; Macron da yürüyor!

*
* *

O yürüyor, ama hükümette de garip ve tutarsız bir durum var. Hollande rahatsız; bakanını “sadakat”e davet ediyor ve ona ayar vermeye çalışıyor. Nafile! Yürüyüş bir kez başlamış bulunuyor; durmak yok. Macron, 30 Ağustos 2016’da bakanlıktan istifa ediyor ve 16 Kasım’da da cumhurbaşkanlığına adaylığını ilan ediyor!

“Yürüyelim” hareketini başlatan bildiri, aslında hayli tuhaf bir bildiri. Macron orada önce kısaca hayatını anlatıyor ve sonra da yol arkadaşlarını inandığı dört değeri paylaşmaya davet ediyor: Emek, Özgürlük, Sadakat ve Açılım. Bu sonuncu değer (Açılım) açıklarken seyahat etmeyi, dış dünyayı tanımayı ne kadar sevdiğini anlatıyor ve bunun “içinin derinliklerinde” kendisini Fransız hissetmesiyle uyumsuzluk teşkil etmeyeceğini de ekliyor.

*
* *

Gerçekten de tuhaf ve aldatıcı bir bildiri. “Sadakat”i geçelim, “Emek” değerini en başta görenler, eski bakanın icraatını anımsıyorlar. Bunlardan en çok akılda kalanlar da, Macron’un henüz danışman iken “rekabet” uğruna şirketlere sağlanmasında başrolü oynadığı 40 milyar Euro’luk vergi indirimi ve bakan olduktan sonra da ticari kurumlarda pazar günü çalışma serbestisini yılda 12 haftadan 35 haftaya çıkarması! Tabii bir de liberalizmi genişleterek, şehirlerarası seyahatler kolaylaşsın diye bir “otokar filosu” oluşturması var ki, Macron’un emekçilere 20 bin iş sağlayacağını söylediği bu filo gerçekte ancak 1500 yeni iş yaratmış! Ayrıca bakan bu arada Sosyalist Parti’nin övündüğü “haftada 35 saat çalışma” ilkesini açıkça eleştirmekten de kendisini alamıyor. Ve böylece tüm emekçi dostlarının şiddetle karşı çıktığı bu önlemlerin “emekçiler”e ne yararı olduğu da hiç anlaşılamıyor.

*
* *

“Yürüyüş”e inananlar başlangıçta fazla değil ve çoğu kimse de belli ki içinden tebessüm ediyor. Oysa kendisi inançlı; belki de 2012 seçimlerini düşünüyor ve o tarihte olası adaylar arasında Hollande’ın adı geçince, sonradan onun Dışişleri bakanı olan Laurent Fabius’un “güldürmeyin beni” dediğini anımsıyor! Ve partilerin adaylarını tayin edecekleri ön seçimleri (les primaires) bekliyor.

*
* *

Kasım 2016’da Sağ’ın, Ocak 2017’de de Sol’un aday seçimleri sürprizli geçiyor ve beklenmedik şekilde François Fillon Cumhuriyetçilerin, Benoit Hamon da Sosyalistlerin adayı oluyor. Sosyalist Parti’de Manuel Valls’ın elimine olması ve bir

süre sonra da Macron'u destekleme kararı kuşkusuz umutlarını artırıyor. Ne var ki o sıralarda Hollande'ın yerlerde süren itibarı da bu umutları sınırlıyor. Bu koşullarda, Fillon, Fransızların çoğunluğuna âdeta seçilmiş bir cumhurbaşkanı gibi görünüyor. Ta ki 27 Ocak 2017'de, *Le Canard Enchaîné* gazetesinde o uğursuz haber çıkana kadar!

*
* *

Gerçekten de o gün ne olmuştu? Bir kış günü Fillon için nasıl bir “kara gün” haline gelmişti?

Olan şuydu: O gün mizah gazetesini alanlar ilk sayfasında “Penelope’un kazandığı 600 bin Euro Fillon’u zehirliyor” diye inanılmaz bir haber okudular. Penelope, Fillon’un karısıydı ve herkese ahlak dersi veren kocası sayesinde çalışmadan çalışır görünerek yüz binlerce Euro kazanmıştı.

Fillon isyan etti; “bu bir komplodur” dedi; adaylıktan çekilmeyeceğini söyledi; eşinin çalıştığını, ortada kanuna aykırı bir durum olmadığını iddia etti; fakat konuştuğu bitti; başka kirli dosyalar ortaya çıktı ve bahtsız aday sondajlarda hızla düşmeye başladı. Talih ya da esrarengiz güçler yardımcı olmuş, Macron’un yüzü gülmüştü. Durum biraz da 2012 başkanlık seçiminin favori adayı Dominique Strauss-Kahn’ın 2011’de, New York’ta, “cinsel taciz” suçlaması ile tutuklanmasından sonra François Hollande’ın şansının açılmasına benziyordu. Böylece “Yürüyüş”e katılımlar da hızla artmaya başladı. 2012 seçimlerinde aday olarak %9 oy alan liberal François Bayrou’nun desteği başka katılımları da tetikledi.

Macron eski partisinde Hamon’un önerilerini “radikal” bulan sağ kanadın desteğini zaten kazanmıştı. Fakat belki de en büyük “destek” kuşkusuz istemeyerek, Marine Le Pen’den geldi. Seçmenlerin çoğunluğunun bir “ulusal felaket” gözüyle

baktığı aşırı sağ adayı ikinci tura kalınca seçim zaten bitmiş gibiydi.

Ne var ki bütün bu gelişmeler kimilerine büyük sermayenin başı çektiği “kompro” kokulu bir senaryonun ürünü gibi görünüyordu. Örneğin Fransız felsefesinin afacan anarşisti Michel Onfray için bu konuda kuşku yoktu. “Sermayenin şişme bebeği” dediği Macron da bu iş için ideal bir figürdü. Sosyalist Parti’de Benoit Hamon, fantezist önerileriyle adaylık seçimini kaybetmesi için seçilmiş ve sonra da Fillon aynı amaçla yerle bir edilmişti. Fillon’a hediye edilen koleksiyon saatlerini, pahalı elbiseleri bol bol sergileyen burjuva basını, aynı kanallardan beslenen daha bir sürü ünlü politikacının adlarını nendense unutmuş görünüyordu. Hele Rotschild’den kazançlarını ve servetinin dörtte üçünü gizleyen Macron hakkındaki sessizlik affedilir gibi değildi.

Aslında temel mesele Avrupa Birliği idi ve “totaliter Maastricht devleti” mümkün olan tek AB şekli olarak sunuluyordu. Tek doğru politika, ne sağ ne de sol, partiler-üstü bir politika idi. Buna karşı çıkmak şoven olmak, savaş kundakçılığı yapmak, ateşle oynamaktı. Komünist aday Jean-Luc Mélenchon’un zaten fazla bir şansı yoktu. Marine Le Pen ise bu konuda pekâlâ bir “kullanışlı aptal” olabilirdi. Böylece “senaryo”nun sahipleri asıl aşırı sağ adayı Marine Le Pen’i ileri sürmekte bir sakınca görmediler. Fakat bu konuda dikkatli olmak, ikili bir taktik uygulamak gerekiyordu. Bir yandan faşist adaya medya kapıları açılıyor, ekranlarda bol bol görünmesi sağlanıyor, öte yandan da onu karalamak için seferber olunuyordu. Macron da bu konuda kendine düşen rolü oynadı ve Nazi’lerin yok ettiği Oradour köyünü ve Yahudi soykırım abidesini ziyaret ederek Fransızlara “Lepenizm” bağlamında Nazi işgalini, Vichy’yi ve General

Pétain'i hatırlattı. Böylece tabloda bütün figürler yerlerini almış oluyordu. Plan işledi ve sonunda da "sermayenin şişme bebeği" alkışlar arasında Elysée'nin yolunu tuttu.

Macron'a gelince, o hiç de bu kanıda görünmüyordu ve zaferini kısmen kişisel kararlılığının, kısmen de "şans"ın eseri olarak sunuyordu. Galiba tamamen haksız da sayılamazdı ve bu da gerçeğin başka bir parçasını teşkil ediyordu. Oysa bu vesileyle akla genç başkanın üniversitede yaptığı akademik çalışmalar da geliyordu: Makyavel hakkında bir yüksek lisans, Hegel hakkında da bir doktora ön diploması (DEA)! Öyle görünüyor ki genç yetenek daha yirmili yaşlarındayken Floransa'lı filozoftan iktidarın anahtarlarını, Yena'lı filozoftan da "tarihin hilelerini" öğrenmişti. Arkadan büyük sermayenin rüzgârları da esmeye başlayınca, "Yürüyüş" başladı ve Elysée'nin yolları kendisine açıldı. Şimdi herkes onu konuşuyor ve "sermayenin şişme bebeği"nin bir borsa balonu gibi patlayıp patlamayacağı tartışılıyor.

14 Mayıs 2017

Irak Kürdistanı: HALKIN İRADESİ Mİ, AŞİRET SULTASI MI?

Korkulan oldu; Barzani geri adım atmadı; referandum yapıldı. Erbil’den yapılan açıklamaya göre Iraklı Kürtler ezici bir çoğunlukla bağımsızlığa “evet” dediler. Şimdi bizde siyaset erbabı “referandum geçersizdir” diye nutuklar atarken, iş erbabı da “kâr-zarar” hesapları yapıyor. Son yıllarda Irak Kürdistanı Türkiye’nin dostu, Kerkük de Türk ekonomisinin bir parçası haline geldiğine göre, bu oylamaya bu ülkede kim kayıtsız kalabilir ki?

“Referandum yok hükmünde!”; “Hesabını soracağız!”; “Sen kaçındın Barzani!” Bunlar 25 Eylül sabahı gazetelerde okuduğumuz bazı manşetlerdi. Ertesi sabah sonuçlar belli olduktan sonra da gazetelerin çoğu cumhurbaşkanının şu cümlesini manşet yaptı: “Bir gece ansızın gelebiliriz!” Âdeta bir “darbe”yi haber verir gibi...

Aslında biz de Kürtler de bu gibi nutuklara yıllardır alışkınız. Oysa gerçek durum şöyle özetlenebilir: 19. yüzyılın “Şark Meselesi” günümüzde değişik bir senaryoyla ikinci hayatını yaşıyor. Yüz küsur yıl önce Balkanlar’da oynanan kanlı oyun, bu kez Ortadoğu’da sahneleniyor. İpler yine “Düveli Muazzama”nın elinde, sahnedeki oyuncular ise bölge insanla-

rı. Birinciler gökleri kontrol ediyor; ikinciler yerde savaşıyor. Oyunun adı da konuldu: “Vekalet Savaşı!” Oysa “vekil”ler bu savaşta hiç de “paralı asker” sıfatını kabul etmiyor. Biz de varız, diyorlar; bizim de bir davamız var; başkaları için değil, kendimiz için savaşıyoruz!

*
* *

2003 yılında Irak'ın işgaline tanık olan İrlandalı gazeteci Patrick Cockburn, geçenlerde Kerkük'ün o günlerde nasıl yağmalandığını hatırlatmıştı. Köşesinde (*Independent*, 22 Eylül, 2017), 10 Nisan 2003'te yağmacılar Kerkük'ü soyarken, Peşmergelerin “boşluğu doldurmak” üzere şehre nasıl girdiklerini anlatıyordu. O günlerde de kıyamet kopmuştu. Herkes Kürtleri tehdit ediyor, “size gösteririz!” diyordu. Hatta Cockburn'ün kendisi de, “Kürtlerin zaferi Türkiye'nin işgali korkuları yaratıyor” başlıklı bir yazı yazmıştı. Sonra korkulan olmadı. 2005'te bir anayasa kabul edildi ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi kuruldu. Barut fıçısına dönüşmüş bir bölgede giderek “devlet içinde devlet” haline gelen “federal” bir yönetim çıktı ortaya. Kendi parlamentosu ve askerî gücü olan; yabancılara vize veren; başka ülkelerle, Erbil'deki konsolosluklar aracılığıyla, doğrudan diplomatik ilişkiler kuran; gençlerine Kürtçe eğitim veren bir “özerk” yönetim!

Oysa bu yönetim bölgede örnek bir “model” oluşturmaktan uzaktı. Bir aşiret yapısını en ileri anayasa ilkeleriyle süslemiş garip bir alaşım manzarası sergiliyordu. Durum buydu ve beliren kaos ortamında Kürt yönetimi her türlü kötülüğün nedeni sayıldı: Aşiret zihniyeti, yolsuzluk, bağnazlık, Kürtleştirme politikası, kısaca kötü yönetim! Kürtlere her zaman arka çıkan P. Cockburn bile bunların tamamen haksız olduğunu yadsıyamadı.

*
* *

Ne var ki Barzani, vekilleri ve dostları da bu arada boş durmadılar. Onların da söyleyecekleri vardı; söylediler. Mealen şuydu söyledikleri: Biz bu toprakların en ezilmiş halkıyız. Saddam yıllarca bizi ezdi; kimyasal silahları Suriye halkından önce biz tanıdık. DAEŞ’le biz savaştık; bu toprakları Ortaçağ vahşetinden biz kurtardık; bunu yaparken de her türlü kökenden yüz binlerce sığınmacıyı topraklarımızda barındırdık. Oysa biz terörle savaşırken, Irak hükümeti, DAEŞ’in ve Şii milislerin kontrol ettiği yerlerde “devlet bütünlüğü” adına memur ve müstahdemlere maaş ödemeye devam ediyordu. Bugün herkesin karşı çıktığı referandum zaten 2005 Anayasası’nda (md. 140) yazılı bulunuyor. 2007 yılı sonuna kadar bunun uygulanmasını önleyen taraf da biz değil Irak hükümeti oldu. Bütün bunlar göz önünde bulundurulursa, varılan noktada Kürdü, Arabı, Türkmeni, Süryanisi, Ezidisi ile tüm halkımızın bağımsızlık istemekten başka çaresinin kalmadığı anlaşılır. Kaldı ki oylamada “evet” çıksa da biz hemen bağımsızlık ilan edecek değiliz. Bölgedeki istikrarı bozmamak için dostça görüşmelere, barışçı yollar aramaya devam edeceğiz.

*
* * *

Kuşkusuz durum tam da çizilen tablodaki gibi olmaktan uzaktı ve daha ilk maddesinde, “Bu anayasa devlet bütünlüğünün teminatıdır” diyen Irak Anayasası bir “bağımsızlık” oylamasına izin vermiyordu. Yine de teslim etmek gerek ki Kürtlerin bu feryadında birçok haklı nokta vardı. Fakat ortada da yanıtlanması gereken önemli bir soru kalıyordu: Irak Kürdistanı bölgede zaten “bağımsız bir devlet” özellikleri taşıırken, Barzani, bu kritik dönemde neden tüm dünyayı karşısına alacak bir çıkış yapmıştı? Buna nasıl cesaret etmişti? Amerika’sı, Rusya’sı, İran’ı, Türkiye’si “sakın ha!” derken, Irak hükümeti mutlaka önlem alacağını söylerken, Kürdistan Parlamentosu böyle bir kararı nasıl alabilmişti?

Şurası önemli: Aslında büyük güçlerden ABD referanduma esasta karşı çıkmıyor. Sadece onu zamansız buluyor ve –bir Beyaz Saray açıklamasına göre (15 Eylül 2017)– DAESH ile savaş gündemin ilk maddesi iken, böyle bir oylamanın “ihtilaflı topraklarda özellikle istikrar bozucu ve tahrik edici” sonuçlar doğuracağını düşünüyor. “İhtilaflı topraklar” da başta Kerkük, Irak Kürdistanı’nı teşkil eden üç eyaletin (Erbil, Dohuk, Süleymaniye) dışında kalan ve hukuken Bağdat’a bağlı olsa da, fiilen Kürtlerin kontrolünde bulunan topraklardan oluşuyor.

Gelişmelerde en ilginç taraflardan biri, resmî planda referandumu destekleyen tek devlet olan İsrail’in tavrı oldu. Diplomaside her zaman dikkatli ve ihtiyatlı adımlar atan bu ülkenin hesabı acaba neydi?

İsrail’in eski ABD elçilerinden Ron Prosor, âdeta ülkesinin resmî görüşünü açıklar gibi, *New York Times* sütunlarında (24 Eylül 2017), İsrail desteğini Kürtlerin bölgede tüm aşırılıklara karşı bir “tampon bölge” oluşturacağı teziyle savunuyor. “Demokrasi bayrağının genellikle inik olduğu bir bölgede, Kürdistan’ın liberal demokratik değerleri kucaklamayı seçtiğini” söylüyor ve Başkan Trump’ı da bu desteği paylaşmaya davet ediyor. “Eğer,” diyor, “ABD istikrar getirici, modernleştirici ve demokratik bir gücü desteklemek isterse, seçim kolaydır: Mr. Trump kazanana oynamalı, bağımsız bir Kürt devletini desteklemelidir.” *New York Times*’in Kudüs büro şefi D.B. Halbfinger ise, gazetesinde (22 Eylül 2017) Netanyahu’nun bu desteği tarihî Kürt-Yahudi dostluğuna dayandırıldığını iddia ediyor. Yahudilerin daha Babil esareti sırasında Kürdistan’da olduklarını, altı yüz yıl önce de Selahaddin Eyyubi’nin Kudüs’ü

aldıktan sonra Yahudilere insanca davrandığını, hatta Yahudi Maymonid’i özel doktoru tayin ettiğini söylüyor. Günümüzde de bu dostluğun sürdüğünü birçok örnekle anlatıyor. Yazar, Kürtlerin, başta iki yüz bin Kürt Yahudisi (Kurdish Jews) olmak üzere, tüm Yahudilerin dostu olduğunu iddia ediyor ve yıllarca Kürtlere askerî eğitim vermiş emekli bir generalin “ben bir Kürt yurtseveri oldum” diyen sözlerine de yer veriyor.

İçtenliği kuşkulu bu satırları okurken, bizim de kafamızda şu sorular beliriyor: İsrail’in kendine özgü nedenlerle Barzani kozunu oynaması, acaba başka bir şeyi daha mı ifade ediyor? Bu açık destek, yoksa İsrail ile çok özel ilişkileri olan ABD’nin gizli desteğinin de bir işareti mi? Kuşkusuz üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken hususlardan biri de bu; özellikle de yıllardır Kürt sorunu ile başı dertte olan bu topraklarda... O halde biz de gelelim Türkiye’nin tutumuna...

Barzani son yıllarda bu ülkede AKP yönetiminin sevgili dostu olmuştu. Sık sık Ankara’ya geliyor; törenlerle karşılanıyor; ayağının altına kırmızı halılar seriliyordu. Ünlü “kazan-kazan” politikası yürürlüğe konmuştu; siyaset ile ticaret el ele yürüyordu.

Kendisi de elbette bu sevgi dalgasına kayıtsız kalamazdı ve kalmadı. Siyasi planda Türkiye Kürtlerini AKP’ye yönlendiriyor, iktisadi planda ise kârlı bir ticarete konan engelleri kaldırıyor. Özellikle enerji ve inşaat burjuvazisinin sevgili ortağı haline gelmişti. Ankara, Irak Kürdistanı’na bağımsız devlet muamelesi yapıyor, Bağdat’ı hiçe sayarak, Kerkük’le doğrudan petrol ticareti yürütüyordu. Bu yüzden Irak hükümeti Kürdistan’ın tahsisatını kesince, bir ara Erbil’deki memurların maaşı bile Ankara’dan ödendi.

Alan da memnundu satan da; bu konuda Amerika'nın ikazları, İran'ın homurdanmaları para etmedi. Bölgede binden fazla Türk şirketi iş yapıyor, Habur kapısından günde binlerce tır geçiyordu. Pasta büyüktü; başkaları da ziyafete katılabilirdi. Öyle ki daha geçen Ağustos ayında, Başbakan Binali Yıldırım, Ankara'yı ziyaret eden Singapur başbakanına bile pastadan pay önermişti. Ona, "Singapur'un elindeki para kaynağını Türk müteahhitlerinin gücüyle birleştirelim" demiş, "özellikle Suriye ve Irak'ın imar edilip ayağa kaldırılmasında ortak yatırımlar yapılabileceğini" önermişti. (*Yeni Şafak*, 22 Ağustos, 2017)

Ne var ki son yıllarda işler iyi gitmiyordu. Irak'a, bir ara 12 milyar doların üzerine çıkan ihracat, petrol fiyatlarının düşmesiyle 2016'da 7,6 milyar dolara kadar düşmüştü. Barzani de sıkıntı içindeydi. "Devlet" hazinesi boşalmış, borçlar artmıştı. Peşmergeler arasında da aşiret kavgaları oluyor, otoritesi sarsılıyordu. Hanedan yönetimi ve parlamentoyu hiçe sayan tutumu bölgedeki "demokratik devrim" özlemlerine tamamen tersti. Irak Başbakanı İbadi'nin, Barzani aşireti ile Saddam'ın Tikrit aşireti arasında kurduğu paralellik pek de yabana atılacak gibi değildi.

2018'de başkanlık seçimi vardı ve bu koşullarda Barzani'nin seçimi artık üçüncü kez erteleme si zordu. Bütün bunlarla ilgili ve bunlardan daha tehlikeli olarak da, ABD tarafından terk edilmekten korkuyordu. DAES'in, peşmergelerin de katkısıyla sağlanan yenilgisi, sonunda kendi yenilgisi haline dönüşebilirdi. Amerika güvenilir bir ülke değildi; Irak'ın bütünlüğünü bölgede "Pax Americana" açısından daha önemli bulup aşiretine "Savaş bitti; sizin de işiniz bitti; toz olun!" diyebilirdi. Bunu önlemek için bir koza ihtiyacı vardı. İşte referandum bu konuda bir can kurtaran simidi olabilirdi. Bağımsızlığa yol açmasa bile, kendi gücünü ortaya koyacak, kamuoyunu etkileyecek,

Kürtlerin öyle kolaylıkla harcanacak “paralı askerler” olmadığını gösterecekti.

Hesabını iyi yapmıştı. Türkiye’den kurusıkı tehditlerden başka bir şey gelmeyeceğini biliyordu. Beştepe için 2019 seçimleri hayati idi ve milyarlarca dolarlık Irak ticaretinden vazgeçemezdi. Nitekim referandumun ertesi günü Ekonomi Bakanı Nihat Zeybek, “Kuzey Irak’ta ticaretle ve gümrük kapıları ile ilgili bir talimat yok” demiş ve piyasaları rahatlatmıştı (*Hürriyet*, 27 Eylül 2017). Türkiye cephesinde durum buydu.

*
* *

Irak’a gelince, Barzani, Bağdat’ı da masaya oturmaya zorlayacak ve bir taraftan sarsılmış meşruiyetini onarmak isterken, öte yandan da federe devletin haklarını artırmaya çalışacaktı. Zaten oylamadan sonra yaptığı ilk konuşmada da şunları söylüyordu: “Referandum sınırların çizilmesi için değildir. Biz diyaloga hazırız. Biz komşularımızla hiçbir sorun yaşamak istemiyoruz. Erbil ile Bağdat arasındaki sorunların çözümüne yardımcı olmalarını istiyoruz.”

*
* *

Olur mu? Pekâlâ olabilir. Hatta emperyal devletler de bir ‘modus vivendi’ için aralarında anlaşabilir. O zaman zevahir kurtarılmış olur; işler şimdilik yoluna girer ve bu gibi “diplomatik” incelikleri çok iyi bilen *The Economist* dergisinin yazdığı gibi (23-29 Eylül, 2017), “Batılı devletler de Barzani’nin Kasım ayındaki seçimi yeniden ertelemesine göz yumarlar.” Böylece kurtuluş da gelecek baharlara ertelenmiş olur. Halklar, binbir hesaba dayanan göstermelik referandumlarla değil de gerçekten bilinçlenerek, kardeşlik içinde, kendi kaderlerine hâkim olana kadar...

27 Eylül 2017

Bir Liberal ve Bir Marksist Aynasında: FAŞİZM, SİVİL DARBELER VE OTORİTER REJİMLER

“28 Nisan 1945’te Mussolini, Milano’da bir gaz istasyonu kenarında ayaklarından asılıp, iki gün sonra da Hitler Berlin’in harap sokakları altındaki sığınağında intihar edince, faşizmin öldüğünü sanıyorduk.” (*New York Times*, 6 Nisan 2018)

Bu yanılğı ve itiraf eski ABD Dışışleri bakanlarından Madeleine Albright’e ait ve kendisi bir süredir çok kaygılı. Dikkatleri yükselen faşizm tehlikesine çekiyor ve bu konuda bir de kitap yazdı. “Uyarı” niteliğinde bir kitap; zaten başlığı da “*Faşizm: Bir Uyarı*” (*Fascism: a Warning*; Harper, 2018). Son günlerde promosyon için makaleler yazıyor, söyleşiler yapıyor. İzleyen satırları da bana yazarın söyleşileri, makaleleri ve kitabı hakkında yapılan yorumlar telkin etti.

Evet, Albright uyarıyor! Önce kendi vatandaşlarını, sonra da tüm dünyayı! Ne de olsa küresel kapitalizm çağında yaşıyoruz ve bu çağda faşizm de küresel bir tehlike teşkil ediyor. Zaten Albright da tehlikeyi küresel boyutlarda ele alıyor; üstelik bunun için de gayet uygun bir profile sahip. Kendisi henüz emekleme çağında iken, ülkesi Nazi orduları tarafından işgal edilmiş Çek kökenli bir ailenin çocuğu ve en eski anısı da, savaş yıllarında sığındıkları Londra’daki evlerinde kendilerini Nazi bombardımanından koruyacağını sandıkları geniş, madeni bir

masa! Savaştan sonra aile Çekoslovakya'ya dönüyor ve ülke komünizme kayınca orada da barınamayarak bu kez Amerika'ya göçüyorlar! Böylece Albright bir Amerikalı oluyor ve kariyerine de orada başlayarak hızla yükseliyor. Columbia Üniversitesi'nde doktora, Georgetown Üniversitesi'nde profesörlük ve arkadan da siyaset: Bill Clinton döneminde önce dört yıl BM'de temsilcilik, sonra da yine dört yıl (1997-2001) Dışişleri bakanlığı! Kısaca, Amerikan liberalizminin "kırmızı çizgileri" içinde "teori ile pratiği" birleştirmenin parlak bir örneği!

*
* * *

Aslında Albright o kadar da kötümser değil! Tehlike önlebilir, diyor ve Trump yönetimini hiç de faşist bir yönetim olarak görmüyor. Daha genel planda "faşist" ülkelerle "otoriter" ülkeler arasında ilginç bir ayırım yapıyor; ölçütü de bu rejimlerin halk yığınları ile kurduğu ilişkiler. Albright'a göre otoriter rejimler aslında halktan korkuyor ve halk yığınlarına değil "koruma orduları"na ihtiyaç duyuyor; buna karşılık faşistler de kitleleri seferber etmeye çalışıyor ve bunun için de her türlü aracı mübah görüyorlar. Yazara göre Trump'la Hitler ve Mussolini arasında birçok ortak nokta var, fakat "modern ABD tarihinin en antidemokratik başkanı olan" Trump, bir faşistten ziyade faşizm potansiyeli taşıyan bir lidere benziyor. Bu yüzden de, yazar, bu eğilime karşı net bir tavır almadıkları için Cumhuriyetçi Parti önderlerini kınıyor.

*
* * *

Putin'in Rusya'sı, Maduro'nun Venezuela'sı, Orban'ın Macaristan'ı, Erdoğan'ın Türkiye'si... İşte Albright'a göre günümüzde "otoriter rejimler kulübü"nün bazı göze çarpan üyeleri... Almanya, Fransa, Polonya, Yunanistan gibi ülkelerde de aşırı sağ partilerin yükselişi faşizan bir tehlike olarak görülüyor... Yine de

Albright'ın aynasında günümüzde gerçekten faşist olan tek ülke var, o da Kuzey Kore... *The Economist* dergisinin (14 Nisan 2018) yazdığına göre, Albright, 2000 yılı Ekim ayında, Pyongyang stadyumunda, ABD Dışişleri bakanı olarak Kim Jong İl ile yan yana oturmuş ve kızılı erkekli 100 bin Kuzey Korelinin, ellerinde silah, mükemmel bir uyum içinde yaptıkları gösteriyi izlemiş. Halk, ideoloji, silah, führer her şey bir arada ve herhalde kafasından da bu imajı bir daha hiç silemedi. Büyük bir olasılıkla zihnindeki “faşist Kore” imajı da o sırada şekillenmişti.

Aslında “faşizm” kavramına hiç uygun düşmese de Kuzey Kore'nin acımasız “komünizm”i günümüzde insan hakları ve demokratik özgürlükler açısından çok olumsuz bir profil sergiliyor. Yine de Albright'ın, Kore rejimini aşağılarken, bir bakan olarak yıllarca dostça geçindiği çürümüş despotizmlerden söz etmemesi de gözden kaçmıyor. İşte tam da bu noktada, faşizm yorumunda, liberal düşünceyle Marksistleri ayıran temel noktaya gelmiş bulunuyoruz.

Diyeelim ki liberaller insan haklarına saygı gösterilmesini, eşitlik ve özgürlüğün sağlanmasını içtenlikle arzu ediyorlar; fakat, tüm verilerin aksini göstermesine rağmen, bu hedefe bugünkü sermaye düzeni ve hegemonyası altında da varılabileceğine nasıl inanıyorlar? Gerçek şu ki 1917'de insanlığa büyük umutlar saçıyan devrimden yetmiş iki yıl sonra, Sovyet tecrübesinin iç karartıcı koşullar altında iflâsı ile sanki tekrar başlangıca, Fransız Devrimi koşullarına dönmüşe benziyoruz. 1789'da, bir yandan devrimciler “evrensel haklar beyannamesi”ni kaleme alırken, öbür yandan da burjuvalar “halkı” silahlandırıyor ve “servet”lerini korumak için “Ulusal Muhafızlar” (Garde Nationale) ordusunu kuruyorlardı. Oysa bunlardan ikincisi (Garde Nationale), birincinin (Evrensel Haklar) garantisi olamazdı ve olmadı. Nitekim Bastille'in zaptından daha iki yıl geçmeden, bir yasayla (Le Chapelier yasası, 14 Haziran 1791) işçi örgütlenmeleri yasakla-

nıyor ve sermaye emniyet altına alınıyordu. Yarım yüzyıl sonra, 1848’de, Ulusal Muhafızlar ayaklanan işçileri ezdiği zaman bu gerçek çok daha dramatik bir şekilde ortaya çıktı. Günümüzde ise “ulusal muhafızlar”ın yerini tomaları, tazyikli suyu, biber gazı ve copuyla toplum polisi almış bulunuyor. Durum böyle iken faşizm tehlikesine de asıl bu pencereden bakmak ve direnişte başarılı olmak için buna uygun araçlarla donanmak gerekiyor.

*
* *

Peki, bu kavgada “liberaller”in yeri ne?

Mademki sorgulamaya liberallerin aktif bir temsilcisi olan Albright ile başladık ve onun kavgasını anlattık, o halde yine onunla devam edelim. Diplomat Albright aynı zamanda bir patron! Mütevazı şirketini (Albright Capital) gayet tedbirli bir şekilde yöneten ve George Soros, Jacob Rothschild gibi ünlülerle Afrika’da ortak yatırımlar yapan “Patron”un kavgadaki yeri de aslında belli: liberal burjuvazinin safları! “Antifaşist” kavgası da burjuva demokrasilerinin “kırmızı çizgileri” ile sınırlı kalıyor ve bunlar aşılmıyınca dışlerini gösteriyor! Yine de bu karanlık günlerde, “tec-rübeli” bir diplomatın, Trump ve irili ufaklı diktatör taslaklarını teşhir ederek yararlı bir iş yaptığını da kabul etmemiz gerekiyor!

*
* *

Albright’ın kavgası böyle; bir de Badiou’nun kavgası var.

Fransız düşünür Alain Badiou liberal değil, Marksist; o da bir kitap yazdı (*Eloge de la Politique*, 2017) ve küresel gelişmelere kendi ülkesinden bakarak, o da “Macron fenomeni”ni mercek altına aldı. Tabii hemen “Macron ve faşizm? Ne ilgisi var?” diye yükselecek sesleri duyar gibi oluyorum. Gerçekten de yok; zaten Badiou da “faşizm”den söz etmiyor; onun tercih ettiği kavram “hükümet darbesi” (coup d’Etat)! Bugünlere özgü, farklı, “sivil darbe”ler!

Badiou'ya göre ileri kapitalist ülkelerde darbeler artık askerler tarafından yapılmıyor. "Partiler içinde, ya da partiler tarafından da yapılmıyor! Darbeleri belli bir konjonktür doğuruyor." Demokrasilerde ilke olarak partiler kurulur; bunlar zamanla güçlenir, oylarını artırır ve sonunda da iktidara gelirler. Gelmeseler de siyasi hayatın etkin bir parçası olurlar. Oysa Macron olayında böyle olmadı.

Peki, nasıl oldu?

Önce Macron'u "destekleyen ve onun siyasi meşruiyetini sağlayan bir araç (appareillage)" kotarıldı; sonra da plebisit niteliği taşıyan bir seçimle "kim olduğunu ve ne yapacağını bilmeyen" kimselerden meydana gelen bir meclis çoğunluğu oluşturuldu. Aday olmak isteyenler Macron'a başvurup özgeçmişlerini yolladılar; Macron ve danışmanları bu CV'leri inceleyip süzgeçten geçirdi ve sonunda da bugün Fransa parlamentosundaki çoğunluğu içeren liste ortaya çıktı. "Bugünkü Ulusal Meclis, Macron lehine bir plebisitin ürünüdür" diyor Badiou. Bu yolla da Macron, kendi seçtiği/seçtirdiği "vekiller" üzerinde tam bir kişisel dikta kurabildi.

Gerçekten de Trump'ın Amerika'da, Cumhuriyetçi Parti'yi rehin alarak gerçekleştirdiği "darbe"yi, Fransa'da eski "sosyalist" Macron, kendine ait bir parti kurarak daha radikal bir şekilde gerçekleştirmişti. Macron'un konumu ve "parti"si ile ilişkisini Badiou şöyle betimliyor: Fransa, son seçimlerle "III. Napolyon'dan beri ilk kez bir 'parti'nin bir 'aday'a değil de, bir 'aday'ın bir 'parti'ye sahip olduğu bir durumla" karşılaştı (s. 68)! III. Napolyon'un iktidara gelir gelmez yaptığı ilk şey İngiltere ile bir serbest ticaret antlaşması imzalamak olmuştu. Bu, Fransa'yı zamanın küreselleşmesi içine sokmak demektir. İşte, Badiou'ya göre, bugün kendisini siyasetin üstünde ("ne sağda ne solda!") ilan eden, fakat aslında borsa prensleri (CAC 40) tarafından yönlendirilen Macron'un yaptığı şey de bu oldu!

Bir yıl önce Badiou'nun bu konularda işaret ettiği icraat bugünlerde de emekçileri sokağa dökmüş bulunuyor!

*
* * *

III. Napolyon, Macron, darbe! Gördünüz mü şimdi? Bizler AKP'nin zuhuru ve "darbe"sinde III. Napolyon'u anımsatan taraflar bulurken, Marksist bir Fransız düşünürü de Marx'ın "yeteneksiz ve grotesk" dediği bir darbecide bugünkü Fransa'yı açıklayıcı taraflar buluyor! Kaldı ki Fransa'da yaşananlar daha önce de İtalya'da yaşanmıştı. "Partinin adayı" değil de "adayın partisi" olgusu daha önce orada ortaya çıkmıştı. Geleneksel siyasetin dışında kalma heveslisi "anti-sistem" dalga, ilk işaretlerini 2009'da İtalyan komedyeni Beppe Grillo'nun yarattığı "Beş Yıldız" hareketinde vermişti. Siyasetin amatör lig şampiyonları geçen Mart ayında, son seçimlerde de büyük bir zafer kazandılar.

*
* * *

Badiou, emperyalizmin farklı gelişme düzeyindeki ülkeleri farklı şekillerde dizayn eden bir süreçte benzer taraflar da olduğunu söylüyor ve bunda da çok haklı! Bizde de AKP alelacele kotarıp bir yıl içinde iktidara gelmedi mi? Gerçi Erdoğan'ın "tek adam"laşma süreci hayli uzun sürdü ve badireli oldu. Ne var ki ABD ve Fransa'da mevcut geleneksel ve kurumsal güçlencer Türkiye'de bulunmuyor ve bu konuda yapılacak kıyaslamalar da isabetli olmaz. Bizde askerî darbeleri sivil bir darbe izledi ve sonunda da -halkın yarısına yakınının oyunu alsa bile- halkına güvenemeyen ve OHAL ve korumacılar ordusuna dayanarak yöneten bir rejim çıktı ortaya! Varılan noktada da, hem bir parti hem de devlet başkanı olan bir siyasetçinin, partisnin il-ilçe kongrelerinde militanlarını "kapı kapı dolaşmaya" teşvik ettiği sahnelerle tanık olmaya başladık.

“LIBERAL MANİFESTO”, TARİHİ MADDECİLİK VE İNSAN HAKLARI

Ünlü bir dergi, 175 yıl önce, *The Economist* adıyla yayın hayatına başlamıştı. Günümüzde ise haber ve yorumları her hafta 1,5 milyonu aşan bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Tarihi, kapitalizm tarihi ile örtüşüyor ve son sayısında da (15 Eylül 2018) bu uzun birlikteliği bir “manifesto” ile kutladı. Bir çeşit *Liberal Manifesto*. Sınıf kavgasını fikir planında yürüterek liberal burjuvazinin görüş ve çıkarlarını savunuyor. Her ne kadar 175 yıllık tarihinde bu kavgayı hep yok saymış olsa da!..

Aslında kurucu baba James Wilson 1843 yılında ilk sayıyı çıkarırken hiç de büyük iddialar peşinde görünmüyordu. İskoçyalı bir tekstil imalâtçısının oğluydu; şapka imâliyle meşguldü ve herhalde kârına kâr katmaktan başka bir düşüncesi de yoktu. Oysa hiç umut edemeyeceği ölçüde başarılı oldu. Nitekim on yıl sonra, 1853’te, finans alanına da yayılıp “İmtiyazlı Çin, Hindistan ve Avustralya Bankası”nı kuracak ve servetini katlayacaktır.

Yine de bugün geriye bakarken bu “başarı”nın çok da şaşırtıcı olmadığını söyleyebiliriz. Tarih kendisini son derece uygun bir mekânda ve son derece uygun koşullarda yakalamıştı.

1840'lar, kapitalist üretim ilişkilerinin hızla geliştiği ve hegemonya kurduğu yıllardı. Tekstil sanayi başı çekiyor, imalâtçıların yün ihtiyacı artıyordu. Tarlalar da bu ihtiyacı karşılamak üzere hızla hayvancılık çiftliklerine dönüşüyordu. Büyük senyorlerin başlattığı “çitleme” (enclosure) hareketiyle topraklarını kaybeden köylüler “yurtsuz ocaksız” emekçiler haline gelmeye başlamışlardı. “İlkel birikim”in acımasız kanunuydu bu ve bu koşullarda kârın azamileşmesi için de “emek gücü”nün mümkün olduğu kadar ucuza kapatılması gerekiyordu. Vahşi kapitalizm kanunlarının hüküm sürdüğü bir dönemde bunun bir yolu da dışarıdan buğday ithalini yasaklayan kanunun (*Corn Law*; *Tahıl Kanunu*) ilga edilmesi ve tahıl ticaretinin serbest kılınmasıydı.

Tahıl Kanunu büyük toprak çıkarlarını koruyan bir kanundu. Kaldırılması işçi ücretlerinin azalmasına yol açacak ve burjuvazinin zaferi olacaktı. *Liberal Manifesto*'da yazıldığı gibi, 1840'larda işçi ücretlerinin %60'ı yiyeceğe, bunun yarısı da ekmeğe harcanıyordu. Tahıl ticareti serbest olunca, ithalat sayesinde buğday fiyatı ucuzlayacak, bundan işçiler de kârlı çıkacaktı. Sanayicilerin yaydığı fikir buydu.

Zafer 1846'da gerçekleşti; *Tahıl Kanunu* kaldırıldı.

Zafer biraz da *The Economist*'in zaferiydi; zaten dergi yayın hayatına kavgada tuzu olsun, zafere katkıda bulunsun diye başlamıştı. Wilson'un kendisi de şahsen bir kitapçık kaleme alarak kavgaya katılmıştı. Olay *Britannica*'da şöyle anlatılıyor: “1839'da *Manchester*'de *Tahıl Kanunu*'na karşı kurulan Birlik, sanayici sınıfı büyük toprak sahiplerine karşı seferber etmeye başladı. 1843'te de İskoçyalı James Wilson'un Londra'da haftalık haber ve fikir dergisi *The Economist*'i çıkarmasına, derginin *Tahıl Kanunu*'na karşı bir ses olması amacıyla yardımcı oldu.”

Aslında aynı bilgi *Liberal Manifesto*'da da veriliyor, fakat farklı bir yorum eşliğinde! Burada sanayicilerin yerine işçiler konuluyor ve “dergimiz tahıl üreticilerine karşı fakirlerin yanında yer almak için kuruldu” deniyor. Ve buna eklenen cümle de şöyle: “Bugün de aynı vizyonla, patrisyenlerle (varsıllar kastediliyor) savaşıyan yoksulların yanında yer almalıyız!”

Hangi vizyon birliği? Peki, ya 1840'larda “patrisyen”lerin belirlediği işçi ücretleri? Ya “yoksullar”ın o günlerdeki yaşam koşulları? Onları da herhalde Charles Dickens'in o yıllardaki iç karartıcı sosyal betimlemelerinden öğreneceğiz. Ve daha çok da Alman düşünür Friedrich Engels'ten... *The Economist* dergisinin yayın hayatına atıldığı günlerde İngiltere'de işçilerin yaşam koşullarını bilimsel olarak incelemeye başlayan 23 yaşındaki genç devrimciden...

Aslında J. Wilson ile F. Engels arasında benzerlikler var: aynı sosyal kökenden geliyorlar. İkisi de tekstil fabrikatörü oğlu ve ikisi de baba mesleğinde çalışıyor. 1843 yılında Engels de İngiltere'de bulunuyor ve yaşamını teknolojik gelişmelerin en hızlı olduğu Manchester'de sürdürüyor. Fark ise şurada: Engels, iş adamı Wilson'da olmayan bir bilim tutkusuyla yaşıyor ve giderek toplumu her yönüyle kontrol altına almaya başlayan kapitalist üretim biçimini anlamaya çalışıyor. Dikkati de özellikle bu sistemin yarattığı ve yeni bir adla (*Pauper*) anılmaya başlayan yoksullar üzerinde... 1845'te, Leipzig'de yayınlanan incelemesi toplum bilimlerinde bir devrim niteliği taşıyan tarihî maddeciliğin temel taşlarından biri olacak ve kendisi, hayatının sonlarına doğru, bu tecrübesini şöyle anlatacaktır: “Manchester'de en açık şekilde şunu fark ettim: Tarihçilerin

bugüne kadar rol vermedikleri; verirlerse de ancak ikinci derecede bir rol atfettikleri iktisadi olgular, en azından modern dünyada belirleyici bir güç teşkil ediyorlar; bunlar bugünkü sınıf çelişkilerinin üstünde yükseldiği bir temel oluşturuyorlar; bu sınıf çelişkileri de, özellikle İngiltere gibi büyük sanayinin tam gelişmesine elverişli olduğu ülkelerde siyasal partilerin, siyasal kavgaların ve sonuç olarak da siyasal tarihin temelini teşkil ediyor.” (1885)

*
* *

Devrim? İşte *The Economist*’in başından itibaren hiç sevmeyişi ve hep küçümseyerek söz ettiği bir kavram! *Liberal Manifesto* da bu espri içinde kaleme alınmış ve dergi 175 yıllık manevi mirasını “devrimci” ve “muhafazakâr” çizgilerden dikkatle ayırarak şöyle özetliyor: “Dergimiz, 175 yıl önce, Amerikan üniversite kampüslerinin solcu ‘ilericiliği’ ya da Fransız yorumcuların sağcı ‘ultraliberalizm’ büyücülüğü adına değil, liberalizm adına kampanya yapmak için yaratıldı. Bireysel onur, serbest piyasa, sınırlı hükümet ve tartışma/reform yoluyla sağlanacak beşeri ilerlemeye olan inanca evrensel planda angaje olduk.”

*
* *

Vizyon da hedefler de anlaşıldı; peki, 175 yıl sonra varılan noktada derginin sunduğu bilanço tam bir başarı belgesi sayılabilir mi? *Liberal Manifesto* buna evet diyemiyor ve daha ilk cümlesinde şu teşhisi koyuyor: “Liberalizm modern dünyayı yarattı; fakat modern dünya ona sırt çeviriyor.” Amerika ve Avrupa’da “liberal seçkinlere popüler ayaklanma” sıkıntısı baş gösterdi; başka yerlerde de 25 yıllık özgürlük ve serbest piyasa uygulaması tersine döndü, diktatörlük rüzgârları esiyor. Oysa,

diyor *Manifesto*, yine de bugün 175 yıl öncesinden ne kadar farklı koşullarda yaşıyoruz!

*
* *

1840’larda dünyada ortalama yaşam beklentisi 30 yaşın altındaydı, bugün 70’in üstünde; mutlak yoksulluk oranı ise %80’den %8’e düştü. Ve bu arada okur yazarlık oranı da beş katından fazla arttı. Tabii bütün bu ilerlemeler –dergi de itiraf ediyor– sadece liberalizmin eseri sayılamaz; ama ona almasıık teşkil eden rejimler başarılı olmadı; çöktüler.

Ne var ki günümüzde liberalizm de cazibesini kaybetmiş bulunuyor; hücum altında, sallanıyor. O halde liberalizmi yenilemek, “yeni bir liberalizm” yaratmak gerekiyor. *The Economist*’in vardığı sonuç bu; dergi yeni misyonunu böyle tanımlıyor.

*
* *

Aslında *The Economist*, kuruluş yıldönümünü sadece “*Liberal Manifesto*” ile kutlamadı; haftalardır liberalizm tarihinde en etkili olmuş düşünürleri de anlatıyor. Hatta bununla da yetinmemiş, bunların karşısına “illiberal” dediği düşünürleri de koymuş. Bunlar da liberalizme, yani “özgürlüğe(!)” karşı olanlar; Karl Popper’in “açık toplum düşmanları” olarak nitelediği bazı düşünürler. Adlarıyla, Rousseau, Marx ve Nietzsche... Bunlardan Rousseau, Robespierre’i; Marx, Stalin ve Mao’yu; Nietzsche de Hitler’i yarattı diyor, derginin adı saklı yazarları...

Oysa son derece sathi ve gerçeklere aykırı sözler bunlar! Bu kadar iddialı bir dergiye hiç yakışmayan, iki yüz yıldır sermaye sözcülerinin ağızlarına sakız yaptığı bazı klişeler.

*
* *

İlginç bir rastlantı, bu yıl Marx'ın da 200'üncü doğum yılı-dönümü ve tarihi kapitalizm tarihiyle örtüşen bir derginin *Kapital*'in yazarına, analizlerini paylaşmasa bile, daha saygılı davranması, daha fazla yer vermesi gerekmez miydi? Ne var ki *The Economist* bunu yapmadığı gibi, daha birkaç yıl önce de (3 Mayıs, 2014), 1867 yılında yayınlanan *Kapital*'e dergide ilk göndermenin ancak kırk yıl sonra, 1907 yılında yapıldığını yazmıştı. Bugünlerde ise, aynı dergi, Marx'ı insan haklarına kayıtsız kalmakla suçluyor ve Marx'ın "Fransız Devrimi'nin manifestosu olan İnsan Hakları Beyannamesini burjuva bireyciliği ve özel mülkiyet fermanı sayarak onunla alay ettiğini" söylüyor.

Oysa gerçekler şöyle: Marx ve Engels 1789 Beyannamesi'yle alay etmek şöyle dursun, onu insan hakları açısından yetersiz ve bu haliyle de sosyal haklarla tamamlanması gereken temel bir belge olarak görüyorlardı. Zaten 1848 Devrimi patlak verdiği sokaklara dökülüp Cumhuriyet'in ilanını sağlayanlar da her türlü sosyal haktan yoksun kitleler oldu. Ne var ki devrimi karşı devrim izledi ve arkadan da III. Bonapart'ın darbesi geldi. Peki bu darbenin en derin analizini kim yaptı? Bugün hâlâ tarihî bir ders niteliği taşıyan *18 Brumaire* yazarı Marx değil mi?

Devam edelim: Louis Bonapart Fransa'yı yirmi yıl demir pençe ile yönetti ve 1870'de ülkesini felakete sürükleyerek Almanlara yenildi; esir düştü. Ne var ki bu onur kırıcı duruma isyan ederek ayaklanan ve Paris'te bağımsız Komün idaresini kuranlar da yine ezilen halk olmuştü.

Paris Komünü belki de tarihin gördüğü en demokratik yönetim oldu. Orada herkes eşitti; memurlar bile seçimle geliyor, gerektiğinde halk oyuyla azlediliyordu. Ordu lağvedilmiş, kadını ve erkeğiyle tüm Parisliler bir halk ordusu haline gelmişti. Eğitim parasız ve herkese açık hale getirilmiş, ulusal ayrımcılık ve pasaportlar kalkmıştı. Alman ordusu tarafından kuşatılmış

olan Komüncüler, çalışma bakanı olarak bir Alman işçiyi seçmişlerdi. Ve bu koşullarda, tecrit edilmiş ve dış dünyayla ilişkileri kesilmiş kahramanları savunmak da I. Enternasyonal'e ve onun bu konuda en yetkili gördüğü Marx'a düşmüştü. "Liberal" başbakan Adolphe Thiers, Komüncülerini katledecek Fransız subayları esaretten kurtarmak için Almanlarla pazarlık yaparken, I. Enternasyonal, Marx ve Engels bu rezilliği dünyaya anlatmaya çalışıyorlardı. Bugünlerde ise, "liberal" bir dergide, "insan hakları"nı hiçe sayan "açık toplum düşmanları" arasında sayılıyorlar.

The Economist dergisi, günümüzde "liberalizm" gözden düştü diye yakınıyor; kapitalizmi ehlileştirmeye ve yeni bir liberal anlayış yaratmaya çalışıyor. Bu arada okuyucularını da çağdaş dünya hakkında birtakım yararlı bilgilerle donatıyor. Üstelik bunları yaparken neo-faşist akımlara, irili ufaklı diktatör taslaklarına karşı savaştan da geri durmuyor. Bütün bunlar güzel de, kendi geçmişiyle hesaplaşırken daha tutarlı olsaydı ve okuyucularına savunduğunu söylediği yoksulların gerçek durumunu da anlatsaydı, daha iyi olmaz mıydı?

23 Eylül 2018

Fransa:
SARI YELEKLİLER
VE DİP DALGASI

Halk hareketlerini bir giysi ile simgelemenin eski bir tarihi vardır. Kırmızı Boneliler, Kara Gömlekler, Kıravatsızlar, Parkalılar vb. Bu kez de Fransa’da “Sarı Yelekliler” sokaklara döküldü ve 17 Kasım’da başlayan ayaklanma belli ki tarihe bu adla geçecek.

Peki, etkileri itibarıyla Fransa sınırlarını aşmaya aday görünen “Sarı Yelekliler” ne gibi özellikler taşıyor? Hareket, bünyesinde hangi potansiyel eğilimleri barındırıyor? “Sarı Yelekliler” zamanla devrimci bir çizgiye mi evrilecek, yoksa renklerine uygun, tutucu bir bataklığa mı saplanacaklar? Ya da üçüncü bir olasılıkla, ufak tefek iktisadi kazanımlarla yetinip kabuklarına mı çekilecekler? Bu konulardaki değerlendirme ve tartışmalar, yer yer eylemle de bütünleşerek, daha uzun süre devam edeceğe benziyor.

Aslında hareket 10 Ekim 2018’de bir kamyon şoförünün, Facebook’ta, arkadaşlarını akaryakıtta artırılan vergiyi kınamaya davet eden çağrısıyla başladı. İzleyen günlerde bunu başka çağrılar izledi ve hareket çığ gibi büyüdü. Vergi karşıtı küçük bir girişimcinin kaleme aldığı dilekçeyi kısa sürede bir milyondan fazla insan imzalamıştı ve bu arada hareketin gövdesini besleyen damarlar da yine Facebook’ta kurulan gruplar-

la oluşuyordu. Böylece kısa sürede, 3 milyon kadar üyeyi bir araya getiren 250'den fazla grup kuruldu. Bunlar kendi aralarında canlı temas kuruyor ve eylem hazırlıkları yapıyorlardı. Bu hummalı iletişim dalgasında her “hesap”tan bir ses yükseliyor, her türlü talep dile getiriliyordu. Hızla artan interaktif iletişim sayısı, hareketin başladığı 17 Kasım günü 1,3 milyonu bulmuştu. İzleyen hafta sonunda ise bu rakam 5 milyonu geçti. (*Le Monde*, 11 Aralık 2018)

*
* *

Önerilen eylem biçimleri çeşitliydi; fakat üzerinde en çok anlaşma sağlanan eylem büyük yolları kesme ve böylece ulaşımı baltalama fikri oldu. Yolları keserken de, eylemciler, daha iyi görünmelerini sağlayacak “sarı yelek”ler giyeceklerdi. Zaten 2008 yılından beri her taşıt sürücüsü bagajında böyle bir sarı yelek bulundurmakla yükümlüydü. Ona sahip olmayanlar da pazardan kolayca temin edebilirdi.

Artık her şey tamamdı; hareket bu koşullarda başladı.

Sarı Yelekliler hareketi sosyal medya sayesinde oluşmuştu; fakat onu kısa sürede büyük bir güç haline getiren nedenler farklıydı. Bunlar kısmen mali, kısmen de siyasi nedenlerdi ve sonunda da “Macron” ismi bu iki kategoriyi hızla birleştiren simge haline geldi.

*
* *

Emmanuel Macron 2017 başkanlık seçimlerini aşırı sağın adayı Marine Le Pen’e karşı, görünüşte açık farkla (%66,1) kazanmıştı. Oysa asıl oylarını teşkil eden ilk tur oy oranı sadece %24 idi. İkinci turda da –seçime katılmayanlar ve rekor derecede boş oylar nedeniyle– kayıtlı seçmenlerin ancak %43’ünün oyunu alabilmişti. Aslında bu rakamlar kendisini mütevazı olmaya, “çoğunluğun” eğilimlerini de dikkate almaya zorluyordu. Oysa

o daha adayken Fransızların “Jüpiter tipi” bir başkan arzu ettiğini söylemiş ve başkan seçilince de bu havalarla işe başlamıştı. Üstelik parlamento seçimlerine de tamamen kendi oluşturduğu bir liste ile girdi ve çoğunluğu elde etti. Alain Badiou’nun işaret ettiği gibi, yeni meclis “bir plebisitin ürünü” idi ve Fransa, III. Napolyon’dan beri ilk kez, “adayların bir partiye değil, bir adayın bir partiye sahip olduğu” bir döneme giriyordu.

Macron’un kibirli söz ve tavırları, kendisi daha adayken hakkında sevimsiz bir imaj yaratmıştı. Seçildikten sonra da bu devam etti ve “Jüpiter” teşbihinin yanlış anlaşıldığını söylemesi kuşkuyla dağıtmadı. Kaldı ki icraatı da otoriter kişiliğinin ve sınıfsal tercihlerinin damgasını taşımaya devam ediyordu.

Macron emekçi sınıflara karşı empatiden yoksun bir siyasetçi izlenimi yaratmıştı. Stanford’da Fransız kültürü ve edebiyatı dersleri veren Cécile Alduy’a göre, “emekçi (laborieuses) sınıflar” derken, 19. yüzyılda bu sınıfları “tehlikeli sınıflar” olarak gören varsılların diliyle konuşuyordu. Kendisi “ilerleme”den yanaydı; fakat “ilerleme”yi sağlayacak olanlar, sevdiği deyimle, “halatın ucundakiler” (premiers de cordée) idi. Bunlar yüksek burjuvalardan oluşuyordu ve arkadakiler de dağa onlar sayesinde tırmanacaklardı. İşte “Sarı Yelekliler” hareketini anlamak için, en az katılımcıların iktisadi talepleri kadar, Fransız halkının içinde bulunduğu bu psikolojiyi de anlamak gerekiyor. Eğer bütün kırıp dökücü vandallıklara rağmen hareket kamuoyunda %70’lere varan bir sempati uyandırdıysa, kuşkusuz bu yüzdendir.

Macron’un parlamento seçimlerine tamamen kendi oluşturduğu bir liste ile girmesi ve çoğunluğu elde etmesi –hiç olmazsa başlangıçta– işini kolaylaştırmış görünüyordu. Ne var ki işler

Macron'un umduğu gibi yürümedi. Daha François Hollande dönemindeki ekonomi bakanlığı onun tercihlerinin hep varlıklı sınıflardan yana olduğunu ortaya koymuştu. Bu konuda tutarlı oldu ve daha başkanlığının beşinci ayında, belki de “halatı” koparacak ve kendisini “dağdan” düşürecek olan kararı aldı. F. Mitterand zamanında konmuş olan servet vergisi, mecliste 20 Ekim 2017’de kabul edilen bir kanunla kaldırılıyor ve bu işlem kamuoyunda “en zenginlere hediye” damgası yiyordu. Bu kanunla, hesaba göre, en zengin 100 Fransızın her biri 1,5 milyon Euro kazanıyordu (*L’Humanité*, 6 Aralık 2018). Bu miktar ortalama bir “Sarı Yelekli”nin 73 yıllık aylığına teka-bül ediyordu. Yasanın kabulü sırasında komünist milletvekili Fabien Roussel, “Bu karar derilerine yapışacak!” derken, âdeta bugünleri haber verir gibiydi. 17 Kasım’da sokaklara dökülüp yolları kesenler bu duyguyla harekete geçmişlerdi.

*
* *

Peki kimdi bu militanlar? Neler söylüyor, neler düşünüyorlardı?

Sayıları 300 bine ulaşan bu kavgacıların aslında ne partileri, ne de sözcüleri vardı. “Biz halkız” diyorlar ve siyaset dışı olduklarını iddia ediyorlardı. Ne sağcı ne solcu idiler ve Fransa tarihinde, ilk kez, hem radikal solun hem de radikal sağın alkışladığı bir hareket haline gelmişlerdi. Aralarında bol miktarda Le Pen’ci militanın olması bir kısım solcuları ürkütmüş, hareketten uzaklaştırmıştı. Oysa toplu halde siyaset dışı olduklarını söylemelerine rağmen, elbette ki her katılımcının bir siyasi eğilimi vardı ve siyaset bilimci, sosyolog ve coğrafyacılardan oluşan 70 üniversite üyesinin yaptıkları bir araştırma ortaya ilginç bir tablo çıkardı.

*
* *

Bu tabloya göre harekete katılanların %33,3'ü hizmetlilerden, %14,4'ü işçilerden, %10,5'i esnaftan, %5,2'si orta-üst kadrolardan, %1,3'ü köylülerden ve kalan %25,5'i de işsizlerden oluşuyordu (*Le Monde*, 12 Aralık 2018). Siyasi tavırlar konusunda ise, Sarı Yeleklilerin %31'i tarafsız olduğunu söylemiş, %5,4'ü sessiz kalmış, kalan %61,5'de –araştırmacıların oluşturduğu radikal soldan radikal sağa uzanan 7 dilim içinde– duruşlarını sırasıyla şu yüzdelerle ifade etmişti: %14,9; %16,9; %10,8; %6,1; %6,1; %2 ve %4,7. Görüldüğü gibi bu tabloda radikal sağın (faşistlerin) oranı (%4,7) korkulduğu ölçüde değildi. Yine de bunların bir kısmı “tarafsızlık” kisvesi altında siyasi kimliklerini gizlemiş olabilirdi.

Araştırmada hareketin fizyonomisini ortaya koyan diğer bilgiler de şunlardı: Katılımcıların %45'i kadındı; yaş ortalamaları 45 (Fransa ortalaması 41,4) olup, bunların %20'si yüksek tahsilliydi; aylık ortalama gelirleri 1700 Euro (Fransa ortalamasının %30 altında) olup, katılımcıların %10'u da 800 Euro'dan az kazanmaktaydı.

Bu tablo ne gibi bir anlam ifade ediyor?

Aslında yorumlar çeşitli ve Sarı Yelekliler'le, 1950'lerde vergi haksızlığına baş kaldıran Poujadist hareket, Mayıs-68 devrimci atılımı, İtalya'da Beş Yıldız popülizmi ve ABD'de Trump'ı hazırlayan Tea Party gibi hareketler arasında benzer noktalar aranıyor. Kimileri de Emmanuel Macron ile 2014-2016 yılları arasında İtalya'da başbakanlık yapan Matteo Renzi arasında paralellik kuruyor ve bunun sonuçlarını irdeliyor. Önce bu son benzetmeden başlayalım:

Gerçekten de hem Macron hem de Renzi, başlangıçta yetenekli, hırslı ve karizmatik bir lider imajı yarattılar. Geleneksel sistemlerin çöktüğü bir ortamda hızla yükseldiler ve biri İtalya'da, öbürü de Fransa'da ülkelerinin en genç başbakanı oldu. Oysa İtalyan

yorumcu Victoire Maurel “hayır!” diyor; iki siyasetçi arasındaki asıl benzerlik hızla yükselişlerinde değil, aynı hızla çöküşlerinde aranmalı. Ona göre, “2016’da Renzi’ye karşı muhalefet için kurulan mekanizmaların aynısı bugünlerde Macron için kotarıldı.” İki ülkede de “akıl dışı ve ölçüsüz bir kin”, kısa sürede iki lideri “ülkenin her kötülüğünden sorumlu halk düşmanı” haline getirdi. Muhalefet de giderek şiddete dönüştü ve popülistler göçmenlere saldırmaya başladı. Sonuç olarak İtalya’da Luigi di Maio’nun Beş Yıldız’ıyla, Salvini’nin Liga’sı gibi “ekonomik programları birbirine tamamen zıt” iki popülist hareket ortak bir hükümet kurabildiler. Şimdi de V. Maurel, Fransa’daki kırılcılığa işaret ederek, “Roma’dan bakılınca,” diyor, “Sarı Yelekliler’in şiddeti bir ‘dejavu’ tadı veriyor.” (*Le Monde*, 13 Aralık 2016)

Kısaca İtalyan yorumcu, neredeyse “Fransa’da da bir Mélenchon-Le Pen anlaşması neden olmasın?” der gibi bir havada...

Gerçekten de olabilir mi?

Gelişmelerin bu aşamasında, bir sürü nedenle, Fransa’da buna ihtimal verenlerin fazla olduğunu sanmıyorum ve bu ülkeyi tanıdığım kadarıyla böyle bir şeye ben de inanmıyorum.

Buna karşılık radikal solun ağır bastığı bu hareket devrimci bir mecraya girebilir mi?

Bunun da kolay olabileceğini herhalde kimse söyleyemez. Başta gelen neden de kuşkusuz “Sarı Yelekliler’in örgütsüz, programsız ve lidersiz olmalarıdır. Sosyolog Edgar Morin’in dediği gibi, “Başlangıçta hareketin başarısını sağlayan bu unsurlar, sonunda onu yenilgiye sürüklenme riski taşımaktadır.” Morin’in haklı olarak altını çizdiği gibi, krizin Fransa’ya özgü nedenleri olsa da, asıl neden “zincirlerini kırmış bir küreselleşme” olgusunda yatıyor ve Fransa’da çözüme en büyük engel

de “başkanın ve hükümetin iktidarında değil, bunları kolonize eden kârın çok yüzlü iktidarında” aranmalı.

*
* *
*

Mélenchon’un “Boyun Eğmeyen Fransa” hareketinin ilham perilerinden Chantal Mouffe ise Macron iktidarının “neo-liberal politikanın son aşaması” olduğunu söylüyor ve bu nedenle de muhalefetin “ancak sokakta oluşabileceğini” ileri sürüyor. Ona göre durum kuşkusuz “popülist” bir durum; fakat bu popülizm, “aşağıdakiler” (halk) ile “yukarıdakiler” (kast) arasında bir sınır çizmiş, ezilenleri “görünür” kılmıştır. Otuz yıllık neo-liberalizm hegemonyasından sonra Avrupa’da bir “dip dalgası” oluştu ve bunu da “oyumuz var, fakat sesimiz yok!” sloganıyla, en iyi şekilde İspanyolların *Indignatos* hareketi ifade etti. İtalya’da benzer özellikler gösteren Beş Yıldız popülizmi sağa kaydı; Fransa’da da aynı risk mevcut. (*Libération*, 1 Aralık 2018)

*
* *
*

Ne var ki bu risk, aslında Macron iktidarını da tarihin çöplüğüne silkeleyecek bir risktir ve bu nedenle de uzun ve kaygılı bir sessizlikten sonra, Macron halkın karşısına çok düşük bir profille çıktı. Sanki Jupiter gitmiş, yerine Canossa’ya, Papa’nın huzurunda diz çökmeye giden Kral Henry gelmişti. Bu psikoloji içinde Sarı Yeleklilere hiç de gönlünden geçmeyen her şeyi vaat etti. Artan vergiler kalktığı gibi, asgari ücret artacak, çalışanlar yıl sonunda prim alacak, fazla mesailer vergiye tabi olmayacak ve sosyal yardımlar da artacaktı.

Oysa ok yaydan çıkmıştı; Sarı Yelekliler yine de teskin olmadı. Üstelik ortaya özgül taleplerle liseliler de çıktı. Artık sorun birtakım mali ödünleri aşan genel bir krize dönüşmüş görünüyor ve denizler dalgalanmadan durulmayacağı benziyor.

ALİ BABACAN'IN "LIBERAL MANİFESTO"SU VE AKP'DE BİR DÖNEMİN SONU

Sonunda beklenen oldu; Ali Babacan konuştu, hem de uzun uzun... Artık "Susamam!" diyordu, tıpkı çok beğendiğini ve etkilendiğini söylediği rapçı gibi... Ve *Karar* gazetesi yazarlarına, kurucusu olduğu, yıllarını verdiği partisiyle yollarının nasıl "aklen ve kalben ayrıştığını" anlattı.

AKP ile yolları ayrılmıştı; çünkü ortada büyük bir "sapma" vardı. Bu yüzden de başlangıçta siyasetten soğumuş, eski mesleği ticarete dönmeyi düşünmüştü. Oysa "herkes" kendisine "memleket meseleleriyle ilgilenmesinin daha doğru olacağını" söylüyor ve "kimse ticaretle ilgili spesifik sorular" sormuyordu. Eski günlerin "havlu, çarşaf" satışları geride kalmıştı; o artık bir "siyasetçi" idi. AKP'nin kuruluş yıllarından çok farklı koşullar içindeydik ve ülkenin "topyekûn bir siyasi revizyona" ihtiyacı vardı.

Babacan'a göre AKP'deki "sapma" 2011 yılında başlamış ve 2013'ten itibaren de hızlanmıştı. Varılan noktaya bakarak, "Hayalimiz bu değildi" diyor eski bakan, "çok daha farklı bir Türkiye istiyorduk!" Oysa büyük bir heyecanla işe başlamış ve "büyük başarılarla" imza atmışlardı! Daha ilk iki yıl içinde 34 yıllık çift haneli enflasyon tek haneye indirilmiş, Türk lirasını

gülünç kılan “altı sıfır” da atılmıştı. “Ekonomide rasyonalite olduktan sonra çabuk toparlanıyor işler” diyor Babacan, Kemal Derviş’in daha önce maliyetini halkın sırtına yüklediği IMF imzalı “reformu” unutmuş görünerek... Ve “başarıları” anlatmaya şöyle devam ediyor: Avrupa Birliği reformları; Birleşmiş Milletler’de 192 ülkeden 151’inin oyunu alarak Güvenlik Konseyi’ne seçilmemiz; barış politikası ve “pek çok ülke için ilham kaynağı” haline gelmemiz... “Oysa,” diyor, “son yıllarda durum değişti; en haklı olduğumuz konularda yalnız kalıyoruz.” Ve daha sonra da şu çarpıcı saptamayı yapıyor: “O (başarı) dönemin mutfağındaki ekibin tamamı bizim arkadaşımız şu anda.”

Kısaca, artık AKP’de “şeffaflık” kalmamış, “siyaset etiği” sorunlu hale gelmiş ve Babacan ve arkadaşlarının bu konularda yaptıkları bütün çabalar da (“kanun tasarıları hazırladık, sunuşlar yaptık, dünyadaki örnekleri inceledik”) başarısız kalmıştı! Bütün bu antidemokratik gelişmelere hukuki kılıf sağlayan “başkanlık sistemi” de cabası! “Referandum kampanyasında aktif görev almam istendi; reddettim!” diyor Babacan.

Çok ağır suçlamalar değil mi?

Üstelik Parti içinden geliyor; bireysel değil, kolektif bir imza taşıyor ve başkan, o ilk yıllardaki –üstelik büyük bir payı da bulunmayan– başarıları tamamen kendisine mal etmekle suçlanıyor! Bir çeşit manevi gasp! Babacan ve ekibine göre, günümüzde “topyekûn revizyon” ihtiyacı da buradan doğuyor.

Yeni parti çalışmaları, “çok geniş çevrelerle istişare” edildikten sonra, bu yılın 19 Şubat’ında başlamış ve açıklamaya göre “tüzel kişilik” de 2019 sona ermeden hayata geçirilecekmiş!

Babacan hazırlıklardan son derece memnun görünüyor ve, “Çok mutluyuz doğrusu,” diyor; “samimiyetle söyleyeyim, bu kadar beklemiyordum; bu kadar geniş kesimlerden, bu kadar donanımlı insanların bu kadar erken aşamada çalışmaya istekli olacağını beklemiyordum.” Üstelik bu ilgi, ülkeye umut ışıklarının değil de “korku”nun hâkim olduğu bir sırada doğuyor. Babacan’a göre insanlar artık umutla değil, “ellerindekini de kaybetmemek” korkusuyla oy veriyorlar ve temas halinde olduğu birçok genç de kendisine artık “tweet atmaktan bile korkar hale geldiklerini” söylüyormuş! Oysa kendisi “biz ümit siyaseti yapacağız,” diyor, “korku siyaseti değil!”

*
* *

İyi de nasıl uygulanacak bu “ümit siyaseti”? Hangi somut önlemler eşliğinde “umutlar” canlanacak? Bunca yanılma, kandırma ve kandırılmadan sonra, kuşkular nasıl giderilecek?

Babacan şimdiden bu konuların ayrıntısına girmiyor; fakat söyleşisinde “adalet” kavramı âdeta tüm yapılacakların ortak paydasını teşkil ediyor. “Devletin varoluş sebebi adalettir” diyor liberal siyasetçi; “tek bir varoluş sebebi varsa adalettir o!” Ve bu konuda AKP’nin kuruluş dönemiyle günümüz arasında ilginç bir karşılaştırma yapıyor.

Kendisine bu hareketin bir çeşit “başlangıca dönme”, AKP’nin ilk dönemini canlandırma çabası olup olmadığını soranlara, Babacan “hayır!” diyor, “(o sırada) 2001 ekonomik krizi vardı. 28 Şubat’ın atmosferi hâlâ yoğun bir şekilde hissediliyordu. Türkiye 1990’lı yılların siyasi çalkantılarından çıkmaya çalışıyordu.” Durum buydu ve bu bağlamda Babacan, türban kavgası veren aile fertlerinden örnekler de vererek, o günlerin mağdurlarını anlatıyor. Oysa bugün farklı koşullarda yaşıyoruz. Mağdurlar zümresi değişti. “Biliyoruz ki, sadece eleştirel yazdıkları için işini kaybeden çok sayıda gazeteci var (...) Bu

ülkeye yazık. Öte yandan, sivil toplum temsilcilerinin, aydınların, akademisyenlerin, gazetecilerin ve siyasetçilerin sadece düşündüklerini ifade ettikleri için özgürlüklerinin kısıtlanması kabul edilebilir bir şey değil. (...) Basın özgürlüğünün, düşünce ve ifade özgürlüğünün olmadığı bir ülkede sorunlar açıkça konuşulamaz. Konuşulamayan sorunlar da çözülemez. (...) Bu konularda kıstas bellidir. AİHM kararları ve içtihatlarıdır.”

Babacan somut öneriler yapmadan, Kürt sorununa da aynı duygularla yaklaşıyor. “Sadece güvenlik tedbirleriyle terör sorununun çözülemeyeceğini bilmemiz lazım,” diyor; “hem bizim yakın geçmişimiz hem de dünya örnekleri bize bunu söylüyor.” Ayrıca Suriyeli “misafir”lerimizin durumunun da “kapsamlı ve gerçekçi” bir şekilde değerlendirilmesi ve bu konuda “tüm ülkelerle de istişare” edilerek “yeni bir strateji” geliştirilmesi” gerekiyor.

İşte size ana hatlarıyla, bu ülkenin ekonomisini 13 yıl boyunca yönetmiş bir siyaset adamının yeni kurulacak partiye temel teşkil edecek düşünce ve ilkeleri... Bunları bir çeşit “liberal manifesto” olarak da niteleyebiliriz. Çok geç kalmış olsa da, “şimdiye kadar neredeydiniz” dense de, yıllardır bu ülkede baskı altında tutulunanların, yargılananların, mahkûm olanların ve onları savunanların isyanını dillendiriyor. İktisadi, sosyal ve siyasal felsefesi itibarıyla tam anlamıyla Batı’dan yana; uluslararası sermayenin kurallarına ve yapılan anlaşmalara sadakat öneriyor, “popülizm”i yeriyor. Bu haliyle de örneğin ABD’de Trump’ın değil, ona direnenlerin; İngiltere’de de Johnson’un değil onu terk edenlerin yanında bir felsefe sergiliyor. “Türkiye’nin parçası olduğu ittifak sistemleri var, tarafı olduğu anlaşmalar var,” diyor; “bunlar birçok acı tecrübeden sonra devlet politikası olarak benimsenmiş, yıllarca süren mü-

zakereler sonucunda elde edilmiş kazanımlar. (...) Son dönemde ülkemizin bu kazanımlarının da risk altına girdiğini görüyoruz ve bu bizi tedirgin ediyor.”

*
* *

Ya sosyal politika? Ya iktisaden ezilenler?

Babacan onları da düşünüyor; “sosyal adalet”i savunuyor; “gelir dağılımı bozuluyor” diyor, “milli gelirimiz düştü, fakirleştik” Ne var ki “Manifesto”da iktisaden ezilenler lehine tek bir öneri dahi yok! Tüm umutlar, burjuva iktisadının yeniden sağlayacağı “canlanma”ya ve bundan emekçilere de yansıyacak kırıntılara bağlanmış görünüyor. Bu haliyle tam da Türkiye’de kriz kâbusu içinde yaşayan büyük burjuvazinin ve uluslararası sermayenin beklentilerine yanıt verecek bir program. Nitekim daha söyleşi yayınlanır yayınlanmaz (10 Eylül 2019) *Financial Times* gazetesi bu düşünceleri sermaye çevrelerine duyurmakta gecikmedi.

*
* *

Oysa bütün bu açıklamalardan sonra, bugünkü ülke koşulları açısından asıl sorulacak soru da şu değil mi? Babacan, aşırı “iyimser”liğinde acaba haklı mı? Önerdiği “program”ın yakın gelecekte uygulanma şansı var mı? Yoksa hareket, örneğin Boyner’in 1990’lardaki “Yeni Demokrasi Hareketi”ne benzer şekilde, saman alevi gibi parlayıp sönecek mi?

Aslında konjonktürler çok farklı ve AKP çevrelerindeki öfke ve telaş artık olayların da farklı şekilde gelişeceğini gösteriyor.

Son yıllarda Türkiye, Cumhuriyet tarihinin en vahim krizlerinden birinin eşiğine getirildi ve iç ve dış güçler de Türkiye’ye, Babacan’lı ya da Babacan’sız, böyle “liberal” bir çıkış dayatıyor. Kuşkusuz kimse yeni kurulacak partinin hemen “iktidar” olmasını beklemiyor; zaten kendilerinin de böyle bir

iddiaları yok. Fakat içeriden gelen bu hareketle keyfi idareye ve zulme direnişin çok daha güçleneceği de kesin görünüyor ve buna set çekmek için önümüzdeki günlerde de, şimdiye kadar bir kısım muhalefet AKP'yi taklide çalışırken, şimdi de (illiberal) AKP'nin bu (liberal) muhalefeti taklide başlamasına tanık olabiliriz. Bir ülke devamlı olarak “beka” korkutmacaları altında yaşatılamaz; bir dönem sona eriyor ve gerçek demokrasi kavgaları da ancak “Beştepe Saltanatı”na nokta konulmasıyla başlayacak!

14 Eylül 2019

IV

DİN, FANATİZM
VE TERÖR

DİN KAVGASI, TOPRAK KAVGASI VE TERÖR

Yine bombalar patladı; yine masum insanlar öldü; yine “katiller! Canavarlar!” feryadı göklere yükseliyor! Hepimiz doluyuz; aklın değil yüreklerin konuştuğu uğursuz günlerdeyiz. Oysa akıl da şimdiye kadar epeyce konuştu; ama ne yazık ki ona pek kulak veren olmadı.

Peki, bu kan ve gözyaşı selini nasıl durduracağız? Bu ülkede birileri, “dava”ları uğruna, hiç tanımadıkları insanları ve onlarla birlikte kendilerini öldürecek kadar kin ve nefretle dolmuşsa, bu vahşeti nasıl önleyeceğiz? Kimileri gibi TV ekranlarında, “Onlar bir öldürürse biz yüz öldürelim!” diye çağrılar yaparak mı? Ya da birtakım akli evvele uyup, “Bir süre terörle yaşamaya alışmamız gerekiyor” diyerek mi? Yani terörü artık hayatın doğal bir parçası gibi tevekkülle mi karşılayacağız?

Yine de en doğrusu galiba akli tekrar devreye sokarak bu kin ve nefret dalgasının köklerine inmek ve nedenlerini anlamaya çalışmak olacak. Gerçekten de insanlar hemcinslerine karşı nasıl bu kadar acımasız olabiliyor?

En eski çağlarda “kötülük de iyilik de yaradılıştadır”, diye düşünüyordu insanlar: Avesta’da yazılı; tanrının işi bu; bir tarafta Hürmüz, öbür tarafta Ehrimen, hayır ve şer kuvvetleri savaşıp duruyor. Arkadan Tevrat da Habil ve Kabil öyküsünü anlat-

tı, Müslümanlar Kербela vakasını yaşamadan çok daha önce! Böylece ölenler öldü ve kalanlar da savaşmaya devam etti. Günümüzde bile ölülerinin intikamını almak isteyen binlerce insan savaşmıyor mu?

Modern kafa antik ikilemi tekile indirdi; fakat insanın “öz”ünde iyi mi yoksa kötü mü olduğuna bir türlü karar veremedi. Hobbes “İnsanlar kötüdür!” diyordu: *Homo homini lupus!* Rousseau ise, insanların “özde iyi” oldukları kanısındaydı. Bakmayın siz günümüzde insanların zincirlere vurulmuş olduğuna; diyordu; başlangıçta onlar eşit ve özgürdüler; ne var ki doğaya egemen ve sahip olmak için önce birbirlerini köleleştirdiler.

Nasıl mı?

Toprağı kullanarak ve bir toprak parçasını çitleyip, “bu benim” diyerek! Şunu söylüyordu Rousseau: “İlk kez bir toprağı çitleyerek ‘burası bana ait’ diyen ve buna inanacak kadar da saf kimseler bulan bir açıkgöz, sivil toplumun gerçek kurucusu oldu.” Ve cürümler, cinayetler, savaşlar, sefaletler de hep bu noktadan kaynaklandı! Mülkiyetin kökenini tarihî maddeciliğin kurucularından da önce keşfetmişti Cenevreli filozof. 1789’da Bastil’i zapt edenler yanılmadılar; onu bayrak yaptılar!

Demek ki toprak buymuş; bütün çelişkilerin ve kavgaların anası! Tüm değerleri yaratırken insanları da bölen ve sınıflara ayıran bir nesne. Rousseau’nun sözünü ettiği “açıkgöz”ler, hemcinslerini toprağın bir parçası (serf) yaparak rant ve artı-ürün kaynağı haline dönüştürmüşlerdi. Malikaneler, hassa çiftlikleri, latifundialar, plantasyonlar... İşte size bugünkü holdinglerin büyük babaları... Oysa hâlâ yaşamaya, değişik şekillerde hayatlarını sürdürmeye devam ediyorlar. “Kentsel dönüşüm” türküleri ile çağa uyarak, uygun adımlarla ilerleyerek... Ve zaman zaman da borsaları dalgalandırarak...

*
* *

Bilmem dikkatinizi çekti mi, dün borsa yükseldi. Oysa bizim nesil, bu ülkede “borsa” henüz mevcut değilken, yıllarca iktisadi hayattaki gelişmeleri daha çok “karaborsa”dan izlerdi. Ufuktaki krizlerin kokusunu bu kirli piyasaların oluşmasından alırdık. Şimdi ise gelişmeleri borsa dalgalanmaları ile izliyoruz. Ve borsa da bize çok şeyler öğretiyor. Örneğin dün de yine “öğretici” bir şekilde yükseldi; Ankara’nın göbeğini kana bulan akşamın ertesinde... Tıpkı Ankara Garı’nda ve Merasim Sokağı’nda patlayan bombalardan sonra olduğu gibi!

İnsan gerçekten de şaşıyor ve neredeyse borsayla terör odakları arasında ilişki aramaya başlıyor? Tabii ki böyle bir şey yok. Gerçek şu: Borsa, ortada iktidarı derinden sarsan bir olay yoksa, beşeri dramlara tamamen duyarsız kalıyor. Onun kendine göre kuralları var. Ankara’da kaç kişinin ölmesinden çok, FED Başkanı Yellen’in ya da AMB Başkanı Draghi’nin söyledikleriyle ve birtakım nesnel göstergelerle ilgileniyor. Hisselerinin büyük çoğunluğu T.C. vatandaşı olmayanların elinde olan bir piyasa, neden otuz kırk Türk öldürülüyor diye paniğe kapılsın ki? Toprak ve rant kavgalarının besleyip büyüttüğü şirketler bir gün gelir iyice sallanmaya başlarsa, siz o zaman seyreyleyin borsadaki gümbürtüyü! 2008’de Amerika’daki toprak ve beton satışı kavgası sonunda bütün dünyayı sarstı ve küresel zelzele hâlâ dinmedi.

*
* *

Yine de bu toprak kavgası, borsa yoluyla olmasa da başka yollarla terörle ilişkili. Suriye’de üç milyona yakın insan evini barkını, “toprağını” terk ederek kaçtı ve bu ülkeye sığındı. Bunları topraklarından kovanlar ise bütün dünyayı tehdit eden terör çeteleri oluşturdular. Ele geçirdikleri topraklarda ancak “Devri Saadet’teki yaşamı benimseyenler” kalabilir diyorlar

ve direnenleri öldürüyorlar. Reyhanlı'da, Suruç'ta, Ankara Garı'nda kan dökenler bunlar oldular. Oysa Erdoğan ve hükümet PKK/PYD de bunlardan farksız deyince terörle savaş daha da yoğunlaştı ve birkaç hafta içinde yüz, iki yüz bin insan evinden barkından, toprağından oldu. Kin ve intikam duyguları da anlaşılan bu ortamda pekişmiş, "intihar komandoları" bu koşullarda sahaya çıkmıştı. Böylece "Cihat bombaları"nın yanı sıra "intikam bombaları" da patlamaya başladı. Bu da bugün kimsenin nasıl biteceğini kestiremediği bir toprak kavgasının genişlemesine ve yayılmasına yol açtı.

*
* *
*

"Benim sadık yârim kara topraktır" diyordu Âşık Veysel. Ne var ki bu "sadık yar" hâlâ insanları bölmeye ve birbirine düşman etmeye devam ediyor. Senyörlükler olarak böldü; krallıklar olarak böldü; imparatorluklar olarak böldü; son olarak da "ulus-devlet"ler, "vatan"lar olarak böldü. Hatta bu da yetmedi; aynı vatan içindeki insanlar ahirete giderken bile topraklarını ayırmaya devam ediyorlar: Müslüman mezarlığı, Hıristiyan mezarlığı, Yahudi mezarlığı vb. Üstelik adına "küreselleşme" dedikleri bu çağda bu ayrışmalar daha da yoğunlaşmış görünüyor. Ve sorumlular da temcit pilavı gibi hep aynı türkülerini seslendiriyorlar: Ezeceğiz, kahredeceğiz, bitireceğiz! Üstelik Cumhurbaşkanı Erdoğan bununla da yetinmedi ve gerçek teröristlerin tetikçiler arasında değil, gazeteciler, akademisyenler, STK üyeleri arasında aranması gerektiğini söyleyerek cepheyi genişletti. Bizden olmayan, bize karşıdır, diyor.

Yıllar önce, "Vatan için" başlıklı şiirinde, "kimimiz öldük, kimimiz nutuk söyledik" demişti Orhan Veli. Bu kör ve hain terörde ölenler, çoğu kez cihat, kin ve toprakla ilgisi olmayanlar arasından çıkıyor. Ve arkadan nutuklar, nutuklar, nutuklar...

Bin Ladin Dostluğundan “İslami Reformizm”e: CEMAL KAŞIKÇI’NIN DRAMI

Clausewitz’in çok bilinen sözüdür, “Savaş, siyasetin başka yollarla devamıdır” demişti Prusyalı general. Oysa İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bu tespite bir cümle daha eklendi; “Örtülü savaş da savaşın başka yollarla devamıdır!” dedi, siyaset uzmanları. Bu yolla bazı düşman hedefler vuruluyor, fakat geride iz bırakılmıyordu. Böylece bir yandan bir düşman ortadan kaldırılıyor, öte yandan da türlü spekülatif iddialarla karşı tarafta psikolojik çöküntü yaratılıyordu. Bu arada bol bol da “komplo kuramcısı” üretildi.

Soğuk savaş yıllarında “örtülü savaş” ya da “operasyon” denilince akla CIA ile KGB gelirdi. Sonra Sovyetler Birliği çöktü ve herkes meydan artık CIA’ye kaldı diye düşünmeye başladı. Meğerse yanılgıymış! Giderek belirginleşen çok kutuplu dünyada “örtülü operasyon”lar da irili ufaklı “kutup”lardan tetiklenmeye başlamıştı. İşin garibi bu dönemde bu kutupları simgeleyen “Derin Devlet” sözcüğü de bizim emniyetçiler tarafından icat edildi ve dünya siyaset jargonuna (Deep State) hediye edildi. Bunun hikâyesini başka bir yazımda anlatmıştım. (*Birgün*, 18 Mart 2018)

Oysa son yıllarda daha da vahim bir aşamaya doğru sürüklenir gibiyiz. “Gizli” operasyonlar da giderek “açık operasyon”lara dönüşmeye başladı! Nitekim son birkaç gün içinde Çin’de İnterpol başkanı kayboldu; İstanbul’da da Suudi

Arabistanlı tanınmış bir gazeteci kendi ülkesinin konsolosluğuna girdi ve bir daha çıkamadı! Bu arada Londra’da zehirlenen Rus ajanla ilgili “söylentiler” de sürüp gidiyor. Böylece vurulanlar da vurulanlar da belli iken, “örtülü operasyon”dan söz etmek de sadece gerçekleri örtmek isteyenlerin işine yarıyor.

* * *

Yine de İnterpol Başkanı Meng’in Çin’de sağ salim ortaya çıkması bu kaotik ortamda bir teselli unsuru oldu. Meng, kendi ülkesinde “suçlu” bulundu; görevinden istifa etti(rildi); şimdi de “adil bir yargılanma” bekliyor! Buna karşılık ülkemizde “kaybolan” Suudi yazar Cemal Kaşıkçı bir daha ortalıkta görünmedi ve işler de bu yüzden karıştı. Olayla ilgili her türlü spekülasyon daha ilk günden başladı ve ileri sürülen en yaygın senaryo da şu oldu: Bahtsız gazeteci konsoloslukta öldürülmüş, vücudu parçalara ayrılmış ve her bir parça da aynı gün iki uçakla Türkiye’ye gelen istihbaratçılar tarafından valizlerle yurt dışına çıkarılmıştı!? Uçaklar, Türkiye’ye geliş ve gidiş saatleri, uçaktaki istihbaratçılar, adli tabip, valizler, kısaca her şey ortada! Ortada olmayan sadece Cemal Kaşıkçı!

* * *

Belli ki spekülasyonlar aylar, belki de yıllar boyu sürecektir! Ve bu arada “suç mahallî” ülke, yani Türkiye de tartışmaların dışında kalmayacak! Şimdi soru şu: Acaba Türkiye, ülkesinde bulunan ve tehlikede olduğunu söyleyen ünlü bir yazarı korumak için kendisine düşeni hakkıyla yaptı mı? O halde biz de bu soruya bir yanıt arayalım ve bunun için de önce “Kaşıkçı Dramı”nın sahnelerini sıralamaya çalışalım:

1) 2 Ekim 2018’de, saat 13:00’da, Cemal Kaşıkçı Suudi Arabistan’ın İstanbul Konsolosluğu’na giriyor ve girmeden önce de nişanlısını saat 17:00’a kadar dönmediği takdirde he-

men harekete geçmesini ve verdiği telefon numaralarını haberdar etmesini söylüyor.

2) Saat 17:00 oluyor; Kaşıkçı ortada yok; nişanlısı verilen numaraları arıyor; bunlar arasında AKP Genel Başkan Yardımcısı Yasin Aktay da var. Bu durumda “ne kadar büyük sorumluluk altında olduğunu” anlayan Aktay hemen harekete geçiyor ve “titreyen parmaklarla” telefona sarılarak “en uygun isimleri” arıyor. “Aradıklarımın bir kısmına ilk denemede ulaşamadım” dediğine göre Erdoğan’a da ulaşamamış olduğunu düşünebiliriz. Yine de “kısa süre içinde bilmesi gereken herkes” olaydan haberdar oluyor ve “o saat itibarıyla da (...) bütün tedbirlerin en üst düzeyde alındığı bilgisi” geliyor. (*Yeni Şafak*, 6 Ekim 2018)

3) Epeyce uzun bir sessizlikten sonra cumhurbaşkanı Erdoğan da tavrını ortaya koyuyor; “Cumhurbaşkanı olarak ben de bu işin takibindeyim, kovalıyorum; buradan çıkan sonuç ne olacaksa, onu da dünyaya bildireceğiz!” diyor. Yine de Tayyip Bey ihtiyatlı; şöyle devam ediyor: “Benim beklentim hâlâ iyi niyetli. Cemal Bey benim eskiden tanıdığım bir arkadaşım. İnşallah diyorum o arzu etmediğimiz durumla karşı karşıya kalmayız.” (*Hürriyet*, 7 Ekim 2018)

Ertesi günlerde ise ses tonunu biraz daha yükseltiyor ve 10 Ekim’de, o sırada ziyarette bulunduğu Macaristan’da şunları söylüyor: “Sorumluluk makamında olan insanlar olarak bir an önce neticeyi almak durumundayız. Başkonsolosluk yetkilileri ‘Buradan çıktı’ diyerek kendilerini kurtaramaz. Çıktıysa, bunu görüntülerle de olsa ispat etmek zorundasınız. İspat edeceksiniz.”

4) Oysa zaman geçiyor; hiçbir gelişme olmuyor; “netice” alınamıyor ve kimse de bir şeyi “ispat etmeye” niyetli görünmüyor. Olay âdeta soğutulmaya, unutulmaya terk edilmiş durumda ve Kaşıkçı’nın güvendiği, önlem beklediği Yasin Aktay bu kez de şunları yazıyor: “Türkiye ve Suudi Arabistan birbirine mecbur iki halk, iki ülkedir. Kaderleri birbirine bağlıdır.

Kaşıkçı'nın başına gelenleri sorgulayıp Suud makamlarından bunun açıklamasını beklemek asla Suudi Arabistan'a düşmanlık anlamına gelmez. (...) Esasen Kaşıkçı'nın en önemli davalarından biri de Türkiye ve Suudi Arabistan ilişkilerinin bir kader olduğunu vurgulamak ve bu ilişkileri geliştirmektir.” (Yeni Şafak, 10 Ekim 2018)

Mademki “Türkiye ve Suudi Arabistan birbirine mecbur iki ülke” imiş, mademki “kaderleri birbirine bağlı imiş”, o halde biz de Cemal Kaşıkçı'nın “dava”sının ne olduğunu anlamaya çalışalım.

Cemal Kaşıkçı, silah tüccarı milyarder iş adamı Adnan Kaşıkçı'nın yeğeni. Altmış yıl önce Medine’de doğmuş, ilk ve orta öğrenimini ülkesinde yaptıktan sonra, lisans ve yüksek lisans derecelerini de Amerika’da, Indiana Devlet Üniversitesi’nden alıyor. Yirmili yaşlarında gazeteciliğe başlıyor ve Afgan mücahitler Sovyetler Birliği’ne karşı savaşıırken o da onlara sempati duyuyor; davalarını destekliyor. Hatta Bin Ladin’in davetlisi olarak Afganistan’a gidiyor, El Kaide lideriyle ilki 1987’de olmak üzere birkaç kez de söyleşi yapıyor.

Kaşıkçı'nın Bin Ladin’le sıcak ilişkileri hiç unutulmamış, kendisi sık sık radikal İslamcılara maddi yardım yapmakla suçlanmıştır. Oysa o, her vesileyle bunun bir gazetecilik başarısı olduğunu ve İslamcıları şiddet eylemlerinden uzaklaştırmaya çalıştığını söylüyordu. *Tanıdığım Bin Ladin* adlı eserin yazarı Peter Bergen de, Kaşıkçı ile uzun bir söyleşi yapmış ve sonunda onun El Kaide’den çok Müslüman Kardeşler’e sempati duyduğunu (“deeply sympathetic”) yazmıştı. (Washington Post, 7 Ekim 2018). Başka meslektaşları ve yakınları da 2000 başla-

rından itibaren Kaşıkçı'nın selefi görüşlerden uzaklaştığını ve seküler, reformist fikirlere yöneldiğini söylüyorlardı.

Öyle anlaşıyor ki Kaşıkçı'nın Bin Ladin ile flörtü, El Kaide yandaşlığından çok Sovyet düşmanlığından kaynaklanmıştı. Nitekim kendisi Suudi “establishment”ı içinde daima itibarlı bir yere sahip olmuş; *El Vatan* gazetesinde ve oradan istifa ettikten sonra da *El Arab* TV'sinde yöneticilik; *BBC*, *El Cezire*, *Dubai* televizyonlarında da yorumculuk yapmıştı. Eski Suudi istihbarat başkanı Prens Türkî bin Faysal en yakın dostları arasındaydı ve Türkî, Washington'da 2003-2006 arasında büyükelçi iken Kaşıkçı da elçiliğin âdeta fiili sözcüsü haline gelmişti.

Peki, iktidarla ipler ne zaman kopmaya başladı?

*
* *

Donald Trump başkan adayı olup da İslamofobi ağırlıklı bir kampanya başlatınca, Kaşıkçı'nın Suud Sarayı'yla ipleri de gevşemeye başladı ve Trump seçilince de koptu. Bu süreci anlatan *Washington Post* Ortadoğu muhabiri Liz Sly, şaşırtıcı bir şekilde, “Trump'ın başkan olarak seçilmesi,” diyor, “belki de dünyanın hiçbir yerinde Suudi Arabistan'da olduğu kadar sevinç uyandırmadı.” (*Washington Post*, 7 Ekim 2018) Oysa Kaşıkçı'nın kendisi, yeni başkanın İslam düşmanlığı kadar Putin dostluğundan da kaygı duyuyordu. Böylece giderek iktidar çevrelerinden uzaklaştı ve 2017 yılında da ABD'ye sığındı. Sığınmakla da kalmadı, orada *Washington Post* gibi görüşlerini özgürce ifade edebileceği bir platform buldu. Artık ülkesine – kendine göre ılımlı, fakat Veliht Prens'e fazlasıyla sert görünecek– eleştiriler yöneltme olanağına kavuşmuştu.

*
* *

Gerçekten de Kaşıkçı'nın 2017 sonbaharından beri *Washington Post*'ta yazdığı yazıların sadece başlıkları bile hırs-

lı Veliaht Salman'ı ne kadar öfkelenlendirmiş olabileceğini gösteriyor. İşte bunlardan doğrudan Salman'ı hedef alan bazıları:

“Suudi Arabistan her zaman bu kadar baskıcı olmadı; şimdi dayanılmaz halde! (18 Eylül 2017)”; “Suudi Arabistan Veliaht Prensi, Putin gibi davranıyor! (5 Kasım 2017)”; “(Yemen’de) Suudi Arabistan Arap Baharı’na ihanetinin bedelini ödüyor! (5 Aralık 2017)”; “Suudi Arabistan Veliaht Prensi ulusal medyayı her zaman kontrol etti; şimdi ise onu boğuyor! (7 Şubat 2018)”; “Suudi Arabistanlı kadınlar artık araba kullanabiliyor; Veliaht Prens çok daha fazlasını yapmalı! (25 Haziran 2018)”

* *

Şimdi bu satırların yazarının, en ufak bir muhalefete bile tahammül edemeyen ülkesinin parçası sayılan bir konsolosluğa, bazı özel evraklar almak için girmesinde şaşılacak bir şey yok denilebilir mi? Öyle anlaşıyor ki Kaşıkçı Türkiye’ye fazla güvenmiş, Prens Salman’ın Türkiye’de böyle bir operasyona girişemeyeceğini sanmış, feci şekilde de yanılmıştır. Böylece varılan noktada kendisi ortadan kayboldu; ülkesi infaz iddialarını şiddetle reddediyor ve bunu yaparken de Kaşıkçı’yı İslamcı teröristlere, Müslüman Kardeşler’e destek olmakla suçlamaktan geri durmuyor. Oysa bu suçlama, Suudi Arabistan’ın aynı zamanda Katar ve Türkiye’ye de yönelttiği bir suçlamadır ve bu ülkelerin Ortadoğu’daki son kamplaşma sürecindeki yerlerini işaret ediyor.

* *

Kuşku yok ki Kaşıkçı hem Katar’a hem de Müslüman Kardeşler’e yakınlık duyuyordu ve bu da kendisini AKP iktidarına yakınlaştırıyordu. Buna karşılık otoriter rejimlere –ve bu arada Putin’e– şiddetle karşı olması, Beştepe’de kuşku uyandırıyordu. Türkiye herhalde bir gazeteci için Suud düş-

manlığı yapacak değildi; ne de olsa, Y. Aktay'ın deyimiyle, bu iki ülke "birbirine mecbur" haldeydi. Dikkatli olmalı, esnek davranılmalıydı; zaten bu sıralarda Arap cephesi -Trump'ın (dolaylı ve korumacı) başkanlığı altında- somut bir yapılanmaya doğru yöneliyordu. Eylül sonlarında ABD Dışişleri Bakanı Pompeo birçok Arap meslektaşıyla görüşmüş ve bir çeşit "Arap Nato'su"nun temelleri atılmıştı. *The Economist* dergisine göre (6 Ekim 2018) bu stratejik birliğin (Middle East Strategic Alliance) yıllık harcamaları 100 milyar doları bulacak ve 5000 tank, 1000 savaş uçağı ve 300 bin kadar da askeriyle yeni bir ordu kurulacaktı. Bu koşullarda ortalığı karıştırmanın anlamı yoktu ve böylece "Kaşıkçı Soruşturması" Türk ve Suudilerden kurulacak "ortak bir komisyon"a havale edildi. Bu koşullarda, Ziya Paşa'nın deyimiyle, "kadı"nın davacı, "mübaşir" in de tanık olduğu bir davaya sürüklenir gibiyiz.

İşte tablo bu ve bu tablo karşısında tekrar Kaşıkçı'ya dönerek, onun hakkında "ne İsa'ya ne de Musa'ya yarandı" da diyemeyeceğimiz kanısındayım. Olayların gidişatına bakılırsa bu duruma düşmeye, yıllardır izlediği ilkesiz dış politikasıyla daha çok Türkiye aday görünüyor. Son otuz yıl içinde Afganistan'da Bin Ladin sempatisinden, İslam dünyasında insan hakları savunuculuğuna evrilen gizemli ve çok çehreli Kaşıkçı ise, biraz da elinde olmayan nedenlerle, şimdiden İslamcı faşizmle savaşan cephenin simge isimlerinden biri haline gelmiş bulunuyor.

KAŞIKÇI CİNAYETİ, “GİZLİ DÜNYA” VE GERÇEKLER

Bir söyleşisinde, John le Carré, “İstihbarat dünyasının en büyüleyici taraflarından biri,” diyordu, “hizmet ettiği toplumun aynası olmasıdır. Eğer gerçekten ulusal psikolojiyi incelemek istiyorsanız, onu gizli dünyada arayın!” Neredeyse iki ay oluyor, bu ülkede de herkes seferber olmuş, Kaşıkçı cinayetinin esrarını çözmeye çalışıyor: “Gizli dünya” da!

Suudi gazeteci, 2 Ekim 2018’de, İstanbul’da, ülkesinden gelen bir ekip tarafından vahşice öldürüldü. Oysa ortada ceset yoktu; aramalar başladı. Önce Konsolosluk binası araştırıldı, orada bir şey bulunamadı. Sonra Belgrad ormanı tarandı, orada da bir şey yok! Bir ara Sultangazi’de bir otoparka terk edilmiş araca umutla koşuldu, yine düş kırıklığı! Suudi rezidansındaki su kuyusu, yeni boyanmış duvarlar, derken her şey incelendi; yok, yok, yok!

Oysa asıl aranması gereken, Kaşıkçı’nın kalıntılarından çok, bu cinayetin hangi gizli ilişkilere ışık tuttuğu değil miydi?

“Gizli dünya”yı aydınlatmak bir romancı hayal gücünden çok, nesnel bir yaklaşım gerektiriyor. O halde biz de olayı tartışmaya iki nesnel tespitle başlayalım: 1) Cemal Kaşıkçı Suudi Arabistan vatandaşı idi; ABD’de gazetecilik yapıyordu ve Türkiye’de öldürüldü. Bu demektir ki olay, ilk planda, bu üç devleti ilgilendiriyor ve karşımıza uluslararası bir sorun olarak çıkıyor. 2) Kaşıkçı siyasal bir cinayetin kurbanı oldu. Bu da bizi

bir yandan Kaşıkçı'nın davasını, öte yandan da ilgili ülkelerin siyasal hesaplarını sorgulamaya götürüyor.

Önce Kaşıkçı'dan başlayalım. Gerçekten Cemal Kaşıkçı'nın davası neydi?

Kaşıkçı'yı yakından tanıyanlar, onun başlangıçta radikal bir İslamcı olduğunu, fakat zamanla ılımlı bir İslam anlayışına yöneldiğini yazıyor. Yazarı olduğu *Washington Post* gazetesi de, Kaşıkçı'nın ölümünden sonra bu tezi destekler şekilde onun bir yazısını yayınladı. Yazı, bu yıl Nisan ayında, Denver Üniversitesi ile Washington'daki İslam ve Demokrasi Araştırma Merkezi'nin birlikte düzenlediği toplantıda, Kaşıkçı'nın "baş konuşmacı" olarak yaptığı sunuş idi.

Kaşıkçı konuşmasına "Arap Baharı"yla başlıyor ve İslam'la demokrasinin bağdaşıp bağdaşmayacağını tartışıyordu. Ona göre bu tartışma, Arap Baharı'nda "halkın, özellikle de bir kısmı selefillerden oluşan gençlerin siyasi ve demokratik protestoları desteklemeleri ile" son bulmuştu (*Washington Post*, 22 Ekim 2018). Arkadan gelen Mısır ve Tunus seçimleri de "Araplar demokrasiye hazır değil" iddiasını çürütmüştü.

Oysa Suudi Arabistan yöneticileri bu kanıda değildi ve "mutlak monarşi"yi savunuyorlardı. Onlara göre, aslında Arap dünyasında demokratik bir özlem yoktu; bu nedenle de "Arap Baharı, İslamcılar ve Müslüman Kardeşler tarafından gasp edilmişti". Mutlak monarşi yanlılarının bir kısmı da, Abdülhamid döneminde Arapları ayaklandırmaya çalışan reformist düşünür Abdurrahman Kavakibi'den esinlenerek, "müstebit'ül adl" (adil müstebit) tezini savunuyordu. Kaşıkçı ise bunlara katılmıyor ve Tunus örneğini veriyordu. Ona göre "Arap Baharı" Arap dünyasını ikiye bölmüştü. Tunus, bazı Arap ülkelerine örnek olmalıyken, Suriye, Libya ve Yemen gibi ülkelerde, "demokrasi", Afganistan

tipi iç kavgalara yol açacaktı. Bu üç ülkede “acil ihtiyaç, iyi yönetimden çok ölümlere son verecek bir mekanizma bulmaktı”.

* * *

Kaşıkçı, konuşmasında ayrıntılı bir demokrasi yorumu yapmıyor, “demokrasi sözcüğünü, özgürlük, denge, hesap verme, saydamlık gibi değerlerle örtüşen genel anlamda kullanıyorum” demekle yetiniyordu. “Arap Baharı”nın başarısızlığı umutlarını zayıflatmıştı; bu konuda Batı yardımını gerekli gören yazar, Trump’ın demokrasiye hiç ilgi duymadığını, hatta Macron’un bile “Mısır ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde büyük bir siyasal değişiklik olacağına inanmadığını” söylüyordu. Belki biraz da bu nedenle, Kaşıkçı, konuşmasında ülkesiyle bağları koparmıyor, “Prens Salman’ın Suudi Arabistan’da ciddi reformlara öncülük ettiğini” söylüyordu. “Bazı Suudi meslektaşlarım bana bunların desteklenmesi gerektiğini söylüyorlar; ben de destekliyorum” diyordu. Ayrıca makalelerinde siyasal İslam’ı övüyor ve son yazılarından birinde de (*Washington Post*, 28 Ağustos 2018) “Eğer Müslüman ülkelerde bir çeşit demokrasi uygulanırsa,” diyordu, “vatandaşların önemli bir kısmı siyasal İslam partilerine oy verir.”

* * *

Kaşıkçı’nın Arap dünyası ve demokrasi toplantısında sunduğu görüşler bunlardı. Oysa ölümünden sonra, AP Haber Ajansı’nın Ortadoğu muhabiri Sarah el Deeb, yazar hakkında biraz farklı bir tablo çizdi (21 Ekim 2018).

Sarah el Deeb’in, Kaşıkçı’nın dostlarından öğrendiğine göre, Suudi gazeteci İstanbul’u Arap muhaliflerin bir üssü haline getirmek istiyordu. Türkiye, ecdadının anavatanı idi ve “İstanbul’un zengin ve çok kültürlü bir merkez olduğu günlerdeki Osmanlı İmparatorluğu’nu yansıtıyordu”. Bu haliyle de Kaşıkçı’nın projesine son derece uygundu. Ülkede milyonlarca

Arap göçmen vardı; Mısır askerî darbesinden kaçan binlerce Müslüman Kardeşler militanı İstanbul'a yerleşmişti. Bir sürü muhalif TV kanalı Türkiye'den yayın yapıyordu ve üye sayısı 800'ü bulan Arap Medya Derneği de İstanbul'u merkez seçmişti. Dernek üyelerinden biri, muhabire Kaşıkçı'nın derneğin danışmanları arasında olduğunu söylemişti.

Bu tabloya göre Kaşıkçı sadece bir yazar değil, aynı zamanda bir siyaset adamıydı. Bu sıfatla da Suudi iktidarının hedefi haline gelmiş ve Prens Salman onu karalamak için bir "troll ordusu" kurmuştu. O da boş durmuyor, "*Elektronik Arılar*" adını verdiği kendi troll grubunu oluşturuyordu. *New York Times*'in (20 Ekim 2018) yazdığına göre, son tweetlerinden birinde de "Arılar geliyor!" demişti. Öyle anlaşıyor ki hunharca öldürülmesine *Washington Post*'taki yazılarından çok, siyasal kavgası neden olmuştu. Sarah el Deeb, bu cinayetin "Türkiye'ye sığınmış muhaliflere yollanan soğuk bir mesaj" olduğunu yazdı.

*
* *
*

İlginçtir ki Türkiye'de de benzer yorumlar yapılmış ve cinayetin Türkiye'ye gözdağı vermek için işlendiği ileri sürülmüştür. Örneğin, "Arap dünyasının aydınları bir süredir toplantılarını Türkiye'de yapıyorlar" diyordu A. Selvi; böylece muhaliflere "*Bakın, çok güvendiğiniz Türkiye de sizin için güvenli değil. İstanbul'a gelir, sizi ortadan kaldırırız* mesajı verilmişti."(*Hürriyet*, 6 Kasım 2018)

Muhalifler esas itibarıyla, İhvan (Müslüman Kardeşler) militanlarıydı ve bu akımın Türkiyeli İslamcılarla hayli eskilere giden ilişkileri vardı. 1970'lerde İhvan düşünürü Seyyid Kutup İslamcılarının çok etkilendiği yazarlardan biri olmuş ve daha geçen yıl da Kaşıkçı'nın dostu Yasin Aktay *Seyyid Kutup* başlıklı (Pınar Yayınları, 2017) kolektif bir eser yayınlamıştı. Aktay "giriş" yazısında, 20. yüzyıla damga vuran düşünürler arasında

gördüğü Kutup'un "İslam'ı bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal boyutlarıyla hayatı bütünüyle kuşatan bir din olarak" tanımladığını yazıyordu.

Aslında Mısır ve Suriye'deki ayaklanmalar Müslüman Kardeşler'in ikinci baharı olmuştu. O tarihlerde A. Dilipak, *Yeni Akit* sütunlarında (5 Aralık 2011) İhvan'ın kısa bir tarihçesini yapıyor ve "Arap dünyasının yeni liderliği belli olmuştur; dünya siyasetine yeni bir aktör çıkmaktadır" diyordu. 2012'de Mısır'da seçimleri kazanan Mursi, devlet başkanı olarak ilk ziyaretini Türkiye'ye yaptı ve AKP Kongresi'nde Erdoğan'ı övgülere boğdu. İzleyen dönemde de Rabia işareti Türkiye'de önemli bir siyasi mesaj haline geldi.

Aslında AKP iktidarının İhvan'la ilişkileri siyasal hayatımızın gizli bahçesidir ve ileride mutlaka bu konuda birçok araştırma yapılacaktır. Şimdilik şu söylenebilir ki, bu ilişkiler Erdoğan açısından doktriner olmaktan çok, çevresinin de telkiniyle bir "liderlik" tutkusu içinde kotarılmıştır. Bu yüzden Kaşıkçı cinayetinden sonra izlenen siyaset, olay örtbas edilmedi diye Batı'da alkışlansa bile, bir noktadan sonra sorgulanmaya da başlamıştır. Örneğin Amerika'da *New York Times* gazetesi (23 Ekim 2018) "Türkiye'nin oyunu ne?" diye soruyor; Almanya'da *Süddeutsche Zeitung* (24 Ekim 2018) "Erdoğan, Kaşıkçı olayını kendi için kullanmaya çalışıyor" diyor; İngiltere'de de *The Guardian* (26 Ekim 2018), siyasi hakların hiçe sayıldığı bir ülkede bu seferberliğin nedenlerini sorguluyordu. Birleştikleri nokta şuydu: Türkiye'de iktidarın asıl davası Sünni İslam'ın liderliği idi. On yıl önce Müslüman dünyaya "laik cumhuriyet" modeli olarak sundukları bu ülke, şimdi karşılarına bir çeşit Sünni "İslami cumhuriyet" öncülüğü iddiasıyla çıkıyordu. Kaşıkçı cinayeti de bu kavganın bir parçası yapılmıştı. Oysa bu husus, yine de işin

az çok gizli yönüydü; reel politikada ise Kaşıkçı cinayeti farklı şekilde ele alınmıştı.

AKP iktidarı bu cinayet karşısında aslında iki yönlü bir politika izledi. Erdoğan ve bakanlar başlangıçtan itibaren ihtiyatlı bir dil benimserken, AKP medyası her gün dünyaya yeni bir haber sunuyor, Batı medyasının “damla damla sızıntı stratejisi” dediği bir tutumla olayı aydınlatıyordu. Bu yöntem başarılı da oldu ve sonunda Suudi yetkililer cinayetin planlı olduğunu ve cesedin parçalara ayrılarak yok edildiğini kabul etmek zorunda kaldılar.

Yine de siyasal açıdan en önemli nokta hâlâ karanlıktaydı. Cinayet emrini kim vermişti?

Kamuoyuna sunulan bilgilere göre bu konuda kuşkuya yer yoktu; emir Salman’dan gelmişti; bu ülkede diktatör Prens’in bilgisi dışında hiçbir şey yapılamazdı. Oysa Erdoğan isim vermiyor ve bu arada da Suud Kralı ile görüşmeler yapıyordu. Hatta bir kez Prens Salman’la da –içeriği açıklanmayan– bir konuşma yaptı. Taktik belliydi: Dost Suudi Arabistan ve saygın Kral ayrılıyor, oklar Prens Salman’a çevriliyordu.

Uygulanan politika bu oldu ve bu da görüldüğü kadarıyla, Türkiye-Katar ittifakı ile Arap dünyası arasındaki kampaşmayı daha da keskinleştirmekten başka bir şeye yaramadı. Bu ayrışmada Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas bile Prens’in yanında yer almış ve “Kral Salman’a ve Veliaht Prens Muhammed bin Salman’a tam güven duyuyoruz” demişti.

Peki, bu arada ABD’nin tutumu ne oldu?

Trump başkan seçildikten sonra ilk seyahatini Suudi Arabistan’a yapmış ve iktidarla sıkı bağlar kurmuştu. Suudi Arabistan, İran politikasında da anahtar ülke konumundaydı ve bu da, en az ora-

dan akacak milyarlarca dolar kadar önemliydi. Kaldı ki Trump kamuoyu baskısı altında olayı kınasa da, “cinayet ABD’de işlenmedi; yazar da bizim vatandaşımız değil” diyor ve herhalde Kaşıkçı’nın, kendisinin “5000’den fazla yalanını” ortaya koyan bir gazetenin yazarı olduğunu da unutmuyordu. Zaten Suudi infaz ekibi cinayeti biraz da sırtını ABD’ye dayayarak işlemişti. Suudi Arabistan petrol politikasıyla dünya ekonomisini sarsacak konumdaydı. Şimdi de “üstüme fazla gelmeyin; petrol fiyatlarını 100, 200 dolara, hatta daha fazlasına çıkarırım” tehdidiyle piyasaları ürpertiyordu. Öte yandan da Salman’ın, ABD McKinsey şirketinin danışmanlığını yaptığı, 4 trilyon dolar erişimli “2030 Vizyonu” tüm emperyal metropollerin ağzını sulandırıyor.

Yine de Kaşıkçı cinayeti Suudi Arabistan’ın hiç de parlak olmayan imajını daha da kararttı ve Salman’ın iktidarını iyice sarstı. Hanedan ailesinde zaten bir sürü düşmanı olan Salman, ülkeye özgü saray darbeleri içinde bir süre sonra iktidardan da kovulabilir.

Oysa böyle bir olasılık gerçekleşse bile, bu, AKP politikasının zaferi olacak mıdır?

Suudi Arabistan’dan gelen sesler olamayacağını gösteriyor. Kral’ın 19 Kasım’da yaptığı konuşmada tamamen Salman’ın yanında yer alması ve “infaz ekibi”ne karşı iddianameyi hazırlayan savcıya övgüler yağdırması, ülkenin her şeye rağmen Türkiye’ye karşı birliğinin işaretleridir. Öyle görünüyor ki Erdoğan iktidarının, Osmanlılara karşı bağımsızlık kavgalarında Hristiyan dünyayı imdada çağırmış ülkelere bugün lider olmaya çalışması, içerde dayanak bulamayacağı gibi, Arap dünyasında da Türkiye’yi daha fazla tecrit etmekten başka bir işe yaramayacaktır.

V

DİKTA REJİMLERİ
VE ÇÖKEN İKTİDARLAR

BAŞKAN PARK'IN DÜŞÜŞÜ VE KORE ANILARI

Bizde de önemli bir haber olmalıydı; fakat olmadı. Gündemde Hollanda vardı; konu, bir bakanımızı sınır dışı eden “Naziler”e “Biz size gösteririz!” çılgınlıkları arasında kaybolup gitti. Güney Kore’den söz etmek istiyorum; daha doğrusu bu ülkede Cumhurbaşkanı Bayan Park’ın iktidardan kovulduğundan... “Skandal” haberler hep Kuzey Kore’den gelecek değil ya!? Bu kez de Güney Kore’den, eski dost bir ülkeden geldi.

Kore haberi beni önce lise yıllarıma götürdü; tam 65 yıl öncesine... Şehitler ülkesindeyiz ya, o tarihte de her gün radyolarda üzüntüyle Kore’den gelen şehit haberleri dinlerdik. Koreliler kendi aralarında savaşıyor, Mehmetçikler de –neden orada olduklarının herhalde pek de ayırdında olmadan– canla başla “özgürlük cephesi”ne destek oluyorlardı. Uzaktan uzağa, sadece Nâzım Hikmet sorabildi onlara: “Nereye gidiyorsun Ahmet?” Onlar ise bize hayli pahalıya mal olan “zafer”ler kazandılar. Yüzlerce Anadolu çocuğunu o topraklarda gömmemize neden olan Kunu-ri zaferi gibi.

Mehmetçikler dünyanın öbür ucunda ne için savaştıklarını pek bilmiyordu, ama onları gönderenlerin ne istedikleri

belliydi. 1952 yılında operasyonun “meyvesi”ni de aldılar. O yıl TBMM, Demokrat Parti ile CHP milletvekillerinin alkışları arasında, Türkiye’nin NATO’ya üye oluşunu onaylıyordu. Soğuk Savaş histerisinin dayanılmaz hafifliğinde buna kimse itiraz edemedi; “hayır!” demek, vatan hainliği gibi bir şeydi.

Sonra? Sonra Kore unutuldu ve ancak on yıl kadar sonra – bu kez bambaşka nedenlerle– tekrar gündeme geldi.

*
* *

1960 Nisan’ıydı. Türkiye’de ve Güney Kore’de çok gergin günler yaşanıyor. O sırada Güney Kore’de cumhurbaşkanlığı koltuğunda Syngman Rhee oturuyordu. Sırtında yüklü bir zulüm ve yolsuzluk dosyası bulunan bu yaşlı otokratın son seçim zaferi de hile kuşkuları yaratmıştı. Koreli üniversite gençliği ayaklanmış, Rhee’ye savaş açmıştı. Gerginlik, gençlere ateş açılan ve Güney Kore tarihine “Nisan Devrimi” diye geçen 19 Nisan tarihinde doruğuna ulaştı. On gün sonra da CIA ajanları Rhee’yi bir uçağa bindirerek kaçırdı.

*
* *

Türkiye’de de benzer olaylar yaşanıyor ve Güney Kore’nin “Bahar Devrimi”nden on gün sonra, bu kez de Menderes’in askerleri, Ankara’da, diktaya gidişe direnen Mülkiye’ye ateş açtılar. Gerginlik daha da artmıştı ve o günlerde İsmet Paşa’nın “Türk halkı, Güney Kore halkından daha az haysiyetli değildir” şeklindeki sözleri büyük yankı uyandırdı. Arkadan da 27 Mayıs darbesi geldi. Menderes son döneminde ABD’ye kafa tutuyor, Moskova’ya seyahatten söz ediyordu; CIA ajanları onun yardımına koşmadı. Herkese meydan okuyan ölçsüz ve dayanaksız kibri trajik sonunu da hazırlamıştı.

*
* *

27 Mayıs darbesinden sonra âdeta roller değişmiş, bu kez de Türkiye Güney Kore'ye model olmaya başlamıştı: Bir yıl kadar sonra (16 Mayıs 1961) Güney Kore'de bir askerî darbe gerçekleşiyordu. General Park Chung-hee iktidarı almıştı ve 1979'da bir siyasi cinayete kurban gidene kadar ülkesini demir pençe ile yönetecekti. İşte geçen 10 Mart'ta Güney Kore Anayasa Mahkemesi'nin görevinden azlettiği 11. Cumhurbaşkanı Park Geun-hye bu darbeci generalin kızı oluyor! Ve Kore'de aile ismi önce geldiği için her ikisi de "Park" olarak anılıyor. Bayan Park ne bir darbeci, ne de bir suikasta hedef oldu. Parlamento kendisini suçlayarak Anayasa Mahkemesi'ne gönderdi ve mahkeme de "Yüce Divan" hüviyetiyle kararı inceleyerek onayladı.

*
* *

Peki Bayan Park'ın suçu neydi?

Bayan Park, esas olarak anayasayı ihlal ve yolsuzlukla suçlanıyordu; artık dokunulmazlığı olmadığı için de bunların hesabını bir ağır ceza mahkemesinde verecekti. Anayasa Mahkemesi kararında, "Başkan, yetkilerini anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanmalı" diyor ve "halkın durumu değerlendirebilmesi için icraatının ayrıntıları saydam olmalıdır" diye de ekliyor. Ayrıca başkan, dostu Bayan Choi'nin "devlet işlerine karışmasını tamamen gizlemiş; duyulan kuşkuları örtbas etmiş ve böyle haberleri yayanları da eleştirmiş" olmakla suçlanıyor. Kendisinden çok suçlanan da hiçbir resmî görevi olmadığı halde her işe (özellikle tayinlere) karışan, devlet sırlarına ulaşan ve dev şirketleri haraca bağladığı için de "Rasputin" lakabıyla anılan bu hanım olmuştu. Alınan "komisyon"lar özel vakıflara dağıtılıyor; bu arada cepler de dolduruluyordu. Rüşvet zanlıları arasında Samsung'un varisi bile vardı.

*
* *

Bayan Park, Saenuri Partisi'nden (eski adıyla Büyük Ulusal Parti'den) geliyordu. Partisine iki kez başkanlık yapmış ve defalarca seçim kazandığı için de “seçimler kraliçesi” lakabı kazanmıştı. 2012 seçimlerinde meclisi oluşturacak 300 vekilliğin 152'sini kazanmış, bir yıl sonra da cumhurbaşkanlığına seçilmişti. Ne var ki başkanlık koltuğu, kendisine milletvekilliği koltuğu gibi uğurlu gelmedi ve giderek halktan ve partisinden koptu. Partisi 2016 seçimlerinde mecliste çoğunluğu kaybediyor, şahsen de anketlere yansıyan büyük bir itibar kaybına uğruyordu. Üstelik aydınlar üzerinde baskılar, rüşvet söylentileri ve güvenlik politikasındaki zaaf kendi partisi içinde muhalif bir hizbin oluşmasına da yol açmıştı. Parlamento oylamasını kaybetmesinde de bu rol oynadı.

*
* * *

1988 tarihli Güney Kore Anayasası'na göre bir devlet başkanının meclis tarafından suçlanması için vekil sayısının 2/3'ünün oyu gerekiyordu. Bu çoğunluğa ulaşmak, ancak kendi partisine mensup vekillerin bir kısmının Başkan Park'a karşı oy kullanması ile mümkün oldu. Park'ın iktidarı kaybedişinden sonra ortaya çıkan 10 bin kişilik bir “Kara Liste” de bu çöküşe ışık tutan belgelerden biriydi. Her türlü baskı ile susturulmaya ve sindirilmeye çalışılan yazar, müzisyen, sinemacı, tiyatrocu vb. gibi aydınlardan oluşan bu “Kara Liste” Kültür Bakanının da yargılanmasına yol açmıştı. Düşenin dostu olmaz ya, listede bulunan ve bir kısmı dünya çapında üne sahip yazar, yönetmen ve oyuncular şimdi bir tazminat davası açmış bulunuyor.

*
* * *

Bayan Park Geun-hye Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra bir müddet sustu. Sonra da “Mavi Saray”ı terk ettikten sonra sözcüsü aracılığı ile şunları söyledi: “Başkanlık süremi

bitirememiş olmaktan üzüntü içindeyim. Zaman alacak; fakat inanıyorum ki gerçek ortaya çıkacak. Bütün bunlar için sorumluluğumu alıyorum.” Yeni başkan 9 Mayıs’ta seçilecek, fakat belli ki bu krizin sarsıntıları da bir süre daha devam edecek. Yine de Güney Kore demokrasisinin rayına oturduğu ve aydınların kâbustan kurtularak rahat bir nefes aldığı söylenebilir.

15 Mart 2017

R.T. ERDOĞAN'IN CEZAYİR GEZİSİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Osmanlı Cezayir'ini Oruç ve Hızır Reis kurdular. Geçenlerde (27-28 Şubat) ise bu ülkeyi çağdaş bir "Reis" onurlandırdı. Yakın tarihi acılarla dolu bu topraklarda iki gün boyunca görüşmeler yapıldı; antlaşmalar imzalandı; beyanatlar verildi.

Aslında bu ziyaret kamuoyunda anlamlı bir dertleşme ve hesaplaşma vesilesi olabilirdi. Olmadı; çünkü her iki ülke de ifade özgürlüğünü kısıtlayan yönetimler altında yaşıyor ve görüşmelere de daha çok merkantil pazarlıklar damgasını vurdu. Böylece ne Türk ne de Cezayir basınında tarih ve kültür konularında ilginç analizler okuyabildik. Yine de basın toplantısında iğneli sorular soruldu ve Erdoğan da yanıtladı. Örneğin basına yansıyan bilgilere göre, Cezayirli bir gazeteci Erdoğan'a, "Türkler burayı işgal etmedi mi?" diye sormuş, o da "Eğer öyle olsaydı siz bu soruyu bana Fransızca değil, Türkçe soruyor olurdunuz!" diye yanıt vermişti. O halde biz de konuya buradan girelim.

Basın toplantısında sorulan soru da verilen yanıt da yanıltıcı. Aslında Osmanlılar Cezayir'i işgal etmedi. Doğu Akdeniz'de korsanlık yapan usta denizci Oruç ve Hızır reisler, İspanyol tehdidine karşı Osmanlı himayesine sığınmış ve Yavuz Sultan Selim de Hızır Reis'i "Hayreddin" lakabıyla tanıyarak Cezayir hâkimi ilan etmişti. Bununla da kalmadı, yardımına topçu ve Yeniçerilerden oluşan askerî birlikler yolladı. Barbaros

Hayreddin daha sonra, Kanuni zamanında on sekiz parça kadirge ile İstanbul'a gelecek ve "Batı Cezayir Beylerbeyi ve Kaptan-ı Derya" olarak atanacaktır.

Fransızca ve Türkçe konuşmaya gelince; Erdoğan, yanıtının Cezayir'i hâlâ işgal altındaymış gibi gördüğü şekilde algılanacağını dikkate almamıştı. Üstelik Türkiye'de insanların İngilizce eğitim almak için on binlerce dolar ödediklerini de unutmuş görünüyordu. Aslında Cezayirlilerin ana dili her zaman Arapça oldu; fakat ülke, bağımsızlığını kanlı bir savaşla elde ettikten elli altı yıl sonra bile, bugün Cezayirli aydınlar Fransızca biliyor, Fransızca konuşuyor, evrensel kültürle alışverişlerini bu dille sağlıyorlar. Erdoğan'ın ziyaretini eleştirenler de bazı yazılarını yine Fransızca kaleme aldılar. Bunlardan biri de ünlü yazar Kamel Daoud oldu.

Kamel Daoud Fransa'nın en itibarlı edebiyat ödülü olan Goncourt'u kazanmış bir yazın ustası. Eserlerini Arapça değil de Fransızca kaleme almasını şöyle açıklıyor: "Arapça, egemen ideolojiler ve kutsallık tuzağına düşürüldü. Bu dil ideolojik ve siyasi bir dil oldu; fetişleştirildi." (*Le Figaro*, 16 Ekim 2014) İlginç bir saptama! Ve aslında bu sözler dil, devrim ve laiklik ilişkileri konusunda bizleri de düşündürücü bir derinlik taşıyor.

Daoud, gençlik yıllarını İslamcı bir "mücahid" olarak geçirmiş ve yanıldığını anlayınca da fikir değiştirerek laik bir felsefe benimsemiş. "Allah'la buluşma ya da buluşamama, iç dünyamıza özgü, başkalarıyla paylaşamayacağımız bir tecrübedir" diyor ve bu yüzden de tehditler almış; hatta hakkında ölüm fetvaları çıkarılmış! Sonunda kendisi de aksi yönde radikalleşmiş; çok sivri bir dil kullanıyor. Erdoğan'a –ve bu vesileyle Cezayir yöneticilerine– "Açık Mektup"unda bu sivri dille hitap ediyor ve onları özgürlük düşmanlığı ile suçluyor. "İslamcılık

çıkarmak yol değildir,” diyor Daoud; “Müslüman kardeşlerinizin eski yöntemleri, bir eliyle bizlere gökteki Tanrı’yı gösterirken öbür eliyle de mezarımızı kazıyor”; “hem Ortadoğu mağdurları için ağlıyorsunuz, hem de onların cellâtlarıyla kontratlar imzalıyorsunuz”. (*Huffpost Algérie*, 24 Şubat 2018)

* * *

Daoud’un sosyal medyada 3933 kez paylaşılan “Açık Mektup”u bizde pek yankı uyandırmadı. Sadece *Habertürk*’te (1 Mart 2018) Fatih Altaylı ondan söz etti. Yazıyı “ağır bir Erdoğan eleştirisi” olarak niteleyen Altaylı, “Ancak,” diyor, “yazar hızını alamamış, yazısını tarihî ‘Türkiye düşmanlığı’na dönüştürmüş!” Ve sonra da sömürgeciliğin ne olduğunu; Fransızların Cezayir’de, İngiltere’nin Hindistan’da ve Belçika’nın da Afrika’da ne kadar kan döktüklerini anlatıyor. Altaylı’ya göre Kamel Daoud “Celladına âşık olan bu sömürge aydınları”nın tipik bir örneğidir.

Tabii bu da bir yorum! Oysa bu “Türkiye düşmanı”, Erdoğan’a “Açık Mektup”unu “Türkiye, her şeyini yeniden doğuş ve itibarını sağlayan özgür kadın ve erkeklerine borçlu olup, size hiçbir şey borçlu olmayan bir MUCİZEDİR” diye bitiriyor. Geçelim ve sözü Cezayir’in içinden, yerli yazarların gezi dolayısıyla kaleme aldıkları görüşlere getirelim.

* * *

Fransızca yayın yapan Cezayir basını (*El Moudjahid*; *Le Jeune Indépendant*; *Quotidien d’Oran*; *La Dépeche de Kabylie*) Erdoğan’ın ziyareti vesilesiyle daha çok ticari ve iktisadi ilişkileri dile getirdi ve bu konuda bilgiler verdi. Bunlara göre halen Cezayir’de 796 Türk şirketi çalışıyor ve bunlar 28.000 kişi çalıştırıyorlar. Türkiye gibi devamlı “doğrudan yabancı yatırım” açlığını dillendiren bir ülke için ilginç bir tablo! Cezayir ulu-

sal ajansının açıklamasına göre de Türkiye, 2017’de 1,4 milyar dolar tutacak ve 6.000 kişiye daha istihdam sağlayacak 20’den fazla yatırım projesi ile “karma projeler” alanında ilk sıraya oturdu. Bu arada dört milyar doları bulan ticari ilişkilerimiz de giderek geliyor ve Cezayir geçen yıl bize ihracatını %45 oranında artırarak 1,96 milyar dolarla altıncı sıraya yükselen müşterisinden memnun görünüyor. Kısaca Türk yatırımları her alanda (tekstil, inşaat, tarım, ticaret, turizm) ilerliyor ve ilk sırayı da çelik üreticisi Tosyalı Holding işgal ediyor. Burada biraz duralım.

Tosyalı Holding, 100 hektara yayılan tesislerinde 2,5 milyar dolarlık bir yatırımı temsil ediyor ve bunları daha da artırmaya çalışıyor. Geziye katılan patron Fuat Tosyalı memnun ve Erdoğan’a şükranlarını sunuyor. Çünkü ticaretin siyasetle bir arada gittiğini çok iyi biliyor ve bir TRT programında (7/24), 15 Temmuz’un yıldönümünü kutlarken, OHAL’in iş güvenliğindeki katkısını şöyle özetlemişti: “Siz eğer hakikaten yatırımcıysanız ve yatırım ortamına bakıyorsanız, o ülkedeki OHAL uygulaması aslında size bir güvencedir.” Ona göre “OHAL devletin kendine koyduğu bir sistem; yani OHAL’de devlet kendi kendini sorguluyor, yargılıyor, araştırıyor, gerekli önlemleri alıyor!” Gerçekten de antolojilere geçecek özgün bir analiz!..

*
* * *

İktisat böyle; ya dış politika?

Cezayir basınında dış politika sorunları pek yer almadı; alması için de gerek yoktu. Çünkü bu konuda “kemanları ayarlamak” pek mümkün görünmüyordu. Cezayir bu alanda Rusya’nın yanında yer alıyordu ve “Kürt ayaklanmasını bastırmak için Afrin bölgesine girerek uluslararası hukuku çiğneyen komşusu”nun yanında olamazdı (*Quotidien d’Oran*, 27 Şubat). Buna karşılık kültürel ilişkiler ihmal edilmedi ve Erdoğan’ın

himmetiyle Osmanlılardan kalan Keçiova Camisi ve Aziza Sarayı'nın tamirleri basında hak ettikleri buldular.

R.T. Erdoğan'ın Cezayir ziyareti konusunda söyleyeceklerim bunlar. Yine de bu gezi vesilesiyle Fransa-Cezayir ilişkisiyle ilgili bazı şeyler eklemek istiyorum.

Bizde eski sömürge ülkelerin aydınları öteden beri “Fransızlaşmak”la, bir çeşit “yabancılaşmak”la eleştirilir. Oysa “Fransızlaşma”nın da türleri bulunuyor. Öyle ki Fransa'nın Cezayir'le zorbalığa dayalı yüz otuz yıllık ilişkisi, aslında her iki halk üzerinde de derin ve çelişkili izler bıraktı. Her şeyden önce bu durum neredeyse 250 yıl önce “Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi”ni yayınlamış bir ülkede her vicdan sahibinin içini sızlatan bir sorun olmuştu. Ortada sömürgeci kapitalizmin metropolde olduğu gibi, hatta daha da kesin hatlarla bölüğü bir halk kitlesi vardı. Ne var ki Cezayir'de yaşayan –ve bağımsızlık antlaşmasından sonra ülkeden korku içinde, apar topar kaçan– yedi yüz bin kadar “kolon”un çoğunluğu da köylü, esnaf, zanaatkâr vb. olarak halk kesimlerinden geliyordu. Kuşkusuz ayrıcalıklı idiler; fakat bunların bir kısmı yerli halkla kaynaşmıştı ve kendilerini daha çok “Cezayirli” olarak hissediyorlardı. Bu yüzden de metropolde yakın tarihlere kadar aşağılayıcı “pieds-noirs” etiketinden kurtulamadılar. Oysa Camus'ler, Althusser'ler, Derrida'lar da bunlar arasından çıktı.

Albert Camus bir hizmetçinin çocuğuydu; Althusser ise, bir orman bekçisi olan ve bütün günlerini keçi kovalamakla geçen dedesinden hep şefkatle bahsetti. El Biar köyünde doğan ve on dokuz yaşına kadar Cezayir'de yaşayan Derrida da kimliğinin bu parçasını ölene kadar hep özenle vurguladı. Ömrü boyunca anavatanını unutmadı ve kendisi için “nostalgie” hep bir “nostalgérie” (Cezayir özlemini ifade eden bir kelime oyunu)

oldu. Kaldı ki bu duygu sırf Cezayir doğumlulara da özgü değildi. Örneğin son dönem Fransız sosyolojisine damgasını vuran Pierre Bourdieu Cezayir’de doğmamış, fakat o da Cezayir’e bağlanmıştı. İlk sosyolojik eserini kendisine çocukluğunu geçirdiği Bearn köylerini anımsatan Cezayir konusunda kaleme aldı. Ölümünden iki yıl önce Cezayirli dostlarıyla buluştuğu toplantıda da “devrim tartışmaları” yapıyordu (*Entre Amis*, Awal, 2000, no 21).

Fizik Nobeli alan Claude Cohen-Tanoudji; İranlı Ali Şeriatî’nin ufuklarını açan İslamolog Jacques Berque; Mitterand’ın iktisat danışmanı Jacques Attali; yazar Bernard Henry Lévy; Cezayir bağımsızlık savaşını en güzel anlatan tarihçi Benjamin Stora; *L’Obs* dergisi kurucusu Jean Daniel; sinemada Isabelle Adjani, Daniel Auteuil; futbolda Zineddin Zidan... ünlü “Cezayirli Fransızlar” saymakla bitmiyor ve bitmeyen liste de Cezayir topraklarının Fransız kültürü için ne kadar verimli bir tarla olduğunu ortaya koyuyor.

Peki, ya aksi? Fransız dili ve kültürü Cezayir’in Müslüman halkı için ne ifade etti? Aynı şekilde verimli oldu mu?

Aslında Cezayir aydınları Fransız dili ve kültürünü önce “Kurtuluş” bilincini hazırlayıcı eserler üretmek ve devrime öncülük yapmak için kullandılar: Muhammed Dip, Kateb Yacine, Mouloud Feravun; işte Cezayir’in üç öncü yazın silahşoru... Ve arkadan da halk liderleri geldi: Messali Hadj, Ferhat Abbas; Muhammed Boudia... Buna karşılık bağımsızlıktan sonra düş kırıklığı yaşayan ve Fransa’da kariyer yapan aydınlar da az değildi.

Ne var ki âdettir, yerliler yurdundan uzakta yaşayan “entel”lere pek de iyi gözle bakmazlar. Yine de kabul etmek gerekiyor ki eski sömürgecilerin yerini yerli çıkar zümrelerinin

aldığı durumlarda, baskı ve tehditlerden uzak, uzun soluklu eserler verenler de bunlar arasından çıkıyor. Örneğin yakınlar-
da hayata veda eden İslam düşünce tarihçisi Prof. Muhammed Arkoun bunlardan biriydi. Bugün Fransa’da, onun gibi, fakat Fransız kültürünün farklı dallarında (bilim, sanat, edebiyat) katkıda bulunan çok sayıda Cezayirli yaşıyor.

Yine de “devrimler ülkesi” devrimler zincirini tamamlayamadı ve Fransa’da “Cezayir sorunu” farklı şekillerde bugün de yaşıyor. Ve bu çok renkli tablo bizlere, günümüzde ezen ve ezilen ilişkilerine bakarken, çağdaş kapitalizmin “küreselleşme” adı altında gizlediği yeni bağlantı ve sömürü mekanizmalarını göz ardı etmek kadar, birtakım klişelere takılıp kalmanın da ne kadar yanıltıcı olduğunu gösteriyor. R.T. Erdoğan’ın Cezayir ziyareti dolayısıyla yapılan “yorumlar”, düşünce hayatımızda “saplantı” ve “klişe”lerin hâlâ ne kadar yaygın ve etkin olduğunu ortaya koydu.

4 Mart 2018

MALEZYA, “ASYA DEĞERLERİ” VE TÜRKİYE

9 Mayıs Çarşamba günü Malezya’da seçimler oldu ve mecliste çoğunluğu “Umut İttifakı” (Pakatan Harapan) kazandı. İttifakın lideri, tıp tahsili yapmış ve 1957’de ülkesi bağımsızlığına kavuştuğundan beri hep iktidarda olan Ulusal Malay Birliği Örgütü (UMNO) saflarında yer almış Mahathir bin Muhammed idi. Sonuçlar kesinleştikten sonra da, bir parlamenter ve federal krallık olan Malezya’da, Kral tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirildi.

Mahathir daha 1964’te milletvekili seçilmiş ve 1980-2003 arasında da ülkeyi başbakan olarak “demir pençe” ile yönetmişti. Aradan muhalefet saflarında on beş yıl geçti ve sonunda bu yıl seçimlere bir muhalefet koalisyonu (Umut İttifakı) bayrağı altında girerek –iktidarın tüm antidemokratik engellemelerine rağmen– meclisteki 222 koltuğun 122’sini elde etmeyi başardı. On beş yıl önce herkesin emekli olmuş gözüyle baktığı ihtiyar kurt, 92 yaşında seçim kazanarak tekrar iktidara dönüyordu. Bu bir ilk ve biraz da özel bir rekordu. Seçimlerde yenilen ise Necip Rezak liderliğinde yine bir koalisyon partisi olan Barisan Nasional olmuştu.

Necip Rezak’ın seçim kampanyası ülkedeki “görülmemiş kalkınma” tezi ile yürütülmüştü. 2006’da 9. Kalkınma Planı

ile ortaya atılan “Malezya 2020” sloganı tüm partizanların dilindeydi. Kuala Lumpur metrosu, otoyollar, köprüler, ticaret limanları vb. hepsi ortadaydı! Ne var ki Necip Rezak, nüfusunun üçte biri (%25 Çin, %6 Hint kökenli) etnik azınlıklardan oluşan Malezya’yı milliyetçi-İslamcı bir politikayla yönetmiş ve vahim bir kutuplaşmaya yol açmıştı. Onun gözünde Malay ve Müslüman olmayanlar ikinci sınıf vatandaşı.

Aslında Malaycı politika UMNO’nun geleneksel politikası idi. Baba tarafından Hintli olan Mahathir de nispeten ılımlı bir Malaycılık izlemişti. Ne var ki Necip Rezak döneminde bu politika Çin ve Hint kökenliler aleyhinde büyük bir ayrımcılığa dönüşmüş, üstelik buna korkunç boyutlara ulaşan bir de yolsuzluklar dosyası eklenmişti. ABD Adalet Bakanlığına göre yönetici zümre, ABD finans kuruluşlarında devlet fonlarından 3,5 milyar dolar “yıkamış” ve bunu lüks villalar, mücevherler, kıymetli tablolar vb. şeklinde aralarında paylaşmıştı. Aynı kaynaklar başbakanın tek başına 681 milyon doları hesabına geçirdiğini söylüyordu (*The Economist*, 12 Mayıs 2018). Özellikle de Rezak’ın karısının 60 milyon avro değerindeki 22 karatlık elmas kolyesi dillere destan olmuştu. Bu vurgundan şaşkına dönen Mahathir, “Bir başbakanın bu kadar korkunç derecede hırsız olabileceği aklıma gelmezdi” diyordu.

Yine de Mahathir intikamcı değildi; her şey hukuk içinde cereyan edecekti. Daha ziyade çalınan parayı geri almaya çalıştıklarını ve hakkında yurt dışına çıkma yasağı konan Necip eğer kaçarsa İnterpol’e başvuracaklarını söylüyordu. Buna karşılık Necip de tüm yolsuzluk iddialarını inkâr ediyor, hesabındaki yüzlerce milyon doların Suud Krallığı’nın hediyesi olduğunu söylüyordu (*Le Monde*, 16 Mayıs 2018). UMNO’da Necip’in halef olarak tayini, Mahathir’in, kendi ifadesiyle,

“hayatındaki en büyük hatası” olmuştu (*New York Times*, 12 Mayıs 2018).

*
* *

Yolsuzluğa bu kadar bulaşmış bir başbakan ne yapar?

Önce iktidardan düşmemek için her türlü yola başvurur! Necip Rezak da bunu yaptı. Tüm devlet olanaklarını seferber etti; seçim kanununda değişiklik yaparak seçim bölgelerinde partisi lehine düzenlemeler yaptı ve seçimlerin de bir iş gününde yapılmasını sağlayarak bir kısım muhalif seçmenlerin kendi sandıklarında oy vermelerini engelledi. Malezya 2018 yılında Sınır Tanımayan Gazeteciler’in basın özgürlüğü sıralamasında 145. sıraya düşmüştü. Oysa bütün bunlar yetmedi; artık mızrak çuvala sığmıyordu ve Necip iktidardan kovuldu.

9 Mayıs gecesi Malezya’da bayram havası esiyordu.

*
* *

Yine de geleceğe ait kuşkular giderilmemişti. Mahathir, ileri yaşının ötesinde, geçmişi de soru işaretleriyle dolu bir liderdi. Yaşlı lider daha önceki 22 yıllık başbakanlığından hiç de “hukuk devleti”ne uygun anılar bırakmamıştı. O yıllarda koyu bir milliyetçilik temelinde Batı düşmanlığı yapmış, “Asya değerleri”ni öne çıkarmaya çalışmıştı. Bu konuda 1994 yılında Pekin’de bir de toplantı yapılmış, bir Amerikan gazetesinin (*J.H. Tribune*) örgütlediği bu toplantıya bazı tanınmış devlet adamları da katılmıştı. Kalkınmakta olan ülkelerdeki siyasal rejim sorunlarının tartışıldığı bu konferansta ilginç tezler ortaya atılmış, Mahathir’in görüşleri, toplantıya egemen kılınmak istenen görüşlerin âdeta bir özeti olmuştu. Malezya Başbakanı Konferansın bitiminden hemen sonra yayımladığı bir makaleyle de (*J.H. Tribune*, 18 Mayıs 1994) mesajını çok daha geniş bir kitleye yayma fırsatını buldu.

Mahathir'e göre Batılı ülkeler kendi demokrasi modellerini, farklı bir toplum ve kültür yapısındaki ülkelere zorla empoze etmek istiyorlardı. Oysa neredeyse tüm Doğu Asya ülkeleri "laissez faire" kapitalizmine dayanan bu modeli reddediyorlardı.

Neden?

Çünkü bu ülkelerin sermaye hareketlerinde "tek rekabet avantajları" olan düşük ücretleri koruyabilmek için "güçlü ve istikrarlı hükümetlere" ihtiyaçları vardı. Batılıların bir "uluslararası asgari ücret" önererek kırmak istedikleri bu avantajı, ancak güçlü iktidarlar koruyabilirdi. Diğer tüm avantajların (sermaye, teknoloji, büyük pazarlar vb.) Batı'nın lehine olduğu düşünülürse, Asyalı ülkelerin yapabileceği başka bir şey yoktu.

Görüldüğü gibi antiemperyalizm cılasıyla sunulan bu politikada temel araç, "rekabet" adına emekçileri "vahşi kapitalizm" koşullarına mahkûm etmektir. Şimdi bu lider, 92 yaşında, "hukuk devleti" vaadiyle Malezyalıların umut kaynağı oluyordu. Seçim zaferinden sonra artık yönetimde "çoğunluk kuralı"nın hâkim olacağını söylüyor ve koalisyonu oluşturan en büyük partinin lideri olan Enver İbrahim'in de hemen affedileceğini vadeliyordu. Dediği de oldu; önce kendi başbakanlığı, sonra da Necip Rezak'ın sırasında iki kez "eşcinsellik iftirasıyla" mahkûm olan Enver İbrahim affedildi ve iki yıl sonra başbakanlığı devralmaya hazırlanıyor.

Enver, daha yirmi yıl önce muhalefete geçerken Mahathir'in "devleti yönetemeyen bir bunak" olduğunu söylemiş ve kendisini hapishanede bulmuştu. Mahathir de üç yıl önce *Le Monde*'a verdiği beyanatta, "Bu şahsın kuşku verici alışkanlıkları var; benim zamanımda başbakan yardımcılığı ve Maliye bakanlığı yaparken bir hiçti" diyordu. Şimdi ise ikisi birlikte "umut ittifakı" içinde ülkeyi yönetmek için gün sayıyorlar! Seçimlerden sonra bu ithamları hatırlatan *Le Monde* yazarı "Malezya bizleri şaşırtmaya devam ediyor" diyor. (11 Mayıs 2018)

Peki, Malezya seçimleri bizleri de şaşırtıyor mu?

En azından iktidar çevrelerini şaşırtmamış, aksine memnun etmiş görünüyor. Seçimlerden sonra Anadolu Ajansı sonuçları “Malezya seçimlerini ‘Erdoğan’ın dostu’ Mahathir kazandı” başlığıyla veriyordu. Oysa Türkiye’de AKP’nin iktidara geldiği tarihte Mahathir iktidardan ayrılmış, Erdoğan ve AKP’nin Malezya dostluğu aslında Necip Rezak zamanında pekişmişti. Gerçekten de önümüzdeki günlerde ülkesinde yargılanacağı anlaşılan Necip Rezak, 2011 Şubat’ında Türkiye’yi ziyaret etmiş ve düzenlenen “Adalet, Barış ve Onur İçin Küresel Hareket Forumu”nun açılışına katılmıştı. Buna karşılık Erdoğan da 2014 Ocak ayında iadeyi ziyaret etti ve görüşmelerden sonra düzenlenen ortak basın toplantısında, “Türkiye ve Malezya’nın gelecekteki işbirliğinin çerçevesini teşkil edecek Stratejik İşbirliği Eylem Planı’nın imzalandığını” açıkladı. Oysa 17-25 Aralık 2013 skandalından iki hafta sonra yapılan bu ziyaret basında çeşitli söylentilere yol açmış, hatta CHP Başkan Yardımcısı Sezgin Tanrıku, Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç’a Erdoğan’ın Malezya’dan “sığınma talebinde” bulunup bulunmadığını bile sormuştu. Dört yıl sonra ise bu ilişkilerde bambaşka bir tablo ile karşı karşıya bulunuyoruz. Necip Rezak gitti; Mahathir Muhammed geldi ve AKP sözcüsü organlar bu kez “Erdoğan’ın dostu seçimleri kazandı” diye seviniyor. Biz ise bu genel gözlemleri bir sorgulama ile noktalayalım: Acaba Mahathir’le beraber “Asya değerleri” de mi tekrar gündeme gelecek? Böyle bir sorunun son yıllarda Avrupa değerlerinden Asya değerlerine doğru savrulurken yolun ortasında (Avrasya) bulunan Türkiye’yi de ilgilendirdiğini sanıyorum.

Gerçekten de bugün “Asya değerleri” nedir? Böyle bir şeyden söz edilebilir mi?

Aslında Asya coğrafyasına bir göz atınca bunun yanıtını az çok verebiliyoruz! Tayland’da askerî cunta; Myanmar’da etnik temizlikle meşgul generaller; Kamboçya’da her türlü muhalefeti yok eden Başbakan Hun Se; Filipinler’de uyuşturucularla savaşıyorum diye binlerce masumu katleden Duterte... liste daha da uzatılabilir. Koyu Hindu milliyetçisi Modi’nin Hindistan’ı ve geçen Mart’taki seçimleri kazandıktan sonra ilk işi anayasayı değiştirerek ölene kadar iktidar olmanın yolunu açan Xi Jinping’in Çin’i gibi dev ülkeler de “büyük resim”in asıl parçalarını oluşturuyor.

Bütün bunlar Mahathir’in “güçlü iktidar; düşük ücret!” doktrininin zaten uygulama halinde olduğunu göstermiyor mu? Oysa bizim topraklarda da iş adamlarını toplayarak (TOBB toplantısı, 12 Temmuz 2017) onlara “Şimdi grev tehdidi olan yere biz OHAL’den istifade ile anında müdahale ediyoruz; diyoruz ki, hayır! Burada greve müsaade etmiyoruz; çünkü iş dünyamızı sarsamazsınız; bunun için kullanıyoruz biz OHAL’i!” diyen bir başkanın yönetiminde, ekonomide, “Mahathir değerleri”ne doğru yol aldığımızı da kimse yadsıyamayız. Diliyor ve tahmin ediyoruz ki 24 Haziran seçimleri buna da “Artık tamam; dur!” demenin umutlu bir fırsatı olacaktır.

20 Mayıs 2018

BAŞKAN BOLSONARO, BREZİLYA VE DARBE DERSLERİ

1960’larda bizde yaygın bir temenni idi: “Asla bir Latin Amerika ülkesi olmayacağız!” Gazetelerde sık sık bu beyanı okur, aramızda bunu tartışırdık. Ve genellikle de kafamızı salar, “Olmayacağız!” derdik.

Aslında Latin Amerika ülkeleri dili, dini ve toplumsal yaşamıyla Avrupa’nın az gelişmiş bir uzantısıydı. Yine de birçoğunun gelişmişlik ölçütleri bizden yüksekti. Ne var ki Latin Amerika bir darbeler diyarıydı ve bizleri ürküten de buydu. 1960’ta bir darbe yaşamış, fakat bir yıl sonra tüm demokratik talepleri yeni anayasaya koyarak o defteri kapatmıştık. Artık kimse darbe istemiyordu. Darbeden bir yıl sonra kurulan sosyalist Türkiye İşçi Partisi’nin de sloganı, “1961 Anayasası’nın eksiksiz ve tastamam uygulanması” idi.

Evet, artık kimse “darbe” istemiyordu; darbeci kumarın yerini devrim özlemi almıştı. Kore’de, Cezayir’de, Vietnam’da yaşanan kirli savaşlardan sonra dünyada esen rüzgârlar da bu yöndeydi. Türkiye’de de laik cumhuriyeti sosyal bir devlete dönüştürmek isteyen devrimci bir nesil ortaya çıkmış ve o da umut ve coşkuyla bu rüzgâra kapılmıştı. Darbeleriyle ünlü Latin Amerika bu kez Castro ve Che ile örnek oluşturunuyordu.

Kısaca devrimi sevmiştik; fakat devrim gelmedi. Buna karşılık Latin Amerika’ya uğramış, fakat orada da küçük bir adada kuşatılmıştı. Devrimi yaymak isteyen Che Guevara, yoldaşlarıyla birlikte Bolivya ormanlarında vahşice katledildi. Bu

vesileyle Latin Amerikalı bir yazar bölgedeki felaketleri kara mizahla anlatıyor ve “Heyhat!” diyordu, “Tanrı bize çok uzak; Amerika ise çok yakın!”

*
* * *

O yılların gözde anayasacısı M. Duverger az gelişmiş ülkelerde çok partili hayata geçiş denemelerinde üç ülkeyi örnek gösteriyordu: Türkiye, Meksika ve Hindistan. Bu geçişi Türkiye’de Cumhuriyet Halk Partisi; Meksika’da Kurumsal Devrim Partisi; Hindistan’da da Kongre Partisi sağlamıştı ve Duverger bunları “başat” partiler olarak niteliyordu. Onları, ülkelere başarılı bir geçiş dönemi yaşatmış partiler sayıyordu.

Bugün geriye bakınca bu “geçiş”in gerçekten de başarılı olduğunu söyleyebilir miyiz? Herhalde söyleyemeyiz. Hindistan’da Hindu olmayan herkese kem gözle bakan Narendra Modi? Trump’ın “duvar tutku”suyla başı belada olan Meksika? Darbelerin birbirini izlediği Türkiye? Varılan nokta bu ve bugünlerde de yine Latin Amerika’yı konuşuyoruz. Daha çok da seçimle, seçim düşmanı bir politikacıyı başkan yapan Brezilya’yı.

*
* * *

Latin Amerika uzmanı değilim, ama bu ülkeler kariyerimde tarih ve toplum bilimlere yönelmemde büyük bir rol oynadı. Yazarlığa 1960’larda *Yön* dergisinde bu konuda bazı tanıtma yazıları ile başlamıştım. Sonra da uzun yıllar bu coğrafyada neler olup bittiğini izlemeye çalıştım. Brezilya’da 21 yıl süren acımasız cunta rejimi; Arjantin’de darbecilerin yok ettiği ana-babaların geride bıraktığı “evlatlık”lar; Şili’de Allende, arkasından da Pinochet ve “Chicago Boys”; Venezuela’da Chavez, Maduro... Neler geldi, neler geçti! Geçen Pazar da Brezilya, Latin Amerika tarihinde yepyeni bir sayfa açıyordu. Âdeta ülke, bambaşka giysiler içinde, darbeci geleneğine döner gibiydi.

Bir ülkede tanklar ne zaman sokağa çıkar? Askerî darbelerinde değil mi? Oysa Brezilya’da ilk kez bir seçimden sonra tanklar sokaklara dökülüyor ve subaylar coşkuyla halkı selamlıyordu! Hareket sembolikti, fakat bunun Rio’nun en zengin belediyelerinden birinde gerçekleşmesi hayli anlamlıydı. Anlaşılan, ülke aslında “Eski Brezilya”ya dönerken tüm ordu da “Yeni Brezilya” sevincini paylaşıyordu.

28 Ekim’de yapılan seçimleri Sosyal-Liberal Parti’nin adayı Jair Bolsonaro, oyların %55,2’sini alarak kazandı. O eski bir askerdi. Askerlikten ayrıldıktan sonra siyasete atılmış ve 1990’da Hristiyan Demokrat Parti adayı olarak meclise girmeyi başarmıştı. Daha sonra da altı kez yeniden seçilerek 27 yıl boyunca partisinin en uç fikirlerini savundu. Orada tutunamayınca Sosyal Hristiyan Parti’ye geçti ve 2016’da onun adayı olmaya çalıştı. O da olmayınca şansını bu kez de Sosyal-Liberal Parti’de denedi ve başarılı oldu.

28 Ekim’de başkan seçilen Bolsonaro, askerî darbe döneminin özlemi içinde yaşayan ırkçı ve seksist, işkence yanlısı, hatta ultraliberal programının gösterdiği gibi fakir düşmanı bir siyasetçi! Tüm ileri fikirlere şiddetle karşı ve darbeci döneme tek itirazı da o yıllarda yeteri kadar adam öldürülmemiş olması. 1999’da mecliste yaptığı bir konuşmada, 1964-1985 askerî cuntası az öldürdü, “30 bin kişi daha öldürmeliydi” diyor ve bunlar arasında o sırada cumhurbaşkanı olan Fernando H. Cardoso’yu da sayıyordu. Halen Sosyal Demokrat Parti’nin başkanı olan Cardoso ise, bugünlerde *Washington Post* sütunlarında Brezilya’da “düşünülemeyecek” bir şeyin gerçekleştiğini dünyaya ilan ediyor.

Bu gelişme nasıl mümkün oldu?

Mümkün oldu, çünkü iktisadi hayat üç yıldır resesyon içindeyken, şehirlerde de –eskiden beri mevcut şiddet– inanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Ülkede sadece 2017 yılında 64 bin (günde 175) cinayet işlenmişti. Temsili demokrasi insanların güvenliğini sağlayamıyordu ve herkes öfke içindeydi. İşte Bolsonaro da, Cardoso’nun ifadesiyle, bu “öfke tsunamisi üzerinde sörf yaparak” seçimi kazanmıştı (*Washington Post*, 29 Ekim 2018). Üstelik bu “öfke” dalgasını yaratanlar da, 2016 Ağustos’unda Başkan Dilma Rousseff’i görevden uzaklaştırdıktan sonra, Temmuz 2017’de de eski Başkan Lula da Silva’yı hapse attıran ve bir daha da aday olamamasını sağlayan güçlerdi. Daha somut bir ifadeyle de, başta tarım ihracatçıları olmak üzere tüm iş dünyası ve Sao Paulo’da mevzilenmiş sanayi ve finans babalarıydı! İşaret oradan geliyor; alan temizliğini de sağcı parti militanları, komutanlar, Globo Medya grubu ve “bağımsız” yargıçlar yapıyordu. Evangelik “Evrensel Kilise” ve kurucusunun sahip olduğu güçlü Record TV’nin yaptığı dinî propaganda da cabası... Brezilyalı iktisatçı Felipe de Alencastro’ya göre, Bolsonaro’nun zaferinde belirleyici oyları Evangelistler sağlamıştı. Darbeler döneminde elinden geldiği kadar ezilenleri korumaya çalışan Katolik Kilisesi’nin zayıflaması, Brezilya’da Evangelistlere yaramıştı. (*Le Monde*, 31 Ekim 2018)

*
* *
*

Oysa zarlar seçimden önce atılmıştı ve bu kirli savaşta en etkili kategori yargıçlar oldu. Bunlardan Lula’yı mahkûm eden Sergio Moro, kullandığı illegal yöntemler yüzünden devamlı tartışma konusu olmuş, hatta bazı dosyalar Federal Mahkeme tarafından elinden alınmıştı. Lula’ya yüklenen suç ise bir inşaat şirketinden rüşvet olarak deniz kıyısında bir daire almasıydı. Lula, bu dairede hiç oturmamıştı; fakat bir mahkûmun tanık-

lığı ile dokuz buçuk yıla mahkûm edildi. Eyalet Mahkemesi bu cezayı 12 yıla çıkardı ve arkasından da Yüksek Mahkeme hükmü onayladı. Karar beşe karşı altı oyla alınmış, Yargıç Moro âdeta bu davada tek başına hüküm vermişti.

*
* * *

Latin Amerika uzmanı J.J. Kourliandsky'nin *Il Globo* gazetesinden aktardığı bilgiye göre, Brezilya'da hâkimlerin %71'i ayda 33 bin Reais (yaklaşık 9 bin dolar) civarında maaş alıyor; bunlardan 7000 kadarı da yıl sonunda aynı miktarda prime hak kazanıyor. Kendilerini varsıl sınıfların parçası haline getiren maaşlarla bu heyetin solcu bir iktidara sempati duyması elbette beklenemezdi. Nitekim Kourliandsky yargıç Moro'yu, La Fontaine'in "şişman, yağlı ve her davada uzman kedisi"ne benzetiyordu. Buna karşılık Moro da bugünlerde, görevini yapmış bir insanın rahatlığı içinde, daha yüksek bir görev bekliyor. Zaten işaret de geldi. Globo TV'ye konuşan Başkan Bolsonaro, "Sergio Moro bir semboldür" diyordu; "o, kendisini yolsuzlukla mücadele için feda etti. (...) Hükümetimde mutlaka önemli bir yer işgal edecek!" (*Le Monde*, 31 Ekim 2018) Başkana göre bu yer de muhtemelen Adalet Bakanlığı olacak!

*
* * *

Bolsonaro, Lula da Silva ve partisine düşmanlıkla iktidar oldu. Peki, Lula, Rousseff ve İşçi Partisi'nin suçu neydi? Neden iktidardan kovuldular? Sanırım bu gelişmeyi Türkiye ile karşılaştırmalı şekilde ele almak daha ilgi çekici olacaktır.

Brezilya'da Lula ile Türkiye'de Erdoğan aynı tarihte seçimi kazandılar. Lula 27 Ekim 2002'de başkan seçiliyor, bir hafta sonra 2 Kasım'da da AKP Türkiye'de iktidar oluyordu. Birincisi oyların %61'ini, ikincisi ise %34'ünü almıştı. Aslında sınıfsal dayanakları çok farklıydı; fakat ikisi de ezilenlere, mağdurlara

ra seslenerek iktidar oldu. AKP'nin sağlık hizmetleri ve sosyal yardım alanında attığı bazı adımlar da “sol-liberal” çevrelerde büyük bir benzerlik gibi sunuluyordu. Üstelik ABD'nin İran'a uyguladığı ambargo iki ülkeyi dış politikada da yakınlaştırmış, 2010'da BM Güvenlik Konseyi'nde Türkiye, bu ambargoya Brezilya ile birlikte “hayır” demişti. 2013'te ise iki ülkede iktidara karşı direniş hareketleri oldu.

Brezilya'da 2014 futbol dünya kupası organizasyonu için yapılan harcamalar sağlık ve eğitim bütçelerinde kısıntıya neden olmuş, ayrıca yolsuzluk iddialarına neden olmuştu. Bu ise egemen sınıfların “taktik değiştirmesi”ne yol açtı. Yolsuzluklar medyada manşete çıkarılırken asıl hedef alınan İşçi Partisi'nin sosyal politikasıydı (A. Topal; *Birgün*, 1 Kasım 2013). Türkiye'de ise otoriter gidişe karşı “Gezi direnişi” yaşandı. Oysa Brezilya'da Dilma Rousseff, Rio'da sokağa dökülenlerin “millete, daha çok da hükümete bir mesaj verdiklerini” söylerken, Türkiye'de Gezi direnişi biber gazı ve coplarla bastırılıyordu. Bu iki tavrı kıyaslayan *Washington Post* gazetesi, yayın kurulu imzasıyla, “Erdoğan'ın katı çizgisinin ülkenin ‘ılımlı İslam demokrasisi’ imajını kararttığını” yazıyordu (22 Haziran 2013). Tabii eğer böyle bir imaj varsa?

Lula işçi kökenliydi ve sendikacılıktan geliyordu. Onu izleyen Başkan Rousseff de devrimciydi, bu yüzden 1970'lerde hapse girmiş, ağır işkencelere uğramıştı. Brezilya İşçi Partisi iktidar yıllarında asgari ücreti ve aile yardımlarını ciddi bir şekilde artırdı ve ülkede gelir eşitsizliği azaldı. Eğer vergi sisteminde gerekli reform yapılamadıysa, bunun nedeni de, Thomas Piketty'nin tespitiyle, ülkenin federal yapısı ve seçim sistemiydi (*Le Monde*, 13 Ekim 2018). Buna karşılık parti, demokratik bir

eğitim politikası izledi ve üniversiteye girişlerde yoksullar, siyahlar ve melezler için pozitif ayrımcılık uygulandı.

Lula “ezilenler” deyince yoksulları ve işçileri anlıyordu; Erdoğan ise önce müminlere ve dincilere yapılan haksızlıkları dile getiriyor, sık sık da 80 yıl önce “camilerin nasıl ahır haline getirildiğini” anlatıyordu. Onun gözünde tarikatçı patronlar da mazlum olmuştu. ABD Lula’nın iktidara gelmemesi için elinden geleni yaparken, Erdoğan daha belediye başkanı iken Beyaz Saray’a davet edilmiş ve kendisine iktidar kapıları aralanmıştı. Kısaca Brezilya İşçi Partisi ile AKP’nin sınıfsal dayanakları tamamen zıttı ve bu yüzden de Lula ve Rousseff iktidardan kovulurken, Erdoğan iktidarını güçlendirmeyi başardı.

Brezilya’da seçim geride kaldı; Bolsonaro başkan oldu; şimdi demokratlar korku içinde. Ülkede tüm aydınlar seferber oldu; BM İnsan Hakları Komisyonu “durumu izliyor”; Avrupa’da gazeteler “Bolsonaro sadece Brezilya demokrasisini değil, tüm dünyayı tehdit ediyor” diye manşet atıyor. Oysa Bolsonaro da yalnız değil; onun da savunucuları var. Örneğin Donald Trump onu ilk kutlayan başkan olmanın sevinci içinde ve *Wall Street Journal* da şunları yazıyor: “Saydam, rekabetçi ve dürüst bir muhalefetle işe başlayan Bolsonaro seçimi çalmadı; seçmenleri ikna ederek kazandı. (...) Siyasi ve iktisadi çöküntüyü bir reformcu olarak düzeltebilir.” (29 Ekim 2018)

Ya Türkiye? Öyle görünüyor ki Beştepe de 2023 perspektifinde, gelişmelere varsıllar arasındaki “kazan-kazan” politikasının çıplak realizmi içinde bakacak ve 2022’de bağımsızlığının yüzüncü yıldönümünü kutlayacak olan Brezilya’ya dönük hesaplarını bu “ilke”ye dayandıracak.

VI

TÜRKİYE'DE REJİM DEĞİŞİKLİĞİ:
BAŞKAN VE ADAMLARI

Ensar Davası: “TEK CELSE”DE OSMANLI ADALETİ!..

Taciz davası başlamadan bitti. Günün önemli haberini *Milliyet* gazetesi âdeta zafer edasıyla veriyor: “Sapığa 508 yıl ibretlik ceza!” *Cumhuriyet* ise, hâkimin daha duruşma başlamadan “karar hazır!” dediğini hatırlatıyor ve “Örtbas Telaşı” diye de ekliyor. Galiba doğrusu da bu. Belki daha da doğrusu, *Birgün* gibi, “Sanığa 508 yıl, sisteme beraat” diye düşünmek!

Ensar, kuşkusuz bir taciz sistemi değil; fakat çağını çoktan tamamlamış bir zihniyet ve yaşam şeklini çağırıştırıyor. Yani “Yeni Osmanlı” adı altında bugün tekrar canlandırılmaya çalışılan dünya görüşünü! Anlaşılan bu galip geldi ve Ensar bünyesinde zuhur eden sapıklıklar da Osmanlı adalet anlayışı içinde hükme bağlandı: Tek celsede!.. Sapığı cezalandırırken “Sistem”i gizlemek ister gibi... Osmanlılar “Şeriat’ın kestiği parmak acımaz!” demiyorlar mıydı!

Gerçekten de Osmanlı adaleti çok “hızlı” bir adaletti ve böyle olması da her şeyden önce mahkemelerin yapısıyla ilgiliydi. “Adalet” dağıtan bu kurumlarda ne bir iddia makamı (savcı) ne de bir dava vekili (avukat) vardı. Davacının şikâyeti, davalının savunması, tanıklar (ve yalancı tanıklar?) “Kadı”nın bir hükme varması için yeterliydi. Öyle uzun uzun sanığın ifadesini almak, delilleri toplamak, bunları tahkik etmek ve sonunda da

hâkimin karşısına sağlam bir “iddianame” ile çıkmak gibi işlerle zaman kaybedilmiyordu. Ayrıca Kadı’nın, tayin makamı (Saray, Şeyhülislam, Kazasker) ile görev yaptığı yerin güç ve çıkar dengeleri karşısında –taktik cambazlıklar dışında– hiçbir gücü, hiçbir dayanağı da yoktu. Bu koşullarda hükümler de çarçabuk veriliyordu.

17. ve 18. yüzyıllarda, ülkelerinde davaların uzadıkça uzamasından şikâyetçi olan birçok Batılı seyyah bu “sürat” yüzünden Osmanlı adaleti hakkında olumlu şeyler de söylemişlerdir. Ne var ki Osmanlıların bütün kurumları gibi mahkemeleri de daha bu tarihlerde bozulmuştu. 1631’de Koçi Bey, Sultan IV. Murat’a sunduğu ünlü risalesinde tüm devlet kurumlarının nasıl yozlaştığını anlatır. Gerisi de zamanla geldi ve “İslahat” fikri Osmanlı zihninde böyle filizlenmeye başladı. Bilindiği gibi bu süreç, III. Selim’le beraber “Nizam-ı Cedid” (Yeni Düzen) çabaları adını alacaktır. Son Osmanlı vakanüvisi Abdurrahman Şeref Bey de, “Musahebe” (konuşmalar) şeklinde kaleme aldığı anılarında, bu gelişimin özetini yapacak ve bu arada da Osmanlı mahkemelerine savcılık kurumunun nasıl girdiğini anlatacaktır.

Osmanlı adalet sistemine “savcılık” ve “avukatlık” kurumlarının girişi Osmanlı hukukunun sekülerleşmesi sürecinin bir parçasıdır. Aslında Tanzimat’tan önce de “dava vekili” uygulaması vardı ve bunlar “arzuhalci”, “vekil” gibi adlar altında davalıya yardımcı oluyorlardı; fakat bu “vekil”ler savunmadan çok usul konularında yardımcı oluyorlardı. Asıl gelişme Ceza ve Ticaret Usul kanunlarının kabul edilmesi ve 1882’de de Hukuk Mektebi’nin açılması ile sağlandı. Savcılık makamı da yine bu yıllarda, 1878 tarihli Adliye Teşkilat Kanunu ile kuruldu.

Bu genel bilgileri bugün neden hatırladım ve de hatırlatmak ihtiyacı duydum?

Şu nedenle: “Osmanlı adaleti” şeklinde sanki bugün de canlandırılmak istenen “adalet”, aslında kurumsal bir tarihi olmayan bir adalettir. Son yıllarda “adalet” alanında yaşadığımız bunca skandal biraz da buradan kaynaklanıyor. Belki de bu nedenle Abdurrahman Şeref Bey, Osmanlı devletinde savcılık kurumunun nasıl çalışmaya başladığını anlatırken öğrencilik yıllarını hatırlamış ve anılarını anlatmıştı. Osmanlı’nın son vakanüvisi o sırada Mülkiye öğrencisidir ve “Mekteb-i Mülkiye’de bu yeni memuriyetin görevlerinin neler olacağını hocalarımıza sorardık” der. Hocaların yanıtlarıyla da yetinmeyerek mahkemeye gider ve arkadaşlarıyla beraber bazı davalarda “Müddeiumumi”liği (savcılığı) uygulama halinde kavramaya çalışır. Sonuç epeyce olumludur; yine de izlediği bir cinayet davasında karşılaştığı bir durum kafasını karıştırır. Cinayet kurbanının kardeşi avukatın savunmasından memnun kalmamış ve ona saldırmıştır. A. Şeref Bey “Eğer mahkeme salonu kalabalık olmasa, savunma avukatının birkaç yumruk yiyeceği kesindi” diyor ve şunları da ekliyor: “Halk tarafından alışıla kadar savcılarının bile öfkelere hedef oldukları ara sıra iştilirdi.”

Aradan yüzyıldan fazla geçti; yine de “acaba halk artık buna alıştı mı?” diye kendi kendime soruyorum. Daha birkaç yıl önce bir başbakanın avukatların avukatına (yani Baro başkanına) nasıl “öfkелendiğine” tanık olmadık mı? Varın son yıllarda kaç avukat tartaklandı, kaç tutuklandı, kaç da meslekten ihraç edildi siz hesaplayın!

Savcılara gelince; o konuda da kişisel bir anımı anlatayım. 12 Mart darbesinin en “öfkeli” günlerini yaşıyorduk. Bizim Mülkiye’nin en değerli hocaları tutuklanmıştı. Fakülte’den bir grup öğretim üyesi, Dekan Mümtaz Soysal’ı sembol yapmış ve onun davasını izlemeye başlamıştık. Son duruşmada Soysal önce savcıya hitap etti ve ona görevini hatırlattı: “Bakınız,” dedi, “savcılık kurumu zanlıları suçlamak için değil, korumak için kurulmuştur; yalanlara, iftiralara, düşmanlıklara karşı korumak için! Adalet böyle tecelli eder. Siz de lütfen görevinizi yaparken bunu unutmayın.” Anayasa profesörü idi ve tam da bunları söyleyecek konumdaydı. Dinlemediler. Ne savcı, ne de (biri hariç) hâkimler kulak asmadı. Soysal’ı altı yıl sekiz aya mahkûm ettiler. Aradan kırk yıl geçti, günümüzdeki davalara ve “iddianame”lere bakıyorum da!?

* * *

Yine de umutsuz olmayalım. Ne demişti A. Şeref Bey? Avukatı yumruk yemekten “mahkeme salonunun kalabalık olması kurtardı” demişti. O halde onun sözlerine kulak vereyim; hakkın savunucularının yanında olalım ve salonları dolduralım.

21 Nisan 2016

Bir Başbakanın Azli:
YENİ HÜKÜMET, SERMAYE İKTİDARI
VE “BAŞKANLIK” İKTİDARI

22 Mayıs'ta yapılan AKP Kongresi, aslında bu parti-
nin ikinci “olağanüstü” kongresi idi. Birincisinden, yani 27
Ağustos 2014'te yapılandan sonra, güncemde sığağı sığağına
şunları yazmıştım: “AKP Kongresi'nden sonra gazetelerde iki
çarpıcı manşetle karşılaştım. Bunlardan birincisi (*Hürriyet*),
Erdoğan'ın ağzından ‘*Kardeşim (Davutoğlu) emanetçi değildir!*
diyordu; ikincisi ise (*Milliyet*), bu kez Davutoğlu'nun ağzından,
Kongre'yi ‘*Vefa Kongresi*’ olarak niteliyordu.”

Şimdi düşünüyorum da galiba bu iki kongrede en tutarlı si-
yasetçi Davutoğlu oldu. Gelirken de “vefa” dedi; giderken de!
Neye, hangi “dava”ya “vefalı” olduğu pek belli olmasa da “an-
layan, anlar!” havasıydı. Kaldı ki anlamayan da zaten kal-
mamış gibiydi.

“Emanetçilik”e gelince, bir anlamda o sorun artık gündem-
den çıkmış görünüyor. Baksanıza Binali Bey'in kendisi bile “bu
iş bitti!” diyor; neredeyse “ey ahali, ben başbakan filan değilim;
başkanlık sistemi geldi; başbakanlık bitti!” diye davul çalacak!..
Oysa başka bir anlamda da “başbakanlık” devam ediyor gibi.
Hatta bu ülkede “emanetçi”liğin de ötesinde, gerçek bir “başba-
kanlık” var da denilebilir! Ve mesele de onu doğru tespit etmek

olmalı! Bu konuda acaba 2014 Kongresi için neler yazmışım diye merak ettim ve şu satırlarla karşılaştım:

“Benim aynamda, Türkiye’nin gelmiş olduğu noktada ülkenin gerçek ‘başbakanı’ Ali Babacan. Yanlış anlaşılmasın; kişisel olarak Ali Babacan’dan söz etmiyorum; ‘Sistem’e, uluslararası sermayeye güven veren siyasetçi olarak Ali Babacan var aklımda. Tıpkı 2001 yılının Kemal Derviş’i gibi! İşte bir tanık: AKP Kongresi’ni anlatan *Yeni Şafak* muhabiri Başbakan Erdoğan’ın bakanlarıyla vedalaşma sahnelerini anlatırken şu gözlemini aktarıyor: ‘*Sıra Babacan’a geldiğinde ise salon bir anda sessizliğe büründü!*’”

Dramatik gerilim! Demek ki AKP saflarında herkes her şeyin farkında. Malazgirt’i, Fatih’i, Ulu Hakan’ı birden herkes unuttu! Kulaklar FED’de, Para Kurulu’nda, Rating kuruluşlarında! Hatta Tayyip Bey’inkiler bile... Bakınız RTE Kongre’de saatlerce konuştu; “faiz lobi”sinden pek söz etmedi; Merkez Bankası’na verip veriştirmede. Ve Erdoğan’a yakın bir yazar, Babacan’ın hükümette kalacağını yazınca doların değeri düşmeye, TL hızla değer kazanmaya başladı.

Bilen ve anlayanlar için her şey açıktı. Evet bir “paralel devlet” var, ama bunun kaynağı Pensilvanya’daki derviş değil; kaynak, dev finans kuruluşları ile bunlara bağlı fon yöneticilerinde; para babalarında, spekülatif sermayede! Hükümetleri onlar tayin etmiyor, fakat icracıların ellerine “yol haritaları”nı tutuşturanlar, onlar... İsterseniz uymayın. Bir Fransız yazar, yakınlarda Latin Amerika’yı inceleyen makalesinde (*Le Monde Diplomatique*, Ağustos, 2014), “Artık askerî darbeler dönemi geçti” diyordu; “yumuşak darbeler” dönemi başladı. Ve bunun ince metotlarını, iktidarı belli politikalara zorlayan baskı yollarını anlatıyordu.

Aradan yaklaşık iki yıl geçti, bir “olağanüstü kongre” daha yaşadık. Ve 22 Mayıs Kongre’sinde gizli bir “başbakan” aranırken bu kez de gözler Yıldırım’a değil, Mehmet Şimşek’e çevrildi. Kongre’yi önceleyen günlerde Borsa hızla düşüyor, Türk lirası da hızla değer kaybediyordu. Neyse ki Şimşek’in de ilginç bir CV’si vardı: ABD Elçiliğinde başlayan, uluslararası bankalarda (UBS Bank, Deutsche Bank, Merrill Lynch) devam eden bir kariyer ve bu bağlamda kurulan ilişkiler ağı! Şimşek 2007’de seçimlere bu CV ile girmiş ve bu tarihten itibaren de ekonomiden sorumlu devlet bakanı ve Maliye bakanı olarak en üst düzeylerde görevler yüklenmişti. Ortada 2013’te, AB’de, “yılın en iyi Maliye bakanı” olarak ödüllendirilmiş bir kariyer vardı! Babacan’sız hükümetlere de bu CV sayesinde “soft geçiş” yapılabiliyordu. Bu kez de öyle oldu ve Mehmet Şimşek ismi yine piyasaları yatıştırmaya kâfi geldi. Hükümetin ilanı ile birlikte Dolar hızla 3 liradan 2,94’e, Euro da 3,38’den 3,28’e geriliyordu. Borsa ise %3,48 artmıştı. 4 Mayıs’ta Davutoğlu’nun azlinden sonra yaşanan gelişmelerin tam tersi bir durumla karşı karşıyaydık. Uluslararası sermayenin kanunları, bir kez daha Erdoğan’ın kanunlarına galebe çalmış, “Ne oluyoruz? Koyu bir diktaya mı gidiyoruz?” kaygılarının arttığı bugünlerde, sermayenin iktidarı, Erdoğan’ın “iktidarı”nın sınırlarını çizmişti.

Elbette ki Erdoğan Şimşek’i de yerinden edebilir, hatta siyasi bir mevta haline getirebilirdi; fakat onunkine benzer bir CV’ye sahip bir siyasetçi bulmadan kendisi de kolayca yoluna devam edemezdi. Bu bir pragmatizm değil, bir zorunluluktan ve en güvendiği kimseler bunu Erdoğan’a anlatmışlardı: Tıpkı yüz elli yıl önce Ali ve Fuat Paşa’ya Fransız elçisinin ve Osmanlı Bankası yöneticilerinin anlattığı gibi. Oysa günümüzde, bu gidişle Erdoğan’ın kulağına yapılacakları fısıldayacak kimse de kalmayacak gibi görünüyor! Çünkü iki kongre arasında köprü’nün altından çok sular aktı ve “başkanlık” sevdası içeride ve

dışarıda, Erdoğan'ın manevra sınırlarını iyice daralttı. Varılan noktada, AKP artık kendi içinde kavga vermeye başladı ve AKP saltanatında sonun başlangıcına geldiğimiz hissi yaygınlaşıyor. Fakat maalesef bütün göstergeler de bu dönemin çok zahmetli geçeceğini işaret ediyor.

25 Mayıs 2016

15 Temmuz Darbe Girişimi: BİR KÂBUS GECESİ VE DARBE DERSLERİ

15 Temmuz gecesi Türkiye kanlı bir darbe girişimine tanık oldu. Girişim hedefine ulaşamadı; arkada ağır bir bilanço bırakarak önlendi; fakat en iyisi hiç olmamasıydı: 16 Temmuz sabahı, Türkiye, bir gün öncesinden daha ağır sorunlarla karşı karşıya bir ülke olarak uyandı.

Aslında ortada kutlanacak bir “demokrasi bayramı” değil, ağır yara almış bir demokrasi manzarası vardı. Şu nedenle: Sağlıklı bir demokraside kimse darbeyi düşünmez; buna rağmen darbe planlayan bir grup çıkarsa, onları da hükümet, askerî komuta heyeti, istihbarat örgütleri işbirliği, daha çılgınlar harekete geçmeden kontrol altına alırlar. Oysa 15 Temmuz gecesi bu unsurlar girişimden ancak hareket başladıktan sonra haberdar olabildiler.

İktidar ve iktidar karşıtı çok geniş bir çevre, darbecileri “Fetöcü” olarak niteledi ve ordu ile bürokraside çok geniş bir temizlik operasyonu başladı. Bu kez söz konusu olan çakma değil, gerçek bir darbe davasıydı; fakat operasyonun çapı şimdiden daha önceki davalarda işlenen “hataların” yinelenmesi yönünde kaygılar uyandırmaya başladı. Örneğin kafaları şimdiden kurcalamaya başlayan soru şuydu: MİT’in bile haberdar

olmadığı bir gizlilik içinde yürütülmüş bir darbe girişimiyle, derhal işten el çektirilen ya da gözaltına alınan binlerce hukukçunun ne gibi ilişkileri olabilirdi? Anlaşılan temizlik operasyonu darbe girişiminden çok önce hazırlanmış listelere göre yürütülüyordu.

* * *

AKP ile Gülenciler yıllarca sıkı işbirliği içinde olduktan sonra, 2010 yılında yaşanan Mavi Marmara olayıyla ilk kez açıkça ihtilafa düşmüşlerdi. Gerginlik, AKP hükümetinin Gülen okullarını devletleştirme/kapatma planları ile derinleşti ve “17-25 Aralık darbesi” ile de zirveye ulaştı. Görünüşe göre aralarında mezhep, İslam değerleri ya da İslam ilahiyatı konularında ciddi bir çatışma yoktu. Son seçimlerde AKP’nin aldığı sonuçlar Gülencilerin bir sosyal tabandan yoksun olduklarını, İslami hareket içinde nispeten dar ve “elitist” bir kategori teşkil ettiklerini ortaya koymuştu. Onları AKP’den ayıran şey daha çok siyasal İslam anlayışlarındaki farklılık idi. Gülenciler Arap dünyasına mesafeli, buna karşılık Batı’ya, daha çok da Amerika’ya dönük bir duruş sergilerken, AKP, Hamas’la başlayan ve “Suriye Baharı”ndan sonra Müslüman Kardeşler’e önder olmaya çalışan, giderek de El Nusra gibi bir cihadist örgütü destekleyen bir politika uyguluyordu. Batılı siyaset adamları, “politically correct” söylem duyarlılığı içinde açıkça ifade etmeseler bile, bu politikayı kendilerine karşı düşmanca bir tavır olarak algıladılar. Buna karşılık Batılı basın organları ve uzman çalışmaları AKP’nin yıllarca IŞİD’e nasıl yardımcı olduğunu da iddia ediyordu.

* * *

Darbenin önlenmesinde ilk planda özel TV kanalları rol oynadı. TRT’yi ele geçirerek bildirilerini okutan darbeciler aynı

şeyi özel kanallarda gerçekleştiremediler. Özellikle yandaş basın baş hedefi olan CNN kanalı Erdoğan’ı seçmenleriyle buluşturan ilk kanal oldu ve halkı meydanlara davet eden çağrılar da ilk kez bu kanaldan yapıldı. Bununla beraber ne Erdoğan ne de başka bir AKP sözcüsü, sık sık aşağıladıkları patronlara bir teşekkür etmeyi gerekli görmediler. Popülist söylem darbecilere karşı zaferde de egemen oldu.

*
* *

Darbecilerle Erdoğan ve AKP sözcülerinin halka ilettikleri mesajlarda içerik ve yöntem açısından tam bir tezat vardı. Darbecilerin bir TRT spikerine okuttukları bildiri “evrensel insan hakları”, “hukuk devleti”, “laik cumhuriyet ve demokrasi” gibi ilkeleri temel alan bir düzen vaat ediyordu; fakat bunlara tamamen ters bir şiddet yöntemi seçmişti. Hitap ettiği kitleler yerlerinden kımıldamadılar. Cumhuriyet mitinglerinde, Gezi’de meydanları doldurdıkları için postalıcı, ya da çapulcu ilan edilen milyonlar bu vaatlere inanmadı, sessiz kaldılar. Böylece sözde “Kemalist” bir bildiri yayınlayan darbecilerin başarılı oldukları takdirde, kimlere, hangi sosyal kategorilere dayanacakları sorusu da havada kaldı. Erdoğan ve AKP sözcüleri ise taraftarlarına seslendiler ve halkı meydanları doldurmaya çağırdılar. Yöntemleri demokratikti, fakat mesajları, halka, demokrasi ve laiklik nutuklarıyla değil, camilerde ezan ve selâ okuyan müezzin ve imamlar aracılığıyla ulaştırıldı. Halkın her kesimi değilse de en inançlı AKP yandaşları çağrıya uydu ve “Ya Allah Bismillah!” nidalarıyla meydanları doldurdu.

Sonuç belli olmuş, darbecilerin akıbeti anlaşılmıştı.

*
* *

16 Temmuz sabahından itibaren TV kanallarında ve gazete köşelerinde darbe öyküsünün yerini darbe yorumları aldı. Ne var ki bu “yorum”lar da neredeyse ittifakla FETÖ’cülerini suçlayan ve lanetleyen öykülerden ibaretti. Arka planda suçlanan ise bizzat Amerika oldu. Sadece başbakan yardımcılarının biri bu konuda sözünü esirgemedi ve üç kez bağırdı: *Amerika! Amerika! Amerika!* Ek olarak en “uzman” kişiler girişimi bütün ayrıntılarıyla anlattılar ve bizler de bir polisiye dinler gibi heyecanla dinledik. Savcılara artık anlatılanları toparlayıp mahkemeye sunmaktan başka iş kalmamış gibi görünüyordu; belki savunmalara bile gerek kalmamıştı. Bu arada cumhurbaşkanı ve başbakan coşku içinde “idam!” diye haykıran taraftarlarına kapıyı aralamaktan da geri durmadılar.

Tabloda bütün taşlar yerine oturmuş gibi görünüyordu. Oysa bu “küreselleşmiş” dünyada, olay, dış ilişkiler ve iktisadi açıdan büyük sonuçlara gebeydi. Olayın bu yönleri yorumcuların pek de iltifat etmediği konular olarak kalmıştı.

Batı’dan gelen tepkiler, darbenin önlenmiş olmasını memnuniyetle karşılamakla beraber sonucu hiç de demokrasinin zaferi olarak görmediklerini gösteriyordu. Suçlanan Amerika’nın en ünlü gazeteleri, daha da otoriterleşecek bir rejim kaygısını dile getirdiler. *Washington Post*, Türkiye’yi “gazeteci hapsinde dünya lideri” bir ülke olarak sunan başyazısında, Amerikan hükümetini “Erdoğan’ın darbeyi, demokrasinin savunmasına koşan seküler ve demokrat güçlere karşı başka bir darbeye çevirmesini önlemek için elinden geleni yapmaya” davet ediyordu. *New York Times* de farklı bir dille konuşmuyordu. O da başyazısında “darbenin başarısızlığı demokrasinin dibinin delinmesine yol açacağı benziyor” ikazında bulunuyor, aynı

gazetede R. Cohen, “Darbenin önlenmesi demokrasinin zaferi anlamına gelmiyor” diyordu.

Batılı liderler de benzer kaygılar içindeydi. Merkel darbeye karşı olan mesajının Erdoğan’a destek sayılmamasına özen gösteren bir ifade kullanıyor; Fransız Dışişleri Bakanı J.M. Ayrault ise, daha açık konuşarak, darbeyi kınamanın “Erdoğan’a açık bir çek olmadığını” söylüyor ve önümüzdeki günlerde Washington’da da Türkiye’nin radikal İslamcılarla savaşta güvenilir bir ülke olmaktan çıkıp çıkmadığını masaya getireceğini ekliyordu. Tüm AB çevreleri Türkiye’deki darbe girişimini ve bu vesilesiyle kovuşturmaya uğrayan binlerce hukukçuyu konuşuyordu. Türkiye’nin zaten kararmış olan dış itibarı daha da kararacağı benziyordu.

*
* *

Bu ülkede yıllardır vesayetçi ve darbeci gelenek, tartışma ve lanetleme konusu oldu. 15 Temmuz girişi, bu konuda oluşan “konsensus”e hem bir yalanlama hem de bir doğrulama getirdi. Yalanlama, çünkü 15 Temmuz gecesi darbe tarihimizin en kanlı girişimine tanık olduk. Doğrulama, çünkü girişim başarıya ulaşamadı. Oysa bu arada bu tartışmanın da aslında yanlış, ya da en azından eksik olduğu anlaşıldı. Çünkü Türk demokrasisini tehdit eden sadece askerî darbeler değildi; bu arada “sivil darbeler”in de gözden uzak tutulmaması gerçeği ortaya çıkmıştı. Bunun zaten 17-25 Aralık’ta yapıldığını söyleyenler de bizzat AKP yöneticileri olmuştu. Şimdi de “gördünüz mü, ne kadar haklıymışız!” der gibi bir halleri vardı.

*
* *

Aslında tablo çok daha karışıktı. Yine de belki tamamen haksız da sayılmazlardı. Ne var ki tüm demokratlar, “sivil darbe” korkusuyla bu kez de gözlerini AKP uygulamalarına çevir-

miş bulunuyorlar. Yıllardır Erdoğan meydanlarda çok zaferler kazandı; fakat her zaferi ülkeyi daha da kutuplaştırıcı, gerginliği daha da artırıcı yönde kullandı. Ve kendisi de demokratik güçlerden her gün biraz daha uzaklaştı. Sonunda vardığı noktada da yanında partiyi birlikte kurdukları arkadaşları bile kalmadı. Bu durumda soru şu: Erdoğan bu son “zafer”ini nasıl kullanacak? Darbeyi önlemekte belki AKP militanlarından da etkili olan muhalefet ve basın önderleriyle gerçekten demokratik bir platformda uzlaşma yolları mı arayacak? Yoksa “hak bellediği” eski hırçın ve kavgacı çizgisinde ısrar mı edecek? Üstelik bu yolun şimdiye kadar ülkeyi hangi noktaya getirdiğini bile bile! Ne yazık ki yakın geçmişte yaşananlar ve son gelişmeler bu konuda iyimserliğe pek de yer bırakmıyor. Fakat kötümserliğe de yer yok! Hayat da devam ediyor, kavgada! “Din elden gidiyor!” diye Erdoğan’ın peşine takılmış olanlar, “küresel ekonomi”nin kararan ufuklarında, dinin değil de ekmeğin elden gittiğinin farkına varınca taşlar da yerli yerine oturacak!

19 Temmuz 2016

FETÖ KAVGASI, AMERİKA KAVGASI, DEMOKRASİ KAVGASI

“Gencinden yaşlısına, işçisinden patronuna, köylüsünden şehirlisine kadar milletimizin tüm fertleri darbeciler karşısında tek vücut olmuştur.” Erdoğan olağanüstü hal (OHAL) kararını millete bu sözlerle ilan etmişti. Geçen pazar günkü CHP Taksim mitingi de bu sözleri doğruladı. “O halde bu karar kime karşı?” diye kafası karışanlara da yanıt başbakanı geldi: “OHAL millet için değil, devlet için ilan edildi!”

Tuhaf değil mi?

Tuhaf, çünkü herkes on dört yıldır bu ülkeyi yönetenleri “Devlet”in de sahibi sanıyordu. Oysa değillermiş; yapıya FETÖ’cü kanserli hücreler sızmış ve sonunda da metastaza neden olmuşlar. Akla Erdoğan’ın “Ne istedilerse verdik!” sözleri gelse de artık olan olmuş, atı alan Üsküdar’ı geçmişti.

Kanser, ölümcül hastalık; gün, operasyon günü! Ve ilk klinik sonuçları birkaç gün önce cumhurbaşkanı ilan etmişti: 13 bin 165 gözaltı; bunlardan 2101’i hâkim ve savcı, 52’si mülki idare amiri, 689’si sivil, gerisi asker ve polis. Tutuklananlar ise 123’ü general, 5 bin 863 kişi. Bir de kapatılan bini aşkın kurum var: Okullar, üniversiteler, hastaneler, vakıflar. Varlıkları, Osmanlı müsadere usulü, devlete mal edilmiş! Daha sonra da şunu öğrendik: Birçok kamu kurum ve kuruluşunda görevden uzaklaştırılanların sayısı da 66 bini geçmiş. Çarpıcı bir tablo!

Ve bu tabloya, aralarında ünlülerin de bulunduğu “FETÖ’cü terörist zanlısı gazeteciler” listesi dahil değil!

Bu durumda zihinlerdeki sorgulama da devam ediyor. Kimileri “yoksa yanlış mı teşhis kondu? Kanser değil de paranoya mı söz konusu?” diye kaygılanırken, kimileri de tehlikenin hâlâ uzaklaşmadığını, FETÖ’cülerin arkasında da bir “Üst Akıl” bulunduğunu, asıl ona haddini bildirmek gerektiğini söylüyor!

“Üst akıl”, yani Amerika!

*
* * *

AKP basını bu konuda ittifak halinde. Üç bakan açıkça Washington’u işaret etti; *Yeni Şafak* “ABD’nin Erdoğan’ı öldürmeye çalıştığını” bile yazdı; başka gazetelerde de aynı menfur güçlerin “Türkiye’yi işgal planları” anlatılıyor. Demek ki durum sanılandan da kötüymüş; FETÖ’cüler aslında adi bir araçmış ve ipler de Amerika’nın elinde bulunuyormuş! Bir yazar bunu zaten açıkça ilan etti: “İşin gizlisi saklısı kalmamıştır; FETÖ bir CIA organizasyonudur.” Hatta *Yeni Şafak*, darbeyi yöneten Amerikalı subayın adını bile verdi: ISAF Komutanı General John F. Cambell.

Olur mu, olur; itiraz edemem! Ne var ki 15 Temmuz, Türkiye’deki ilk darbe girişimi değil ve yaşanan bilgi kirliliği içinde olup bitenleri net bir şekilde okumak da zorlaşıyor. Tarihçi tutkusu diyelim, tabloyu bütünüyle kavrayabilmek amacıyla benim aklım da eskilere, daha önceki darbeler gitti. Özellikle de parlamentonun feshedildiği ve yeni anayasa yapıldığı 27 Mayıs ile 12 Eylül darbelerine!

*
* * *

Türkiye’de darbeler serisini başlatan 27 Mayıs 1960 darbesi yapıldığı zaman ben Ankara Siyasal’da anayasa asistanı idim.

Darbeyi ilan eden ve radyoda defalarca okunan sıkıyönetim bildirisinin son cümlesi kulaklarımda hâlâ çınlar: “Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO ve CENTO’ya inanıyoruz ve bağlıyız.” Kısaca bir bağlılık ifadesi; öncelikle de NATO’ya, Amerika’ya. Aslında hiçbir anayasamızda böyle bir madde olmadı. Oysa çok partili hayatımızda anayasa maddelelerinden de önemli bir kural teşkil etti bu bağlılık!

Bizim nesil (58’liler) çok iyi hatırlar; 1960’larda 27 Mayıs darbesinin nasıl yapıldığı çok merak edildi, çok tartışıldı. Anılar yazıldı; araştırmalar yapıldı; hatta Aziz Nesin bile kendini alamadı, *İhtilali nasıl yaptık?* diye bir öykü yazdı. İncelemelerin belki de en ciddiisi olan Örsan Öymen’in *Bir İhtilal Daha Var* başlıklı eseri darbecilerin Amerika ile olan ilişkilerine de ışık tutuyordu. Buna göre darbe hazırlıkları sırasında Washington’da askerî ataşe olan Albay Dünder Seyhan’a “sen orada kal; Amerika’nın rızası olmadan ihtilal yapılamaz; sen orada kalıp bunu bize sağlayabilirsin” diye akıl (talimat?) verilmişti. Ve darbeye Amerika’nın tepkisi de bu “rıza”nın sağlandığını göstermişti. Böylece 27 Mayıs, doğrudan ABD’nin tezgâhladığı değil, fakat haberdar olduğu ve onayladığı bir darbe oldu! 12 Eylül’e gelince; bu darbede ABD’nin aktif bir rol oynadığını bugün herkes biliyor. CIA Ankara Bürosu Şefi Paul Henze’nin kendisi de, darbe hedefine ulaştıktan sonra, “Bizim çocuklar bu işi başardı!” dememiş miydi?

Bunlar “başarılı” darbeler; bir de başarısız olanları vardı: Albay Talat Aydemir öncülüğünde, Şubat 1962 ve Mayıs 1963’te yaşanan darbe girişimleri ve de 12 Mart 1971 darbesini önceleyecek olan 9 Mart girişimi gibi... Bunlar hedeflerine ulaşamadı. Talat Aydemir ve arkadaşları önce affedildi, sonra idam edildi; 9 Mart’çı generaller ise işkenceye uğradı ve hapse atıldılar.

Bu darbecilerin arkasında da Amerika var mıydı? Herhalde yoktu; kimse de böyle bir iddiada bulunmadı; arkalarında ne Amerika ne de yerli büyük burjuvazi bulunuyordu. Zaten izleyen yıllarda da ABD, ordu hiyerarşisi dışından gelebilecek hiçbir harekete sıcak bakmadı. Beyaz Saray da, Pentagon da, CIA da Türkiye’de “mevcut düzen ve istikrar”dan yanaydı. NATO ve ikili antlaşmalar çerçevesinde Amerikan desteği olmayan girişimler de hüsrana uğradı.

*
* * *

Bu genel bilgiler bizim 15 Temmuz girişimini anlamamızda da yardımcı olabilir mi?

Önce herkesin üzerinde anlaştığı bazı bilgilere dayanarak 15 Temmuz darbecilerinin kafalarındaki “model”i keşfetmeye çalışalım.

Mevcut nesnel veriler şunu gösteriyor: Darbe girişimi ordu hiyerarşisi dışında başladı, fakat darbeci grup, hareketi Genelkurmay öncülüğünde bir TSK darbesine çevirmek istiyordu. Bu amaçla ulusa ilan edilmek üzere, toparlayıcı nitelikte bir de bildiri hazırlamışlardı. “Yüce Atatürk’ün önderliği” anlayışı içinde kaleme alındığı söylenen bildiride temel hak ve özgürlüklere bağlı kalınacağı, rayından çıkmış laik hukuk devletinin tekrar kurulacağı, BM, NATO ve diğer tüm uluslararası kurumlarla oluşturulmuş yükümlülöklere sadık kalınacağı ve sorumluların da cezalandırılacağı çok sert bir dille açıklanıyordu. Başlıca hedef olarak AKP yönetimi seçilmişti.

Sonra? Sonra harekete geçtiler; kaybettiler ve bildirileri de hiçbir inanılrlığı olmayan bir takiyye belgesi olarak çöp kutusuna atıldı.

*
* * *

Atıldı, ama ortada da bir gariplik vardı. İleride tarihçilerin sorgulayacağı gibi, İslamcı bir grup insan nasıl olmuş da inançlarına böylesine ters Atatürkçü bir bildiriyle iktidarı ele geçirmeye çalışmışlardı? Nasıl olmuş da 2007 yılındaki Cumhuriyet mitinglerinde meydanları dolduranların alkışlayacağı bir metinle yola çıkmışlardı? Darbeciler ne yaptığını bilmeyen ahmak ve çılgınlardan mı oluşuyordu? Yoksa iktidar şansı bulunmayan bir grup, “düşmanımın düşmanı dostumdur” hesabıyla güçlü çevrelerde destek mi aramıştı? Oysa bu son olasılığa iktidar çevreleri inanmıyordu. Gülenci çevreleri yakından tanıyan Erdoğan, Gülen’in amacının “Humeyni’nin Paris’ten uçakla İran’a inişi gibi, Amerika’dan Türkiye’ye inmek” olduğunu söylememiş miydi? (A. Selvi; *Hürriyet*, 25 Temmuz, 2016)

O halde gerçek durum neydi?

Öyle görünüyor ki gerçekleri ancak davalar görülürken ve sanıklar morartılmış yüzlerle değil de, özgür iradeleriyle niyetlerini açıkladıkları zaman öğrenebileceğiz. Tabii, eğer oluşan atmosferde onlar da niyetlerini açıkça ifade edebilme cesaretini bulabilirlerse! Bu durumda biz de şimdilik gelişmeleri mevcut verilere göre yorumlama çabamıza devam edelim.

*
* *

İlk etapta, sanılandan çok daha geniş bir destek sağladıkları anlaşılan darbeciler, Genelkurmay başkanını rehin alarak onu saatler süren konuşmalarla “ikna etmeye” ve hareketin başına getirmeye çalışıyorlar. Ne var ki fiziki baskının da kullanıldığı bu görüşmeler sonuç vermiyor ve Hulusi Akar, darbecileri –daha sonra kendisinin açıkladığı– çok ağır suçlamalarla (“Manyak mısınız lan?”) reddediyor. Ve Akar’ın direnişi ile, darbe, TSK’nın ortak bir hareketi olma şansını yitiriyor; başarı şansı da kalmıyor. İşte tam da bu sıralarda, Erdoğan CNN aracılığıyla halka hitap etme fırsatı yakalıyor ve herkesi meydan-

lara çağırıyor. Müezzin ve imamlar bu çağırüyı camilerde selâ okuyarak seslendiriyorlar. Gerisi de çorap söküyü gibi geliyor ve darbeciler yenilginin de çlgınlııı içinde vahşice saldırılarda bulunuyorlar. Sonra teslim oluyor veya yakalanıyor ve hak ettikleri cezayı almak üzere tutuklanıyorlar.

Akar'ın ordudaki yeri ve darbecilere karşı sergilediğı duruş aslında 15 Temmuz girişiminin ABD ile ilişkisi konusunda bazı ipuçları da verebilir mi?

Bir darbeler ülkesi olan Türkiye'de yüksek komuta heyetinin siyasal eğilimleri her zaman merak ve tartışma konusu olmuştur. Genelkurmay başkanı olduğı zaman Hulusi Akar da böyle bir ilginin odağı olmaktan kurtulamamıştı. Tayininden kısa bir süre sonra Amerika'da bir "liyakat madalyası" alması, üstelik bu madalyanın boynuna, yıllar önce bazı askerlerimizin başına çuval geçiren bir general tarafından takılmış olması basında tartışmalara yol açmıştı. Kaldı ki bu ilgi Türkiye ile sınırlı da değildi; dış basında da bu konuda yazılar çıkıyordu. Örneğın *Le Monde* gazetesi (18 Şubat, 2016) Akar'ın, "Hem Erdoğan'a sözünü dinleten, hem de Pentagon ve NATO ile iyi ilişkileri sürdürmeye dikkat eden sıkı NATO'cu, şahin bir general" olduğunu yazmıştı. Amerikan basınında da Akar'ı öven yazılar çıkıyordu. Daha iki ay kadar önce, *Wall Street Journal*'da (15 Mayıs 2016), hem nalına hem mihına vuran şu satırlara yer verilmişti: "ABD ordusu ve diplomatlar, Türkiye'nin Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar'ı ordunun etkisini artırdığı için övüyor. İngilizce konuşan Akar, askerî meslektaşlarıyla yakın ilişkiler kurduğı NATO'da farklı görevlerde hizmet etti." Oysa AKP iktidarı ile ABD arasındaki gerginlik arttıkça, Akar'ın TSK'yı eski "hakem" konumuna getiren duruşu da zorlaşıyordu. İşte 15 Temmuz gecesi bu koşullar Hulusi Akar'ın

şahsında dramatik bir gerilim yarattı. İki olasılık vardı: Eğer darbe girişimi AKP’lilerin iddia ettiği gibi ABD patentli ise, Akar ABD’ye karşı çıkmış, yerli düzeni seçmiş oluyordu. Yok eğer Türkiye’deki yaygın görüşe göre bu ülkede darbeler ancak ABD’nin desteği ile başarıya ulaşıyorsa, o zaman da –darbe başarısız olduğuna göre– 15 Temmuz’un arkasında fiilen ABD yok demekti.

Aslında Ergenekon ve Balyoz davalarıyla ulusalcı general-lerden temizlenmiş bir orduda böyle bir darbe girişiminden Pentagon’un ve NATO çevrelerinin haberdar olmamasını düşünmek zor görünüyor. Yine de akla üçüncü bir olasılık daha geliyor, o da şu: Aslında ne ABD ne de TSK komuta heyeti böyle bir girişim bekliyordu; fakat darbeciler beklenmedik bir anda atağa geçince Türk komutanlar direnmeye, ABD yetkilileri de olayları izlemeye başladılar ve bir duruş sergilemekte acele etmediler. Anlaşılan amaçları, başarılı olduğu takdirde darbeyi –resmî planda yarım ağız kınayarak da olsa– dolaylı şekilde desteklemek ve yönlendirmeye çalışmak olacaktı. Ortadoğu’daki hayati çıkarları bunu gerektiriyordu. ABD’nin tutumu bu oldu ve bu şekilde de FETÖ’cü darbe krizi, bir Türk-Amerikan krizine dönüştü. Kısaca kriz “Gülen’in Türkiye’ye iadesi” sorunu şeklinde yaşanan bir Türk-Amerikan krizi şekline bürünmüştü.

Şimdi temel soru şu: Amerika Gülen’i verecek mi?

Erdoğan ve hükümet üyeleri mutlaka vermeli, diyorlar, “aksi takdirde Türk Amerikan ilişkileri çok daha kötüleşebilir.” Bu konuda kanıt bekleyen Amerikalılara da Adalet Bakanı Bozdağ sesleniyor: “Çok net söylüyorum; bu iade konuları, bilgi, belge-

ye göre yapılmıyor. Bu belge bilgi şekli, işlerin tamamlanması için, uluslararası sözleşme gereği yapılan şeyler. İfade, siyasi bir karardır.” Ne var ki Amerika’nın bu “siyasi kararı” almasına da fazla ihtimal verilmiyor. Eğer AKP sözcülerinin iddia ettikleri gibi Pensilvanya, CIA’nın bir kolu ise, Amerika’nın da onu iade etmeyeceği açıktır. Bir de şu var: Gülen ve çetesini bir terör örgütü olarak nitelemek Amerika’nın terör konseptine de pek uygun düşmüyor. Amerika ve AB araştırma kurumlarında Gülençilik yer yer Mormon’lar, ya da Vatikan’a bağlı Opus Dei gibi bağnaz, fakat daha çok eğitim ve ticarete dönük bir akım olarak değerlendiriliyor. Onlar İslami terör başlığı altında sadece IŞİD, El Kaide ve benzeri kuruluşları düşünüyorlar. Ve bu koşullarda da ABD’nin Gülen’i iadesi hayli uzak bir olasılık olarak görünüyor. *Hürriyet* muhabiri de zaten Washington’dan, Türkleri hep komplo teorilerine inanmakla suçlayan Amerikalıların, bu kez kendilerinin komploya inan-dıklarını ve ABD başkentinde bu konuda “milim kıymıldanma” olmadığını bildiriyor. (24 Temmuz)

O halde büyük bir Türkiye-Amerika çatışmasına doğru mu gidiyoruz?

Böyle bir olasılığın gerçekçi olup olmaması bizi Türkiye kapitalizmi ve AKP iktidarının sınıfsal dayanakları hakkında çok genel bir değerlendirmeye götürüyor. Çünkü böyle bir çatışma, diplomatik bir çatışmanın ötesinde, sosyal ve sınıfsal boyutlar taşıyor.

AKP esas itibarıyla esnaf ve sanatkârların muhafazakâr kesimlerine, KOBİ’lere ve Anadolu’da yükselen burjuvaziye dayanan bir partidir. Bunun dışında işçi sınıfı ve daha çok da lümpen proletaryada güçlü dayanakları bulunuyor. En azından on yıldır devlet aygıtını kontrol eden bir kuruluş olarak büyük

burjuvaziye de sindirmiş, kısmen yanına almış, kısmen de nötrale etmiştir. Üstelik uyguladığı özelleştirme, ihale, teşvik ve kredi politikalarıyla kendi burjuvazisini de yaratmıştır. Kısaca AKP, popülist ve demagojik antikapitalist jargonu sık sık kullansa bile, aslında kapitalizme göbekten bağlı bir partidir. Oysa Türkiye kapitalizmi, iç tasarruftan çok Batılı sermayenin ucuz kredileriyle yaşayan kırılğan bir kapitalizmdir. Bu demektir ki AKP’nin ABD’ye ve AB’ye “savaş açması”nın belli sınırları vardır. Böyle bir durumda en büyük tepki de kuşkusuz kendi içinden, kriz ve iflas tehdidi altında yaşayan sınıfsal ortaklarından gelecektir. Bununla beraber Erdoğan’ın “delikanlı” çıkışları ve AKP’ci kalemşorların Batı düşmanı çılgınlıkları ile ipler gerilmiş, bazı köprüler atılmıştır.

*
* *

Bugün Batı kamuoyunda, şimdiye kadar hiç olmayan ölçüde, insan hakları konusunda duyarsız, radikal İslam’la flört eden ve yarı açık yarı kapalı Batı karşıtı bir AKP iktidarı imajı vardır. Bu ister istemez ekonomi planında da etkili olacaktır. Nitekim darbeye karşı ulusal birlik oluşmasına rağmen, bir hafta içinde borsadaki hızlı düşüş ve döviz kurlarındaki yükselişler bunu işaret ediyor. Bu son günlerde bazı toparlanmalar olduysa, bu, AKP yönetiminden çok, muhalefet liderlerinin demokrat tavırlarının ve darbeye karşı oluşan “ulusal konsensüs”ün ürünüdür. Yine de açıktır ki eğer AKP yönetimi, Taksim mitinginde Kılıçdaroğlu’nun altını çizdiği “3. sınıf demokrasinin ortaya çıkardığı bir tablo”yu değiştirmeye çalışmaz, sanki darbe başarıya ulaşmış gibi hapishaneler doldurulmaya devam edilirse, 15 Temmuz’dan önceki gerginlik ortadan kalkmayacak, herhalde artarak devam edecektir. Unutmayalım ki bugün şu veya bu şekilde tasfiye edilen binlerce öğretmen, gazeteci ve üniversite mensubu daha düne kadar AKP’nin en

hararetli savunucuları idi. Ve bugün tanık olduğumuz “temizlik operasyonu”, bu haliyle, hâlâ AKP içi kavganın uzantısı olma özelliklerini sürdürüyor. Bunu en önce anlaması ve bundan en çok ders çıkarması gerekenler de, bütün kindar çağrılara rağmen hâlâ demokrat kalabilecek AKP’li siyasetçilerdir. Bu nedenle de darbeye karşı zafer, sadece formel demokrasinin zaferi olmaktan çıkıp, onun “olmazsa olmazı” laikliğin de zaferi haline dönüşmedikçe, bu ülkede raylar yerine oturmayacaktır. Türkiye’de gerçek demokrasi yürüyüşü, ancak iktidar kavgası çağdışı bir “İslamcılar arası kavga” ve bu görüntünün gizlediği “çıkar kavgası” olmaktan çıkarak, dünyevi planda ezen-ezilen kavgasına dönüştüğü zaman başlayacaktır.

26 Temmuz 2016

YENİ ANAYASA OYLANDI

Zaten biliniyordu, bir kez daha kanıtlandı: Cumhurbaşkanı Erdoğan bir diyalektik ustası! Gerçeğin, zıtlasmalardan ve çelişik tezlerin çatışmasından doğduğunu çok iyi biliyor! Yadsıma, germe, ötekileştirme: Anayasa referandumu kampanyasında bu yöntemlerin hepsi kullanıldı! Oylamanın sonucu hakkında karışan kafaları da başkan, yine diyalektik yöntemle aydınlattı: Sağa döndü, tebrikleri kabul etti, “zafer”inde katkısı olanlara şükranlarını sundu; sola döndü, “zafer benim değil, sistemin; ben bir faniyim!” dedi ve kendine göre “sağ”la “sol”un sentezini gerçekleştirmiş oldu! Aynı bağlamda CNN Int muhabirine de sağ veya soldan değil, futboldan geldiğini hatırlatıyor ve “aslo-lan kazanmaktır; 1-0 ya da 5-0 fark etmez!” diyordu.

Evet, Erdoğan usta bir diyalektisyen; fakat Hegel’in değil de Aristo’nun diyalektiğini kullanıyor! Kuşkusuz okuma ve incelemelere dayanan dürtülerle değil; daha çok, yaşayan Osmanlı değerlerinin bir taşıyıcısı ve temsilcisi olarak...

Osmanlı medreselerinde Aristo mantığı, Porphyres’in “İsagoge”una dayanılarak, “İzaguci Risalesi” ile öğretiliyordu. Buna göre gerçeğe ancak zıt tezlerin çatışması ile varılabilirdi ve bunu sağlayan ilim dalı da “ilm-i cedel” idi. Böylece Osmanlı müderris ve suhteleri yüzyıllar boyunca aynı temalar etrafında “cedelleşip” durdular. “Münazara”ların bazen kanlı kavgalara dönüştüğü Ortaçağ Batı üniversitelerinde olduğu gibi, Osmanlı

medreseleri de “münazara” ve “cedelleşme”leriyle ünlüydü ve bu uygulamalar bizde Cumhuriyet döneminde de devam etti. Ne var ki “aynîyet” ilkesine dayanan bu yöntem, tarihî evrimi hesaba katmadığı için gerçeklere bir türlü ışık tutamıyor, toplumsal durgunluğun ifadesi oluyordu. Egemen sınıf ve zümrelerin istediği de buydu. “Bir şey, aynı zamanda hem kendisi hem başkası olamaz; her şey kendisinin aynıdır ve aynı kalır!”; kural buydu! Hıristiyan ve Müslüman öğretileri Aristo düzenine sadece kutsal bir kılıf geçirmişlerdi.

*
* *

Oysa Aristo’nun aksine, Hegel, hiçbir şey aynı kalamaz; her şey kendisini değiştirecek öğeleri kendi bünyesinde gizler ve çelişkiler içinde evrilir, diyordu. Tez ve antitezin oluşturduğu sentez, her ikisinden de fazla bir şeyler içeriyordu ve Hegel’e göre, tarihi yapan da buydu. Daha sonra Marx ve Engels, Hegel’de tarihin felsefe, felsefenin de tarih olarak sunulduğu “büyük anlatı”yı maddi temellere oturttular.

*
* *

Şimdi kimse “nereden çıktı bu spekülasyonlar?” demesin! Bu “referandum” topluma Aristo mantığıyla bakan, “Osmanlıyız! Osmanlı kalacağız!” diyen muhafazakâr ideolojinin sosyal dayanaklarını da ortaya koydu. Anketler bu ülkede en muhafazakâr kesimlerin (köy ve beldeler), genel oranın (%51,4) hayli üstünde bir oranla (%62) “evet” dediklerini gösteriyordu. Buna karşılık ülke çapında yüksek tahsilliler de aynı oranla “hayır” demişlerdi. Toplumun değişimden yana sınıf ve kategorilerinde –özellikle de okumuş orta sınıflarda– “hayır” oranlarının çok daha yüksek olduğu da yadsınamazdı. Büyük burjuvaziye gelince, belli ki onların çoğu da “hayır”cı idi; fakat

bir zamanlar Karaoğlan Ecevit’e kükreyen kuruluşları, bu kez ürkek ve mültefit, sessizce bekliyordu.

*
* *

Aslında 16 Nisan’da anayasa tasarısından çok, Erdoğan oylandı. Ve bilmiyoruz, parti başkanlığını şimdiden üstlenmeye hazırlanan cumhurbaşkanı, AKP Merkezi’nin bulunduğu Çankaya’da %80; devleti yönettiği Beştepe’de (Yenimahalle) %57,5; Huber Köşkü’nün bulunduğu Sarıyer’de %60; ikamet ettiği Üsküdar’da %53,3 ve namaz kıldığı Eyüp’ta %51,5 “hayır oyu” çıkması karşısında bir moral çöküntüsü yaşadı mı? Aslında hiç de öyle görünmüyor ve başkan, “demokrasi’lerde çareler tükenmez!” diyen Demirel’in izinde, yeni taktik “cedelleşmeler” peşinde olduğu izlenimini veriyor. Ne var ki 2019 seçimleri perspektifinde bu taktik hesaplar ve karşılaşacağımız sürprizler de zihinleri kurcalamaya başladı!

*
* *

Görünüşe göre, Erdoğan 2019 başkanlık seçimine, esas itibarıyla, Putin’i devreye sokarak Trump’ı ikna etmek; Trump’a dayanarak da AB’yi hizaya getirmek “strateji”si ile hazırlanmak niyetindeydi. Anayasa tasarısının kabulü, erken seçimler ve “mutlak iktidar” da kendisine bu politikanın araçlarını sağlayacaktı. Sisi ile Beyaz Saray’da kurduğu sıcak ilişkilere bakılırsa, Trump’ın da buna bir itirazı olamazdı. Zaten Erdoğan da hazırlığını yapmış, Mısır diktatörüne karşı suçlamalarına son vermişti. Oysa beklenen olmadı; 16 Nisan oylaması umulanı vermedi ve ucu ucuna kazanılmış, üstelik şaibeli bir referandum, gücüne güç katmak şöyle dursun, mevcut iktidarını da sarstı. Şimdi bizlere de sorgulamak düşüyor: Bu yeni durumda olasılıklar nelerdir? Erdoğan şu ana kadar kendisine hayli mesafeli davranan Trump ile bir anlaşma sağlayabilecek midir? Bu

tabloda İslam'ın tamamen siyasal bir araç olarak kullanıldığı artık her kafaya dank edecek midir?

Bu konularda bir hayli soru işaretleri bulunuyor. Sıralayalım.

1) Trump yönetimi, ilk aylardaki uygulamalarıyla, Ankara'ya, Beştepe'nin devamlı yakındığı Obama'dan bile beklenmeyecek olumsuz sinyaller verdi: 15 Temmuz gecesi Erdoğan aleyhinde bir tweet atmış bir istihbaratçının (*Hürriyet*, 20 Kasım 2016), CIA başkanı olarak görüşmeler yapmak üzere Beştepe'ye yollanması; birkaç Arap ülkesinin yanı sıra, terörizme karşı THY'ye konan garip kontrol önlemleri; Zarrab kurtarılmaya çalışılırken, Halk Bankası'ndan bir müdür yardımcısının da tutuklanması vb. Bunlar hiç de hayırlı işaretler değildi.

2) Trump Erdoğan'a sıcak baksa bile, çalışma ekibi, Erdoğan'a karşı alınacak tavırda ittifak halinde değildi. Referandumdan sonra Erdoğan'ı kutlaması kamuoyunda olumsuz tepkiler doğurmuş ve Beyaz Saray bu kutlamayı muhalif partilerden, STK'lardan, hatta kendi Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen protestolara rağmen yapmıştı (*Independent*, 18 Nisan). Uluslararası hukuk profesörü Daniel W. Drezner ise, *Washington Post*'ta (18 Nisan) soğuk savaş sonrası dönemde, Donald Trump'ın dışında hiçbir başkanın böylesine “demokrasiyi kısıtlayan, kusurlu (flawed) bir referandum ertesinde bir müttefikini kutlamaya çağını” yazmıştı.

3) Bu koşullarda, 17 Mayıs'ta Washington'da yapılacağı ilan edilen Trump-Erdoğan buluşmasının da Trump'ın arzusundan çok Erdoğan'ın ısrarı ile gündeme geldiği anlaşıyordu. Nitekim *CNN Int* muhabirinin bu görüşmeden söz eden Erdoğan'a yönelttiği “Washington sizi davet etti mi?” şeklindeki soru yanıtsız kalmış, bu konuda “Dışişleri bakanlıklarının çalışmalarından” söz edilmişti.

Bugün itibarıyla durum bu ve mevcut koşullarda görüşmenin ciddi bir düş kırıklığı yaratma olasılığı da hayli güçlü görünüyor. Öyle ki, Trump’la ilkede anlaşsa bile, Erdoğan’ın “Kürtlerden vazgeçin; Rakka’ya beraber girelim” tezini –özellikle Münbiç’te verilen kayıplardan ve referandumda alınan sonuçtan sonra– ne kamuoyuna, ne TSK’ya, ne de siyasal müttefiklerine kabul ettirebilir. Hatta bu yeni “fütuhât” politikasına kendi partisi içinden de itirazlar gelebilir. Böyle bir politika Rusya, Suriye, İran bloğunun düşmanlığını çekeceği gibi, bu nevrâljik bölgede, Türkiye ordusunun ABD uçaklarının şemsiyesi altında bir “vekalet savaşı”nı yürütme gücü de sınırlıdır. Nitekim çoktandır gündemde olan bu öneri hakkında Washington merkezli düşünce kuruluşu Atlantic Council’in Türkiye analisti A. Stein, “Türklerin neden bu kadar kendilerine güvendiklerini anlamadığını” yazmıştı. Aynı bağlamda ABD’nin eski Ankara elçilerinden James F. Jeffrey daha da açık olmuş ve, “Türkiye bunun için yeterli güce sahip değil” demişti (*New York Times*, 11 Şubat 2017). Kaldı ki Trump yönetiminde ağır basan Pentagon sorumluları hiç de Kürtleri satmaya niyetli görünmüyor.

Peki bütün bu moral bozucu olasılıkları Erdoğan görmüyor diyebilir miyiz?

Bunu söylemek elbette saflık olur. Nitekim Türkiye Cumhurbaşkanı artık reel politikada olanakları zorlayarak çıkmaza sokmuş ve oyunu giderek “imaj politikası” araçlarıyla yürütmeye çalışan bir devlet adamı izlenimi veriyor. Örneğin bu bağlamda kendisi için 17 Mayıs’ta Beyaz Saray’da olmak, Trump’la anlaşıp anlaşmamaktan daha önemli görünüyor. Bu

gibi “büyük oyun kurucu” gösterileriyle hitap ettiği zümrelerin alkışlarını almaya elbette devam edebilir ve “ya ben, ya kaos!” anlayışıyla iki yıl daha geçebilir. Üstelik “reality show” ustası Trump’ın da bu iş için biçilmiş kaftan olduğu kısa sürede anlaşılmış bulunuyor. Kaldı ki tablo çok daha geniş: Erdoğan’ın Mayıs ayı programının Çin, Rusya, Brüksel ziyaretleriyle yüklü olduğu da şimdiden ilan edildi!

Aslında tüm referandum kampanyası sırasında “büyük oyun” ve bunu sahneleyecek “diplomatik atak” hakkında ipuçları elde ettiğimizi kimse iddia edemez. Yine de şunu şimdiden söyleyebiliriz: Referandum sonucu bizlere hiçbir şeyin aynı kalmadığını, her şeyin değiştiğini ve bu süreçte Aristo diyalektiğinden çok, tarihî diyalektiğe güvenmemiz gerektiğini ortaya koydu. 2019’a doğru bu kılavuz ışığında yol almaya başladık. Zulmü, yalanı ve her türlü haksızlığı “zıtlayan” bir senteze; hakça, insanca bir düzene doğru!..

Yolumuz açık olsun!

21 Nisan 2017

BİR BİZ VARDIR, BİZDE BİZDEN DIŞARI YA DA GERÇEKLERDEN KAÇIŞ

“Bir ben vardır, bende benden içeri” diyordu Yunus Emre ünlü şiirinde. Yüzyıllar sonra Freud da aynı şeyi kendi dilinde tekrarladı: “Zekâ sahibi herkesin içinde, onu aşınca mistik olmaya başladığı bir sınır vardır; orada en kişisel benliği başlar!” (G. Groddeck’e Mektup) Tasavvuf, psikanaliz, hatta basit bir iç gözlemle gerçekten de zaman zaman bu “sınır”ı aştığımızı hissederiz. Ve böyle anlarda –kimi sosyal psikologların “gerçeklerden kaçış” adını verdiği dürtüyle– gizemli bir alanda gezintiler yaparız!

Tarikat erbabının “Hak yolu”nu, Freud’un ise düşlerimizin ve takıntılarımızın kökenini aradığı bu gizemli alan, aslında benliğimizin sadece bir parçasıdır. Oysa bir de nesnel benliğimiz var; günlük yaşamımızı düzenleyen, her yaptığımıza damgasını vuran reel kimliğimiz! Bunun da kodlarını fiziki özelliklerimiz, ait olduğumuz toplumsal sınıf, ailemiz, mesleğimiz, dost ve arkadaş çevremiz oluşturuyor. Ne var ki burada işler daha da zorlaşıyor ve yanılgı olasılıkları artıyor. Galiba bu durumda Yunus’un şiirine bir dize de bizim eklememiz gerekiyor: “Bir ben vardır bende, benden dışarı!”

Peki, ne olabilir bu dışımızdaki benliğimiz? “Öteki”lerin aynasında boy gösteren, günlük dilde “ımağ” dediğimiz ve bazen ikiz, bazen de zıt kardeşimiz olabilecek reel varlığımız değil mi? Gerçekten de biz istediğimiz kadar kendi portremizi süslü giysilerle, yaldızlı cümlelerle sunalım, “nesnel kimliğimiz” aslında daha çok dışımızdaki aynada şekilleniyor; hani atalarımızın dediği gibi “ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz” sözüne uygun şekilde! Bu yüzden de günlük hayatta “dış varlığımız” hakkında sık sık yanılıyor ve bu taciz edici “ımağ”la savaşır duruyoruz!

* * *

Tabii yanılığın bazen de ters yönde oluyor. Zaman zaman insanlar sahte bir tevazuyla ya da eziklik duygusuyla, kendilerini “dış gerçek”lerinden farklı ve daha olumsuz hatlarla sunuyorlar. Nietzsche, bir aforizmasında bu gibileri “tevazu göstermeyin; inanırlar” diye uyarıyordu. Galiba insan iç huzurunu, toplumsal aynadaki gerçeği ile, otoportresi arasında özdeşlik kılabilme, bunları ikiz kardeş haline getirebilme yeteneği ile sağlıyor. Sokrat’ın “kendi kendini tanı” dediği, bizde de eskilerin “kâmil olmak” diye tanımladıkları durum bu olsa gerek!

* * *

Gelelim “kolektif kimlikler”e; tabii bir de “dış varlığımız” var; “biz” dediğimiz kimlikler! Ulusal kimlikler; sınıfsal kimlikler; zümre ve aşiret kimlikleri... Burada da aynı ikilem yürürlükte ve bu yüzden burada da “bir biz vardır, bizde bizden dışarı!” diyebiliriz. Üstelik bu planda yanılma olasılığı daha da fazla! Louis Bonaparte’ın karanlık macerasını anlattığı eserinde, “Nasıl özel hayatta,” diyordu Marx, “insanın kendi hakkındaki düşüncesiyle reel hayatta ne olduğu birbirinden ayrılıyorsa, tarihî kavgalarda da partilerin iddia ve süslü cümleleri ile

gerçek çıkarları ve yapıları, kendilerini ne sandıkları ile gerçekte ne oldukları birbirinden daha da fazla ayrılır!” Tam da günümüz dünyasına, özellikle de günümüz Türkiye’sine ışıktutacak sözler!

Aslında bütün yakın tarihimiz boyunca –bazı kısa dönemler ve dar çevreler dışında– kendi kendiyile gerçekçi bir şekilde hesaplaşmamış bir milletiz! Bunun yerine bizim dışımızda, kendimize yabancı saydığımız bir “kolektif kimlik”le savaştık durduk! Hâlâ da –üstelik bu son dönemde artan bir şiddetle– savaşıyoruz! Bazen onu yok sayıyor, bazen de onun düşmanlarımız (Haçlı kafalıları; ırkçılar; Oryantalistler; bizi çekemeyenler vb.) tarafından uydurulmuş sahte bir kimlik olduğunu ileri sürüyoruz!.. Oysa unutmayalım ki bizim “sahte” saydığımız, görmek istemediğimiz bu “kimlik”, başkaları tarafından “gerçek” sayılıyor ve bu küresel köyde ister istemez bu “başkaları” ile birlikte yaşamak zorundayız.

Osmanlı reform çabalarında Batılı devletlerle Tanzimatçılar arasında, yapılacak “reform”ların niteliği hakkında birbirinden çok farklı iki görüş vardı. Büyük Devletler (Düvel-i Muazzama) bu “reform”da, kendi kiliselerine (Ortodoks, Katolik, Protestan) bağlı “millet”leri öncü kılmaya çalışırken, Osmanlılar, Saray, Babiâli ve sırtını bir büyük devletin elçiliğine dayamış “hizip”ler öncülüğünde bir “Islahat”tan yana idiler. Toplum, Batı’daki gelişmelerden habersiz olduğundan bu ikilik kolayca halktan gizleniyor ve zihinlerde “haşmet dönemi”nin hayali yaşa(tıl)maya devam ediyordu. O kadar ki Abdülaziz, ilk kez Avrupa’yı ziyaret edecek bir sultan sıfatıyla 1867’de yola çıkarken, halkın bu konudaki hoşnutsuzluğu-

nu gidermek üzere, Meşihat Makamı'ndan "Fransa Osmanlı devleti tarafından fethedildiği için Sultan'ın seyahatine hiçbir engel yoktur" diye bir fetva bile çıkartılmıştı. Fransız gazeteleri Sultan İngiltere'ye geçerken de benzer bir fetvanın çıkarıldığını yazdılar (*Le Siècle*, 30 Haziran, 1867). Aynı tarihlerde Ahmet Cevdet Paşa da Tezâkir'inde (1-12), ıslahat belgelerinin "müphem surette yazılarak Avrupalılara bir veçhile ve ehl-i İslama diğer bir veçhile tefsir edil(diğini)" söylüyordu. Genel kural buydu!

Yakın tarihimizdeki gerçekçi ve hayalci kimlik kavgalarını yıllar önce dönemler halinde ele almış ve tartışmıştım (*Sürüden Ayrılanlar*; 2000, s. 201-223). Burada sadece son dönemde karşılaştığımız durumu ana hatları ile sergilemek istiyorum. Gerçekten de bu son yıllarda iç ve dış "kimlik"lerimiz arasında Cumhuriyet tarihinde benzeri bulunmayan bir kopuşla karşı karşıya bulunuyoruz! İçeride, yakında âdeta saltanat yetkileriyle donanmaya hazırlanan bir başkan liderliğinde "ileri demokrasi"ye, "barışa", "refaha", "ilk on'a girmeye" koşan bir Türkiye tablosu çizilirken, dışarıda, "demokrasiden uzaklaşmış", "neredeyse hiç dostu kalmamış", "ekonomisi durgun ve kırılgan", "hapishaneleri gazetecilerle dolmuş" otoriter bir rejim tablosu karşımıza çıkıyor! Bakınız İngiliz *The Economist* dergisi daha bir hafta önce (27 Mayıs 2017) bu "başkanlığı" nasıl anlatıyor: "Avrupalılar için Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşmek imkânsız hale geldi! Kendi topraklarında propaganda yapmasını önleyen Avrupa hükümetlerini Nazi'lere benzetiyor; onları, yolu engellenirse, göçmenleri Yunanistan ve Bulgaristan'a sürmekle tehdit ediyor. İçerideki tasfiyeler demokrasiyi neredeyse yok etti. Avusturya hükümeti dâhil, bazı Avrupalılar Türkiye ile AB müzakerelerine son verilmesini is-

tiyor. Bazıları da, sükûnetle, bu görüşmeleri bizzat Erdoğan’ın bitirmesini umut ediyor.” İşte bugünlerde Türkiye’nin “müttefikleri” aynasındaki görüntüsü bu; başka bir sürü Batılı medya organında –yer yer çok daha keskin hatlarla çizilmekte olan– bir “rejim” tablosu!

*
* *

Bunlar yetmiyormuş gibi, son günlerde zincire zehirli bir halka daha eklendi. Malta vergi cennetinde gün ışığına çıkarılan belgeler (“Malta Files”) içinde, R.T. Erdoğan ve Binali Yıldırım aileleriyle ilgili belgelerin de bulunduğu iddia ediliyor ve 13 Avrupa gazetesi bu konuda –başka bir sürü medya organının da alıntıladığı– yayınlar yapıyor. Neymiş? Belgelere göre Yıldırım ailesi takriben 140 milyon Euro’luk (gemi ve gayrimenkullerden oluşan) bir servete sahipmiş! Neymiş? Türk vatandaşı olarak Mübariz Gurbanoğlu adını alan Azeri milyarder Mansimov, Erdoğan ailesine 26,5 milyon Euro’luk bir tanker hediye etmiş! Vergi cennetinde 2008 yılında başlayan bu işlemlerin kayıtları da varmış! İşte bütün dünya, bugünlerde bir sürü skandal arasında bunları da konuşuyor. Araştırmacı 13 organdan biri olan *Der Spiegel* ise daha da ağır şeyler söylüyor ve “demek ki,” diyor, “Türkiye’nin bir kleptokrasiye dönüşmesi, Erdoğan’ın kitlesel muhalefete son vermesinden ve medyayı susturmasından çok daha önce başlamış. Olanlar Türkiye Başbakanının henüz Batı’da umutlar saçan demokratik bir reformcu olarak değerlendirildiği bir zamana rastlıyor!” (27 Mayıs 2017)

Acı, çok acı sözler! Sadece iktidar çevrelerini değil, tüm vatandaşları da rencide edecek ağır iddialar!

*
* *

Peki, ya Türkiye? Türkiye nasıl yanıt veriyor bu ithamlara?

Çıt yok! Ölüm sessizliği! Omerta! Buna karşılık 13 basın organını bir araya getiren EIC (European Investigative Collaborations) yöneticileri durumu aydınlatmaları için ilgililere başvurduklarını ve yanıt alamadıklarını söylüyorlar!

Ne oldu, nasıl oldu? Kendi “gerçeğimiz”le dış “gerçeğimiz” arasındaki bu radikal kopuş nasıl meydana geldi?

Bu radikal kopuş, AKP’nin son on yıl içinde ülkeye empoze etmeye çalıştığı ve bunda da şu ana kadar başarılı olduğu “demokrasi” anlayışının ürünü olarak ortaya çıktı. Bu anlayışa göre demokrasi demek seçim demektir ve seçimlerde çoğunluğu elde eden partiler –kimseye aldırmadan– “Milli İrade”yi uygulama hakkına sahip oluyordu! İşte bu karanlık günlere böyle bir “demokrasi” anlayışıyla geldik.

Ne diyelim? Seçim elbette ki önemli, çok önemlidir ve seçim olmazsa kuşkusuz demokrasi de olmaz! Ne var ki seçim her şey değildir ve demokrasi, her sorunun özgürce tartışıldığı, kamuoyunun özgürce oluştuğu bir “kamusal alan” olmadan da olmaz. Aksi takdirde seçim sadece bir aldatmaca olarak kalır ve çıkarıcı bir zümreyi iktidara taşıyan araç haline dönüşür. Almanya’da J. Habermas tam da bu “kamusal alan”ın oluşmasını inceleyen eseriyle üne kavuşmuştu. Nitekim Batı’da, mecliste rahat bir çoğunluğa sahip hükümetler, kamuoyunun direnciyle karşılaştıkları durumlarda çoğu kez tasarılarından vazgeçmekte bir sakınca görmezler; bunu gurur, inat ya da “hak” meselesi yapmazlar. Fransa’da Chirac döneminde bu yüzden yıllarca “üniversite reformu” yapılamadı; bakanlar istifa etmek zorunda kaldı; çünkü öğrenci ve öğretmenler el ele sokaklara dökülmüş, yapılmak istenenin gerçek bir reformla ilgisi olmadığını haykırmışlardı. Bizde ise medreseleri öven ve “hak yolu”ndan başka bir “gerçek” tanımayan bir iktidar, sonunda bir bildiriye imza atan bilim adamlarını bile üniversiteden uzaklaştırmaya

başladı. Ve bu ülke demokratları, özgürlüğü kısıtlayan sermaye odakları ve basın ağalarına karşı direnirken, bir de ne görelim, Ortaçağ zulmü kapımızı çalmıyor mu!

Oysa olamaz; bu anormal durum daha uzun süre böyle devam edemez! Sadece yöneticileri değil tüm vatandaşları töhmet altında bırakan ve biraz da fırtınadan önceki sessizliğe benzeyen bu kolektif dilsizlik süremez! Bu durumda, fırtına kopmadan, vicdanları taciz eden “dış hayalet”leri kovmak ve bu zehirli havayı dağıtmak görevi de önce bu ülke aydınlarına düşüyor.

4 Haziran 2017

AKP, KUDÜS VE OSMANLI DÖNEMİNDE YAHUDİLERİN YÜKSELİŞİ

Kudüs, New York, komplo, Halk Bankası... İşte bir araya gelmesi zor bir sürü sözcük ki, belli bir konjonktür onları yan yana koydu ve dış politikamızın şifreleri haline getirdi. Gerçekten de Beyaz Saray'daki "Boss" ve New York'taki "tiyatro", bu ülkede bir süre daha uykuları kaçıracağı benziyor. Daha çok da iş çevrelerinde! Bir iktisatçımıza göre son günlerde iş adamlarını en fazla, "bir süredir dış politika uygulamalarının tümüyle iç politika kaygılarıyla uygulanması" üzüyormuş! Hele "Batı ile iplerin gerçekten kopma noktasına" gelmiş olması çok ürkütücü imiş! Aralarında Halk Bankası'na verilebilecek cezayı bile tartışıyorlarmış! (E. Sağlam; *Hürriyet*, 18 Aralık)

Yine de AKP çevrelerinde iyimserlik rüzgârları esiyor ve iktidar sözcüleri gelişmeleri hâlâ seçim gözlükleriyle okumaya çalışıyor. Örneğin AKP'ye yakın bir yazarın kaleminden şu satırları okuyoruz: "Dün birçok araştırma şirketi sahibiy-le görüştüm, hepsi aynı şeyi söylüyor: Türkiye kamuoyunda bu davanın inandırıcılığı yok denecek kadar azaldı. Aksine, özellikle ABD'nin Kudüs kararından sonra artan anti-Amerikanizmle beraber dava Erdoğan ve AK Parti'ye yarıyor" (N. Alçı, *Habertürk*, 15 Aralık). Sanki sorun sadece AKP'nin seçim barometresiyle ilgiliymiş gibi! Aynı duygularla New York'ta duruşmaları izleyen bir gazetecimiz de davanın çöktüğünü,

komplonun farkına varan hâkim Berman’ın “davanın düşmesini” önlemek için manevralar yaptığını müjdelemişti (S. Turgut, 19 Aralık). Böylece New York davası bir para aklama davası olmaktan çıkıyor; anti-Amerikanizm ve Kudüs bayrakları altında finans sistemimiz için bir paratoner haline geliyor. Ne var ki bu arada New York’tan da hayli farklı sesler geliyor. Örneğin duruşmalarda Halk Bankası avukatı V. Rocco, M. Hakan Atilla’yı şöyle savunuyor: “Delillerin göstereceği gibi, Mr. Atilla, bir fırtınanın, kitlesel rüşvet, yalan ve entrikadan oluşan uluslararası büyük bir fırtına girdabının ortasında, sadık ve çalışkan bir memurdur; Zarrab’ın bahtsız ve çaresiz piyonlarından biridir.” (*New York Times*, 16 Aralık)

Hâkim ve jürinin söz konusu “delil”leri nasıl değerlendireceğini yakında öğreneceğiz; fakat şimdiden söyleyebiliriz ki, Avukat Rocco’nun sözleri, teatral tonda da olsa, kulaklarımızda hayattan alınmış bir dramın tınlamasını yapıyor. Belli ki New York’ta Ankara’dan çok farklı rüzgârlar esiyor ve farklı hesaplar yapılıyor. Ve bu koşullarda Türkiye’de yanıtlanması gereken temel soru da şu şekli alıyor: New York’ta görülen davayla bir ilgisi olmayan, fakat tam bu sırada patlak veren Filistin sorununa nasıl bakacağız? Onu iç politikada sıkışmış bir iktidarın, Kudüs Sancağı altında yücelttiği bir “İslam davası” olarak mı göreceğiz? Yoksa olaya “ezilen bir halk”ın davası olarak mı bakacağız?

İslam İşbirliği Teşkilatı İstanbul toplantısında birinci yol seçildi ve bu da hiç kuşku yok ki ne Türkiye, ne de Filistin halkı için hayırlı oldu. Trump’ın bütün dünya tarafından kınanan kararına karşı, bu defa da Kudüs’ü Filistin devletinin başkenti ilan etmek hakkaniyete hiç de uygun değildi. Ayrıca bu, sık

sık gönderme yapılan BM kararlarına da aykırıydı. Kudüs üç semavi dinin de kutsal şehridir ve statüsü de buna uygun olmalıdır. Nitekim Birleşmiş Milletler daha 1947'deki kararında Kudüs'ü "Corpus separatum" olarak nitelemiş ve kendi denetiminde özel bir statüye sokarak siyasal çekişmelerden uzak tutmaya çalışmıştı. Daha sonraki kararlarında da BM hep bu ruha sadık kaldı. Geçen hafta Mısır'ın girişimiyle BM Güvenlik Konseyi'ne sunulan ve sorunun "müzakere yoluyla çözülmesini" öneren tasarı da İstanbul'da oylanarak karardan farklı ve çok daha ılımlı idi. Kısaca, Genel Kurul'da büyük çoğunluğun bu kararı desteklemesinin de gösterdiği gibi, bu konuda uluslararası camiada bir konsensüs oluşmuştu.

Gerçekten de daha 1980'de İsrail Meclisi, Kudüs'ü "başkent" ilan edince BM Güvenlik Konseyi harekete geçmiş ve 478 sayılı kararı ile bunu "hükümsüz" saymıştı. Oysa 478 sayılı karar sahadaki fiili işgal durumunu değiştirmiyordu. Peki, bu duruma nasıl gelinmişti? Bu koşulların oluşmasında ecdadımızın payı neydi? O halde başından başlayalım ve bu tabloya temel teşkil eden Osmanlı mirasıyla ilgili kısa bir tarihî gezinti yapalım.

Kudüs, Osmanlı egemenliğine Yavuz Selim'in Mısır seferi (1517) ile geçmişti ve bu egemenlik tam dört yüz yıl sürdü. Ne var ki bu kadim şehrin tarihi kavgalarla doludur ve bu kavgalar Osmanlı döneminde de devam etti. Bölge tarihçisi E.H. Cline'a göre, Kudüs, binlerce yıllık tarihinde iki kez tahrip edilmiş, 23 kez kuşatılmış, 52 kez saldırıya uğramış ve 44 kez de zapt edilmişti. (*Jerusalem Besieged*, 2005)

Yavuz, Mısır seferinde Halife Mütevekkil'den çok Mekke Şerifi'ne önem vermiş ve ondan "iki kutsal şehrin hizmetkârı"

(Hadim-ül Haremeyn el-Muhteremeyn) sıfatını almıştı. Aslında daha 1492’den itibaren İspanya ve Portekiz’den kaçmak zorunda kalan Yahudiler, Osmanlı devletinde çeşitli bölgelere ve büyük şehirlere yerleşmişlerdi. Özellikle İstanbul, 44 Sinagogu ve 30.000’i bulan Yahudi nüfusu ile Avrupa’nın en kalabalık Musevi nüfusu olan şehri haline gelmişti. Kudüs’te 1488’de 70 Yahudi ailesi varken 16. yüzyıl başlarında 1500 kadar aileden oluşan bir cemaat ortaya çıktı. Kudüs ve Mescidi Aksa, İslam dünyasında kutsallık açısından (Mekke’deki Mescidi Haram ve Medine’deki Mescidi Nebvi’den sonra) üçüncü sırayı işgal ediyordu. Yavuz Selim ve Kanuni Süleyman döneminde şehir barış ve huzur içinde yaşadı. Kanuni şehri bir surla koruma altına aldırması; su kanallarını yenilemiş; çeşmeler yaptırmıştı. Eşi Hürrem Sultan da bir külliye ile şehrin canlılığına katkıda bulundu.

Kanuni devrinde banker Yasef Nassi, IV. Mehmet zamanında da Sabetay Sevi Yahudi gücünün simgeleri oldular. Osmanlı Yahudilerinin tarihini yazan Moise Franco, eserinde, “Türkiye’de Yahudiler bu dönemde o kadar özgür oldular ki,” diyordu, “saf, fakat uğradıkları bunca zulümden sonra doğal bir hayalcilik kendilerini yakında bir peygamberin geleceğine inandırdı.” Bilindiği gibi 17. yüzyılın ortalarında, Sabetay Sevi’nin şahsında, bu peygamberin geldiğine de inandılar. Oysa tımar sisteminin giderek bozulması ve merkeziyetçiliğin zayıflaması ile Kudüs tarihinde yeni bir dönem başlıyordu. Bu dönemde Kudüs’te merkezi iktidara karşı önce yerel beyler, sonra da Ortodoks ve Katolik Hristiyanlar güç kazandı. Ayanlık sistemi Kudüs sancağının güçlü yerel ailelerin (Tûkan, Halidî, Hüseyinî) eline geçmesine yol açmıştı.

17. yüzyılda Osmanlı Hıristiyanları arasında Ortodokslar çoğunlukta olsalar da Latin Kilisesi'nin himayesi Katoliklere bir üstünlük sağlıyordu. Özellikle Fransa 1659 kapitülasyonları ile Osmanlı devletinde ayrıcalıklar elde etmişti. 1740 kapitülasyonları bunları daha da pekiştirdi. 100 yıl kadar sonra ise, Rusya, Mısır valisi karşısında acze düşmüş bir Sultan'a karşı harekete geçiyor, Kutsal yerlerin himayesini sağlamak üzere Dersaadet'e tam yetkili Mençikof'u elçi olarak gönderiyordu. Oysa bu tablo sadece Fransızları değil, Protestan İngilizleri de korkuttu ve hep birlikte Sultan'ın yardımına koştular. Kutsal topraklar Rus çarının keyfine terk edilemezdi. Kırım Savaşı bu koşullarda başladı.

1848 Devrimi'nden sonra Avrupa'da özgürlüklerine kavuşan ve büyük bir finans gücü oluşturan Yahudiler Kırım Savaşı'ndan sonra Kudüs'e farklı gözlerle bakmaya başlamışlardı. Savaşı finanse edenler arasında ünlü Yahudi ailesi Kamondo'lar da vardı. Savaştan sonra Yahudilerin en büyük dost ve koruyucuları da III. Napolyon oldu. 1860'da Fransa'da kurulan Evrensel Yahudi Birliği (Alliance Israelite Universelle) kısa zamanda bütün ülkelerde şubeler açmış ve 1867 yılından itibaren de Osmanlı devletinde okullar kurmaya başlamıştı. Birliğin Osmanlı şubesini Kamondo'lar yönetiyordu ve aile üyeleri, sarrafı oldukları Fuat Paşa'dan da Mecidiye nişanı almışlardı. Aynı yıl Birlik kurucularından Charles Netter, örgüte, Doğu ülkelerinden Yahudi kutsal topraklarına (Erez Israel) bir göç sağlamayı ve bu topraklarda tarımsal yerleşme birimleri kurmayı önermişti. Netter bu amaçla Erez Israel'e yollandı ve bu girişimlerin sonucu olarak da iki yıl sonra, Yafa civarında 2600 dönümlük bir arazi üzerinde bir okul kuruldu. Yine 1869 yılında, Birlik'in kuruluşunda en çok yardımda bulunanlardan M. Hirsch, İstanbul'u Avrupa'ya bağlayacak demiryolu hattının

imtiyazını alıyor ve işe başlıyordu. Yine de Yahudilerin Erez Israel’e yerleşme konusunda en büyük girişimleri, Theodore Herzl sayesinde Abdülhamit döneminde gerçekleşecektir.

*
* *

Bir Avusturyalı Yahudi olan Theodore Herzl, 1896’da yayınladığı eserle (*Der Judenstaat* –Yahudi devleti) Siyonizm’in temellerini atmıştı ve aynı yıl İstanbul’u ziyaret etti. Bu ziyaretinde bazı Osmanlı yöneticileri ile görüşme imkânı bulmuş, fakat bir şey elde edememişti. Yılmadı, ertesi yıl Bâle şehrinde toplanan Siyonist Kongre’de iskân planlarını açıkladı. Kongre, Herzl’in önerisi ile Abdülhamit’e de “Yahudilere karşı iyi tutumundan ötürü” bir teşekkür telgrafi yollamayı ihmal etmemişti. Ne var ki bir yıl sonra Alman İmparatoru II. Wilhelm’in Kudüs’e yaptığı ziyaret oyunu bozuyor, sahneye yeni ve güçlü bir aktör çıkarıyordu. Herzl yine yılmadı, onunla da görüşme olanağı buldu ve İmparator’a Yahudi iskânının bölgeyi nasıl refaha kavuşturacağını anlattı. Oysa Wilhelm’in Yahudilere hiç de sempatisi yoktu ve bölgenin daha çok Almanlar tarafından iskânını tasarlıyordu.

1901’de Herzl bu kez de Abdülhamit’in huzuruna çıktı. Görüşmeyi Sultan’ın güvenine sahip olan şarkiyatçı A. Vambery sağlamıştı. Sultan’a heyecanla Yahudilerin sadakatini anlatıyor, Osmanlı devletine Yahudi bankerlerden sağlayacağı kredileri dile getiriyordu. Görüşme dostça geçti; Sultan kendisinden bir plan yapmasını istedi ve Herzl de umutla Paris ve Londra’nın yolunu tuttu. Ne var ki orada beklediğini bulamamış, görüştüğü bankerler “tarihî yardım” kredisine sağır kalmışlardı. Kaldı ki ertesi yıl Herzl tekrar Dersaadet’in yolunu tuttuğu zaman Osmanlı ricalinin de çok farklı planlar içinde olduklarını görmüştü. Abdülhamit, bu konuda eser veren tarihçilere (Walter Laqueur, Simon Doubnov) göre, çıkarıcı ve rüşvetçi bir çete ta-

rafından kuşatılmıştı. Sadece İzzet Paşa'nın Herzl'den istediği rüşvet bir milyon sterlin tutarındaydı. Onlara göre Yahudiler Kutsal topraklarda toplu şekilde değil, ancak gruplar halinde eyaletlere dağılmış olarak iskân edilebilirdi.

Durum Jön Türk Devrimi ve İttihatçı yönetim zamanında da değişmedi. Aralarında güçlü Yahudiler, Yahudi sempati-zanları ve dönmeler olmasına rağmen bu dönemde Türkçülük, İslamcılığın yerini almış, Siyonist planlara set çekmeye başlamıştı. Kaldı ki kısa süre sonra ülke kendisini savaş içinde buldu ve 1917'de de General E. Allenby Kudüs'ü teslim alıyor, Filistin'de otuz yıl sürecek olan İngiliz mandası fiilen başlı-yordu. Kudüs'te 1882'de 24 bin olan Yahudi nüfusu 1914'te 85 bine çıkmıştı. Bu tablo gösteriyor ki Herzl'in özlediği "Yahudi devleti"nin temelleri aslında Osmanlı döneminde atılmıştı.

İsrail devleti 14 Mayıs 1948'de kuruldu. Günü gününe iki yıl sonra da Türkiye'de Demokrat Parti iktidara geliyor ve Türk dış politikasında yeni bir dönem başlıyordu. Tam anlamıyla Batı uyduluğu şeklini alan bu diplomaside "ezilen halk-lar" ve "kurtuluş savaşları" diye kavramlar yoktu. Bu dönem-de Cezayir halkına bile ihanet edilmiş ve Türkiye BM'de hep "Cezayir Fransa'nındır" diye oy kullanmıştı. Bu yüzden DP'yi tarihî referans kabul eden bir partinin bugünlerde kopardığı ve MHP'li ülkücüleri de peşinden sürükleyen Kudüs fırtınası kimseyi yanıltmamalıdır.

Yerel Seçimler: HÜZÜN VE UMUT

2019 yerel seçimleri, kendisini “demokrasi” sayan bir ülkede, akla gelebilecek en antidemokratik koşullar altında yapıldı. Bütün devlet olanakları ve medyanın neredeyse tümü, “Cumhur İttifakı”nın seçim kampanyası için seferber edildi. Vergi mükelleflerinin cebinden çıkan milyarlarca lira, âdeta devlet başkanına güven tazelemek amacıyla etrafa saçıldı. Çok sayıda gazete, üstelik aday da olmayan Tayyip Bey’in fotoğrafını günlerce tam sayfa yayınladı. Bunlar da yetmedi, “beka sorunu” çılgınlıklarıyla yerel seçimler bir “ölüm kalım savaşı” haline getirildi; tüm muhalefet terörizm ve bölücülükle suçlandı ve halkın en gizli korku ve kaygıları harekete geçirildi.

Ne yazık ki bu şantaj siyaseti bir ölçüde başarılı da oldu ve ekonomik, diplomatik ve kültürel politikaları iflasın eşiğinde olan bir iktidar bu koşullarda bile %50’nin üzerinde oy almayı başardı.

Ne var ki iktidar, bütün bunlara rağmen, yine de tam istediğini elde edemedi ve bu “başarı”, saatli bir bombaya dönüşecek bir potansiyel taşıyor. O da şu: “Cumhur İttifakı” Türkiye’nin siyasi, iktisadi ve kültürel planda ana damarları sayılabilecek Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde seçimi kaybetti. Özellikle İstanbul gibi dev bir metropolde, adı pek duyulmamış bir be-

lediyeceğinin, yıllarca iktidarın zirvelerinde dolaşmış bir siyasetçiye karşı seçimi kazanması köklü bir dönüşümün de habercisi oldu. Oysa görüldüğü kadarıyla, Erdoğan da bu hisle hareket etmiş, İstanbul seçimlerine özel olarak asılmış ve son gün bile bu şehirde mitingler yapmıştı.

* * *

Aslında seçime damgasını vuran “beka sorunu” Türkiye’nin değil, “AKP’nin bekası” sorunuydu. Oysa Erdoğan ve danışmanları, ustalıkla bunu “Türkiye’nin bekası” sorununa dönüştürdüler ve bu da belirleyici oldu. Aksi takdirde, Haziran 2015 seçimlerini kaybeden AKP, bugün çok daha kötü iktisadi koşullarda böyle daha yüksek bir oy oranı tutturamazdı.

Halen aşırı sağın iki kader ortağı Türkiye’ye özgü bir “koalisyon” ortaklığı içinde yaşıyorlar ve “girdiğimiz her seçimi kazandık” diye övünen AKP, biraz önce söylediğim gibi, aslında 7 Haziran 2015 seçimlerinde iktidarı kaybetmişti. Onu kurtaran MHP oldu ve sonraki bütün seçimlerde de AKP, MHP’ye muhtaç ve bağımlı hale geldi. Böylece AKP iktidara gelirken seçim barajı altında kalan ve sonra da genellikle baraj sınırlarında dolaşan bir parti, AKP’ye yaptığı en ağır suçlamaları unutarak onun ortağı haline geldi. Bu açıdan 2019 seçimleri de istisna olmadı ve AKP’nin aldığı yüzde kırk beşin içinde bir hayli MHP oyu da bulunuyor. Zaten “çok belediye kazandık!” diye övünen MHP’nin, ulusal planda İyi Parti’den daha az oy almış olması bunu göstermiyor mu?

Peki, bu ittifakın pratikteki sonucu ne oldu?

* * *

Cumhur İttifakı ile AKP ideolojisinde İslamcı tezlerin yanı sıra, üstelik giderek dozu artan şekilde ülkücü tezler de yer almaya başladı. Yine de burada bir noktanın altını çizmemiz

gerekiyor: Aslında siyasal tarihimizde bu iki akım, fikri kökenleri, değerleri ve referansları itibarıyla çok farklı akımlardır ve aralarında yakın geçmişte olduğu gibi, yakın gelecekte de sert kopuşlar yaşanabilir. Nitekim cumhurbaşkanının yıllarca metin yazarlığını yapan Aydın Ünal, bir yazısında bu olasılığı dile getirmiş ve ittifakın aslında “nefret” duyguları üzerine kurulduğunu yazmıştı. Yazar, AKP-MHP ittifakını –karşılıklı hakaretlerle sona eren– (Türkçü) Nihal Atsız ile (İslamcı) Necip Fazıl’ın dostluğuna benzetiyordu. Oysa geçmişte birbiri hakkında çok ağır sıfatlar kullanan bu iki yazarı, Menderes döneminde CHP düşmanlığı birleştirmiş, ayıran ise 27 Mayıs darbesi olmuştu. A. Ünal’ın anlatısına göre, Necip Fazıl, o günlerde kendisine “seni hâlâ tevkif etmediler mi?” diye soran Atsız’ın “telefonu yüzüne kapatmış” ve “ölünceye kadar da yüzünü bir kere bile görme(mişti)”. (*Yeni Şafak*, 15 Ocak, 2018)

Son seçimlerin en ilginç yönlerinden biri de şu oldu: Başkanı ve yöneticilerinden birçoğu hapiste bulunan HDP, bu seçimlerde gerçek gücünü aşan bir rol oynadı. İktidar koalisyonunun “terör” odağı olarak sunduğu ve oylarını “bölücülük”le damgaladığı HDP, aslında sorumlu bir davranışla büyük illerde aday göstermedi ve özellikle de CHP’nin İstanbul’u kazanmasında belirleyici oldu. “Bölücülük”, ancak partinin yurt çapında seçime girmesi ve gücünü Türk-Kürt ayrımı bağlamında artırmaya çalışması şeklinde ortaya çıkabilirdi. Oysa HDP böyle yapmadı; “Türkiyeli” davrandı ve seçmenlerini –küçülme pahasına– muhalefet cephesine oy vermeye davet etti. Bunu yaparken de Türkiye’de demokrasi ışığının yeniden canlanmasına katkıda bulundu. 2015 ve 2018 seçimlerinde barajı aşması için HDP’ye verilen demokratik protesto oyları da böylece karşılığını bulmuş oldu.

Bu koşullarda iktidar koalisyonunun seçimden sonraki tav-
rının ve icraatının ne olacağı da az çok ortaya çıkmaya başladı.
Gün itibarıyla ortada şöyle bir manzara görünüyor: AKP med-
yası bile başkanlarının seçim kampanyasındaki sert üslubun-
dan rahatsız olmuş durumda; hep “hoşgörü”den söz ediyor;
“itidal” öneriyor ve düşmanca “kamplaşma”ya son verilmesi-
ni diliyor. Ne var ki Beştepe’den gelen sesler bu konuda fazla
iyimserliğe olanak vermiyor. Öyle ki, “kamplaşma” bu iktida-
rın âdeta “olmazsa olmaz”ı, seçimler ve meydan mitingleri de
seçmenlerinin bir çeşit “afyonu” haline geldi. Örneğin seçim
yapılalı henüz bir hafta bile olmadı, cumhurbaşkanı bu kez de
“seçmenlere teşekkür” turlarından söz ediyor ve gazete sayfala-
rını da “teşekkür” fotoğrafları dolduruyor.

Buna karşılık CHP cephesinden de şimdiden şikâyetler
yükselmeye başladı ve daha Mansur Yavaş Ankara’da ma-
kamına bile oturmadan, CHP sözcüsü, “Ankara Büyükşehir
Belediyesi’ne ait hizmet araçlarının AK Partili belediyelere hibe
edilmeye başlandığı”nı halka duyuruyor! İktidarın niyetleri
açısından hiç de iyi bir başlangıç sayılmaz!

İç politikada durum böyle. Oysa “Gordiyon’un düğümü”
aslında iktidarın çelişkilerle dolu dış politikasında yatıyor ve
fırtına da AKP seçmenlerinin pembe gözlüklerle izlediği bu
alandan kopacağı benziyor.

Aslında yerel seçimlerde dış politikanın yeri yoktu; buna
karşın yine de “beka sorunu” adı altında ve “dış tehdit” uyarısı
şeklinde gündemin ana başlıklarından biri oldu. Kaldı ki AKP
politikasının en büyük özelliklerinden biri de dış politikayı iç
politikanın bir parçası haline getirmesi olmuştu. Böylece bu-

günkü dünyada karşılığı olmayan bir “büyüklük tutkusu” iç politika malzemesi yapılıyor ve milyonlarca insan Erdoğan’ı dünyayı yöneten birkaç liderden biri olarak görmeye başlıyordu. “Yerli ve milli” değerlerimiz öyle şekillenmişti ki, belli bir halk kesimi, iktidar sözcüsü “Türkiye, lider ülke!” deyince de, “bekamız tehlikede!” deyince de aynı coşkuyla alkışlıyorlardı. Bakan Berat Albayrak’ın söylediğine göre, “Erdoğan, aya dört şeritli yol döşeyeceğiz dese, ona da mutlaka inanacaklardı.” İşte dış politikada iki cambazı bir ipte oynatma fikri de bu ortamda gelişti. Ne var ki bu politikanın bir noktadan sonra çıkmaza gireceği de açıktı. Bu gösteride cambazlardan biri ipten düşecek ve o acıyla da hıncını Türkiye’den almaya kalkışacaktı! Bu diplomasinin en kırılğan noktası buydu.

Şimdi bu kırılğan noktaya gelmiş gibi görünüyoruz. Ellerin de değnek, iki emperyal güç Türkiye’yi tehdide başladı bile! Biri “İdlib’te kontrolü sağlayın; sabrımız tükeniyor” diyor; yoksa kendileri sağlayacaklar ve nasıl sağlayacaklarını da bütün dünya biliyor. Zaten yüz binlerce İdlibli de valizini hazırlamış, gözleri sınırlarımızda; başka kaçacak yerleri yok!

Öbürü ise “S-400 olmaz!” diyor, başka bir şey demiyor; elinde “yaptırımlar” silahı, “Rahip Brunson olayında olduğu gibi bizi oyalamaya kalkmayın!” diye tehdit ediyor. En korkunç tweetini de Türkiye’ye yöneltti: “Dikkat edin; ekonominizi çökertirim!” Ne var ki, trajikomik Brunson olayından sonra, kimse bu görgüsüz kabadayıya “Hodri meydan! Elinden geleni ardına koyma! Restini görüyoruz!” diyemiyor. Telefonlar açılıyor; heyetler gönderiliyor ve durum yatıştırılmaya çalışılıyor.

Oysa asıl “cambazlık” –daha doğrusu “ustalık”– ülkeyi bu hale düşürmemek olmalıydı ve AKP iktidarı bunu beceremedi. Yedi liranın üstüne fırlayan dolar; konkordato yarışı; domates ve biber terörü; tanzim satışları, hepsi belleklerde... Ve bu koşullarda Türkiye ekonomisi de küresel eğilimlerden “negatif

yönde ayrışmaya” başladı. Artık anlasın anlamasın herkes “reform” diyor ve geçmiş tecrübeler de ufuktaki “reform”un maliyetinin kimlerin sırtına yükleneceğini açıkça gösteriyor. İşte yerel seçimlere damgasını vuran “beka sorunu”nun anlamı da aslında bu olsa gerek!

*
* *
*

Yine de yerel seçimler bu bulutlu ortamda özlemle beklenen umut kıvılcımlarını çaktı. Cumhuriyet İttifakı’nın ülkeyi artık eskisi gibi yönetemeyeceği, halkın da artık eskisi gibi yönetilmek istemediği ortaya çıktı. Bu da az bir şey değildir.

3 Nisan 2019

İSTANBUL SEÇİMLERİ VE DEMOKRASİ DÜĞÜMÜ

Seçimler biteli on gün oldu; oysa ne görüyoruz? Vatandaş artık “huzur” derken, huzursuzluk daha da arttı. Gözler İstanbul’da; dananın kuyruğu orada kopacak; düğüm orada çözülecek.

Peki, neden böyle oldu?

Yanıt ortada: Tüm devlet, medya ve finans olanaklarını seferber ederek İstanbul’a yüklenen AKP, aldığı sonucu beğenmedi: “Şaibeli” buldu. Erdoğan, “Usulsüzlükler tabii bazı değil, neredeyse bütünü usulsüz” diyor ve Bahçeli de onu tamamlıyor: “Eğer seçim sonuçları toplum vicdanında huzur bulmayacak bir anlayış içerisinde sonuçlanmışsa, o vicdanı oluşturabilecek yeni bir seçim de düşünülebilir!” Devlet Bey bununla da kalmıyor bir de tarih veriyor: İstanbul’da seçimi yenileme kararından 60 gün sonra, ilk pazar! Bunların altını çizmemiz lazım; ne de olsa MHP başkanı “seçim” konularında uzman sayılır!

Demek ki Tayyip ve Devlet beylere göre sorun, kendi anlayışlarına uygun bir “huzur ve vicdan sorunu” imiş! Mesaj da kısaca şöyle: “Huzur” ancak “Cumhur İttifakı” tarafından sağlanabilir; buna uygun olmayan seçim sonuçları “şaibeli” sayılır ve vicdanı rahatsız eder. “Makbul seçim” ise ancak “makbul vatandaş”ların çoğunluk sağlayacağı bir oylama ile yapılır!

Galiba bu inanca göre en iyisi hiç seçim yapmamak olurdu! Öyle ya, bugünkü “makbul vatandaş”lardan bir kısmı mührü doğru yere basamıyor diye, onları herhalde oy kabinine bir

“yardımcı” ile gönderecek değiliz! Bu yapılamayacağına göre, demek ki seçimler yine “şaibeli” sayılabilecek ve huzursuzluk da artmaya devam edecek! Sonunda da “buyurun yeniden sandıklara”!

Erdoğan ve Bahçeli’nin gönüllerinde aslında nasıl bir rejim yatıyor? Galiba asıl sorun burada ve bu konuda bazı önemli ipuçları da yok değil. Tayyip Bey’in sadık referansı Necip Fazıl, hep “Halkın değil, Hakk’ın iradesi!” derdi. Mürşid’in siyasi ütopyasında, “Başyüce” mutlak bir otoriteydi ve yasaları da seçilmiş bir meclis değil, “Başyüce”ye bağlı bir “Yüceler Kurultay”ı çıkarıyordu. Ülkücü gelenekte ise, “Ulul emre itaat” düzeninin tepe noktasında “Başbuğ” yer alıyordu. Başyüce ve Başbuğ, işte demokrasiyle bağdaşması hayli zor olan iki yüce otorite!

Bunları –ve fazlasını– bilen biliyor; şimdiye kadar da kimse yadsımadı. Örneğin Başkan Erdoğan, Necip Fazıl’ı göklere çıkaran konuşmalarında, Üstad’ın “İdeolocya Örgüsü”nde geliştirdiği İslamcı totalitarizmin bize uymadığını bir kez bile söylemedi. Kimse de ona sormaya cesaret edemedi.

Durum bu ve tabii ki bize özgü bir durum da değil. Dünya geçmişte irili ufaklı sayısız “Sezar”lar, “Bonapart”lar gördü; onları da “Duce”ler, “Führer”ler, Caudillo”lar izledi. Günümüzde ise ufku bulutlar sarmış; dünya yeni arayışlar peşinde; umut avcıları birbiriyle yarışıyor.

Oysa ne görüyoruz?

Yaşanan bunca trajediden sonra, şimdilik sahneyi “komedyen”ler tutmuş ve bunların en ustası da Beyaz Saray’da oturuyor. Artık şanssız bir referans mı diyelim, bilemem, Erdoğan da İstanbul seçimi için onun ülkesini işaret etti ve şunları söyledi: “Dünyada bırakın itirazları, Amerika’da yüzde bir gibi bir sıkıntılı oy miktarı olsa bakıyorsunuz erken seçime gidiyor.”

Doğrusu Erdoğan’ın hangi seçimleri kastettiğini bilmiyorum, ama şu anda ABD Başkanı Trump’ın son seçimde rakibi H. Clinton’dan iki milyon kadar daha az oy aldığını herkes biliyor. Gerçi orada da huzur bozuldu, hem de çok bozuldu; ama buna seçim sisteminin azizliğine uğrayan Demokratlar değil, Trump’ın saldırgan ve bölücü politikası neden oldu. Bakalım Amerikalılar yaklaşan seçimlerde buna ne yanıt verecek.

Kuşkusuz bu emperyal ülkenin seçimi tüm dünyayı olduğu gibi bizi de yakından ilgilendiriyor; fakat biz yine Türkiye’ye dönersek şunu görüyoruz: Genel seçimlere daha uzun süre var ve akıldan çok çıkar ve saplantıların hâkim olduğu bir düzende ileriye görmek de hiç kolay değil. Yine de şu söylenebilir sanıyorum: Bu kavgada son kertede kaybedenler, ülkeye kamplaşma, kutuplaşma ve nefret politikasını hâkim kılanlar olacaktır. Bu son seçimler bu yönde önemli bir adım oldu; şeflerin ve “makbul”lerin huzurunu kaçırmasının nedeni de bu galiba! Tabii bir olasılık da devletin kriz içinde yönetilemez hale gelmesi ve Devlet Bey’in –artık alışık olduğumuz bir çıkışla– “bu karmaşa dört yıl daha süremez!” diye erken seçim istemesi...

11 Nisan 2019

ÜMMET, MİLLET VE ADALET

Batılı bir gazete, İstanbul’la ilgili “seçim iptali” kararını ağır bir dille eleştirdikten sonra, bunun Batı kamuoyunda fazla bir değişiklik yapacağını sanmadığını yazmıştı. Yazara göre Batı’da Türkiye’nin itibarı zaten en düşük seviyedeydi; daha da düşecek yeri yoktu.

Avrupa ve Amerika basınına yakından izleyenler bu gözlemin büyük ölçüde gerçek payı taşıdığını bilirler. Üstelik yandaş basında bile bu duyguyu paylaşanların bir hayli olduğu kanısındayım. Yakınlarda bir TV sunucusu, mikrofonu kapalı sanarak, “Canına okumuşsunuz!” derken, belli ki sadece Yassıada’yı kastetmiyordu. Kendisi gibi düşünen “yandaşlar” kesinlikle çoktu. Oysa gerçek yandaşlar, sadece durumu farklı yorumluyor ve Batı “saldırısı”nı Avrupa’nın yükselişimizden korkması ve bunu önlemeye çalışması ile açıklıyordu. Sanırım Tayyip Bey’in “Türkiye İttifakı” sloganı da aynı kaygıdan kaynaklandı: Herkes bize saldırıyor, düşman kapımızda, birleşelim!

Son yıllarda neredeyse tüm dünyadan kopmakta olduğumuz maalesef bir gerçek oldu. Geçelim Batı dünyasını, on gün önce Mekke’de toplanan Olağanüstü İslam Zirvesi itibarımızın bu âlemde bile solduğunu gözler önüne serdi. Laik bir devlet olarak mesafeli durur ve ilişkileri ticaret ve diplomasi ile sınırlı tutarken, Türkiye İslam dünyasında –sevgi olmasa bile– saygı görüyordu. Seçkinleri arasında bize özenen, bizi örnek olarak gören

bir kesim vardı. Sonra içlerine girdik; kavgalarının bir parçası haline geldik; bu saygıyı da kaybettik. 2017 ve 2018 yıllarında İstanbul’da yapılan iki “Olağanüstü İslam Zirvesi”nden sonra, cumhurbaşkanının Mekke’ye gitmemesi ve Zirve’nin Türkiye basınında hiçbir yankı uyandırmaması anlamlı değil mi?

* * *

Oysa Erdoğan, İstanbul’da son iki yıl üst üste cihat rüzgârları estirmiş, Kudüs’ü İsrail’e hediye eden Trump’a karşı din kardeşlerini birleştirmişti. Geçen Mayıs ayında ise aynı işlevi Suud Kralı üstlendi, fakat bu kez hedef tahtasına Amerika değil, “ortak düşman” İran yerleştirilmişti. Suud yönetiminin bir yıl önce İstanbul’da tertiplediği feci cinayet çoktan unutulmuş, Türkiye ve Katar hariç tüm Sünni dünya Kralın arkasında saf tutmaya başlamıştı. Böylece, kendi değerlerini askıya alarak şeriatçı bir topluluğa liderliğe kalkışan laik Türkiye de bu Ortaçağ dünyasında dersini almış oldu.

* * *

Oysa Dışişleri sitesinde toplantıya ayrılan küçük habere göre yine de “cihat” devam ediyordu. Temsilcimiz Çavuşoğlu Zirve’de yaptığı konuşmada, “Ümmetimizin ortak davalarını savunmak için İslam İşbirliği Teşkilatı’nın çabalarına katkıda bulunmaya devam edeceğiz” demişti. Yani “ümme” ruhu esastı ve her şeye rağmen bu uğurda çabalar sürecekti.

Aslında AKP siyaseti yıllardır “millet” ile “ümme” seçenekleri arasında bocalayıp duruyor. Belli ki yönetici çekirdekte gönüller “ümme”ten yana, fakat toplumsal gerçeklerin “millet”i dayattığı da unutulmuyor! Tayyip Bey’in “Rabia” işareti ile başlayan cümleleri, “tek millet” çağrısıyla devam ediyor ve “Türkiye İttifakı” arayışı da bu uyumsuzluğu gizlemeye çalışıyor.

Oysa mızrak artık çuvala sığmamaya başladı.

* *

Gerçekten de seçim kampanyasında sık sık “81 vilayetimizdeki 82 milyon vatandaş”a kardeşlik mesajları yollanıyor, fakat hemen ardından da bu vatandaşların yarısı “düşman” ilan ediliyor. Daha bir hafta önce, Yenikapı’da “Enderun Teravihi” programına katılanlara Tayyip Bey, “Sizden bir istirhamım var,” diyordu, “Burası İstanbul; burası Konstantinopol değil! Böyle görmek isteyenlere karşı 22 gününüz var; 22 gün sonra burasının nereden nereye geldiğini ortaya tam manasıyla koymak için gece gündüz demeden, tüm kardeşlerimize ulaşmamız lazım. Onlara bu gerçeği anlatmamız lazım!”

Onlara?

Yani İstanbul’un Yunan olmasını isteyenlere! Yani İmamoğlu’na oy veren 4 milyondan fazla seçmene!.. Doğrusu inanılır gibi değil! Yunan milliyetçilerinin bile çoktan unutmuş olduğu Megali İdea hülyasının, 2000’li yıllarda İstanbul halkının yarısına mal edileceği kimin aklına gelirdi!

* *

Ümmet ve Millet!.. Biri İslam uygarlığı ve adalet anlayışına, öbürü de çağdaş uygarlık ve adalet anlayışına gönderme yapıyor. Oysa insanlığın yüzyıllarca süren çabası ve birikimi bunları birbirinden ayırdı. Buna karşın Cumhuriyet aydınları hâlâ Doğu ile Batı arasında hayali bir “sentez” peşinde koşuyor: Batılılaşalım, tamam; ama ‘yerli ve milli’ değerlerimizden de kopmayalım! Bu arayışta “tutucu”lar “Doğu”yu vurgularken, “ilerici”ler de Batı’yı işaret ediyor.

Ne var ki son yüz yıl içinde insanları birbirinden asıl ayıran şey, “değer sistemleri”nden çok sosyo-ekonomik gerçekler oldu. Bu gerçekler dünyayı birleştirmiş, insanları “Doğulu” ve Batılı”

diye değil, “varsıllar” ve “yoksullar” diye ikiye ayırmıştı. Ulusal değerler ve “ezen-ezilen” ayrımı da artık bu temel üzerinde oluşuyordu.

Elbette bu ayrım yeni değildi; en eski çağlardan beri mevcuttu. Yeni olan, modern zamanlarda bilim ve teknolojiyi yaratanların geleneksel düzeni yok etmeleri ve yeni sömürü biçimleri yaratmalarıydı. Feodal “ümme” düzeni tarihî misyonunu tamamlamış, kapitalist metropoller hegemonya kurmuştu. İdeolojik Doğu-Batı ayrımı da artık bu bağlamda şekilleniyordu. Modern iktisadın kurucusu, yeni varsılların borçlandırıp kendisine bağladığı devlete “bırakınız yapsınlar” derken, “fetihçi burjuvalar” da önce kendi pazarlarını, sonra da Doğu’yu fethetmeye başlamıştı. Bunu yaparken de sömürgelerinde işbirlikçi bir “varsıl” sınıf yaratıyor ve onu da kârlarına ortak ediyorlardı. Bu sarmalda Doğu’yla Batı eşitsiz koşullarda bütünleşmiş, birbirinin içine girmiş oluyorlardı. “Doğu değerleri” de aynı bağlamda “küresel” düzeni tevekkülle kabul etmenin aracı haline geldi.

Bu durumda “yerli ve milli değerler” nasıl savunulacaktı?

Aslında bu değerler yeni düzende işlevini kaybetmiş, ortaya “evrensel değerler” çıkmıştı. Bunların başında da yeni bir “adalet” anlayışı geliyordu. Artık hak ve hukuku ne dinî dogmalar, ne de ulusal değerler belirliyordu. İnsanlar, *insan oldukları için*, doğuştan ve vazgeçilmez haklara sahiptirler ve “tabii hukuk” adı verilen bu doktrin daha sonra da evrensel insan hakları bildirilerine damgasını vurdu. Henüz gerçekleşmemiş olsa, soyut planda kalsa da bu bir ilerleme ilkesiydi. Artık bunu somutlaştırmak da tüm ezilenlerin ortak kavgalarına kalıyordu.

Bu trajik kavgaların öyküsünü anlatan eserler bugün kitaplıklara sığmaz. Ne var ki yeni dünyayı anlamaya çalışanlar, onu değiştirme gücünü kendilerinde bulamadılar ve büyük balığın küçük balığı yuttuğu düzen de insanlığa “çağdaş uygarlık” diye sunuldu. Oysa bu “çağdaş uygarlık” reel planda da düşünce planında da zorlu çelişkilerle yüklüydü.

19. yüzyıl Osmanlı tarihi bu çelişkilerin âdeta antolojik örnekleriyle doludur. Bu yüzden de İkinci Meşrutiyet’ten beri bu çelişkiler toplumsal hayatımıza damgasını vuran “ikilik”ler şeklinde incelendi. Mektep ve medrese; şer’i mahkeme ve nizami mahkeme; alaylı asker, mektepli asker; kelam ve felsefe; mutlakiyet ve meşrutiyet vb. Hukuk, insanları çeşitli açılardan kategorilere ayırıyordu, hatta özel bir kölelik (rikkiyet) hukuku dahi vardı.

Ölüm kalım kavgası ve Türk Devrimi “İslahatçı” hareketi radikalleştirerek bu ikiliklere son verdi; ümmetten millete, şer’i hukuktan medeni hukuka, mutlakiyetten de çok partili hayata geçişin yolları açıldı. Ne var ki siyasi hayatımızda Osmanlı özlemi ve içerdiği ikilikler de bir türlü aşılamamıştı. Bunu besleyen toplumsal bir taban hâlâ mevcuttu. Dahası, İslamcı hareket iktidar olunca bu ikilikleri siyasi hayatımızın tam da merkezine taşıdı. Yeniyi yadsımıyor, hatta “en yeni” olduğunu iddia ediyor, fakat yaptıklarını “Osmanlıca” uyguluyordu. Böylece artık deist olanların bile hoş görülmediği bir ülkede, yıllarca basın ve TV kanallarında Müslümanların nasıl horlandığını, nasıl saldırıya uğradığını dinledik. Sonunda CHP sözcüleri bile konuşmalarında Kuran’dan ayetler okumaya, Peygamber’den hadisler nakletmeye başladılar.

Yine de bugünlere kolay gelmedik; yağmurlu, fırtınalı dönemlerden geçtik.

Başlangıçta bir kısım Polyanna’lar durumu kavrayamamıştı. “Radikal demokrasi”den yanaydılar; AB’ye üye olacaktık; icraatı “yetmez, ama evet!” diye alkışlıyorlardı. Ne var ki iktidara da bambaşka şeyler yetmiyor, hukuk ve eğitimde “reform” üzerine reform yapılıyordu. “Reform”ların niteliği anlaşıldığı zaman da artık geç olmuş, atı alan Üsküdar’ı geçmişti. Geriye tek umut kalıyordu: Ümmetçi ve Osmanlıcı dalga, kendi mantığı içinde giderek ters tepecek, sonunda bir boomerang yaratacaktı.

Yoksa bugün bu noktaya varmış mı bulunuyoruz? Yoksa bunun işaretleri artık AKP kampı içinde de görülmeye başladı mı?

*
* * *

Öyle görünüyor. Ola ki sonunda başkan ve yakınları da çıkmazı anladı ve bu aşamada “yargı reformu” da yumuşak bir dönüş için tezgâhlandı. Nitekim tasarıda gerçekten de güzel şeyler var. Hukukçuların eğitim kalitesinin yükseltilmesi, sınavlar, adil yargılama yönünde hükümler... Ve bu temelde de ülkede mutlak bir ifade özgürlüğü vaadi! Bunlara kim karşı çıkabilirdi? Baksanıza Barolar Birliği başkanı bile şimdiden alkışlamaya, “yetmez, ama evet!” demeye başladı bile!

Yine de...

Yine de başkanın tasarımı sunuş şekli, ne yazık ki kafalar-daki soruları giderecek nitelikte olmadı. Erdoğan yine geçmişe dönüyor ve Osmanlı adaletini överek, “Her alanda kendi medeniyetimizin kodlarına, özellikle de adalet anlayışına göre hareket etmeyi bıraktığımız gün, kaybettiğimiz gün olacaktır” diyordu. Ve “kaybettiğimiz”e inandığı için de şunları ekliyordu: “Yitik, kaybedildiği yerde aranır; biz de kaybettiğimiz değerlerimizi yine kendi coğrafyamızda, kendi içimizde bulacağız!”

Aslında klasik Osmanlı “adalet” anlayışı çağdaş “insan hakları” kavramına tamamen yabancıydı. Devlet “mülk” olarak tasavvur ediliyor, “adalet” de ancak bireylerin ait olduğu zümreler bağlamında hayat buluyordu. Osmanlı literatürü bu düzeni olduğu gibi savunan “adaletname”ler, “siyasetname”ler, “nasihatname”lerle doludur.

Elbette toplumsal zümreler, Hint kastları gibi mutlak ve katı değildi. Fakat geçişkenlik sınırlı olup şansa, rastlantılara ve kısıtlı olarak da liyakate bağlıydı. Yer yer de tek taraflıydı. Örneğin bir “zımmi”nin Müslüman olması olumlu bir şeydi; oysa bunun tersi şiddetle yasaklanmıştı. Köleler ise sahiplerine genellikle daha yararlı olabilecekleri koşullarda, ya da böyle bir beklentiyle azat ediliyordu.

Aslında Osmanlı tarihiyle az çok ilgilenen herkes bunları bilir. Özel olarak Osmanlı düşünce tarihini araştıranlar ise modernleşme çabalarında “tabii hukuk” doktrininin izlerini arıyor. Buna karşılık bir kısım siyasetçi de, günümüzde “Osmanlı nostaljisi”ni hâlâ oy getiren bir duygu olarak görüyor ve yatırımı bu alana yapıyor. Oysa tarih diyalektik dönüşümlerle ilerliyor ve bir dönemin daha sonuna gelindiğine dair işaretler de her gün artıyor. Bir belediye seçiminin bu koşullarda “Türkiye seçimi” haline gelmesi başlı başına açıklayıcı değil midir!

Gerçek şu ki kamu vicdanında “Osmanlı gerçekleri” bilinci, “Osmanlı nostaljisi”nin yerini aldıkça “ümmet duygusu” da ortadan kalkacak ve gerçek adalet kavgası asıl o zaman meyvelerini verecektir.

23 Haziran: YOL AĞZI VE UMUT IŞIKLARI

Önce herkesin bildiği, fakat üzerinde yeterince durulmayan bir gerçeği hatırlatalım: 31 Mart ve 23 Haziran seçimleri aslında Ekrem İmamoğlu ile Binali Yıldırım arasında yapılmadı. Terazinin bir kefesinde Ekrem İmamoğlu varsa, öbür kefeye ağırlığını koyan Binali Yıldırım değil, bizzat AKP Başkanı Erdoğan oldu. Ve kuşku yok ki Binali Bey, seçimi kazanmış olsaydı bile, ancak “başbakan”lığı kıvamında bir “belediye başkanı” olacaktı. İktidar açısından bu bir “vekâlet seçimi” idi!

Aslında İstanbul, son 25 yılda hep R.T. Erdoğan’ın denetiminde yaşadı. Daha iki yıl önce, Tayyip Bey, şehrin seçilmiş belediye başkanını istifaya zorlamış ve yerine daha uysal bir “vekil” atamıştı! Son seçimlerde de Binali Bey’i Meclis Başkanlığı’ndan alıp İstanbul’a aday yapan yine Tayyip Bey oldu. Üstelik kampanyayı da “aday”a bırakmadı, ilçe ilçe dolaşarak bizzat kendisi yürüttü. 16 Haziran’da adaylar arasındaki TV tartışmasından memnun kalmayınca da ekranlara çıktı ve son sözleri yine kendisi söyledi.

Bu son aşamada artık eleştiri eşiği aşılmış, tehdit ve teslim alma operasyonu başlamıştı: Vali ve emniyetçiler İmamoğlu’na dava açmaya teşvik ediliyor, mahkûm olan –üstelik “Pontus”lu(!)– bir insanın zaten belediye başkanı olamayacağı söyleniyordu. Seçime iki gün kala ise İmrâlı’dan garip me-

sajlar gelmeye başladı! Artık her şey mübahtı; çünkü “İstanbul demek, Türkiye demektir”

Ne var ki bu kaba operasyonlar ters tepmeye mahkûmdu ve de öyle oldu. Artık Beştepe’nin her türlü siyasi sürprizine alışkın olan yandaş çevrelerde bile isyan duyguları kabarmıştı. Ve sonunda seçmenlerin yanıtı da çok sert oldu. 23 Haziran akşamı, ekranlar, siyasi tarihimize geçecek bir ibret tablosu sergiliyordu. Kazanan İmamoğlu ise, kaybeden Binali Bey’den de çok, R.T. Erdoğan olmuştu.

Peki, oylamadan sonra durum anlaşıldı, mesaj alındı mı? Örneğin Tayyip Bey’in seçim sonucu için “başımızın üstünde yeri var!” demesi, bir “demokratik açılım” işareti olabilir mi? Yoksa bunu ummak ve beklemek daha çok iyimserlik ve hayalcilik mi sayılmalı?

Aslında Tayyip Bey seçim sonuçlarını yorumlarken, durumu “anladıklarını” değil de, “kendilerini anlatamadıklarını” söylüyordu. Kimse de çıkıp kendisine “meydanlarda ve TV kanallarında günlerce, haftalarca konuştunuz, hâlâ neydi anlatamadıklarınız?” diye sormadı! Öyle görünüyor ki işin özü burada yatıyor ve sorun da Erdoğan ve yakınlarının “siyaset” anlayışlarından kaynaklanıyor.

Cumhurbaşkanı ve yakın çevresinin “siyaset anlayışı”, seçimden iki gün önce yaptığı TV konuşmasında tekrar ifade edilmişti. Bu programda Erdoğan, yirmi yıl önce, “masum bir şiir” okuduğu için hapse girerken kendisine sorulan soruya verdiği yanıtı hatırlatıyor ve şunu söylüyordu: “Ben siyasette –babama bile olsa– kimseye kefil olmam!” Yani Erdoğan’a göre siyasette hiç kimseye güvenmek caiz değildi ve her politikacı, ben-

liğinde, başkaları için “potansiyel bir düşman” barındırıyordu. Nitekim AKP’nin bugünkü yapısının da açıkça gösterdiği gibi, bu “temel ilke” parti saflarında on yedi yıl boyunca devamlı ve tutarlı bir şekilde uygulanmıştı. “Başkanlık sistemi”ne ve “tek adam rejimi”ne de bu anlayışla geçildi ve “dava”, eğer gerçekleşecekse yine bu yolla gerçekleşecekti! Üstelik Erdoğan bu yolda köklü bir yenilik yapmış, dış politikayı da iç politikanın aracı haline getirmişti. Böylece “iç düşmanlar”ın yanı sıra bir sürü “dış düşman” da yaratıldı.

Yine de kabul etmek gerekiyor ki “diplomasi aracı” iç siyasette son yıllara kadar belli bir “başarı” ile uygulandı ve muhafazakâr halk kesimlerinde dünya çapında bir “lider Erdoğan” imajı yaratıldı. Oysa görülüyor ki son seçimlerle bu yolun da sonu gelmiş bulunuyor. Nitekim dış politikanın iç politika aracı olarak kullanılması sonunda ülkeyi çıkmaza sürükledi ve “Millet İttifakı”nın bu performansı da artık halka “beka sorunu” olarak sunuluyor!

Oysa işin aslı şudur: Genellikle İslam dünyasına örnek gösterilen laik ve demokratik Türkiye’nin gücü ve itibarı, AKP iktidarı ile buna tamamen ters bir “dava”nın aracı yapılmak istenmiş ve sonunda ters tepmiştir. Böylece 23 Haziran seçiminde alınan sonuç da bir yönüyle bu sorunu yaratanlara bir ders niteliğindedir!

Bugün AKP’nin uyguladığı diplomaside “Aşıl’ın topuğu”nu ABD ve Trump’la ilişkiler teşkil ediyor ve bu ülkeyle ilişkimizde daha önce benzeri hiç yaşanmamış bir durumla karşı karşıya bulunuyoruz. Bir yandan iktidar sözcüsü medya, hatta bir kısım bakanlar ABD hakkında en ağır suçlamaları yapar

ve bunu da “antiemperyalizm” olarak sunarken, Erdoğan ABD politikasını Trump ile ikili ilişkilere dayandırıyor ve çok farklı bir dille yürütüyor. Ticari ilişkilerin önemli bir yer aldığı ve “yüz milyar dolarlık” alışveriş hedefinin hep tekrarlandığı bu konuşmalarda elbette S 400 ve F 35 konuları da gündeme geliyor. Oysa cumhurbaşkanı ve iş çevreleri iyimser; her görüşmeden sonra ılımlı açıklamalar yapıyor ve... borsa yükseliyor. Örneğin Erdoğan, G-20 zirvesi için Japonya’ya hareketinden önce yaptığı açıklamada da, Türkiye’nin bir NATO üyesi olduğunu, ABD ile ilişkilerin “stratejik ortaklık çerçevesinde yürüdüğünü” ve Trump’la görüşmelerinde hiç de “yaptırım izlenimi almadığını” söylüyordu. Kendisine göre bunu “alt kademelerde birileri dillendiriyor” ve ilişkileri bozmaya çalışıyordu! Ortada kaygı duyulacak bir durum yoktu!

Aslında 2008 krizinden sonra hâlâ toparlanamamış olan dünya düzeni, son yıllarda giderek insan haklarına saygısız, “otoriter” rejimlerle parlamenter rejimler arasındaki kutuplaşmaya sahne oldu. Birinci kamp içinde yer alan AKP politikası, Trump ve Putin’i birbirine karşı kullanabilme olanağını da bu iki liderin aynı kampta yer alması sayesinde buldu. Gerçekten de Trump’la Putin benzer değerleri paylaşıyor ve ABD’de kamuoyunu da arkasına alan Demokrat Parti, eğer Senato’da çoğunluğa sahip olsaydı Trump’a karşı yargı sürecini çoktan başlatmış olacaktı. Bu ortamda, Erdoğan’ın “alt kademeler” diye küçümsediği odaklar da Kongre, Savunma Bakanlığı, “Think Tank”ler, medya organları gibi kuruluşlardan oluşuyor ki aslında gerçek Amerika da budur. Aynı şekilde Türkiye’ye ağır eleştiriler yönelten Amerika da budur! Öyle ki, Trump’a ve Cumhuriyetçilere daha yakın olan *Wall Street Journal* gazetesi bile, yakınlarda “yayın kurulu” imzalı bir başyazısında,

“S 400 de, F 35 de birer bilgisayardır; bunlar birbirine çengellenemez!” diyor ve Türkiye’ye yaptırımlar uygulanmasını savunuyordu (*Wall Street Journal*, 20 Haziran 2019). Dahası, Türkiye’nin NATO’dan dışlanması artık “düşünülür” hale geldiğini söylüyor ve iktidarı İncirlik’e bir almaşık aramaya davet ediyordu.

Bu olabilir mi?

Burada gazetenin tabiriyle “trajik” olan elbette ki Türkiye’nin NATO’dan çıkması değildir! Hatta planlı, hazırlıklı ve gerçekten antiemperyalist güçlere dayanan bir çıkış yurt çıkarları açısından çok da yararlı olur. Trajik olan, NATO’ya bağlı olan ve ondan medet uman bir iktidarın hiçbir hazırlığı ve planı olmadan NATO’dan kovulmasıdır. Bunun sonucu da belli ki Türkiye’nin, bazı Türkî cumhuriyetler ve Esad gibi Putin’e biat etmesi olacaktır! Bu yüzden de bugünkü güçler dengesinde işlerin oraya varmayacağı ve bu yönde bir gelişme olsa bile, son anda zevahiri kurtarma kaygısı bile olmadan bir formülün bulunacağı en büyük olasılıktır; bulunan formül, yakınlarda apar topar ülkesine gönderilen Brunson “vakası”ndan çok daha ağır bir faturaya mal olsa bile! Kaldı ki sadece dış dünyaya değil, kendi ülkesinde de tüm demokratlara savaş açan Trump’ın daha uzun süre iktidarda kalması da fazla olası görünmüyor.

İşte bir belediye seçimini Türkiye’de bir genel seçim havasına sokan dış koşullar da bunlar oldu. Aslında tüm iktisadi kriz semptomları (işsizlik ve enflasyon rakamları, hızla yükselen döviz kurları, duran yatırımlar vb.) bu gelişmeyle yakından ilgiliydi ve 23 Haziran seçimlerinde bütün bu faktörler hep birlikte etki yaptı. Bu nedenle sonuç da “genel” tepkilere yol açtı!

Nitekim 24 Haziran sabahı, iktidar yapısında bir değişiklik olmadığı halde, dolar kurunun hızla düşmesi ve borsanın yükselmesi başka nasıl yorumlanabilir? Dış dünyada ise, 31 Mart seçiminin iptalinden sonra “Türkiye’nin itibarının zaten dipte” olduğunu yazan Avrupa gazetelerinin, bu kez muhalefetin zafelerini –örneğin *Le Monde* gibi– itibar yükseltici ve tüm “otoriter rejimlere” yol gösterici bir sonuç şeklinde sunmaları anlamlı değil midir?

Sonuç olarak deriz ki, 23 Haziran seçimlerinde takke düşmüş kel görünmüş, iktidar kendi kazdığı kuyuya kendisi düşmüştür. 23 Haziran zaferi –paylarını kuşkusuz kimse yadsıyamazsa da– İmamoğlu ve CHP’nin ötesinde tüm demokratik güçlerin zaferini temsil etmektedir. Demokrasi tarihimizde yeni bir yol ağzına gelinmiş, bu kez doğru yönde bir adım atılmıştır. Ne var ki yol uzun, engebeli ve her türlü sürprize gebe- dir. Yine de ışıklarla donanmış bir yoldur. Bu kavşakta “metal yorgunları”na düşecek olan da –en iyimser bir ifadeyle– artık sağduyuya sığınmak ve bu yenilgiyi ülkeyi anarşiye sürükleyecek hata ve hayallerden sıyrılmaya çalışmak olacaktır.

30 Haziran 2019

LIBYA İÇ SAVAŞINDA TARAF OLMAK

Libya sekiz yıl önce Arap Baharı ile sarsılınca bu ülkeyle ilişkilerimiz de kökten değişmeye başladı. Oysa Türkiye daha önce Libya ile dostane ilişkiler içindeydi. Hatta Erdoğan, Kaddafi'den -feci ölümünden bir yıl önce- "İnsan Hakları Ödülü" alıyor ve yaptığı teşekkür konuşmasında da (26 Kasım 2010) "Bizim çılgılığımız insanlık içindir, insanlık adınadır" diyordu.

Bu konuşmadan yirmi gün sonra farklı bir çılgılık da Tunus'tan geldi. İşsiz bir genç umutsuzluk içinde kendini ateşe vermişti; izleyen günlerde de bu ateş dalga dalga bütün bölgeye yayıldı.

Libya'da halk, Tunus'tan iki ay sonra, 17 Şubat 2011'de ayaklandı ve direniş hızla bütün ülkeyi sardı. Ortada kaotik bir durum vardı; rejim güçleri kontrolü kaybedince, ortaya, aralarında mezhep, aşiret ve çıkar kavgası yapan bir sürü grup çıkmıştı. Bu durumda Kaddafi karşıtı bir kısım politikacı, bilim adamı, eski subay, iş adamı ve aşiret reisi Bingazi'de toplanarak durumu görüşmeye başladı. "Ulusal Geçici Konsey" (UGK) adı altında yapılan toplantılara, rejimle yolunu isyandan birkaç gün önce ayırmış olan eski Adalet Bakanı Mustafa Abdül Celil başkanlık etmişti. Zaten Konsey'de en aktif olanlar da Kaddafi'nin eski adamlarıydı.

UGK “devrimin siyasal yüzü” idi ve özgür bir seçim düzenleyerek ülkede hukuk devletine geçişi sağlamakla yükümlüydü. 5 Mart 2011’de bir de “yürütme organı” kuruluyor ve başına da Mahmud Cibril getiriliyordu. ABD’de siyaset bilimi doktorası yapmış olan Cibril de Kaddafi döneminin gözde politikacılarındandı. Ülkesine döndükten sonra hızla yükselmiş ve 2007 ile 2011 arasındaki liberalleşme politikasını “Ulusal Planlama Başkanı” olarak uygulamıştı. Ayaklanmadan sonra ise, Konsey’in “başbakanı” olarak Nicolas Sarkozy ile görüşmeler yapıyor ve 10 Mart 2011’de, Fransa, UGK’yı “Libya’nın tek meşru temsilcisi” olarak tanıyordu.

Aslında UGK’nın Kaddafi ordusuna direnecek gücü yoktu ve gözler emperyal güçlere çevrilmişti. Onlar da duyarsız kalmadılar: Libya zengin bir petrol ülkesiydi; Libyalılara bırakılamayacak kadar önemliydi! Tek sorun zevahiri kurtarmaktı; bunun için de “müdahale” Birleşmiş Milletler kararı ile yapılmalıydı.

Güvenlik Konseyi’nde karar 17 Mart 2011’de alındı. Libya hava alanı rejim uçaklarına yasaklanıyor ve “sivil halkın korunması amacıyla her türlü önlemin alınmasına” yeşil ışık yakılıyordu. İki gün sonra da NATO uçakları Libya’yı bombalamaya başladı. Artık komuta ABD’ye geçmişti; izleyen haftalarda ABD uçakları 14 binden fazla “sorti” yaparak, 716’sı da Trablus’ta olmak üzere en az üç bin hedefi vurdu (*The Guardian*, 22 Mayıs, 2011). Geçici “barış” sağlanmıştı; 2012 seçimleri bu ortamda yapıldı.

Peki, bütün bu gelişmeler sırasında Türkiye’nin tavrı ne oldu?

Aslında beklenmedik “Arap Baharı” ile Türkiye’de iktidar iki arada bir derede kalmıştı. Bir yandan “demokratik” bir ülke olarak halkın taleplerine sahip çıkmaya çalışıyor, fakat öte yandan da mevcut iktidarlara arasını bozmamak istiyordu. O sırada bölgede çok sayıda Türk müteahhidi faaliyet halindeydi ve sadece Libya’da 30 bin kadar Türk işçisi çalışıyordu. Bu durumda Erdoğan, ilk aşamada, Kaddafi ile direnişçiler arasında aracılığa talip oldu. Batılı bir gazeteye yaptığı açıklamaya göre, kendisi defalarca Kaddafi ile telefon görüşmesi yapmış, daha sonra da Dışişleri Bakanımız Bingazi’deki muhalefetle sıkı temas kurmuştu (*The Guardian*, 27 Mart 2011). Bu sıfatla ateşkes sağlanmasında arabulucu olabilirdi.

Ne var ki ok yaydan çıkmıştı. Gerek Kaddafi, gerekse direnişçiler koşulsuz destek peşindeydiler ve bunun aksini de ikiye bölme ve ihanet olarak görüyorlardı. Nitekim izleyen günlerde Kaddafi ile ilişkiler kopuyor, muhalefet de Bingazi’de Türk Konsoloslukunu basarak ayaklanmayı “iç savaş” sayan AKP politikasını kınıyordu. (*Milliyet*, 7 Nisan 2011)

Gerçekten de Libya’da Arap Baharı, Türkiye’nin ikili oyunu sonucu, Türk müteahhitleri için felaket olmuştu. Birçoğu saldırıya uğramış, yağmalanmıştı. Öyle ki ayaklanmadan iki yıl sonra, Ruşen Altaylı durumu şöyle özetliyordu: “Bırakın işimizi devam ettirmeyi şantiyelerimizi bile koruyamıyoruz. Türk firmalarının bir milyar dolarlık makine parkı yağmalandı. Kurtarılabilenler de sürekli çalınıp satılıyor. (...) Alacaklarımızı isteyecek makam bulmakta bile zorlanıyoruz. Hükümet işgal öncesinde bu grupları sürekli Türkiye’de ağırlamıştı. Biz de

durumu kurtarınız diye düşünmüştük. Yanılmışız. Hem de çok kötü bir şekilde yanılmışız!” (*Aydınlık*, 29 Kasım 2013)

İşte bugünlere böyle bir bilanço ile geldik ve hükümetin Libya’ya asker gönderme kararı aldığı bugünlerde *Daily Sabah* gazetesi (24 Aralık 2019), “Türk müteahhitleri barış tesis edilir edilmez Libya’ya dönmek ve (28,9 milyar dolar değerindeki) işlerine yeniden başlamak istiyorlar” diye yazmaktadır.

*
* *
*

Aslında Arap Baharı başlayınca AKP başka bir hesap daha yapmıştı ve Mısır’da olduğu gibi Libya’da da Müslüman Kardeşler’e (İhvan) oynayabilirdi. Gerçekten de rejimin çöküşüyle Libya’da İhvan canlanmış ve iktidar boşluğunu doldurmak için harekete geçmişti.

“Arap Baharı”ndan önceki dönemde bölgedeki tüm diktatör rejimleri (Mübarek, Esad, Kaddafi, Bin Ali vb.) Müslüman Kardeşler’i terörist sayarak ezmişti. Yeraltına itilmiş olan hareketin artık tek başına iktidara gelme şansı olası değildi. Oysa Ankara’da İhvan’a sempati duyan İslamcı bir iktidar vardı ve AKP kurucularından birçoğu ünlü İhvan düşünürlerini okumuş, onlardan etkilenmişti. Daha sonra da İhvan’la –bugün için karanlıkta kalan– bağlar kurmuşlardı. Buna karşılık, Arap Baharıyla çöken iktidarlara almaşık oluşturma çabasındaki İhvacılar da “Adalet ve Kalkınma Partisi”ni örnek aldılar. İhvan’ın anavatanı Mısır’da kurulan “Özgürlük ve Adalet Partisi”, Tunus’ta, Ennah’da, Fas’ta “Adalet ve Kalkınma Partisi” bu yolu izledi. Aynı şekilde Libya’da da “Adalet ve Kuruluş Partisi” (Hizb’al Adala va’l Bina) kurulmuştu. Böylece Türkiye’nin Arap ülkeleriyle ilişkileri giderek değişiyor, AKP iktidarının ilk yıllarında Arap dünyasına laik bir demokrasi örneği olurken, on yıl sonra İslamcılara ilham kaynağı olmaya başlıyordu.

Aslında Mısırlı Seyyid Kutup, Tunuslu Raşid Gannuşi ve Libya’lı Ali Sallabi gibi eserleri Türkçeye çevrilmiş ilahiyatçılara sahip İhvan’cılar din ve şariat konularında AKP’den öğreneceği bir şey yoktu. Bu alanda alıcı olmaktan çok vericiydiler. Buna karşılık İhvan’cılar AKP’den siyasi taktik ve takiiye dersleri alıyor, fincancı katırlarını ürkütmeden iktidara gelmenin yollarını arıyorlardı. Oysa bu umutlar da izleyen dönemde birer birer söndü. Libya için dönüşüm yılı 2012 oldu ve bu yıl Libya halkı için kader belirleyici olaylarla geçti.

Libya’da ilk demokratik seçimler 7 Temmuz 2012’de BM gözetimi altında yapıldı. Seçim kanununa göre seçmenler 80’i parti listelerinden, 120’si de bağımsız olmak üzere 200 vekil seçecekti. Seçime çok sayıda parti katıldı, fakat iktidar kavgası daha çok iki parti arasında oldu. Bunlardan Ulusal Güçler Birliği adı altında seçime katılan Mahmud Cibril’in partisi oyların %48’ini alıyor, Muhammed Sovan’ın İhvan’ı da %10 oyla onu izliyordu.

İhvan büyük bir düş kırıklığı yaşamıştı, fakat koltukların çoğu bağımsızlar arasında paylaşılmıştı; onlar arasında da epeyce İhvan’cı vardı. Ne var ki ülkede İhvan’dan daha radikal bir sürü İslamcı milis de bulunuyordu. Bunlar şiddet yanlısıydı ve daha 2012’nin ilk ayında harekete geçerek UGK’nın Bingazi’deki karargâhını basmışlardı. Üstelik terör eylemleri seçimden sonra daha da arttı. Anlamlı şekilde “11 Eylül”de de Bingazi’deki ABD Konsoloslugu basılıyor ve Büyükelçi Chris Steven de dahil dört kişi öldürülüyordu.

11 Eylül baskını Libya’nın geleceği açısından âdeta bir dönüm noktası oldu. ABD’de Obama, o zamana kadar “ılımlı” saydığı Müslüman Kardeşler’i listeden çıkarıyor ve Esad’a karşı askerî operasyondan da vazgeçiyordu. İşte Erdoğan ve AKP

çevrelerinde Obama düşmanlığı tam da bu tarihte filizlenmeye başladı. Libya’da ise 2012 seçimlerinin vaatleri kâğıt üzerinde kalıyor ve yeni bir anarşi dönemi başlıyordu. 2014 seçimleri bu ülkede istikrarsızlığı daha da artırdı.

2014 seçimleri 25 Haziran’da son derece antidemokratik koşullar altında yapıldı. Katılım oranı çok düşük olmuş (%18), yer yer çatışmalar çıkmış ve hile iddiaları ileri sürülmüştü. 2012’den farklı olarak sadece bağımsız adayların katıldığı bu seçimde büyük çoğunluğu liberal ve milliyetçi adaylar kazandı. Oysa sadece otuz vekil çıkarabilen İslamcı adaylar bu sonucu kabul etmiyor ve meclisi basarak UGK’nın göreve devam edeceğini ilan ediyordu. Operasyon, “Fecr-i Libya” (Libya Şafağı) adı altında İhvan’ı ve bazı seküler grupları içeren bir koalisyona bağlı güçler tarafından gerçekleştirildi. Şafak’çılar genellikle İslamcıydı ve İslam’ın demokrasiyle bağdaşacağı tezini savunuyorlardı. Muhalif vekiller ise kaçarak Tobruk’a sığındı ve BM desteğiyle çalışmaya başladı. Böylece Trablus (Ulusal Kongre) ve Tobruk’ta (Temsilciler Meclisi) meşruiyetleri tartışmalı iki yönetim ortaya çıktı.

Trablus hükümeti varlığını Fecr-i Libya darbesine borçluydu ve yönetimde İslamcı gruplar ağır basmaya başladı. Ayrıca ülkede İslam devleti (İŞİD) de ortaya çıkmış ve terör estirmeye başlamıştı. Şubat 2015’te bazı Mısır vatandaşları da terör kurbanları arasına girince Mısır harekete geçerek İŞİD hedeflerini bombaladı. Yine de hareket güçlenmeye devam ediyor ve o tarihlerde bölgedeki gözlemcilerden birinin yazdığı gibi, “Artık İŞİD son aylardaki eylemleriyle, içeride ve dışarıda Libya’nın geleceği konusunda merkezi bir rol oynamaya” başlıyordu (*New York Times*, 20 Şubat 2015).

İslamcı güçlere karşı içeriden en büyük direniş General Hafter ve askerlerinden geldi. Hafter’in de karışık ve tutarsız bir geçmişi vardı. Sovyet Rusya Askerî Akademisinde okumuş, Kaddafi’nin krallığa karşı darbesine katılmış ve Libya-Çad Savaşı’nda esir düştükten sonra da CIA ile anlaşarak Kaddafi ile yollarını ayırmış ve ABD’ye yerleşmişti. 2011 ayaklanması ile de ülkesine döndü ve direnişçilere katıldı. ABD makamlarına göre Soğuk Savaş’ın bitmesinden sonra kendisine destek kesilmiş ve ABD’den bağımsız hareket etmeye başlamıştı. İç savaşta “Ulusal Ordu Komutanı” olarak önce Tobruk Temsilciler Meclisi adına, sonra da bağımsız olarak savaştı. Genellikle seküler çevreler, Petrol sektöründe yer alan bazı zengin Libyalılar ve petrol pazarına girmeye çalışan bazı Batılı şirketler tarafından destekleniyordu (*The Guardian*, 22 Mayıs, 2014). En büyük siyasi destek de Rusya’dan geliyordu. Tutarsız geçmişinde tek tutarlı taraf, seküler zihniyeti ve İslamcı akımlara şiddetle karşı olmasıydı.

Libya’da 2015 yılı iç çatışmalar, BM Libya misyonu ve Genel Sekreterin özel temsilcisinin Trablus ve Tobruk hükümetleri arasında bir uzlaşma sağlama çabalarıyla geçti. Ve 2015 sonunda da (17 Aralık) anlaşmaya varıldı.

Anlaşma ile Libya Başkanlık Konseyi ile Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) kuruluyor ve başbakanlığa da Fayiz es-Serrac getiriliyordu. Ne var ki genel meclisteki Trablus ve Tobruk grupları arasındaki husumet giderilemedi; aksine gide-rek arttı. Bu haliyle anlaşma, “sanki Avrupalı devletlerin baskısıyla, IŞİD ve ona bağlı silahlı güçlere karşı Batı müdahalesini sağlamak üzere alelacele yapılmış” gibiydi. (P. Haimzadeh; *Le Monde Diplomatique*; Şubat, 2016)

2016 yazında Trablus grubu Genel Meclis'in meşruiyetini tanımayarak çekiliyor, buna rağmen meclis ve UMH, Birleşmiş Milletler'in tanıdığı meşruluk şemsiyesi altında görevine devam ediyordu. Libya yine fiilen bölünmüş, ülkede iç savaş yeniden canlanmıştı. "Meşru hükümet"i temsil eden Fayiz es-Serrac, "demokrasi" etiketi altında İhvan ve diğer İslamcı güçlere dayanıyordu. Bağımsız hareket eden Hafter gibi güçlü bir ordusu yoktu; destek daha çok dışarıdan, özellikle de Türkiye ve Katar'dan geliyordu. Asıl çatışma Serrac ile Hafter arasındaydı ve Türkiye Serrac'ı "Hafter haydutundan" kurtarmaya çalışıyordu.

Fayiz es-Serrac geniş topraklara sahip zengin bir aileden geliyordu. Babası krallık döneminde bakanlık yapmış, kendisi de Kaddafi döneminde İskân Bakanlığında çalışmıştı. Mimarlık okumuştı, inşaatçıydı ve bu yönüyle de AKP felsefesine uygun bir profil sergiliyordu. Doktriner bir İhvanlı olmasa da İhvan'la işbirliği yapması ve inşaatçı kariyeri herhalde AKP'nin ona önce silah göndermesi, sonra da asker göndermeye kalkışması için yeterli olmuştu. Yoksa Suriye'de BM tarafından meşru tanınan Esad rejimini katil ve gayrimeşru sayan bir iktidarın, Trablus'taki varla yok arasındaki hükümeti "meşru" saymasının ne anlamı olabilirdi? Oysa Erdoğan ısrarlıydı; tezkere meclisten geçti; gereği yapılacaktı. Ve böylece sekiz yıl önce başlayan "Arap Baharı"nın Türkiye'deki bilançosu da şekilleniyordu. Sekiz yıl önce Suriye iç savaşında taraf olarak Şam'da namaz kılmayı düşleyenler, evlerine dört milyon civarında Suriyeli sığınmacı ile dönmüştü. Eğer Libya iç savaşına taraf olunursa, bunun getirileri de ileride görülecekti. Oysa bunların hiç de hayırlı olmayacağı şimdiden belliydi.

İDLİB DRAMI

İdlib ateş içinde; savaş yoğunlaşıyor, kinler bileniyor. Yoksa siyasal hırs, dinî taassup ve kişisel düşmanlıklar, Suriye’de Türkiye’yi tarihinin en dramatik seçimlerinden birine doğru mu sürüklüyor? Soçi Mutabakatı uygulanamadı; bölgede bir “güvenlik alanı” oluşturulamadı; Türkiye’nin en kötü seçenekler karşısında kalma olasılığı giderek artıyor. Aslında bir gün bu durumla karşılaşılacağı daha Aralık 2016’da belli olmuştu. O tarihte rejim güçleri Halep’e girerken Türkiye de aracı oluyor, yenilen Cihadistleri sivil halkla beraber İdlib’e nakletmeyi üstleniyordu. Böylece, geçici de olsa, Rusya ve Suriye’nin işine gelen bir formül bulunmuş oldu. Türkiye sayesinde, kamuoyundaki Rusya ve Suriye aleyhtarı kampanya sona eriyor, Halep sessiz sedasız boşaltılıyordu! Cihadistler ve sivil halk bir kez İdlib’e yerleştikten sonra da teröristler silah-tan arındırılacak ve barış sağlanacaktı. Zaten Erdoğan açıkça ilan etmişti: “Halep’ten 45 bin kardeşimizi kurtardık. Onları İdlib’e aldık. Gerekirse kendi topraklarımıza da alabiliriz. Dün akşam Sayın Putin’le bir görüşmem oldu. Bizlere teşekkürü oldu. Dediler ki, burada bu insanların kurtuluşunda sizin de kararlılığınız olmasaydı, el ele vermeseydik bu süreci bu şekilde bitiremezdik.” (Milliyet, 24 Aralık 2016)

O günlerde bu “kardeş kurtarma” operasyonu, Batı’da, daha çok Türkiye’nin dış politikada “ksen değiştirmesi” ve Rusya’ya

yaklaşması şeklinde algılandı. Oysa bu sadece görünüştü. Aslında Halep'in tahliyesi ile başlayan ASTANA görüşmeleri ve 4 Mayıs 2017'de imzalanan ateşkes antlaşması, Türkiye ile Rusya'yı hiç de aynı kampta buluşturmadi. Aksine, görüşmelere iki ülke zıt tarafları temsil ederek katılmış, ateşte Rusya ve İran mevcut rejim'in "garantörü" olurken, Türkiye de muhalif cephenin "garantörü" olmuştu. Ateşkesin uygulanması ve kalıcı barışın sağlanması için de "çatışmazlık bölgeleri" kurulacaktı. Yani çatışma ortadan kalkmıyor, sadece -o günlerde BM bölge temsilcisi Staffan de Mistura'nın dediği gibi- "Halep'in yerini İdlib alıyordu". İdlib'in nüfusu daha o sıralarda iki milyona yaklaşmıştı ve bunun yarısı da "nakledilenler"den oluşuyordu. İdlib, yeni bir göç dalgasına yol açacak bir barut fıçısı haline bu koşullarda geldi.

2017 yılında Suriye'nin kaderiyle ilgili iki önemli gelişme yaşandı. Bunlardan birincisi Trump yönetiminin Esad rejimine karşı muhalifleri desteklemekten vazgeçmesiydi. ABD, 2015 ve 2016 yıllarında, "Timber Sycamore" adlı CIA planı çerçevesinde muhaliflere bir milyar dolar civarında yardım yapmıştı. Şimdi bu yardımı kesiyordu (*New York Times*, 2 Ağustos 2017). Trump, 2016 Kasım'ında *Wall Street Journal*'a, "aynı zamanda hem Esad hem de DAESH'le savaşmanın ahmakça bir şey olduğunu" söylemişti. 2018'de Helsinki'de Putin'le yaptığı zirve toplantısında da ABD'nin Rusya ile Suriye'de uyum içinde olduğunu, hatta "askerlerin, Suriye ve başka yerlerde siyasilere daha sıkı işbirliği yaptıklarını" ilan etti (*New York Times*, 17 Temmuz 2018). Yani ABD ilk hedef olarak DAESH'i seçiyor, Esad'ın eli serbest kalıyordu. Batılı yorumcular bunu rejimin zaferi olarak yorumladı.

2017’deki ikinci önemli gelişme de şuydu: İdlib’te Heyet Tahrir el Şam (HTŞ) örgütü, rakibi Ahrar el Şam’ı alt etmiş ve eyalette hâkimiyet kurmuştu. Böylece, Halep’ten İdlib’e sivillerle beraber göçen terörist bir grup, Türkiye sınırlarında ve Türkiye’nin yardımıyla hegemonya kurmuş oluyordu. Durumu, ABD bölge temsilcisi McGurk, “İdlib bölgesi, 11 Eylül saldırılarından bu yana El-Kaide’nin en büyük barınma alanı haline geldi” diyerek özetledi. Artık savaşın son aşamasında, Türkiye, sadece Esad güçleri ve PYD/YPG ile değil, İslamcı terörle de karşı karşıya kalmıştı. Aslında Türkiye İdlib’te son derece zor, belki de altından kalkamayacağı bir görev üstlenmişti. Eyalette HTŞ’li teröristlerle sivil halk iç içe yaşıyor, Baas rejimine isyan eden siviller, Cihadistlere itiraz etmiyor ya da edemiyordu. Bu koşullarda HTŞ güçlerini sivil halktan ayırmak ve silahsızlandırmak hiç de kolay değildi. Oysa zaman ilerliyor, Esad’ın güçleri, Rusya ve İran’ın da desteğiyle, kendi topraklarında yeniden egemenlik kurmak için sabırsızlanıyordu.

2018 yılı Esad’ın dostlarının Türkiye’ye baskılarıyla geçti. Erdoğan ise soruna Putin’le ikili görüşmeler çerçevesinde çözüm arıyor ve bu amaçla yoğun bir telefon diplomasisi geliştiriyordu. Anadolu Ajansı’nın hesabına göre, Tayyip Bey 2018 yılı içinde Putin ile, 7’si baş başa, 18’i de telefonla olmak üzere 25 defa görüşmüş, ayrıca 6 zirvede de bir araya gelmişti.

Bu görüşmelerde Erdoğan’ın kozları, ABD ve NATO’nun itirazına rağmen satın alınan S-400 füzeleri; Türk Akımı doğalgaz hattı antlaşması; turizm ilişkileri ve “100 milyar dolar”lık(!) alışveriş hedefi gibi maddelerdi. Oysa Putin için daha da önemlisi, Türkiye’nin NATO’dan uzaklaşması ve

böylece bu hasım ittifakın zayıflamasıydı. Bu beklentiyle Türkiye’yi kırmamaya çalışıyor, sık sık Esad’ı frenliyor ve kritik anlarda da Erdoğan’la buluşarak gerginliği yumuşatıyordu. 2018 başlarında Zeytindalı harekâtına bu anlayışla yeşil ışık yakmıştı. 17 Eylül 2018’de iki lider Soçi’de bir de ateşkes antlaşması imzaladılar.

* * *

Ne var ki Suriye’deki durum, artık geçici uzlaşmalarla ve kimsenin uymadığı “ateşkes”lerle devam edemez hale gelmişti. Üstelik Erdoğan, Suriye’de olduğu gibi, Suriye dışında da hemen her konuda Rusya’nın tam karşısında yer alıyordu. Rusya’nın Ukrayna’ya müdahalesini kınıyor; Kırım’ın ilhakını gayrimeşru sayıyor; Putin’in Libya’da desteklediği Hafter’e savaş açıyor; hatta Doğu Akdeniz’de bile taraflar karşı karşıya geliyordu. Ve bütün bunlar yetmiyormuş gibi, PYD/YPG’yi de DAESH ve HTŞ’den daha tehlikeli bir terör örgütü sayıyordu.

Aslında Rusya, Suriye’de sadece dış politikadaki stratejik çıkarları nedeniyle bulunmuyordu. Rusya’nın milyonlarca Müslüman vatandaşı vardı ve Putin’in en büyük korkularından biri de ülkede İslamcı terörün yeniden canlanmasıydı. Esad’ın komutanlarından Cihad Sultan’ın İdlib’te bölge uzmanlarından Robert Fisk’e dediği gibi, Putin’in “(Suriye’deki) Çeçenlerin Çeçenistan’a, Türkmenlerin Türkmenistan’a, Özbeklerin de Özbekistan’a dönmelerini hoş karşılaması hiç de olası değildi”. (*Independent*, 6 Eylül 2018)

* * *

Yine de Putin HTŞ yüzünden Türkiye ile köprüleri atmıyor, “iki adım ileri, bir adım geri” taktiğiyle hedefine her

gün biraz daha yaklaşıyordu. Keskin laflar etmiyor, tehditler savurmuyor, uyarılarını daha çok sözcüsü Dmitri Peskov, Dışişleri Bakanı Lavrov ve Savunma Bakanı Sergey Şoygu dile getiriyordu. Bunlar da artık sık sık Türkiye’nin üzerine düşeni yapmadığını, sabırlarının tükenmek üzere olduğunu söylemeye başlamıştı.

Bu taktik semerelerini almakta gecikmedi. Rejimin hâkimiyet alanı giderek genişliyordu. Hatta Trump’la tatlı-sert görüşme ve restleşmeler arasında başlatılan Barış Pınarı harekâtından bile en kârlı çıkan taraf Esad oldu. Öyle ki, Barış Pınarı harekâtı, bizdeki sığınmacıları kısmen yerleştirmek için, Fırat’ın doğusunda 460 km boyunda ve 30 km eninde bir güvenlik alanı kurma amacıyla başlamıştı. Oysa Türkiye, sonunda ABD ve Rusya’nın aynı yöndeki baskılarıyla, bunun üçte biriyle yetinmek zorunda kaldı ve geri kalan kısım da, bu arada kılını kıpırdatmamış olan Suriye güçlerinin hegemonyasına geçti. Bu koşullarda Erdoğan’la Putin tekrar buluşuyor ve 22 Ekim 2019’da “Soçi Mutabakatı”nı imzalıyorlardı.

*
* *
*

On maddelik Soçi Mutabakatı, şeklen Türkiye’nin “kazanım”larını onaylıyordu. Buna göre, Barış Pınarı ile kontrol altına alınan Telabyad-Resulayn alanı korunacak; Rusya ve Suriye güvenlik unsurları, Barış Pınarı alanı dışında kalan sınırın Suriye tarafında, 30 km derinlikte, YPG unsurlarını silahsızlandıracaklar; Münbiç ve Tel Fırat da teröristlerden temizlenerek Barış Pınarı bölgesi dışındaki alanın her iki tarafında da 10 km derinlikte Türk-Rus devriyeleri denetleme yapacaktı. Ve bütün bunlar da 150 saat içinde gerçekleşecekti.

Anlaşma güzeldi; ne var ki sahadaki en önemli aktörün –Baas Rejimi’nin– taraf olmadığı bu anlaşmada onaylanan

maddelerin kolayca uygulanamayacağı da ortadaydı. Nitekim Mutabakat'ın imzalandığı gün, Esad komutanlarıyla beraber İdlib sınırına gitmiş ve meydan okur gibi, Türkiye ve Erdoğan'ı "Suriye'nin fabrikalarını, buğdayını, yakıtını çaldıktan sonra, şimdi de topraklarını çalmaya çalışmakla" suçlamıştı (Aljazeera, 22 Ekim 2019). Kısaca Soçi Mutabakatı geçici çözümlere sadece bir yenisini ekliyordu. Zaten, Mutabakat son maddesinde tarafların ihtilafa "kalıcı bir çözüm getirmek için" çalışmalara devam edeceklerini ilan ediyordu.

Oysa taraflar, bu yönde "çalışmalar" yerine, birbirlerini suçlama yolunu seçti ve çok geçmeden de silahlı çatışmalar yeniden başladı. İdlib'teki gözlem noktalarımız kuşatılıyor, M4, M5 karayolları Suriye kontrolüne geçiyor, cepheden şehit haberleri geliyordu. Buna karşı Savunma Bakanımız, "şehitlerimizden çok daha fazla sayıda Suriyeli asker öldürdüğümüzü" rakamlarla açıklarken, Erdoğan da Rejim güçlerini Şubat ayı sonuna kadar "gözlem noktalarının gerisine çekilmeye" davet ediyor ve şu tehditte bulunuyordu: "Bu süreçte, askerlerimize en küçük bir zarar gelmesi halinde, bugünden itibaren, İdlib'le ve Soçi Muhtırası sınırlarıyla bağlı kalmadan, rejim güçlerini her yerde vuracağımızı burada ilan ediyorum!"

* * *

Peki, bu şahin konuşma ne anlama geliyordu? Bunu acı haberlerden kaynaklanan bir öfke patlaması diye mi, yoksa Suriye'de topyekûn bir savaş hazırlığı olarak mı yorumlayacağız?

Aslında tüm askerî yetkililer bölgede hava hâkimiyeti olmadan böyle bir savaşın yapılamayacağı kanısında. Nitekim ilerleyen günlerde Erdoğan da tansiyonu düşürdü ve Mart ayına sarkarak "dörtlü zirve"lerden, ya da "en kötü ihtimal-

le” yine Putin’le yapılacak görüşmelerden söz etmeye başladı. Oysa Rusya bu haberleri doğrulamıyor ve Kremlin sözcüsü Peskov, Erdoğan-Putin görüşmesi için bile “bir hazırlığın olmadığını” söylüyor.

Yoksa Putin bu sorunu artık en kötü yöntemle –“Grozni yöntemi”yle– çözme kararı mı aldı?

*
* *

Gerçek şu ki, Erdoğan’ın Rusya ile Amerika’yı birbirine karşı kullanma taktiği iflas etti; Türkiye bu kumarda ne İsa’ya ne de Musa’ya yaranabildi ve yalnız kaldı. Bu durumda da çaresizlik içinde yeniden Batılı müttefiklere dönüyor ve NATO’dan, Trump’tan, Macron’dan ve Merkel’den medet umuyor. Cumhurbaşkanı, yardım konusunda Trump’la yeniden görüşeceğini söylerken, Savunma Bakanı da NATO’ya, “elinizde savaş uçaklarınız, helikopterleriniz var; Türkiye’nin yanındayız demeyi bırakın, gücünüzü gösterin!” diye sesleniyor (*Hürriyet*, 27 Şubat 2020). Ve Beyaz Saray’dan da olumlu yanıtlar geliyor. “Bravo Erdoğan!”, diyor Trump, “sizi destekliyoruz!” Oysa elbette onun da kendine göre hesapları var. Belki de savaşın kızışmasını, yeni bir “vekâlet savaşı”na dönüşmesini ve Türk askerinin, ABD’nin şu anda bölgede en büyük düşman olarak gördüğü İran ordusuyla çatışmasını umuyor!

AB’ye gelince, o da boş durmuyor ve –kurum adına olmasa da– on dört dışişleri bakanının imzasıyla bir bildiri yayınlıyor. Bildiri’de İdlib’teki insanlık dışı hava saldırıları kınanıyor ve Bakanlar, Suriye’yi, insanlığa karşı cürümlerinden dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde yargılamakla tehdit ediyorlar. Çözüm için de –herhalde tek bir sığınmacı kabul ederken bile kılı kırk yaran bu ülkelerdeki kâbusun da etkisiyle– Rusya ile Türkiye’nin görüşmelere devam etmeleri öneriliyor.

Türk-Rus görüşmeleri?

Aslında bu görüşmeler üç dört yıldır sürüyor ve alınan sonuç da ortada! Tek cümleyle, Rusya “Esad’sız çözüm olmaz!” diyor; Erdoğan ise “Esad’la asla!”¹... Ve bu izansız bilek güreşi sürerken, İdlib’te de eyalet tarihinin en acı sayfaları birer birer yazılmaya devam ediyor.

1 Mart 2020

1 Nitekim Erdoğan ile Putin 5 Mart 2020’de Moskova’da bir kez daha görüştüler. Görüşmeden iki gün önce *Moscow Times*, Suriye sorununun, “Rusya, kişisel olarak da Putin için bir prestij sorunu haline geldiğini” ve bu konuda asla geri adım atılmayacağını; Kremlin’in nihai hedefinin “Esad’ın bütün Suriye’de tam bir kontrol sağlaması” olduğunu yazıyordu. 5 Mart görüşmeleri de buna ters bir sonuç üretmedi ve daha önceki geçici “ateşkes”lere bir yenisini daha ekledi.

Popülizm Dalgası, Sivil Darbeler ve Osmanlı Hülyası, dünyada ve Türkiye’de yaşanan kritik gelişmelere dair Taner Timur’un son dönem yazılarını bir araya getiriyor. Taner Timur, 2016-2020 yılları arasında yaşanan olayları dünya düzeninde bir dönüşümün sinyalleri olarak yorumlamakta. Bu belirtiler, insanlık açısından hiç de özgürlük, eşitlik ve refah yönünde bir ilerleme gibi görünmüyor olsa da bu yazılarda karamsarlığa yer yok. Çünkü “hayat da devam ediyor, kavgada!”

Taner Timur,engin teorik bilgisi, berrak dili ve ufuk açıcı siyasal analizleri ile yolumuzu aydınlatmaya devam ediyor. *Popülizm Dalgası, Sivil Darbeler ve Osmanlı Hülyası*, güncel olanın tarih toprağında nasıl boy verdiğini çözümleyen o benzersiz kitaplardan biri...

Son yıllarda dünyada dalga dalga yayılan popülist akımlar ve faşizan gelişmeler 2008’de patlak veren ve hâlâ kontrol altına alınamamış olan uluslararası kapitalizmin kriziyle yakından ilgilidir. Böyle küresel krizler genellikle finans sektöründe, banka iflaslarıyla başlar; sonra reel ekonomi sarsılır, işsizlik artar ve ortaya çıkan iktisadi kriz de giderek sosyal krize dönüşür. Nihayet son aşamada da siyasi kriz patlak verir ve mevcut rejimler sarsılmaya başlar (...) Geline nokta da, henüz dikta rejimlerine teslim olmamış her ülkede, tüm demokratlar artık “popülist” demagogların özgürlükleri tehdit eden saldırılarına direnmeye çalışıyorlar. Bu son dönemde sivil darbeler yer yer askeri darbelerin yerini aldı ve bu bağlamda burjuva demokrasilerinin geleneksel parti sistemleri de çökmeye başladı. Artık ABD, Fransa, İtalya gibi ülkelerde “partilerin liderleri” değil, “liderlerin partileri” var.

Yordam Kitap

f YordamKitap t YordamKitap r YordamKitap

... L. KDV’den muaftır

ISBN 978-605-172-377-8

